

Utkast till lagrådsremiss

Elektronisk övervakning – ett verktyg för socialtjänsten till skydd för barn och unga

Utkastets huvudsakliga innehåll

I promemorian En lag om insatser inom socialtjänsten till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas (Ds 2024:30) lämnas förslag om en ny lag som ger socialnämnden möjlighet att besluta om insatser och särskilda föreskrifter för barn och unga utan samtycke.

I detta utkast till lagrådsremiss föreslås att förvaltningsrätten, efter ansökan av socialnämnden, ska pröva frågor om elektronisk övervakning med anledning av en av socialnämnden beslutad särskild föreskrift om en skyldighet för barn och unga att mellan vissa tider uppehålla sig i bostaden eller annan anvisad plats som kan likställas med bostad.

Vidare föreslås att Statens institutionsstyrelse ska ansvara för att verkställa den elektroniska övervakningen som rätten har beslutat om.

Elektronisk övervakning föreslås endast få beslutas om det på grund av konkreta omständigheter finns skäl att anta att barnet eller den unge inte kommer att följa den särskilda föreskriften, och den elektroniska övervakningen behövs för att förhindra eller förebygga att barnet eller den unge involveras i eller ägnar sig åt brottslig verksamhet.

Elektronisk övervakning föreslås inte få beslutas för någon som är yngre än 13 år.

Förslagets övergripande syfte är att förebygga och förhindra att barn och unga involveras i eller ägnar sig åt brottslig verksamhet. Förslagen syftar även till att stärka rättssäkerhetsgarantierna i fråga om denna åtgärd.

Lagförslagen föreslås träda i kraft 1 januari 2027.

Innehållsförteckning

1	Beslut	5
2	Lagtext	6
2.1	Förslag till lag om ändring i lagen (2026:000) om insatser inom socialtjänsten till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas.....	6
2.2	Förslag till lag om ändring i lagen (2001:454) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten	14
2.3	Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)	15
3	Ärendet och dess beredning	17
4	Allmänna utgångspunkter för elektronisk övervakning	18
4.1	Relevanta förslag i promemorian	18
4.1.1	Insatser utan samtycke.....	18
4.1.2	Särskild föreskrift om skyldighet att under vissa tider uppehålla sig i bostaden	18
4.1.3	Uppföljning och kontroll	20
4.1.4	Upphörande och omprövning	20
4.1.5	Konsekvenser vid bristande efterlevnad	20
4.1.6	Insatser enligt den nya lagen inom ramen för påföljden ungdomsvård.....	21
4.2	Elektronisk övervakning i vissa andra sammanhang.....	21
4.2.1	Vilka använder elektronisk övervakning i dag?	21
4.2.2	Elektronisk övervakning som ett led i verkställighet av vissa påföljder	22
4.2.3	Annan lagstiftning som tillåter elektronisk övervakning.....	26
4.3	Erfarenheten från Danmark av elektronisk övervakning på det socialrättsliga området	28
4.4	Uppdrag till Statens institutionsstyrelse	30
5	Det ska införas en möjlighet att besluta om elektronisk övervakning för vissa barn och unga	31
6	Regleringen om elektronisk övervakning	37
6.1	Förvaltningsrätten ska efter ansökan av socialnämnden pröva frågor om elektronisk övervakning.....	37
6.2	Statens institutionsstyrelse ska ansvara för att verkställa den elektroniska övervakningen.....	39
6.3	Förutsättningar för när elektronisk övervakning får beslutas.....	42
6.4	Åldersgräns för elektronisk övervakning	51
6.5	Ett beslut om elektronisk övervakning ska gälla omedelbart och för viss tid	53
6.6	Innehållet i en ansökan om elektronisk övervakning	57
6.7	Närmare bestämmelser om verkställigheten.....	59

6.7.1	Socialnämnden ska genast underrätta Statens institutionsstyrelse om rättsens beslut	59
6.7.2	Montering av övervakningsutrustning och kontroll av larm	60
6.7.3	Statens institutionsstyrelse ska genast underrätta socialnämnden om verkställigheten.....	62
6.7.4	Bemyndigande.....	63
6.8	Upphörande av elektronisk övervakning	65
6.9	Handräckning av Polismyndigheten	67
6.10	Ändringar av den särskilda föreskriften under pågående elektronisk övervakning	69
6.11	Vissa bestämmelser om handläggningen.....	71
6.12	Offentligt biträde, barns rätt att föra sin talan och ställföreträdare	74
6.13	Ett barn eller en ung person får inte vara elektronisk övervakad enligt flera regelverk	80
6.14	Att inte medverka till elektronisk övervakning medför inget straffansvar.....	82
6.15	Bestämmelser om överklagande.....	83
6.16	Offentlighet och sekretess	85
6.17	Uppgifter från övervakningen	89
7	Personuppgiftsbehandling	91
8	Förslagens förenlighet med barnkonventionen och grundläggande fri- och rättigheter.....	104
9	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser.....	118
10	Konsekvenser av förslagen	119
10.1	Ekonomiska konsekvenser	119
10.2	Konsekvenser för barn och unga	124
10.3	Konsekvenser för det kommunala självstyret.....	128
10.4	Konsekvenser för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet	130
10.5	Konsekvenser för jämställdheten.....	131
10.6	Konsekvenser för integrationen.....	133
10.7	Övriga konsekvenser	134
10.8	Lagändringarna bör följas upp.....	134
11	Författningskommentar.....	136
11.1	Förslaget till lag om ändring i lagen (2026:000) om insatser inom socialtjänsten till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas.....	136
11.2	Förslaget till lag om ändring i lagen (2001:454) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten.....	151
11.3	Förslaget till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)	152
Bilaga 1	Utdrag av sammanfattning av promemorian En lag om insatser inom socialtjänsten till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas (Ds 2024:30).....	154

Bilaga 2	Promemorians lagförslag.....	161
Bilaga 3	Förteckning över remissinstanserna beträffande promemorian En lag om insatser inom socialtjänsten till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas	199

1 Beslut

2 Lagtext

Utkastet har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i lagen (2026:000) om insatser inom socialtjänsten till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas

Häriigenom föreskrivs i fråga om lagen (2026:000) om insatser inom socialtjänsten till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas

dels att 6 kap. 3–9 §§ ska upphöra att gälla,

dels att rubriken närmast före 6 kap. 3 § ska utgå,

dels att 1 kap. 6 §, 5 kap. 8 §, 8 kap. 4 §, 9 kap. 1 och 2 §§ och rubriken närmast före 8 kap. 4 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas ett nytt kapitel, 6 a kap., och en ny paragraf, 10 kap. 4 §, av följande lydelse.

Lydelse enligt Ds 2024:30

Föreslagen lydelse

1 kap.

6 §

Lagen är uppdelad enligt följande.

1 kap. – Inledande bestämmelser

2 kap. – Barns och ungas ställning i ärenden och mål

3 kap. – Vårdnadshavares delaktighet och rätt till tillfällig föräldrapenning

4 kap. – Insatser och särskilda föreskrifter till vårdnadshavare

5 kap. – Insatser och särskilda föreskrifter till barn och unga

6 kap. – Uppföljning och kontroll

6 a kap. – Elektronisk övervakning

7 kap. – Övervägande och upphörande

8 kap. – Bestämmelser om handläggningen

9 kap. – Bestämmelser om överklagande

10 kap. – Handräckning och tillfälligt omhändertagande

5 kap.

8 §

Om barnet eller den unge inte följer ett beslut som har meddelats enligt 1–3 §§, 6 kap. 2 *eller* 3 § får socialnämnden kalla honom eller henne samt barnets vårdnadshavare till ett samtal i syfte att förmå barnet eller den unge att efterleva beslutet.

Om barnet eller den unge inte följer ett beslut som har meddelats enligt 1–3 §§, 6 kap. 2 § *eller* 6 a kap. 3 § får socialnämnden kalla honom eller henne samt barnets vårdnadshavare till ett samtal i syfte att förmå barnet eller den unge att efterleva beslutet.

6 a kap. Elektronisk övervakning

När elektronisk övervakning får beslutas

1 §

En särskild föreskrift som socialnämnden har beslutat om enligt 5 kap. 2 § 5 får kompletteras med ett beslut om elektronisk övervakning om det är nödvändigt för att kontrollera efterlevnaden av föreskriften.

Elektronisk övervakning får endast beslutas om det på grund av konkreta omständigheter finns skäl att anta att

1. barnet eller den unge inte kommer att följa den särskilda föreskriften, och

2. den elektroniska övervakningen behövs för att förhindra eller förebygga att barnet eller den unge involveras i eller ägnar sig åt brottslig verksamhet.

Elektronisk övervakning får inte beslutas för barn som är under 13 år.

2 §

Elektronisk övervakning får inte beslutas om sådan övervakning av barnet eller den unge verkställs enligt bestämmelser i annan lag.

Ansökan och beslut

3 §

Beslut om elektronisk övervakning meddelas av förvaltningsrätten efter ansökan av socialnämnden.

4 §

Socialnämndens ansökan ska innehålla en redogörelse för

– barnets eller den unges förhållanden,

– de konkreta omständigheter som utgör grund för att barnet eller

den unge behöver övervakas elektroniskt,

- tidigare vidtagna åtgärder,
- vilken information som har lämnats till barnet eller den unge och på vilket sätt den har lämnats, och

- barnets och vårdnadshavarnas eller den unges inställning.

Ansökan ska även innehålla en kopia av nämndens beslut om den särskilda föreskrift som ska kontrolleras med hjälp av elektronisk övervakning.

Beslutets varaktighet

5 §

Rätten får besluta om elektronisk övervakning för högst tre månader i taget.

Rättens beslut gäller omedelbart, om inte rätten bestämmer något annat.

Statens institutionsstyrelse ansvarar för verkställigheten

6 §

Statens institutionsstyrelse ansvarar för verkställigheten av elektronisk övervakning som rätten har beslutat om.

Myndigheten ska montera den utrustning som behövs för övervakningen. Vid monteringen ska en socialsekreterare närvara.

I myndighetens ansvar ingår att skyndsamt kontrollera vad larm från den elektroniska övervakningen beror på.

7 §

När den elektroniska övervakningen har upphört ska Statens institutionsstyrelse genast ta bort den utrustning som använts för övervakningen.

Om en förnyad ansökan om elektronisk övervakning handläggs i förvaltningsrätten när övervak-

ningen upphör, får myndigheten avvakta med att ta bort utrustningen till dess att rätten har meddelat sitt beslut.

När förutsättningarna för övervakningen ändras

8 §

Socialnämnden ska besluta att den elektroniska övervakningen ska upphöra när den inte längre behövs.

Övervakningen ska vidare upphöra när

1. den särskilda föreskrift som kontrollen avser upphävs eller upphör, eller

2. elektronisk övervakning enligt bestämmelser i annan lag inleds beträffande barnet eller den unge.

9 §

Om den särskilda föreskriften minskar i omfattning, ska den elektroniska övervakningen upphöra i motsvarande mån.

Den elektroniska övervakningen får inte utan ett nytt beslut av domstol omfatta en utökning av den särskilda föreskriften.

Underrättelser mellan socialnämnden och Statens institutionsstyrelse

10 §

När en domstol har beslutat i en fråga om elektronisk övervakning ska socialnämnden genast underrätta Statens institutionsstyrelse om beslutet och lämna de uppgifter som behövs för verkställigheten av den elektroniska övervakningen.

11 §

Statens institutionsstyrelse ska, efter kontroll av orsaken till ett larm, genast underrätta socialnämnden om den elektroniska övervakningen har avbrutits eller

om den visar att barnet eller den unge inte följer den särskilda föreskrift som kontrollen avser.

12 §

Socialnämnden ska genast underrätta Statens institutionsstyrelse när den elektroniska övervakningen helt eller delvis upphör.

Offentligt biträde

13 §

Offentligt biträde ska förordnas för barnet eller den unge och för barnets vårdnadshavare

1. i mål om elektronisk övervakning, eller

2. när barnet, den unge eller vårdnadshavaren uttrycker en vilja att överklaga socialnämndens beslut i ett ärende om upphörande av elektronisk övervakning.

Offentligt biträde ska inte förordnas om det måste antas att behov av biträde saknas.

14 §

Om offentligt biträde behövs både för ett barn och för hans eller hennes vårdnadshavare ska olika biträden förordnas. Om det inte finns motstridiga intressen mellan dem, ska dock ett gemensamt biträde förordnas.

15 §

Den som är förordnad som offentligt biträde enligt 13 § för ett barn som är under 15 år är utan särskilt förordnande också barnets ställföreträdare i det ärende eller mål som förordnandet avser, om det offentliga biträdet inte samtidigt är biträde för vårdnadshavaren.

16 §

Den som enligt 13 § har rätt till ett offentligt biträde får ansöka om att

ett offentligt biträde ska förordnas för honom eller henne.

Socialnämnden ska, så snart behov av offentligt biträde uppkommer enligt 13 §, anmäla detta till förvaltningsrätten.

När en ansökan om offentligt biträde kommer in till socialnämnden, ska nämnden skyndsamt lämna över ansökan till förvaltningsrätten.

17 §

Frågor om offentligt biträde prövas av den domstol som handlägger målet. I fall som avses i 13 § första stycket 2 prövas frågor om offentligt biträde av förvaltningsrätten.

Uppgifter från den elektroniska övervakningen

18 §

Den utrustning som används för den elektroniska övervakningen får vara aktiverad endast under de tider som framgår av den särskilda föreskrift som kontrollen avser.

Om den digitala teknik som används möjliggör positionering ska Statens institutionsstyrelse säkerställa att inga uppgifter om barnets eller den unges position utanför bostaden eller annan anvisad plats som framgår av den särskilda föreskriften tas fram.

19 §

Uppgifter från den elektroniska övervakningen får bevaras i högst två månader.

När uppgifterna inte längre får bevaras ska de omedelbart förstöras.

Bemyndigande

20 §

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om

den elektroniska övervakning som Statens institutionsstyrelse efter rättens beslut ska ansvara för att verkställa enligt denna lag.

8 kap.

Offentligt biträde

Nämndemän i kammarrätten

4 §

I ärenden och mål om elektronisk övervakning enligt 6 kap. 3 § eller om upphörande av elektronisk övervakning enligt 7 kap. 2 § ska offentligt biträde förordnas för barnet och dennes vårdnadshavare eller för den unge. Offentligt biträde behöver inte förordnas om det kan antas att behov av offentligt biträde saknas.

Vid handläggning i kammarrätten av mål om elektronisk övervakning enligt denna lag ska nämndemän ingå i rätten.

Till offentligt biträde för barnet eller den unge får endast den förordnas som på grund av sina kunskaper och erfarenheter och även i övrigt är särskilt lämplig för uppdraget.

Gemensamt offentligt biträde får förordnas för de som berörs om det inte finns motstridiga intressen mellan dem.

9 kap.

1 §

Socialnämndens beslut får överklagas till allmän förvaltningsdomstol, när socialnämnden har beslutat om

Socialnämndens beslut får överklagas till allmän förvaltningsdomstol när nämnden har

1. insatser och särskilda föreskrifter till vårdnadshavare enligt 4 kap. 1–4 §§ eller prövat om sådana beslut ska upphöra,

1. *beslutat om* insatser och särskilda föreskrifter till vårdnadshavare enligt 4 kap. 1–4 §§ eller prövat om sådana beslut ska upphöra,

2. insatser och särskilda föreskrifter till barn och unga enligt 5 kap. 1–3 §§ eller prövat om sådana beslut ska upphöra,

2. *beslutat om* insatser och särskilda föreskrifter till barn och unga enligt 5 kap. 1–3 §§ eller prövat om sådana beslut ska upphöra,

3. provtagning för kontroll av nykterhet och drogfrihet enligt 6 kap. 2 §, eller prövat om ett sådant beslut ska upphöra, eller

3. *beslutat om* provtagning för kontroll av nykterhet och drogfrihet enligt 6 kap. 2 §, eller prövat om ett sådant beslut ska upphöra, eller

4. kontroll med hjälp av elektronisk övervakning enligt 6 kap. 3 § eller prövat om ett sådant beslut ska upphöra.

Övriga beslut enligt denna lag får inte överklagas.

4. prövat om elektronisk övervakning ska upphöra enligt 6 a kap. 8 § första stycket.

Andra beslut av nämnden enligt denna lag får inte överklagas.

2 §

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten utom i mål om elektronisk övervakning.

10 kap.

4 §

Polismyndigheten ska på begäran av socialnämnden eller Statens institutionsstyrelse lämna hjälp vid montering och borttagande av utrustning för elektronisk övervakning.

En begäran om hjälp får göras endast om det på grund av särskilda omständigheter kan befaras att åtgärden inte kan utföras utan att det finns behov av de särskilda befogenheter som anges i 10 och 10 a §§ polislagen (1984:387), eller det annars finns synnerliga skäl.

Den som begär hjälp ska lämna Polismyndigheten de uppgifter om barnet eller den unge och närstående till barnet eller den unge som behövs för planeringen och genomförandet av åtgärden.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2027.

2.2 Förslag till lag om ändring i lagen (2001:454) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten

Härigenom föreskrivs att 7 a § lagen (2001:454) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten ska ha följande lydelse.

*Lydelse enligt lagrådsremissen En Föreslagen lydelse
nationell utredningsfunktion för att
förebygga suicid*

7 a §¹

I sammanställningar av personuppgifter får det inte tas in känsliga personuppgifter eller uppgifter i övrigt om ömtåliga personliga förhållanden.

Undantag från första stycket gäller för

1. uppgifter om åtgärder som har beslutats inom socialtjänsten som innebär myndighetsutövning och om den bestämmelse som ett sådant beslut grundar sig på,

2. uppföljning, utvärdering och kvalitetssäkring,

3. tillsynsverksamhet som bedrivs av Inspektionen för vård och omsorg,

4. administration som bedrivs av Statens institutionsstyrelse (2007:606) om utredningar för att förebygga vissa skador och dödsfall, och

5. verksamhet enligt lagen (2007:606) om utredningar för att förebygga vissa skador och dödsfall, och

6. verksamhet enligt lagen (2026:000) om utredningar för att förebygga suicid, och

7. verksamhet vid Statens institutionsstyrelse som avser verkställighet av elektronisk övervakning enligt lagen (2026:000) om insatser och särskilda föreskrifter till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas.

Uppgift som avslöjar medlemskap i fackförening får aldrig tas in.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2027.

2.3 Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

Härigenom föreskrivs att 26 kap. 7 och 15 §§ offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt prop. 2025/26:132 Föreslagen lydelse

26 kap.

7 §¹

Sekretessen enligt 1 § gäller inte

1. beslut om omhändertagande av en enskild,
2. beslut om vård utan samtycke,
3. beslut om att bevilja ett barn skyddat boende eller en omedelbar sådan insats med samtycke från endast en av vårdnadshavarna,
4. beslut i ärende om klagomål mot kommunal hälso- och sjukvård eller dess personal, *eller*
5. beslut i ärende enligt 8 kap. patientsäkerhetslagen (2010:659).

4. beslut i ärende om klagomål mot kommunal hälso- och sjukvård eller dess personal,
5. beslut i ärende enligt 8 kap. patientsäkerhetslagen (2010:659),
eller

6. beslut om elektronisk övervakning enligt lagen (2026:000) om insatser och särskilda föreskrifter till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas.

Sekretessen enligt 1 och 4 §§ gäller inte beslut i fråga om omhändertagande eller återlämnande av personakt.

Lydelse enligt lagrådsremissen En nationell utredningsfunktion för att förebygga suicid Föreslagen lydelse

26 kap.

15 §²

Den tystnadsplikt som följer av 1 a, 5, 13, och 14 a–14 c §§ inskränker rätten enligt 1 kap. 1 och 7 §§ tryckfrihetsförordningen och 1 kap. 1 och 10 §§ yttrandefrihetsgrundlagen att meddela och offentliggöra uppgifter.

Den tystnadsplikt som följer av 1, 3, 4, 6, 10 a och 10 b §§ inskränker rätten att meddela och offentliggöra uppgifter, när det är fråga om uppgift om annat än verkställigheten av beslut om omhändertagande, beslut om vård utan sam-

Den tystnadsplikt som följer av 1, 3, 4, 6, 10 a och 10 b §§ inskränker rätten att meddela och offentliggöra uppgifter, när det är fråga om uppgift om annat än verkställigheten av beslut om omhändertagande, beslut om vård utan sam-

¹ Senaste lydelse 2026:000.

² Senaste lydelse 2026:000.

tycke, beslut om skyddat boende för ett barn eller en omedelbar sådan insats med samtycke från endast en av vårdnadshavarna, eller beslut om *sluten ungdomsvård*.

tycke, beslut om skyddat boende för ett barn eller en omedelbar sådan insats med samtycke från endast en av vårdnadshavarna, eller beslut om *elektronisk övervakning enligt lagen (2026:000) om insatser och särskilda föreskrifter till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas*.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2027.

3 Ärendet och dess beredning

Den 28 april 2022 beslutade Regeringskansliet att ge en utredare i uppdrag att biträda Socialdepartementet med att utreda om det bör införas en möjlighet för socialnämnder att besluta om öppna insatser till vårdnadshavare och fler tidiga insatser till barn och unga utan att vårdnadshavare och barn har lämnat sitt samtycke (S 2022/02322). I uppdraget ingick att se över om det finns ett behov av att införa en möjlighet för socialnämnden att kontrollera efterlevnaden av beslut inom ramen för sådana insatser med hjälp av elektronisk övervakning samt att analysera och ta ställning till under vilka förutsättningar sådan övervakning skulle kunna användas och redogöra för hur en sådan möjlighet skulle kunna fungera i praktiken.

Den 20 juli 2023 respektive den 22 april 2024 beslutade Regeringskansliet om vissa ändringar av utredningsuppdraget (S2023/02315 och S2024/00873). I det senare uppdraget fick utredaren bl.a. i uppdrag att lämna förslag på vissa särskilda föreskrifter. Utredaren skulle vidare analysera och ta ställning till om det vid kontroll av efterlevnaden av dessa föreskrifter skulle vara möjligt att i vissa fall använda elektronisk övervakning och lämna förslag om detta.

Utredaren redovisade sitt uppdrag den 13 november 2024 genom överlämnandet av promemorian En lag om insatser inom socialtjänsten till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas (Ds 2024:30). En sammanfattning av promemorian finns i *bilaga 1* och författningsförslagen i relevanta delar finns i *bilaga 2*. Promemorian har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 3*. Remissyttrandena finns tillgängliga på regeringens webbplats (www.regeringen.se) och i Socialdepartementet (S2024/02012).

I detta utkast till lagrådsremiss som tagits fram i Regeringskansliet (Socialdepartementet) behandlas och kompletteras promemorians förslag (avsnitt 12.6) som rör möjligheten för socialnämnden att besluta att efterlevnaden av en särskild föreskrift om skyldighet för barnet eller den unge att under vissa tider uppehålla sig i bostaden ska få kontrolleras med hjälp av elektronisk övervakning.

Övriga förslag i promemorian bereds för närvarande i Regeringskansliet inom ramen för ett annat lagstiftningsärende. De förslag som lämnas i detta utkast har utformats med beaktande av promemorians förslag om en ny lag om insatser inom socialtjänsten till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas.

4 Allmänna utgångspunkter för elektronisk övervakning

4.1 Relevanta förslag i promemorian

I detta avsnitt redogörs övergripande för vissa delar av promemorians förslag som har direkt relevans för de ställningstaganden som görs i detta utkast till lagrådsremiss som kompletterar promemorians förslag.

4.1.1 Insatser utan samtycke

I dag har en socialnämnd möjlighet att med stöd av 22 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, förkortad LVU, att besluta om insatser i öppna former när barn och unga som inte har fyllt 20 år genom missbruk av beroendeframkallande medel, brottslig verksamhet eller annat socialt nedbrytande kan antas behöva beredas tvångsvård med stöd av 3 § LVU om beteendet fortsätter och samtycke till insatsen saknas.

För att säkerställa att barn och unga får nödvändigt stöd i ett tidigare skede, innan problemen har hunnit bli allvarliga, föreslås i promemorian att 22 § LVU upphävs och att de rättsliga förutsättningarna för att besluta om insatser i öppna former till barn och unga när samtycke saknas ändras så att beslut kan fattas såväl tidigare som i fler fall än i dag enligt en föreslagen ny lag. Enligt den lagen ska socialnämnden få besluta att ett barn (en person under 18 år) eller en ung person (18–20 år) ska delta i nödvändiga insatser i öppna former om det på grund av särskilda omständigheter finns en risk att barnet eller den unge kommer att utveckla ett missbruk av beroendeframkallande medel, involveras i eller ägna sig åt brottslig verksamhet eller uppvisa något annat socialt nedbrytande beteende. Därutöver ska krävas att insatsen inte kan ges med samtycke av barnets vårdnadshavare och, när barnet har fyllt 15 år, av honom eller henne själv, eller av den unge. Beslut om insatser ska få fattas även i de fall situationen har hunnit bli allvarlig och barnet eller den unge har hunnit utveckla ett sådant beteende.

4.1.2 Särskild föreskrift om skyldighet att under vissa tider uppehålla sig i bostaden

Vid beslut om nödvändiga insatser i öppna former till barn och unga föreslås att socialnämnden också ska besluta att barnet eller den unge ska följa en eller flera särskilda föreskrifter knutna till sådana områden i barns och ungas levnadssätt som normalt sett utgör skydds- respektive riskfaktorer. En av dessa föreskrifter är en skyldighet att under vissa tider uppehålla sig i bostaden eller annan anvisad plats som kan likställas med bostad. Skyldigheten får tidigast inträda kl. 18.00 och pågå som längst till kl. 07.00 nästföljande dag. Beslut om särskilda föreskrifter kan fattas såväl i samband med ett beslut om insatser som vid en senare tidpunkt under tiden som insatsen pågår. En särskild föreskrift får beslutas även om barnet eller den unge medger den särskilda föreskriften. Precis som vid beslut om insatser i öppna former utan samtycke får beslut om särskilda föreskrifter

bara fattas om ett sådant beslut behövs, är proportionerligt och bedöms vara till barnets eller den unges bästa. För att barnet eller den unge ska kunna efterleva beslutet måste det formuleras så att det är tydligt för barnet eller den unge vad som förväntas av honom eller henne.

Syftet med en föreskrift om skyldighet att uppehålla sig i bostaden eller annan anvisad plats som kan likställas med bostad är att säkerställa barns och ungas behov av tillsyn, struktur, rutiner och dygnsvila genom att skydda dem från att vistas på olämpliga platser vid olämpliga tider. De barn och unga som främst kan gynnas av en sådan särskild föreskrift är de som vistas i miljöer där det förekommer missbruk eller kriminalitet och som gör det vid olämpliga tider utan tillsyn av sina vårdnadshavare eller andra trygga vuxna och som därigenom riskerar att involveras i eller utsättas för kriminella handlingar.

Med bostad avses i promemorian den plats där barnet eller den unge regelmässigt tillbringar sin dygnsvila eller kan antas komma att regelmässigt tillbringa sin dygnsvila under en överskådlig framtid. Barnets eller den unges folkbokföring är således inte avgörande. Med annan anvisad plats som kan likställas med bostad avses sådan plats där barnet eller den unge vistas med viss regelbundenhet och som omfattar övernattnings. Det kan t.ex. avse någon närstående bostad, som en mor- eller farförälder, där barnet eller den unge vistas.

Att skyldigheten att uppehålla sig i bostaden får inträda tidigast kl. 18.00 och pågå som längst till kl. 07.00 nästföljande dag hindrar inte att socialnämnden bestämmer tiden till ett kortare intervall i det enskilda fallet. Om barnet eller den unge har en fritidsaktivitet som bidrar till en positiv utveckling hos barnet eller den unge ska detta beaktas. Skyldigheten att uppehålla sig i bostaden eller annan jämförbar plats bör inte vara mer ingripande än vad som rimligen kan förväntas av barn och unga i motsvarande ålder eller med motsvarande mognadsnivå. Andra omständigheter av betydelse vid bedömningen av skyldighetens omfattning är om barnet eller den unge vid några tillfällen har begått mindre brott, såsom ringa stöld, eller uppvisat ett destruktivt beteende, såsom uppträtt hotfullt eller på annat sätt stört omgivningen, under särskilda tidpunkter. För vissa barn och unga kommer den särskilda föreskriften att få bäst effekt om den omfattar någon eller några vardagar, medan för andra kan föreskriften fylla en viktigare funktion under helgen. Hur den särskilda föreskriften ska utformas behöver anpassas till varje enskild situation.

En särskild föreskrift får beslutas även för barn och unga som vårdas i det egna hemmet med stöd av LVU om det behövs med hänsyn till barnets eller den unges hälsa eller utveckling. När barnet eller den unge skrivs ut från ett särskilt ungdomshem eller annat hem för vård eller boende ska socialnämnden, enligt den föreslagna lagen, särskilt överväga om det finns behov av att besluta om insatser och särskilda föreskrifter till barnet eller den unge. Socialnämnden ska vidare särskilt överväga om det finns behov av att besluta om särskilda föreskrifter när nämnden beslutar om vård i det egna hemmet med stöd av LVU.

4.1.3 Uppföljning och kontroll

Socialnämnden ska följa genomförandet av insatser och särskilda föreskrifter som beslutas enligt bestämmelserna i den föreslagna nya lagen. Det ska i första hand ske genom regelbunden kontakt med barnet eller den unge och barnets vårdnadshavare. När en socialnämnd följer genomförandet av insatser och särskilda föreskrifter får nämnden även i övrigt ta de kontakter som behövs, exempelvis genom att prata med företrädare för barnets eller den unges skola. Kontroll av efterlevnaden av socialnämnders beslut om insatser i öppna former och särskilda föreskrifter kan som utgångspunkt ske inom ramen för socialnämnders regelbundna uppföljning. Om barnet eller den unge inte följer en särskild föreskrift om att under vissa tider uppehålla sig i bostaden eller annan anvisad plats som kan likställas med bostad och om socialnämnden bedömer att det inte är möjligt att förmå barnet eller den unge att frivilligt återvända till bostaden ska socialnämnden kunna begära hjälp från Polismyndigheten att genomföra beslutet genom s.k. handräckning.

Det föreslås också att Polismyndigheten ges befogenhet att tillfälligt omhänderta barnet eller den unge för att kunna förflytta honom eller henne tillbaka till den plats där han eller hon enligt den särskilda föreskriften ska vara.

4.1.4 Upphörande och omprövning

Socialnämnden ska enligt den föreslagna nya lagen minst en gång var sjätte månad överväga om beslutade insatser och särskilda föreskrifter fortfarande behövs. När det inte längre finns skäl för insatser, särskilda föreskrifter eller kontroll med hjälp av elektronisk övervakning ska socialnämnden besluta att dessa ska upphöra. Så kan enligt promemorian vara fallet om de omständigheter som legat till grund för ett beslut har förändrats på ett sådant sätt att det inte längre finns behov av den beslutade åtgärden. Förhållandena i barnets hemmiljö kan t.ex. ha stabiliserats. Det kan också handla om att barnets beteende har upphört och det finns inte heller någon risk att barnet uppvisar beteendet på nytt. Det kan också handla om att det inte längre finns behov av att kontrollera en särskild föreskrift om att barnet eller den unge under vissa tider ska uppehålla sig i bostaden eller annan anvisad plats som kan likställas med bostad med hjälp av elektronisk övervakning eftersom socialnämnden bedömer att barnet eller den unge kommer att följa föreskriften. Det kan också handla om att omständigheterna förändras på så vis att det är tillräckligt att kontrollera efterlevnaden av den särskilda föreskriften på annat sätt, t.ex. genom kontakter med barnets vårdnadshavare.

Därutöver lämnas förslag om ett antal fler grunder för upphörande, som dock inte närmare redogörs för här.

4.1.5 Konsekvenser vid bristande efterlevnad

Om barnet eller den unge inte följer en särskild föreskrift om att uppehålla sig i bostaden eller ett beslut om elektronisk övervakning ska socialnämnden enligt den föreslagna lagen få kalla barnet eller den unge

samt barnets vårdnadshavare till ett samtal i syfte att förmå barnet eller den unge att efterleva beslutet. Det som framkommer vid samtalet kan utgöra underlag för om det finns behov av andra insatser eller särskilda föreskrifter alternativt om mer ingripande vård, exempelvis tvångsvård med stöd av LVU, behövs.

Den som bryter mot en särskild föreskrift om skyldighet att uppehålla sig i bostaden eller annan anvisad plats som kan likställas med bostad ska enligt den föreslagna lagen kunna omhändertas tillfälligt av polis, såväl på begäran av socialnämnden som av en enskild polisman som påträffar barnet eller den unge. För att möjliggöra omhändertaganden i den senare situation ska socialnämnden enligt den föreslagna lagen genast underrätta Polismyndigheten när nämnden har beslutat en sådan särskild föreskrift. Om den tillfälligt omhändertagne är under 18 år ska han eller hon skyndsamt överlämnas till vårdnadshavaren eller annan person som har vård om barnet. Om det inte är möjligt ska barnet överlämnas till socialnämnden. Avser det tillfälliga omhändertagandet en person över 18 år ska han eller hon skyndsamt lämnas i bostaden eller på den plats där han eller hon enligt den särskilda föreskriften ska uppehålla sig eller annan lämplig plats som möjliggör att den unge kan ta sig till den plats där den unge enligt den särskilda föreskriften ska uppehålla sig.

4.1.6 Insatser enligt den nya lagen inom ramen för påföljden ungdomsvård

Utredningen föreslår att tillämpningsområdet för påföljden ungdomsvård ska utvidgas så att den även omfattar de barn och unga som har ett särskilt behov av åtgärder som kan beslutas med stöd av bestämmelserna i den föreslagna nya lagen. Det innebär att den som avtjänar ungdomsvård bl.a. kan vara skyldig att följa en särskild föreskrift om att under vissa tider uppehålla sig i bostaden eller annan anvisad plats som kan likställas med bostad och att föreskriftens efterlevnad kontrolleras med hjälp av elektronisk övervakning.

4.2 Elektronisk övervakning i vissa andra sammanhang

4.2.1 Vilka använder elektronisk övervakning i dag?

I dag är det Kriminalvården och Polismyndigheten som använder sig av elektronisk övervakning. Även SiS har, som ovan angetts, möjlighet att besluta om elektronisk övervakning men utnyttjar i dag inte den möjligheten. I slutbetänkande från 2023 års förvarsutredning (Ju2023:15), Ett nytt regelverk för uppsikt och förvar (SOU 2025:16), föreslås även att ett beslut om uppsikt med skyldighet att vistas inom ett geografiskt område får förenas med villkor om elektronisk övervakning om det behövs för att kontrollera att skyldigheten följs. Förslagen bereds i Regeringskansliet (Justitiedepartementet).

Befintliga regelverk om elektronisk övervakning anger inte närmare vilken typ av teknik som ska användas för övervakningen. Regleringen är

således teknikneutral och möjliggör därmed användande av den teknik som är mest ändamålsenlig och minst integritetskränkande.

Kriminalvården och Polismyndigheten använder sig av en tvåkomponentslösning där en sändare (fotbojan) kontrollerar att den dömda befinner sig i närheten av en mobiltelefon. Det är i mobiltelefonen som positioneringen sker och som visar att "rätt person" är i närheten av bojan. Informationen om var individen befinner sig förmedlas genom det fasta eller mobila nätet till en bevakningsstation hos Polismyndigheten respektive Kriminalvården. Även information om försök till manipulationer registreras och förmedlas, liksom tekniska fel och liknande händelser. Informationen rapporteras in med hög frekvens och Polismyndigheten och Kriminalvården har alltid personal i tjänst som kan kontrollera var en individ befinner sig.

4.2.2 Elektronisk övervakning som ett led i verkställighet av vissa påföljder

Lag om verkställighet av fängelsestraff med elektronisk övervakning

Den 1 januari 2026 trädde den nya lagen (2025:1053) om verkställighet av fängelsestraff med elektronisk övervakning i kraft, som ersatte den tidigare lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll (prop. 2024/25:202, bet. 2025/26:JuU7, rskr. 2025/26:31). Genom den nya lagen utvidgades tillämpningsområdet för verkställighet med elektronisk övervakning till att omfatta fängelse i högst ett år och sex månader. Det infördes också en ny verkställighetsform för fängelsestraff, elektronisk övervakning i kontrollerat boende. När det gäller kontrollerat boende ska lagen tillämpas första gången den 1 juni 2026.

Frågan om straffet ska avtjänas genom elektronisk övervakning kan initieras av såväl den dömda som av Kriminalvården. Av lagen framgår bl.a. att den dömda under verkställigheten ska vara förbjuden att vistas utanför sin bostad eller det kontrollerade boendet annat än på särskilt angivna tider och för bestämda ändamål såsom förvärvsarbete eller utbildning. Efterlevnaden av förbudet ska kontrolleras med hjälp av elektroniska hjälpmedel. Kriminalvården har rätt att besluta om särskilda föreskrifter som ska gälla vid verkställigheten. Ett totalförbud mot alkohol och andra beroendeframkallande medel ska alltid gälla.

Särskilda föreskrifter efter villkorlig frigivning

Enligt 26 kap. 17 § brottsbalken får Kriminalvården, om det behövs, vid villkorlig frigivning från ett fängelsestraff besluta om elektronisk övervakning för att kontrollera att en föreskrift enligt 26 kap. 16 § brottsbalken följs. En sådan föreskrift kan t.ex. röra vistelseort eller andra anvisningar om på vilka platser eller inom vilka områden den dömda ska vistas eller inte får vistas. En person som dömts till skyddstillsyn kan på samma sätt bli föremål för såväl särskilda föreskrifter som elektronisk övervakning (28 kap. 6 § brottsbalken).

Enligt tidigare lagstiftning fick elektronisk övervakning vid villkorlig frigivning endast beslutas om det var särskilt angeläget för att minska risken att den övervakade begick nya brott. Genom riksdagens antagande

av propositionen Utökade kontroll- och stödmöjligheter avseende skyddstillsynsdömda (prop. 2020/21:85, bet. 2020/21:JuU22, rskr. 2020/21:235) utvidgades möjligheten att besluta om elektronisk övervakning på så sätt att elektronisk övervakning nu kan beslutas om det behövs för att kontrollera att en föreskrift följs. Som skäl för lagändringen angavs bl.a. att det kan vara svårt att motivera varför behovet av kontrollåtgärder skulle vara större för de personer som övervakas inom ramen för utslussningsåtgärder och permission. Det framfördes också att de positiva effekter som utökad användning av elektronisk övervakning kan förväntas medföra på möjligheten att förebygga återfall i brott överväger de nackdelar en sådan ordning medför för de dömda (s. 35 och 36).

Genom antagande av samma proposition har ett förtydligande avseende föreskrift om vistelseort införts i 26 kap. 16 § brottsbalken. En sådan föreskrift kan nu uttryckligen avse anvisningar om platser eller områden där den dömda ska eller inte får vistas. En sådan föreskrift i kombination med elektronisk övervakning ger exempelvis möjligheter att kontrollera att en livsstilskriminell person inte vistas på platser där drogförsäljning sker, där unga riskerar att ledas in i kriminalitet eller annars utgör tillhåll för kända kriminella (prop. 2020/21:85 s. 36). Eftersom en sådan föreskrift innebär en inskränkning av den dömdes personliga frihet ska möjligheten användas restriktivt och behovet alltid prövas mot proportionalitetsprincipen enligt 26 kap. 14 a § brottsbalken (prop. 2018/19:77 s. 62 och 63 samt prop. 2020/21:85 s. 53 och 54).

Ungdomsövervakning

Kriminalvården ansvarar även för verkställigheten av ungdomsövervakning. Den som har begått brott innan han eller hon har fyllt 18 år får enligt 32 kap. 3 a § brottsbalken dömas till ungdomsövervakning om varken ungdomsvård eller ungdomstjänst är tillräckligt ingripande påföljder med hänsyn till brottslighetens straffvärde och art samt den unges tidigare brottslighet. Den som har fyllt 18 år när dom meddelas får dömas till ungdomsövervakning endast om det finns särskilda skäl för det. Den som har fyllt tjuogoett år vid denna tidpunkt får inte dömas till ungdomsövervakning. Rätten får bestämma tiden för ungdomsövervakning till lägst sex månader och högst ett år.

Inom ramen för denna påföljd kan det bli aktuellt med elektronisk övervakning. Av 18 § första stycket lagen (2020:616) om verkställighet av ungdomsövervakning följer att den dömda under verkställigheten ska vara förbjuden att vistas utanför bostaden under kvällar och nätter mot lördag, söndag och måndag mellan klockan 18.00–07.00, s.k. helghemarrest. I andra och tredje styckena regleras under vilka förutsättningar som förbudet kan ersättas med vissa andra former av rörelseinskränkningar, som i huvudsak ska vara lika inskränkande som helghemarresten.

Enligt 19 § samma lag ska inskränkningarna i rörelsefriheten kontrolleras med elektroniska hjälpmedel, om det inte finns särskilda skäl mot det. I propositionen Ungdomsövervakning (prop. 2019/20:118) har uttalats att det är viktigt för påföljdens trovärdighet att det finns goda möjligheter att kontrollera att den följs och att det av det skälet varken är rimligt eller lämpligt att förlita sig på den kontroll som en koordinator eller andra personer i den unges omgivning kan stå för. Vidare betonades att

möjligheten att elektroniskt övervaka en föreskriven rörelseinskränkning inte handlar om att begränsa rörelsefriheten ytterligare för den unge, utan att det är ett medel för att kontrollera att förbudet följs och att förbudsområdets gränser respekteras. Om det föreligger särskilda skäl finns det dock möjlighet att avstå från elektronisk övervakning vid ungdomsövervakningen, t.ex. situationer där den dömdes hälsotillstånd är sådant att elektronisk övervakning framstår som onödigt eller olämpligt (s. 75 och 77).

Om Kriminalvården bedömer att inskränkningar i den dömdes rörelsefrihet ska kontrolleras med elektronisk övervakning ska det enligt 14 § samma lag framgå av en individuellt upprättad verkställighetsplan. Den dömden är skyldig att följa verksamhetsplanen och om han eller hon missköter denna skyldighet bör Kriminalvården i första hand vidta åtgärder inom ramen för påföljden, t.ex. utöka antalet möten med den dömdes koordinator eller på annat sätt ändra verkställighetsplanen (prop. 2019/20:118 s. 88–90). Om de åtgärder som är möjliga att vidta inom ramen för påföljden är uttömda, kan Kriminalvården anmäla misskötsamheten till åklagaren som enligt 30 b § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare kan meddela den dömden en varning. Åklagaren kan också begära att domstolen undanröjer ungdomsövervakningen och bestämmer en ny påföljd enligt 32 kap. 4 § brottsbalken.

Det kan i detta sammanhang nämnas att regeringen i lagrådsremissen Skärpta regler för unga lagöverträdare, som beslutades den 26 januari 2026, föreslår vissa skärpningar i fråga om denna påföljd, bl.a. att hemarresten utökas med ytterligare en kväll och natt per vecka och att Kriminalvården som tillägg till hemarresten ska kunna föreskriva att den dömden ska vara förbjuden att under vissa tider vistas på en särskilt angiven plats eller inom ett särskilt angivet område, om det behövs för att förebygga att den dömden återfaller i brott eller på annat sätt utvecklas ogynnsamt.

Tekniska lösningar inom Kriminalvården

I betänkandet Ett nytt regelverk för uppsikt och förvar (SOU 2025:16), som lämnar förslag om elektronisk övervakning som ett alternativ till förvar, beskrivs de tekniska lösningar som i dag finns inom Kriminalvården. Av betänkandet framgår bl.a. följande om de tekniska lösningar som finns för att möta de olika former av elektronisk övervakning som regleras i bl.a. ovan nämnda lagstiftning.

Den tekniska lösning Kriminalvården använder innebär att myndigheten använder två olika tjänster. Den ena tjänsten är Övervakning i hemmet. Den fungerar på det sättet att den dömden har en hemenhet installerad i hemmet och en sändare fäst runt fotleden. Sändaren kommunicerar med hemenheten via Bluetooth. Till hemenheten finns ett schema nedladdat som anger när den dömden ska befinna sig i hemmet. Hemenheten i sin tur kommunicerar med det centrala övervakningssystemet över mobilnätet. Det centrala övervakningssystemet bevakas dygnet runt av Kriminalvårdens personal. Om den dömden lämnar bostaden under en tidsperiod då han eller hon ska befinna sig i hemmet går det ett larm till det centrala övervakningssystemet. Om den dömden inte har kommit hem i tid

går det också ett larm. Larmen genereras alltså av att hemenheten inte kan kommunicera med sändaren på grund av att den är för långt från hemenheten. Utöver detta kan ett antal tekniska larm gå som exempelvis handlar om batterinivå, kommunikationsproblem gällande telenät och sabotagelarm av olika slag. Den typen av larm är inte kopplade till överträdelser av den dömde, utan är till för att Kriminalvården ska veta att ett problem uppstått i övervakningen och snabbt ska kunna åtgärda detta.

Kriminalvården använder även en tjänst som heter Övervakning i hem och samhälle. Den tjänsten innebär att den dömde har en övervakningsenhet i form av en mobiltelefon och en sändare fäst på ankeln. Mobiltelefonen är kopplad till sändaren via Bluetooth och måste därmed befinnas i sändarens närområde. Mobiltelefonen positionerar den dömde genom gps-positionering och den ger ifrån sig ett larm till det centrala övervakningssystemet om sändaren är för långt borta. Det är alltså inte sändaren som positionerar utan den säkerställer att den dömde hela tiden bär mobiltelefonen med sig. Mobiltelefonen är låst på så sätt att det enda som finns på den är en övervakningsapp. Det är dock möjligt för Kriminalvården och den dömde att kommunicera via övervakningsappen. Denna lösning ger möjlighet att övervaka tillåtna och förbjudna zoner. Mobiltelefonen kommunicerar likt hemenheten via mobilnätet med det centrala övervakningssystemet. Den rapporterar in till systemet om den dömde inträder i en förbjuden zon eller om den dömde lämnar en tillåten zon (en zon som den dömde måste vara i). Det finns tillfällen då dömda har såväl hemarrest som tillåtna eller förbjudna zoner, då kopplas en form av stödenhet (en s.k. beacon) till mobiltelefonen och sändaren. En beacon positionerar vid en specifik adress. Där en beacon är installerad kopplar mobiltelefonen upp mot denna via Bluetooth när den är inom dess räckviddsområde. Stödenheten är då knuten till den namngivna adress där den dömde ska befinnas sig. På samma sätt som vid övervakning i hemmet får Kriminalvården larm om överträdelser men även larm av teknisk karaktär för att säkra att Kriminalvården snabbt ska reagera om det finns påverkan på den tekniska övervakningen. Det kan uppstå svårigheter med gps-positionering ibland, exempelvis när man åker tåg eller befinner sig inne i byggnader eller tunnlar. Mobiltelefonen kan då inte positionera via satelliterna. Kriminalvården har därför ytterligare en positioneringstjänst kopplad till övervakningsenheten som handlar om positionering via mobilmaster (SOU 2025:16 s. 307–309).

Elektronisk övervakning inom påföljden sluten ungdomsvård

Av 32 kap. 5 § brottsbalken framgår att om någon har begått brott innan han eller hon fyllt 18 år och domstolen kommer fram till att påföljden ska bestämmas till fängelse ska, som huvudregel, påföljden i stället bestämmas till sluten ungdomsvård under viss tid. Verkställigheten av sluten ungdomsvård regleras i lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård, förkortad LSU. Av 1 § LSU framgår att verkställigheten av sluten ungdomsvård ska ske vid sådana särskilda ungdomshem som avses i 12 § LVU, vilket innebär att det är Statens institutionsstyrelse (SiS) som ansvarar för verkställigheten. I detta sammanhang kan nämnas att det i propositionen Frihetsberövande påföljder för barn och unga (prop. 2025/26:132) som regeringen beslutade om den 19 februari 2026

föreslås att barn och unga, i de fall en frihetsberövande påföljd inte kan undvikas, ska dömas till fängelse i stället för sluten ungdomsvård. Förslaget innebär att Kriminalvården blir ansvarig för verkställigheten och att sluten ungdomsvård utmönstras ur påföljdssystemet. Förslagen föreslås träda i kraft den 1 juli 2026. Vid tidpunkten för reformens ikraftträdande kommer det dock att finnas påföljder som inte har börjat verkställas eller som inte har verkställts fullt ut, och sluten ungdomsvård kommer dessutom även efter det att reformen trätt i kraft kunna dömas ut som påföljd för gärningar som begåtts före ikraftträdandet. Under en överskådlig tid framöver kommer det alltså att finnas ett behov av att tillämpa LSU vid verkställigheten av domar på sluten ungdomsvård. LSU föreslås därför inte upphöra förrän den 1 juli 2030.

I 18 § LSU regleras den dömdes rätt att vistas utanför det särskilda ungdomshemmet. Vid vistelse utanför det särskilda ungdomshemmet får elektroniska hjälpmedel användas för att kontrollera villkor som ställts om var den dömd ska befinna sig. SiS har inte någon teknik upphandlad för detta ändamål och myndigheten använder inte denna möjlighet i dagsläget. Under rubriken Uppdrag till Statens institutionsstyrelse nedan framgår dock att regeringen har gett SiS i uppdrag att utreda de praktiska förutsättningarna för detta och ytterligare förslag om möjlighet att använda elektronisk övervakning som lämnas i promemorian Ökad trygghet och säkerhet på särskilda ungdomshem och LVM-hem (Ds 2024:26).

4.2.3 Annan lagstiftning som tillåter elektronisk övervakning

Elektronisk övervakning vid kontaktförbud

Polismyndigheten ansvarar enligt 13 a § andra stycket lagen (1988:688) om kontaktförbud för verkställigheten av elektronisk övervakning som används vid vissa kontaktförbud. Ett kontaktförbud innebär ett meddelat förbud för en person att besöka eller på annat sätt ta kontakt med en annan person eller att följa efter denna person (1 §).

Kontaktförbud får meddelas om det på grund av särskilda omständigheter finns risk för att den mot vilket förbudet avses gälla kommer att begå brott mot, förfölja, otillbörligt övervaka eller på annat sätt allvarligt trakassera den som förbudet avses skydda, eller utsätta den som förbudet avser skydda för påverkan i syfte att förhindra att han eller hon lämnar uppgifter till en domstol eller en brottsbekämpande myndighet.

Om det kan antas att ett kontaktförbud inte är tillräckligt får förbudet utvidgas till att avse förbud att uppehålla sig inom ett eller flera områden kring en annan persons bostad eller arbetsplats eller annat ställe där den personen brukar vistas (2 §). Detta kallas utvidgat kontaktförbud. Den som har överträtt ett utvidgat kontaktförbud får enligt 2 a § meddelas förbud att uppehålla sig inom ett större område, ett s.k. särskilt utvidgat kontaktförbud.

Ett beslut om utvidgat kontaktförbud får förenas med villkor om elektronisk övervakning (2 §). Förbudet ska kombineras med elektronisk övervakning endast om behovet av övervakning överväger det intrång och men det innebär för den som beslutet avser (prop. 2020/21:217 s. 24). Om den som förbudet avses gälla mot har överträtt ett kontaktförbud ska

beslutet förenas med villkor om elektronisk övervakning, om det inte finns särskilda skäl mot det. Ett särskilt utvidgat kontaktförbud ska förenas med villkor om elektronisk övervakning, om det inte finns särskilda skäl mot det (2 a §).

Beslut om kontaktförbud fattas av åklagare. Den som bryter mot ett utvidgat eller särskilt utvidgat kontaktförbud döms för överträdelse av utvidgat eller särskilt utvidgat kontaktförbud till fängelse i högst två år (24 §). Vidare gäller att den som har meddelats ett kontaktförbud med villkor om elektronisk övervakning och som hindrar att den elektroniska övervakningen kommer till stånd eller kan fortgå, eller som i övrigt hanterar utrustningen på ett sätt som är ägnat att försvåra övervakningen, döms för hindrande eller försvårande av elektronisk övervakning till fängelse i högst ett år. Den som av grov oaktsamhet begår en sådan gärning döms för oaktsamt hindrande eller försvårande av elektronisk övervakning till böter eller fängelse i högst ett år (25 §).

Elektronisk övervakning vid preventivt vistelseförbud

Enligt lagen (2024:7) om preventiva vistelseförbud får en person förbjudas att inom ett avgränsat område vistas på allmän plats, på skolgårdar och motsvarande områden utomhus vid förskolor och fritidshem samt i fordon på allmän plats (vistelseförbud). Ett vistelseförbud får inte avse den som är under 15 år. Ett vistelseförbud får meddelas om det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för att det inom en grupp kommer att utövas brottslig verksamhet av viss omfattning inom det område där förbudet ska gälla, och det kan befaras att en person som tillhör eller verkar för gruppen medvetet kommer att främja den brottsliga verksamheten (3 §). Vistelseförbud får meddelas endast för brottslig verksamhet som har bakgrund i eller är ägnad att framkalla en konflikt mellan grupper av personer i vilken det finns risk för att skjutvapen eller sprängämne eller annat liknande ämne kan komma till användning eller på något annat sätt är ägnad att allvarligt skada tryggheten hos allmänheten på platsen (4 §). Ett vistelseförbud får i vissa fall förenas med villkor om elektronisk övervakning om det behövs för att kontrollera att förbudet följs (7 §). Ett vistelseförbud ska gälla för en viss tid, högst sex månader. Ett vistelseförbud får förlängas med högst sex månader i taget men ett förbud med villkor om elektronisk övervakning får förlängas med högst tre månader i taget (8 §). Frågor om vistelseförbud prövas av åklagaren och när ett beslut om vistelseförbud med elektronisk övervakning har meddelats, är Polismyndigheten ansvarig för verkställigheten av den elektroniska övervakningen (13 och 20 §§).

I propositionen Preventiva vistelseförbud (prop. 2023/24:57) anges att ett beslut avseende villkor om elektronisk övervakning innebär ett betydande ingrepp i den personliga integriteten samtidigt som vistelseförbudet kan gälla för en enskild som inte dömts för brott. Ett sådant ingrepp bör därför endast komma i fråga om det är särskilt påkallat och för brottslighet som mer direkt utgör fara för enskildas liv och hälsa (s. 59).

Den som meddelats ett vistelseförbud med ett villkor om elektronisk övervakning har en skyldighet att medverka till att den elektroniska

övervakningen kommer till stånd och kan fortgå och det är enligt 30 § straffbart att hindra den elektroniska övervakningen.

Tekniska lösningar inom Polismyndigheten

I betänkandet Ett nytt regelverk för uppsikt och förvar, som redogörs för ovan i avsnittet om tekniska lösningar inom Kriminalvården, beskrivs att även Polismyndigheten använder sig av tvåkomponentslösning bestående av att den övervakade har en övervakningsenhet i form av en mobiltelefon och en sändare fäst på ankeln. Mobiltelefonen är kopplad till sändaren via Bluetooth och måste därmed befinna sig i sändarens närområde. Mobiltelefonen kommunicerar via mobilnätet med det centrala övervakningssystemet och rapporterar in till systemet om den personen med kontaktförbud eller vistelseförbud träder in i en förbjuden zon eller om kontakten bryts mellan enheterna (SOU 2025:16 s. 309).

4.3 Erfarenheten från Danmark av elektronisk övervakning på det socialrättsliga området

Av promemorian framgår att det i Danmark den 1 juli 2010 infördes en lagreglerad möjlighet för kommunerna att besluta om elektronisk övervakning av barnet eller den unge i anslutning till ett föreläggande som innebar att barnet eller den unge skulle vara hemma vissa fasta tider. Beslut om elektronisk övervakning fick meddelas om det fanns särskilda skäl till att anta att barnet eller den unge inte skulle följa föreläggandet och det bedömdes att elektronisk övervakning skulle bidra till att få barnet eller den unge till att följa detta. Ett beslut om elektronisk övervakning skulle stå i rimlig proportion till innehållet i och föremålet för föreläggandet. Ett beslut om elektronisk övervakning fick gälla högst en månad åt gången och det fick aldrig överstiga tre månader under en period om tolv månader. Den elektroniska övervakningen bestod i att barnet eller den unge fick en elektronisk "fotlänk" monterad på sig, samtidigt som det installerades utrustning i hemmet som registrerade om barnet eller den unge lämnade hemmet.

Enligt promemorian var bakgrunden till införandet att den danska regeringen bedömde att det fanns behov av redskap som gav kommunen en bättre möjlighet att se till att föreläggandena riktade mot barn och unga efterlevdes. Syftet med detta var bl.a. att förebygga att barnet eller den unge sökte sig till olämpliga grupperingar. Den elektroniska övervakningen var tänkt som ett pedagogiskt verktyg att använda vid tillfällen när det kunde bidra till att barnet eller den unge följde föreläggandet. Elektronisk övervakning fick inte användas som en sanktion utan endast som ett stöd i den samlade sociala insatsen för barnet eller den unge.

Användningen av elektronisk övervakning skulle vidare ske i samarbete med föräldrarna. Rent pedagogiskt bedömdes det nödvändigt att vårdnadshavarna samarbetade kring föreläggandet riktat mot barnet. Därtill, konstaterades det, var det inte möjligt för kommunen att skaffa sig tillgång till hemmet för att installera nödvändig utrustning utan föräldrar-nas delaktighet. Om barnet eller den unge bodde på annan plats än hos

föräldrarna behövde i stället samtycke inhämtas från den eller de som hade rådighet över bostaden för att kunna installera utrustningen.

Vid användning av elektronisk övervakning skulle barnets eller den unges synpunkter tillmätas vikt utifrån barnets ålder och mognad. Om det var aktuellt att använda elektronisk övervakning för en ungdom över 15 år förutsattes att ungdomen gick med på detta. Under inga omständigheter skulle vara möjligt att fysiskt tvinga barnet eller den unge till att montera den elektroniska fotlänken då detta ansågs vara i strid med den grundläggande proportionalitetsprincipen.

Det bedömdes att några straffrättsliga sanktioner inte skulle kopplas till ett beslut om elektronisk övervakning och det förväntades att elektronisk övervakning endast skulle användas i begränsad utsträckning. Det underströks också att kommunen, för det fall ett barn eller en ungdom inte följde föreläggandet, hade en skyldighet att överväga om andra åtgärder skulle vidtas. Av promemorian framgår att det i de danska förarbetena vidare angavs att det var viktigt att det i samband med beslutet om elektronisk övervakning var tydligt under vilka förutsättningar barnet eller den unge skulle vistas i hemmet samt hur undantag från villkoret skulle fungera, t.ex. i samband med fritidsaktiviteter eller semestrar.

Kriminalforsorgen (motsvarande Kriminalvården) skulle bistå kommunerna med användningen av elektronisk övervakning och det var upp till kommunerna att träffa närmare överenskommelser med Kriminalvården om detta. Kriminalvårdens uppgift skulle bestå i att ställa den tekniska utrustningen till kommunernas förfogande samt att instruera kommunerna om hur den skulle monteras på den unge och i hemmet. Det var också Kriminalvården som genomförde den elektroniska övervakningen och kontrollerade om den unge överträdde ett föreläggande kopplat till den elektroniska övervakningen.

Beslutet om elektronisk övervakning kunde ställas under prövning av den sociala nämnden (sociale nævn) enligt de allmänna klagoreglerna samt prövas av domstol.

Den 1 mars 2012, dvs. mindre än två år efter möjligheten till elektronisk övervakning infördes, avskaffades den. Skälet till det var att möjligheten till elektronisk övervakning inte ansågs vara rätt väg för att förebygga ett kriminellt och asocialt beteende samt att elektronisk övervakning inte kunde ersätta en konsekvent pedagogisk omsorg från stabila vuxna. Vidare konstaterades att elektronisk övervakning innebar ett stort ingrepp i den enskildes personliga integritet samt att det hade karaktären av en sanktion vilket kunde bidra till ytterligare stigmatisering av barnet eller den unge. Det påtalades också att möjligheten att använda elektronisk övervakning inte hade efterfrågats av kommunerna i praktiken.

Enligt uppgift från danska Socialdepartementet finns det ingen tillgänglig statistisk på om och i vilken utsträckning beslut om elektronisk övervakning fattades under den period det fanns möjlighet till sådana beslut. Under den debatt i folketinget som föregick antagandet av förslaget om upphävande av möjligheten att besluta om elektronisk övervakning, fördes det dock fram att ingen kommun hade använt sig av den möjligheten (L 50, 2011/12, 1. behandling, den 27 januari 2012).

4.4 Uppdrag till Statens institutionsstyrelse

Som nämns under rubriken Elektronisk övervakning inom påföljden slutna ungdomsvård ovan har SiS inte använt den möjlighet som myndigheten har till elektronisk övervakning enligt LSU. Regeringen har även kunnat konstatera att det finns flera utmaningar med att använda elektronisk övervakning av barn och unga i nya miljöer, bl.a. när det gäller utrustning, teknik, upphandling och organisation. Regeringen gav därför SiS i uppdrag (S2025/01372) att närmare utreda de praktiska förutsättningarna för myndigheten att kunna elektroniskt övervaka vissa barn och unga som är placerade på de särskilda ungdomshemmen, dels vid vistelser utanför de särskilda ungdomshemmen, dels inom hemmets eget område enligt förslag som lämnas i promemorian Ökad trygghet och säkerhet på särskilda ungdomshem och LVM-hem – Slutredovisning angående frågor om Statens institutionsstyrelses särskilda befogenheter (Ds 2024:26).

I uppdraget uttalar regeringen bl.a. att det kan finnas samordningsvinster när det gäller verkställigheten av elektronisk övervakning inom SiS respektive bevakning av efterlevnaden av särskilda föreskrifter som socialnämnden föreslår få besluta om och att SiS därför ska utreda myndighetens förutsättningar för att även ansvara för elektronisk övervakning av barn och unga som inte är placerade på ett särskilt ungdomshem, men som efter ett beslut av socialnämnden ska följa särskilda föreskrifter om att bl.a. under vissa tider uppehålla sig i bostaden eller annan anvisad plats som kan likställas med bostad. SiS fick därför även i uppdrag att utreda myndighetens förutsättningar för att ansvara för elektronisk övervakning av barn och unga som inte är placerade på ett särskilt ungdomshem enligt förslagen i promemorian En lag om insatser inom socialtjänsten till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas (Ds 2024:30) som kompletteras i detta utkast till lagrådsremiss.

I uppdraget ingår att

- redovisa och beskriva vilken utrustning och teknik som krävs för att på ett kostnadseffektivt och ändamålsenligt sätt kontrollera var barnet eller den unge befinner sig i de givna situationerna,
- analysera och bedöma hur myndigheten bör organisera sig för att användning av elektronisk övervakning ska vara kostnadseffektiv och ändamålsenlig,
- inhämta kunskap om förutsättningarna för att upphandla den utrustning som behövs vid elektronisk övervakning,
- uppskatta de ekonomiska konsekvenserna gällande t.ex. utrustning och teknik, personal och lokaler,
- analysera och bedöma hur myndigheten bör hantera frågor om integritetsskydd, inklusive personuppgiftsbehandling kopplade till elektronisk övervakning, samt
- belysa eventuella konsekvenser mot bakgrund av att påföljden slutna ungdomsvård ska utmönstras fr.o.m. den 1 juli 2026.

SiS delredovisade sitt uppdrag den 16 januari 2026. Utöver detta har SiS den 12 februari 2026 (S2026/00243) fått i uppdrag att förbereda för ansvaret att genomföra elektronisk övervakning av barn och unga. Förberedelserna ska avse verkställighet av elektronisk övervakning av vissa barn och unga som är placerade på de särskilda ungdomshemmen,

dels vid vistelser utanför det särskilda ungdomshemmet, dels inom hemmets eget område. Förberedelserna ska även avse elektronisk övervakning av barn och unga som inte är placerade på ett särskilt ungdomshem, men som efter ett beslut av domstol ska följa en särskild föreskrift om att under vissa tider uppehålla sig i bostaden eller annan anvisad plats som kan likställas med bostad. Uppdraget ska slutredovisas senast den 18 december 2026.

5 Det ska införas en möjlighet att besluta om elektronisk övervakning för vissa barn och unga

Utkastets förslag

Det ska införas en möjlighet att med hjälp av elektronisk övervakning kontrollera att ett barn eller ung person följer en av socialnämnden beslutad särskild föreskrift om en skyldighet att under vissa tider uppehålla sig i bostaden eller annan anvisad plats som kan likställas med bostad.

Promemorians förslag

Förslaget i promemorian stämmer överens med utkastets förslag.

Remissinstanserna

En majoritet av remissinstanserna som yttrar sig avstyrker eller är kritiska till förslaget, däribland *Riksdagens ombudsmän (JO)*, *Kammarrätten i Stockholm*, *Institutet för mänskliga rättigheter, Civil Rights Defenders*, *Brottsförebyggande rådet (Brå)*, *Advokatsamfundet*, *Barnets rätt i samhället (Bris)*, *Barnombudsmannen*, *Barnrättsbyrån*, *Rädda barnen*, *Maskrosbarn*, *SOS Barnbyar*, *Socialstyrelsen*, *Linköpings universitet (Barnafrid)*, *Jämställdhetsmyndigheten*, *Lunds universitet*, *Stockholms universitet*, *Föreningen Sveriges socialchefer*, *Malmö*, *Nässjö*, *Knivsta*, *Umeå*, *Bollnäs*, *Borås*, *Sundsvalls*, *Södertäljes*, *Gotlands* och *Göteborgs kommuner*, *Göteborgs universitet*, *Diskrimineringsombudsmannen*, *länsstyrelserna i Gävleborgs*, *Östergötlands*, *Västernorrlands*, *Uppsalas*, *Skånes*, *Västerbottens* och *Västra Götalands län*, *förvaltningsrätterna i Malmö* och *Umeå*, *Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)*, *Tjänstemännens centralorganisation (TCO)*, *Umeå universitet* och *Unicef Sverige*.

En samlad uppfattning bland dessa remissinstanser är att förslaget innebär en mycket ingripande åtgärd som det saknas såväl skäl som tillräckliga rättssäkerhetsgarantier för att införa. Det förs också fram att elektronisk övervakning inte hör hemma inom den sociala barn- och ungdomsvården och att förslaget medför att sociala och straffrättsliga insatser inte längre kommer att särskiljas. Därtill framhålls att elektronisk

övervakning, utöver att det inte efterfrågas av kommunerna, inte är en ändamålsenlig eller effektiv åtgärd för att uppnå det brottsförebyggande och skyddande syfte som den i promemorian föreslagna nya lagen påstår ha. Tvärtom befarar flera remissinstanser att elektronisk övervakning kommer att få en kontraproduktiv effekt som även skadar förtroendet och socialtjänstens förutsättningar att bedriva ett förebyggande och tillitsskapande arbete i enlighet med den nya socialtjänstlagen. Det anförs också att elektronisk övervakning går emot intentionerna i nya socialtjänstlagen om att insatser och åtgärder som beslutas ska baseras på vetenskaplig evidens och att Danmark avskaffade en reglering om elektronisk övervakning mindre än två år efter införandet då man inte ansåg att det var en effektiv metod för att förebygga kriminellt och asocialt beteende.

De remissinstanser som tillstyrker eller är övervägande positiva till förslaget, däribland *Polismyndigheten*, *Myndigheten för familjerrätt- och föräldraskapsstöd*, *Skellefteå tingsrätt*, *Stiftelsen Allmänna Barnhuset*, *Västra Götalandsregionen*, *Myndigheten för vård- och omsorgsanalys*, *Åklagarmyndigheten* samt *Filipstads*, *Landskronas*, *Härjedalens*; *Varbergs* och *Finspångs kommuner* för i huvudsak fram att elektronisk övervakning, om det sker i en bra och trygg miljö, kan utgöra ett effektivt verktyg som bidrar till att förebygga och förhindra att barn och unga i särskilda fall utvecklar ett allvarligt normbrytande beteende eller begår kriminella handlingar. Flera remissinstanser ser även positivt på att det skapas en möjlighet för socialtjänsten att ge barn och unga stöd i hemmet i stället för att de placeras på ett särskilt ungdomshem. En samlad uppfattning är också att det är viktigt att åtgärden följs upp och utvärderas.

Skälen för utkastets förslag

Utvecklingen när det gäller barns involvering i kriminalitet är mycket allvarlig

Samhället har genomgått stora förändringar på senare år. Sett över tid har det bl.a. skett en ökning av grova våldsbrott i form av skjutningar och sprängningar och den organiserade brottsligheten har kommit att påverka allt fler delar av samhället. Av ett flertal rapporter framgår att särskilt den allvarliga brottsligheten bland barn och unga har ökat markant. En rapport från Brottsförebyggande rådet (Brå) visar t.ex. att misstankar om vapenbrott, narkotikaöverlåtelse, utpressning och bedrägeri har ökat avsevärt under senare år bland barn som inte uppnått straffbarhetsåldern och barn under 18 år. Den senaste utvecklingen visar också att fler barn har koppling till gängkriminalitet och att de barnen blir allt yngre. I rapporten framhålls också att rekryteringen till kriminella nätverk går fortare i dag än tidigare och att barn och unga ofta begår grövre brott direkt efter inträdet i ett kriminellt nätverk (Barn och unga i kriminella nätverk – En studie av inträde, brott, villkor och utträde, rapport 2023:13).

Att unga personer ofta rekryteras för att utföra grovt våld och att det förekommer att unga personer åtar sig morduppdrag utan krav på ekonomisk motprestation i syfte att visa sig pålitliga och för att stiga i graderna framgår av en rapport som Polismyndigheten sammanställde efter att myndigheten fått tillgång till krypterad information genom

applikationen Encrochat (Lärdomar av Encrochat, Polismyndigheten 2021).

Den negativa trenden framgår också av andra rapporter från Brå. Allt yngre pojkar involveras i nätverken. Unga under 21 år utgjorde hälften (49 procent) av gruppen som misstänktes för mord med skjutvapen under 2022, vilket kan jämföras med 24 procent för tio år sedan (2012). Samtidigt har det dödliga våldet mot unga män i åldersgruppen 15–29 år ökat markant. Nivån är betydligt högre i Sverige än i Europa i stort och motsvarade 2021 42 avlidna per miljon invånare i den aktuella åldersgruppen, jämfört med 28 avlidna per miljon invånare i samma åldersgrupp i Europa (Dödligt våld i Sverige sedan 1990 – Omfattning, utveckling och karaktär, rapport 2024:6).

En stor del av ökningen kan enligt Brå kopplas till dödsskjutningar i kriminell miljö. Barn och unga involveras i skjutvapenvåldet genom att utföra uppdrag åt etablerade kriminella i syfte att få status och pengar trots att de endast har en svag koppling till anstiftarna och brist på erfarenhet från den kriminella miljön (Ökningen av skjutvapenvåld i Sverige, En studie av skjutvapenvåldets utveckling i kriminell miljö sedan mitten av 00-talet, rapport 2024:7).

Som beskrivs ovan har alltså särskilt den allvarliga brottsligheten bland barn och unga ökat markant. Situationen är således mycket allvarlig. Mot den bakgrunden är det därför mer angeläget än någonsin att socialnämnden tidigt kan besluta om kraftfulla sociala insatser som kan förebygga och förhindra att barn och unga involveras i gängkriminalitet och begår allvarliga brott.

Fler förebyggande verktyg för socialtjänsten behövs

Socialtjänsten har inom sitt område det yttersta ansvaret för att enskilda får de insatser som de behöver (4 kap. 1 § socialtjänstlagen [2025:400], förkortad SoL). Socialnämnden ska arbeta för att barn och unga växer upp under trygga och goda förhållanden och bedriva uppsökande verksamhet och annat förebyggande arbete för att förhindra att barn och unga far illa (18 kap. 1 och 2 §§ SoL). Socialtjänstens verksamhet ska bygga på respekt för enskildas självbestämmanderätt och integritet och insatser till barn och unga ska i första hand ges på frivillig väg (2 kap. 1 § SoL).

För en långsiktigt hållbar förändring av ett barns situation krävs att vårdnadshavaren är motiverad att ta emot stöd, vilket, enligt promemorian, vårdnadshavare som tackar nej till de insatser som socialtjänsten erbjuder sällan är. I promemorian uppskattas att cirka 40 procent av de barn och unga vars behov utreds av socialnämnder och som bedöms vara i behov av stöd inte får det till följd av bristande samtycke från barnet eller den unge själv eller av barnets vårdnadshavare. Det är inte acceptabelt. Om socialnämndens insatser kan sättas in tidigt ökar chanserna att framgångsrikt kunna vända en negativ utveckling för barn och unga som far illa. Om barn och unga och vårdnadshavare motsätter sig att ta emot insatser riskerar dock problemen att eskalera. Socialnämnden har enligt nuvarande lagstiftning vissa befogenheter att besluta om insatser till barn och unga utan deras, eller deras vårdnadshavares, samtycke. Socialnämnden kan antingen ansöka om vård enligt lagen (1990:52) med

särskilda bestämmelser om vård av unga, förkortad LVU, eller besluta om förebyggande insatser enligt 22 § LVU.

Även om de förebyggande åtgärder som har vidtagits på det socialrättsliga området de senaste åren har varit många är de dock inte tillräckliga för att vända utvecklingen när det gäller barn som dras in i allvarlig brottslighet. Det har i stället blivit uppenbart att socialtjänsten behöver fler verktyg, särskilt i de situationer där man bedömer att ett barn eller ung person tidigt är i behov av stöd och skydd men samtycke till behövliga insatser saknas. Som framgår i avsnitt 4 bereds för närvarande promemorians övriga förslag inom ramen för ett annat lagstiftningsärende. Dessa inkluderar förslag om att 22 § LVU ska upphöra och ersättas med en helt ny lag om insatser till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas. Enligt promemorian är det övergripande syftet med den nya lagen att förebygga och förhindra att barn och unga far illa, involveras i eller ägnar sig åt kriminalitet eller på annat sätt utvecklas ogynnsamt. Det föreslås även att socialnämnden ska få komplettera en beslutad insats med särskilda föreskrifter för barn och unga.

En bra skolgång stärker barn och ungas framtidsutsikter och är en av de viktigaste skyddsfaktorerna för att förebygga utanförskap, kriminalitet, missbruk och ohälsa. Genom att skapa förutsättningar för samhället att sätta tydliga krav på barn och unga förbättras deras chanser att klara av skolgången. Socialtjänstens möjligheter att i samarbete med skolan stödja en positiv utveckling för barn och ungas skolgång och därigenom förebygga framtida behov av insatser förbättras genom möjligheten till särskilda föreskrifter som kontrolleras med elektronisk övervakning.

Elektronisk övervakning är en ändamålsenlig och effektiv åtgärd för att skydda barn och unga

En av de särskilda föreskrifter som föreslås i promemorian innebär en skyldighet för barnet eller den unge att under vissa tider uppehålla sig i bostaden eller på annan anvisad plats som kan likställas med bostad. Andra särskilda föreskrifter som föreslås är exempelvis krav på skolgång eller att barnet eller den unga ska delta i en viss fritidsaktivitet. Dessa föreskrifter kan på ett enkelt sätt kontrolleras exempelvis genom skolans sedvanliga frånvarosystem eller närvarokontroll på fritidsaktiviteter. Någon motsvarande lösning finns inte för kontroll av efterlevnaden av föreskriften om att barnet eller den unge ska uppehålla sig i bostaden eller på en annan anvisad plats som kan likställas med bostad. Om detta ansvar skulle anföras en vårdnadshavare skulle det krävas att den personen är hemma under samma tider som föreskriften gäller och är samarbetsvillig. Föreskriften skulle därmed indirekt även omfatta vårdnadshavaren utan att det finns ett sådant beslut. Att ställa krav på att vårdnadshavare till tonårsbarn är hemma kl. 18.00–07.00 är en inskränkning i individens fri- och rättigheter som inte är rimlig.

Efterlevnaden av föreskriften om att uppehålla sig i bostaden behöver således kontrolleras på något annat sätt och då framstår elektronisk övervakning, till skillnad från vad bl.a. *Kammarrätten i Stockholm*, *JO*, och *Institutet för mänskliga rättigheter* framför, som den kontrollåtgärd som är mest ändamålsenlig för den aktuella föreskriften. Att elektroniskt övervaka att ett barn eller ung person befinner sig i bostaden bedöms

också, till skillnad från vissa remissinstanser, däribland Institutet för mänskliga rättigheter och *Civil Rights Defenders*, som det mest effektiva kontrollverktyget. Det är visserligen riktigt, som Institutet för mänskliga rättigheter och *Polismyndigheten* för fram, att allt fler barn och unga rekryteras och deltar i brottslighet via digitala plattformar, varför en vistelse i bostaden inte garanterar att barnet eller den unge inte kommer i kontakt med kriminella miljöer. Elektronisk övervakning som kontrollverktyg kan dock, tillsammans med andra åtgärder som tar sikte på den digitala miljön, bidra till att stoppa nyrekrytering av barn och unga till kriminella nätverk och genomförandet av grova brott på kvällar och nätter. Elektronisk övervakning bedöms således utgöra ett effektivt verktyg för att kontrollera att barnet eller den unge håller sig hemma i stället för att befinna sig i olämpliga miljöer under olämpliga tider. Elektronisk övervakning kan också, som *Huddinge kommun* framhåller, ge vårdnadshavarna stöd i att hjälpa barnet eller den unge att följa socialnämndens beslut och vara ett stöd och skydd för barnet eller den unge, tex. genom att det kan bli hjälpt att stå emot grupstryck och därigenom bidra till att förebygga att barnet eller den unge involveras i, ägnar sig åt eller återfaller i kriminalitet. Som *Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd* betonar är det angeläget att socialtjänsten, under den tid som elektronisk övervakning pågår, stöttar såväl föräldrar eller andra viktiga vuxna i barnets hemmiljö som det enskilda barnet genom nödvändig information, krishantering och annat relevant stöd.

Flera remissinstanser, däribland *JO*, *Rädda barnen*, *Civil Rights Defenders*, och *Region Gotland*, har ifrågasatt den elektroniska övervakningens lämplighet och förenlighet med erfarenhet och beprövad kunskap, särskilt mot bakgrund av de erfarenheter från Danmark som promemorian redogör för. I Danmark avskaffades regleringen om elektronisk övervakning 2012, mindre än två år efter att regleringen som möjliggjorde elektronisk övervakning i samband med barn- och ungdomsförelägganden hade trätt i kraft. Anledningen till att regleringen avskaffades var bl.a. att möjligheten till elektronisk övervakning inte ansågs vara rätt väg för att förebygga ett kriminellt och asocialt beteende samt att elektronisk övervakning inte kunde ersätta en konsekvent pedagogisk omsorg från vuxna. Den danska regeringen påtalade också att användningen av elektronisk övervakning som ett led i en socialpedagogisk insats inte hade efterfrågats av kommunerna.

Det kan konstateras att erfarenheten av den danska regleringen är knapphändig mot bakgrund av att den endast var i kraft under en begränsad tid och dessutom inte över huvud taget synes ha använts i praktiken. Det kan därmed ifrågasättas huruvida det utifrån erfarenheterna i Danmark går att dra några särskilda slutsatser om effekterna av elektronisk övervakning. Till skillnad från promemorians förslag var det i Danmark kommunerna som skulle sköta monteringen av den tekniska utrustningen, som på den tiden bestod av en fotboja som barnet eller den unge skulle ha runt vristen. Detta kan ha bidragit till ett visst motstånd mot att använda möjligheten till elektronisk övervakning. Den situation vi nu ser i Sverige när det gäller barns involvering i allvarlig brottslighet är även exceptionell.

Att möjligheten till elektronisk övervakning inte heller efterfrågas av kommunerna, vilket bl.a. *Civil Rights Defenders*, *SKR* och *Förvaltningsrätten i Umeå* framför, är inte heller rättvisande. Tvärtom ser

vissa remissinstanser, såsom *Landskronas*, *Filipstads* och *Finspångs kommuner*, positivt på att det skapas en möjlighet för socialtjänsten att ge barn och unga som bedöms vara nära att placeras utanför hemmet stöd på hemmaplan med övervakning och nätverksarbete för en långsiktig förändring, i stället för att socialnämnden ska behöva tillgripa mer ingripande åtgärder enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga. Även *Stockholms kommun*, som visserligen anser att nackdelarna med promemorians förslag i stort överväger fördelarna, framhåller att kommunen kan se situationer där elektronisk övervakning skulle kunna vara av godo. Ett övergripande starkt skäl för förslaget är också att steget mellan frivilliga insatser enligt socialtjänstlagen och tvångsvård utanför hemmet i dag får anses vara för stort. I den kontexten bör särskilda föreskrifter om att uppehålla sig i bostaden under vissa tider och att efterlevnaden av detta kan övervakas elektroniskt anses som ett verkningsfullt verktyg för socialtjänsten till skydd för barnet eller den unge.

Elektronisk övervakning behövs såväl i en socialrättslig kontext som i straffrättsligt hänseende

Som framgår i avsnitt 4.2 används elektronisk övervakning i dag av Kriminalvården och Polismyndigheten i ett straffrättsligt hänseende. Flera remissinstanser, bl.a. *Rädda barnen*, *SOS Barnbyar*, *Lunds universitet*, *Jämställdhetsmyndigheten*, *Socialstyrelsen* och *Länsstyrelsen i Gävleborg*, ser problem med att elektronisk övervakning även ska användas i en socialrättslig kontext. Det förs bl.a. fram att elektronisk övervakning är en repressiv sanktion eller straffrättslig åtgärd som inte hör hemma inom den sociala barn- och ungdomsvården. *Linköpings universitet (Barnafrid)* påpekar också att lagstiftning tydligt måste särskilja straffrättsliga åtgärder från sociala insatser, vilket inte blir fallet om förslaget genomförs. Dessutom befarar bl.a. *JO*, *Civil Rights Defenders* och *SKR* samt *Göteborgs*, *Eskilstunas* och *Borås kommuner* att den elektroniska övervakning som föreslås kommer att få en kontraproduktiv effekt som skadar tilliten och förtroendet för socialtjänsten.

Som flera remissinstanser påpekar är det visserligen korrekt att elektronisk övervakning är ett alternativ till att avtjäna ett fängelsestraff på kriminalvårdsanstalt eller används som en åtgärd för att kontrollera dömda inom ramen för t.ex. ungdomsövervakning samt för övervakning och kontroll av vissa personer till skydd för andra (avsnitt 4.2). Den situation som beskrivs ovan när det gäller barns och ungas involvering i allvarlig brottslighet utgör dock ett så allvarligt samhällsproblem att nya åtgärder behöver vidtas. Åtgärder för att försöka vända dagens allvarliga utveckling som hittills bara har använts inom ramen för ett straffrättsligt förfarande är nu även nödvändiga att använda inom den sociala barn- och ungdomsvården. Uppfattningar om att åtgärden kan framstå som främmande i en förvaltningsrättslig och socialrättslig kontext och uppfattas repressiv måste stå åt sidan för att vända den negativa utveckling som nu är för handen. Syftet med den elektroniska övervakningen som föreslås är att förebygga och förhindra att barn och unga involveras i eller ägnar sig åt brottslig verksamhet. Åtgärden är alltså avsedd att vara ett verktyg som skyddar och stöttar ett barn eller ung person som har insatser

och föreskrifter som beslutas av socialnämnden. Genom det förslag som lämnas i detta utkast till lagrådsremiss om att förvaltningsrätten ska pröva frågor om elektronisk övervakning som första instans bör även risken för bristande tillit och förtroende för socialtjänsten som vissa remissinstanser pekar på, minska.

Som redogörs för i avsnitt 4.1.6 föreslås i promemorian att tillämpningsområdet för påföljden ungdomsvård utvidgas genom att insatser enligt den i promemorian föreslagna nya lagen även ska kunna ligga till grund för en sådan påföljd. Genomförs det förslaget kan det innebära att ungdomsvård kan väljas som påföljd i fler situationer än i dag eftersom de insatser och föreskrifter som skulle kunna ingå kan vara fler och även förhållandevis ingripande för barnet eller den unge, i synnerhet om en särskild föreskrift om att barnet eller den unge under vissa tider ska uppehålla sig i bostaden åtföljs av ett beslut om elektronisk övervakning. Denna socialrättsliga åtgärd skulle därmed även innebära att fler vårdpåföljder kan dömas ut. Även mot den bakgrunden finns ett behov av att införa en möjlighet att besluta om elektronisk övervakning.

Sammanfattningsvis bör det införas en möjlighet att med hjälp av elektronisk övervakning kontrollera att ett barn eller en ung person följer en av socialnämnden beslutad särskild föreskrift om en skyldighet att under vissa tider uppehålla sig i bostaden eller annan anvisad plats som kan likställas med bostad.

6 Regleringen om elektronisk övervakning

6.1 Förvaltningsrätten ska efter ansökan av socialnämnden pröva frågor om elektronisk övervakning

Utkastets förslag

Förvaltningsrätten ska efter ansökan av socialnämnden pröva frågor om elektronisk övervakning med anledning av ett beslut av socialnämnden om en skyldighet för barn och unga att mellan vissa tider uppehålla sig i bostaden eller annan anvisad plats som kan likställas med bostad.

Promemorians förslag

Promemorians förslag stämmer inte överens med utkastets förslag. I promemorian föreslås att socialnämnden ska besluta om elektronisk övervakning.

Remissinstanserna

Ett flertal remissinstanser, däribland *Riksdagens ombudsmän (JO)*, *Stockholms universitet*, *Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)*, *Kammarrätten i Stockholm* och *Länsstyrelsen i Västra Götalands län*,

ställer sig negativa till förslaget och anser att det i stället bör övervägas om en ansökan om elektronisk övervakning bör föregås av ett ansökningsförfarande med prövning av domstol. Några remissinstanser, bl.a. *Helsingborgs kommun*, anser att socialnämndens beslut i vart fall bör underställas domstol. *Barnombudsmannen* anser att det innebär en betydande maktförskjutning att ge befogenheten att genom teknisk övervakning begränsa rörelsefriheten för barn som inte har dömts för brott till en myndighet utan tidigare vana vid sådana beslut. Barnombudsmannen ser även uppenbara risker med en sådan ordning eftersom olika kommuner skulle kunna ha olika kriterier för när och hur elektronisk övervakning används, vilket kan leda till att barn i liknande situationer behandlas olika beroende på var de bo, vilket skulle strida mot barns rättigheter. Vidare befarar såväl *Barnrättsbyrån* som SKR att en ordning där socialnämnden får besluta om elektronisk övervakning riskerar att skada förtroendet för socialtjänsten.

Skälen för utkastets förslag

Elektronisk övervakning av barn och unga innebär ett betydande intrång i barn och ungas grundlagsfästa rätt till privatliv och personliga integritet (jfr 2 kap. 6 § andra stycket och 19 § regeringsformen och artikel 8 i den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, förkortad Europakonventionen). En sådan övervakning gör också att den begränsning av rörelsefriheten som den underliggande särskilda föreskriften om skyldighet att uppehålla sig i bostaden innebär blir mera ingripande. Redan mot den bakgrunden är det, som flera remissinstanser framhåller, angeläget att säkerställa ett rättssäkert beslutsförfarande. En prövning av förutsättningarna för elektronisk övervakning kan också aktualisera svåra juridiska bedömningar, bl.a. i fråga om behov och proportionalitet. Även detta talar för att elektronisk övervakning bör förutsätta ett beslut av domstol som första instans. Ett sådant förfarande innebär även att en situation där en ingripande åtgärd redan har kunnat vidtas innan den blir föremål för prövning i domstol undviks, något som flera remissinstanser, bl.a. *JO* och *Förvaltningsrätten i Malmö*, uttrycker en oro för.

En ordning där socialnämnden fattar beslut som först senare underställs domstol framstår inte som tillräckligt betryggande ur ett rättssäkerhetsperspektiv. Elektronisk övervakning kan, typiskt sett, inte heller anses vara en så brådskande åtgärd att man trots detta ändå bör öppna upp för omedelbara beslut av socialnämnden. Det kan, som *Barnombudsmannen* befarar, inte heller uteslutas att barn och unga, om socialnämnden får besluta om elektronisk övervakning, kan komma att behandlas olika beroende på vilken kommun de bor i. Om förutsättningarna för elektronisk övervakning ska beslutas av socialnämnder i 290 kommuner riskerar det att medföra en spretande rättstillämpning vilket vore negativt ur ett rättssäkerhetsperspektiv. En ordning där domstol prövar frågan som första instans efter ansökan av socialnämnden kan, som *JO* för fram, således minska risken för godtyckliga bedömningar och ge bättre förutsättningar för att enhetliga bedömningar görs.

Huruvida det finns förutsättningar att med hjälp av elektronisk övervakning kontrollera att barn och unga följer socialnämndens beslutade

särskilda föreskrifter om att barnet eller den unge under vissa tider ska uppehålla sig i bostaden bör således prövas av förvaltningsrätten som första instans efter ansökan av socialnämnden. En sådan ordning är mer rättssäker och kan också, som *Barnrättsbyrån* påpekar, bidra till att renodla socialtjänstens funktion och upprätthålla förtroendet för socialtjänsten.

6.2 Statens institutionsstyrelse ska ansvara för att verkställa den elektroniska övervakningen

Utkastets förslag

Statens institutionsstyrelse ska ansvara för att verkställa den elektroniska övervakningen som rätten har beslutat om.

Promemorians förslag

Förslaget i promemorian stämmer inte överens med utkastets förslag. I promemorian föreslås att Polismyndigheten ska ansvara för verkställigheten av den elektroniska övervakningen.

Remissinstanserna

Endast tre remissinstanser yttrar sig över promemorians förslag om vilken myndighet som bör ansvara för genomförandet av den elektroniska övervakningen.

Polismyndigheten avstyrker förslaget och anför bl.a. att det är angeläget för myndigheten att renodla sitt uppdrag och att dess resurser läggs på åtgärder som endast Polismyndigheten kan lösa.

Statens institutionsstyrelse (SiS) framhåller att myndigheten är mycket angelägen om att kunna få till stånd en fungerande tillämpning av elektronisk övervakning, inte minst utifrån att det kan förväntas att myndighetens möjligheter att besluta om sådan övervakning kommer att utökas till följd av de förslag som lämnats i promemorian Utökad trygghet och säkerhet på särskilda ungdomshem och LVM-hem (Ds 2024:26). SiS anser att det kan finnas anledning att på nytt analysera huruvida det kan anses vara ändamålsenligt att uppdra åt myndigheten att ansvara för uppgiften att verkställa elektronisk övervakning enligt den i promemorian föreslagna nya lagen.

Även *Integritetsskyddmyndigheten (IMY)* ifrågasätter att Polismyndigheten ska utföra arbetsuppgifter inom socialtjänsten.

Skälen för utkastets förslag

I promemorian föreslås att Polismyndigheten ska ansvara för verkställigheten av den elektroniska övervakningen

I promemorian föreslås att Polismyndigheten ska ansvara för verkställigheten av den elektroniska övervakningen som socialnämnderna har beslutat om. Enligt promemorian bör inte socialnämnden ansvara för verkställigheten eftersom nämnderna i dag inte beslutar om upphandling

av sådan utrustning och därtill saknar kunskap om hur elektronisk övervakningsutrustning används. Om socialnämnderna ska verkställa den elektroniska övervakningen skulle det även innebära att varje enskild socialnämnd behöver upprätta rutiner och vidta omfattande organisatoriska åtgärder, upphandla och köpa in utrustning samt utbilda personal. Enligt promemorian skulle en sådan ordning bli väldigt kostsam och resurskrävande. Skulle varje socialnämnd i 290 kommuner ansvara för verkställigheten finns det också en risk att de rutiner som upprättas för detta ändamål till viss del kommer skilja sig åt. Enligt promemorian är det därför varken kostnadseffektivt eller rättssäkert att socialnämnderna ansvarar för verkställigheten.

Enligt promemorian bör inte heller SiS ansvara för verkställigheten eftersom myndigheten i dag inte har något system för elektronisk övervakning upphandlat och därmed inte heller använder sig av sådan övervakning trots att det i lag finns en möjlighet till detta när det gäller de som avtjänar sluten ungdomsvård. Mot den bakgrunden framhålls det i promemorian att SiS inte har den erfarenhet som krävs för att i närtid kunna verkställa elektronisk övervakning enligt den föreslagna nya lagen. Enligt promemorian råder det även en osäkerhet kring myndighetens framtida uppdrag i och med den översyn som pågår av myndigheten (dir. 2024:13).

Enligt promemorian kvarstår då Polismyndigheten eller Kriminalvården som myndigheter att överväga som huvudman för den elektroniska övervakningen. I promemorian bedöms Polismyndigheten vara lämpligare än Kriminalvården för denna uppgift. I promemorian konstateras att såväl Kriminalvården som Polismyndigheten har en etablerad organisation vad gäller såväl den utrustning som krävs som den kunskap och erfarenhet som behövs för att verkställa elektronisk övervakning och att båda myndigheterna har en central, nationell organisation. Själva verkställigheten skulle inte heller vara en ny uppgift för någon av myndigheterna. I promemorian konstateras dock att Polismyndigheten, till skillnad från Kriminalvården, redan fullgör uppgifter som innebär att myndigheten är biträde åt andra myndigheter. Enligt promemorian är det således mest lämpligt och ändamålsenligt att Polismyndigheten ansvarar för verkställigheten av elektronisk övervakning enligt den föreslagna nya lagen.

Statens institutionsstyrelse ska ansvara för verkställigheten av elektronisk övervakning

Som föreslås i promemorian bör huvudmannaskapet för verkställigheten av den elektroniska övervakningen inbegripa allt som hör samman med den elektroniska övervakningens faktiska genomförande. Ansvaret för den elektroniska övervakningen bör därmed bl.a. innefatta att, tillsammans med ansvarig socialnämnd, planera och boka in tid för monteringen. Ansvaret kommer även att inbegripa att åka hem till barnet eller den unge för att montera den utrustning som behövs, och i vissa fall till en annan anvisad plats där barnet eller den unge också har en bostad. Vidare innefattar ansvaret att ta emot och tolka information från utrustningen, att ha regelbundna kontakter med socialnämnden och, när det behövs, Polismyndigheten i samband med begäran om hjälp vid montering eller borttagande av övervakningsutrustning. Ansvaret kan även innebära vissa

kontakter med barnet och dess vårdnadshavare eller den unge eller annan som barnet eller den unge bor hos för att undersöka vad larm från den elektroniska övervakningen beror på. När den elektroniska övervakningen upphör ska även de elektroniska hjälpmedlen tas bort i såväl bostaden som på barnet eller den unge.

Den myndighet som ska ansvara för verkställigheten kommer således att behöva ha förhållandevis omfattande kontakter med främst den ansvariga socialnämnden, men också med barnet eller den unge och hans eller hennes vårdnadshavare eller annan nära anhörig. Utifrån detta framstår SiS som den mest lämpliga myndigheten att ansvara för verkställigheten av elektronisk övervakning enligt den i promemorian föreslagna nya lagen eftersom myndigheten redan i dag har utarbetade kommunikationskanaler med socialnämnderna. SiS har dessutom lång erfarenhet av arbete med barn och unga samt bedriver verksamhet som sker med tvång med nationell täckning. En sådan lösning kan också komma att ge betydande synergier för SiS mot bakgrund av att myndigheten i promemorian Ökad trygghet på särskilda ungdomshem och LVM-hem (Ds 2024:26) föreslås få utökade möjligheter att använda elektronisk övervakning för barn som är placerade på SiS särskilda ungdomshem. Det kan t.ex. innebära gemensamt utnyttjande av tekniska lösningar, kompetens och rutiner. Därutöver utgör såväl socialnämndens som SiS verksamhet socialtjänst, vilket bör förenkla informationsöverföring mellan myndigheterna samt minska de integritetsrisker som behandlingen av personuppgifter innebär och som *IMY* har lyft fram som problematiska i förhållande till Polismyndigheten (avsnitt 7). *SiS* uppger även i sitt remissvar att myndigheten är mycket angelägen om att kunna få till stånd en fungerande tillämpning av elektronisk övervakning, inte minst utifrån att det kan förväntas att myndighetens möjligheter att besluta om sådan övervakning kommer att utökas till följd av förslag som lämnas i promemorian Ökad trygghet och säkerhet på särskilda ungdomshem och LVM-hem och som bereds inom Regeringskansliet.

Som både *Polismyndigheten* och *IMY* anför bör inte heller Polismyndigheten utföra uppgifter inom socialtjänst. Det framstår även som främmande utifrån Polismyndighetens kärnuppdrag att ansvara för ett sådant uppdrag.

När det gäller SiS förutsättningar i övrigt att klara av uppgiften att verkställa elektronisk övervakning behöver myndigheten etablera en infrastruktur och säkerställa tillgång till utrustning och tjänster som behövs för genomförandet av den elektroniska övervakningen. I juli 2025 fick SiS därför bl.a. i uppdrag att utreda förutsättningarna för att genomföra elektronisk övervakning av barn och unga som inte är placerade på ett särskilt ungdomshem. Uppdraget är av utredande karaktär och syftar till att kartlägga tekniska, organisatoriska och praktiska aspekter. Myndigheten redovisade den del av uppdraget som rör verkställighet av elektronisk övervakning enligt den i promemorian föreslagna nya lagen den 16 januari 2026 (S2025/01372). Av redovisningen framkom bl.a. att SiS bedömer att de förutsättningar för förvaltning och drift, operativt arbete samt genomförande av övervakningen som krävs finns inom SiS befintliga organisation men att dessa kan komma att behöva skalas upp eller vidareutvecklas innan eller under tiden för implementering.

För att ytterligare förbereda SiS för att ansvara för genomförandet av elektronisk övervakning, och för att säkerställa att myndigheten kan tillämpa de nya bestämmelserna om elektronisk övervakning och verkställa genomförandet av dessa när de träder i kraft har myndigheten även fått ett kompletterande förberedande uppdrag av regeringen som beslutades den 12 februari 2026 (S2026/00243). Uppdraget innebär att myndigheten till den 1 januari 2027 då förslagen föreslås träda i kraft bl.a. behöver upphandla den utrustning och teknik som krävs för den elektroniska övervakningen. SiS behöver till dess också anpassa organisationen och, med hänsyn till bl.a. infrastruktur och rutiner för ansvarsfördelning, beslutsordning och arbetssätt, förbereda organisationen för att den ska kunna montera elektronisk utrustning på de barn och unga som kan bli föremål för elektronisk övervakning enligt den i promemorian föreslagna nya lagen. Myndigheten behöver till dess även säkerställa kompetensförsörjning och utbildning av personal.

Sammantaget förutsätts därmed att SiS kommer att ha de förutsättningar som krävs för att myndigheten ska klara av uppdraget. Myndigheten bör därmed ansvara för verkställigheten av den elektroniska övervakning som domstolen föreslås ska få besluta om.

6.3 Förutsättningar för när elektronisk övervakning får beslutas

Utkastets förslag

En särskild föreskrift om skyldighet att under vissa tider uppehålla sig i bostaden eller på annan anvisad plats som kan likställas med bostad som socialnämnden har beslutat om enligt den i promemorian föreslagna nya lagen ska få kompletteras med ett beslut om elektronisk övervakning om det är nödvändigt för att kontrollera efterlevnaden av föreskriften.

Elektronisk övervakning ska endast få beslutas om det på grund av konkreta omständigheter finns skäl att anta att

- barnet eller den unge inte kommer att följa den särskilda föreskriften, och
- den elektroniska övervakningen behövs för att förhindra eller förebygga att barnet eller den unge involveras i eller ägnar sig åt brottslig verksamhet.

Utkastets bedömning

Vid beslut om elektronisk övervakning bör det göras en proportionalitetsbedömning. Vidare bör det som är bäst för barnet eller den unge vara avgörande vid bedömningen av om elektronisk övervakning ska få ske.

Promemorians förslag

Förslaget i promemorian stämmer i sak överens med utkastets förslag och bedömning. I promemorian föreslås inte att kravet på att det ska finnas konkreta omständigheter som gör att det finns skäl att anta att förutsättningarna i de två strecksatserna föreligger ska framgå av lag. Promemorian föreslår inte heller att kravet på att övervakningen ska vara nödvändig för kontrollen ska framgå av den aktuella bestämmelsen. Promemorian föreslår en annan språklig utformning.

Remissinstanserna

En majoritet av remissinstanserna yttrar sig inte särskilt över de föreslagna förutsättningarna för elektronisk övervakning. De som yttrar sig är dock kritiska till förslaget. *Civil Rights Defenders*, *Förvaltningsrätten i Malmö*, *Stockholms universitet* och *Umeå universitet* anser att beviskraven är för lågt ställda. Stockholms universitet anmärker särskilt på att det i promemorian anges att ett skäl för att anta att barnet eller den unge inte kommer att följa det särskilda villkoret kan vara att denne ger uttryck för detta i samband med att villkoret beslutas. Uttalandet tar enligt universitetet inte hänsyn till att motstånd är en naturlig del i en förändringsprocess och att det får anses förväntat att en ung person ger uttryck för att han eller hon inte vill följa ett villkor som kraftigt begränsar rörelsefriheten. *Civil Rights Defenders* framför liknande synpunkter och framhåller att en bedömning som baseras på barnets egna uttalanden kan leda till att barn med kommunikativa eller kognitiva svårigheter i större utsträckning blir utsatta för tvång när det inte är lämpligt samt att det finns en reell risk för att barn behandlas olika baserat på deras familjebakgrund utifrån antaganden om huruvida familjen kommer att se till att barnet följer den särskilda föreskriften.

Stockholms universitet anser vidare att det är otydligt vad som avses med rekvisitet ”förebygga att barnet eller den unge involveras i eller ägnar sig åt brottslig verksamhet”. *SOS Barnbyar* och *Civil Rights Defenders* framhåller att det finns en risk för diskriminering eftersom kriterierna för att bedöma riskmiljöer eller umgänge med kriminellt belastade personer kan vara starkt präglade av subjektiva uppfattningar som riskerar att förstärka fördomar mot barn och unga i socioekonomiskt utsatta områden.

Riksdagens ombudsmän (JO) anser att de förutsättningar som föreslås för bestämmelsernas tillämpning är så vaga att det riskerar leda till en tillämpning som inte blir likformig. *Civil Rights Defenders* och *Institutet för mänskliga rättigheter* för fram liknande synpunkter. *Varbergs kommun* påpekar att det är angeläget att elektronisk övervakning används med försiktighet. *Länsstyrelsen i Gävleborgs län* anser att mindre ingripande åtgärder, t.ex. samtal, bör användas i stället för elektronisk övervakning och att socialnämnden bör ge vårdnadshavarna förtroendet att informera socialnämnden om barnet eller den unge inte har följt föreskriften.

Malmö kommun anser att det blir en utmaning att säkerställa en tillräckligt god hemmiljö för att det ska kunna bedömas vara till barnets bästa att vistas i hemmet. På samma tema framhåller *Rädda Barnen* och *Länsstyrelsen i Västra Götalands län* att situationen för barn som är utsatta för våld i hemmet kan förvärras av elektronisk övervakning. *Sundsvalls kommun* påpekar att det kan utgöra en fara för barn och unga som är

involverade i grov kriminalitet att vara orörliga och därmed bli en enkel måltavla, samt att detta också kan utgöra en fara för familjemedlemmarna. *Region Gotland* framför liknande synpunkter.

Skälen för utkastets förslag och bedömning

Ett beslut om elektronisk övervakning ska avse en specifik särskild föreskrift som socialnämnden har beslutat om

Elektronisk övervakning får bara ske för att kontrollera att barnet eller den unge följer en av socialnämnden beslutad särskild föreskrift om att barnet eller den unge ska uppehålla sig i bostaden eller på annan anvisad plats som kan likställas med bostad under vissa tider. Rättens prövning bör således ta sin utgångspunkt i den beslutade föreskriften. T.ex. kan omfattningen av skyldigheten att uppehålla sig i bostaden ha betydelse såväl för frågan om det finns skäl att anta att barnet eller den unge inte kommer att följa föreskriften som för bedömningen av om den elektroniska övervakningen är proportionerlig och förenlig med barnets bästa. Ett beslut om elektronisk övervakning ska därför inte få utformas som ett generellt medgivande för socialnämnden att under viss tid övervaka att barnet eller den unge uppehåller sig i bostaden i enlighet med de särskilda föreskrifter som socialnämnden kan komma att meddela. Rättens prövning ska således endast avse frågan om huruvida barnet eller den unge får övervakas elektroniskt för att kontrollera efterlevnaden av en viss, redan beslutad, särskild föreskrift på de tider och platser som anges i den aktuella föreskriften. Det bör därför anges i bestämmelsen att en särskild föreskrift som socialnämnden har beslutat om ska få kompletteras med ett beslut om elektronisk övervakning.

Den elektroniska övervakningen ska vara nödvändig för att kontrollera efterlevnaden av den särskilda föreskriften

Vid tvångsingripanden mot enskilda gäller proportionalitetsprincipen. Den innebär bl.a. att en åtgärd får vidtas endast om det kan anses nödvändigt för att uppnå syftet med åtgärden. Om flera alternativa medel står till buds för att uppnå det eftersträfvade målet ska det medel väljas som innebär minsta möjliga intrång i den enskildes frihet och rätt.

Mot bakgrund av det ingrepp i den personliga integriteten som elektronisk övervakning innebär måste, som *Varbergs kommun* påpekar, möjligheten till sådan övervakning används med försiktighet. Kontrollen av att barn och unga följer en särskild föreskrift om en skyldighet att under vissa tider uppehålla sig i bostaden eller annan anvisad plats som kan likställas med bostad bör, som bl.a. *Länsstyrelsen i Gävleborgs län* framhåller, normalt kunna ske inom ramen för den uppföljning som socialnämnder ska göra. Det är vidare av vikt att elektronisk övervakning inte beslutas slentrianmässigt utan föregås av en noggrann behovsprövning. Om efterlevnaden av den särskilda föreskriften i det enskilda fallet kan kontrolleras genom andra mindre ingripande åtgärder, exempelvis genom kontakter med vårdnadshavare eller en särskilt kvalificerad kontaktperson, finns det inte ett behov av att använda elektronisk övervakning. Det är även angeläget att elektronisk övervakning inte ersätter de viktiga personliga kontakter som barnet eller

den unge respektive vårdnadshavaren har med ansvarig socialnämnd. Det bör därför framgå av regleringen att en förutsättning för elektronisk övervakning är att övervakningen är nödvändig för att kontrollera efterlevnaden av den särskilda föreskriften. Det innebär att elektronisk övervakning får beslutas endast om kontrollen inte kan ske på något mindre ingripande sätt. Eftersom det kan vara svårt för domstolen att skapa sig en uppfattning om vilka möjligheter socialnämnden har att kontrollera efterlevnaden av en särskild föreskrift utan elektroniska hjälpmedel är det angeläget att socialnämnden noga överväger dessa mindre ingripande möjligheter innan en ansökan görs samt i sin ansökan utförligt redogör för varför den elektroniska övervakningen är nödvändig för att genomföra kontrollen.

Enligt Länsstyrelsen i Gävleborgs län bör, i de fall barnet eller den unge är placerad i sitt eget hem enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, förkortad LVU, förtroendet för vårdnadshavarna vara tillräckligt stort för att de kan informera om barnet har följt föreskriften eller inte. Det är emellertid inte lämpligt att på det sättet peka ut typfall där elektronisk övervakning inte behövs. Frågan om huruvida det för kontrollen är tillräckligt med den information som vårdnadshavarna kan förväntas lämna är nämligen inte endast en fråga om vårdnadshavarnas vilja, utan även om vilka praktiska möjligheter de har att kontrollera följsamheten. Vårdnadshavarna kan t.ex. ha obekväma arbetstider. En bedömning måste alltså göras från fall till fall även när det i och för sig finns en samsyn hos vårdnadshavarna och socialnämnden.

Skäl att anta att barnet eller den unge inte kommer att följa den särskilda föreskriften

Det omedelbara syftet med den elektroniska övervakningen är att kontrollera efterlevnaden av den särskilda föreskriften. Denna kontroll är emellertid inget självändamål, utan syftar i nästa led till att barnet eller den unge ska stanna hemma under de tider som anges i föreskriften. Om det saknas anledning att tro att barnet eller den unge kommer att bryta mot föreskriften bör elektronisk övervakning således inte få ske, eftersom kontrollen då inte behövs för att uppnå detta syfte.

Enligt promemorians förslag ska en förutsättning för att socialnämnden ska få besluta om insatser till barn och unga enligt den i promemorian föreslagna nya lagen vara att det saknas samtycke av barnets vårdnadshavare och, när barnet har fyllt 15 år, av honom eller henne själv, eller den unge. Det innebär att det normalt sett inte kommer att föreligga samtycke till en särskild föreskrift om skyldighet att uppehålla sig i bostaden. Det skulle kunna hävdas att det i sig ger skäl att anta att barnet eller den unge inte kommer att följa föreskriften. Utgångspunkten för socialtjänstens arbete med barnet eller den unge bör emellertid vara det omvända, dvs. det måste finnas en tro på att barnet eller den unge inte bara kan utan också kommer att följa den särskilda föreskriften i enlighet med beslutet. En sådan utgångspunkt är väsentlig för det förtroende och tillit barnet eller den unge framöver kommer att ha för socialtjänsten. Förtroendet är sin tur av stor vikt i det fortsatta arbetet med att stötta barnet eller den unge och vårdnadshavarna.

En förutsättning för ett beslut om elektronisk övervakning bör därför vara att det finns konkreta omständigheter som talar för att barnet eller den unge inte kommer att följa den särskilda föreskriften. Eftersom det är fråga om en skyddslagstiftning bör beviskravet inte vara för högt. Situationen för de barn och unga som kan komma att ges insatser enligt den i promemorian föreslagna nya lagen kommer visserligen att vara olika brådskande. En betydande andel av dessa barn och unga kommer emellertid att ha en problematik som gör att ett omhändertagande med stöd av lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga kan aktualiseras om inte utvecklingen vänds. Det är därför angeläget att det finns ett betydande utrymme att besluta om elektronisk övervakning när det finns skäl att anta att den särskilda föreskriften inte kommer att följas. Till skillnad från bl.a. *Förvaltningsrätten i Malmö* och *Umeå universitet* får det anses att det av promemorian föreslagna beviskravet är väl avvägt. Det bör således vara tillräckligt att det finns skäl att anta att barnet eller den unge inte kommer att följa den särskilda föreskriften, dock med tillägget att det ska finnas konkreta omständigheter som ger skäl för antagandet. En sådan konkret omständighet kan vara att barnet eller den unge vid ett eller flera tillfällen inte har följt den särskilda föreskriften om att uppehålla sig i bostaden eller annan anvisad plats som kan likställas med bostad. Detta kan vara sådan information som kommer fram vid uppföljning av den särskilda föreskriften. En socialnämnd kan även på andra sätt få kännedom om att barnet eller den unge inte följer den särskilda föreskriften. Det kan t.ex. uppmärksammas genom en anmälan om oro enligt 19 kap. 1 § socialtjänstlagen (2025:400), förkortad SoL, som talar för att barnet eller den unge inte varit på den plats under den tid som angetts i nämndens beslutade särskilda föreskrift. Polismyndigheten kan också informera om att barnet eller den unge tillfälligt har omhändertagits under den tid som barnet eller den unge enligt den särskilda föreskriften ska vara hemma.

I likhet med vad *Civil Rights Defenders* och *Stockholms universitet* anför bör dock mindre betydelse tillmätas den omständigheten att barnet eller den unge, i samband med att den särskilda föreskriften beslutas, förklarar eller på annat sätt ger uttryck för att han eller hon inte kommer att följa denna. Som dessa remissinstanser anför får det snarast anses förväntat att en ung person ger uttryck för att han eller hon inte vill följa en föreskrift som kraftigt begränsar rörelsefriheten. Samtidigt kan det vissa gånger, med beaktande av den unges inställning, levnadssituation, beteende, umgänge eller tillvaro i övrigt framstå som uppenbart att den unge inte kommer att följa den särskilda föreskriften. När socialnämnden överväger att lägga barnets eller den unges egna uttalanden till grund för en ansökan om elektronisk övervakning måste nämnden göra en bedömning i det enskilda fallet utifrån samtliga omständigheter. Omständigheter som ska beaktas är t.ex. barnets ålder och mognad, om förklaringen framstår som allvarligt menad, vilken beteendeproblematik som ligger bakom beslutet om den särskilda föreskriften och vilket stöd som vårdnadshavare eller andra omsorgspersoner kan ge barnet eller den unge. Som *Civil Rights Defenders* framhåller måste även eventuella kommunikativa eller kognitiva svårigheter noga beaktas. Av kravet på konkreta omständigheter följer också att ett antagande om att barnet inte kommer att följa den särskilda föreskriften inte får, såsom *Civil Rights Defenders* befarar, baseras på rena antaganden.

Om barnet eller den unge vidhåller sin inställning till den särskilda föreskriften när frågan om elektronisk övervakning prövas i domstol bör barnets eller den unges uttalanden kunna få större betydelse eftersom barnet eller den unge då har haft tid att reflektera över föreskriften. En helhetsbedömning av omständigheterna måste dock alltid göras i det enskilda fallet.

Övervakningen ska behövas för att förhindra eller förebygga att barnet eller den unge involveras i eller ägnar sig åt brottslig verksamhet

Elektronisk övervakning är en ingripande åtgärd som innebär ett betydande intrång i den personliga integriteten. Samtidigt föreslås att elektronisk övervakning ska kunna beslutas även för barn och unga som varken har begått något brott eller konstaterats utgöra en fara för andra. För att en reglering som möjliggör sådan övervakning ska kunna anses vara proportionerlig bör utrymmet att besluta om elektronisk övervakning begränsas till de fall där skyddsintresset är särskilt framträdande. Som framgår av avsnitt 5 är det primära ändamål som ska tillgodoses med den reglering om elektronisk övervakning som nu föreslås, att stävja den allvarliga utvecklingen av att barn och unga tidigt involveras i brottslig verksamhet.

Syftet med användningen av elektronisk övervakning som kontrollverktyg är alltså att förhindra och förebygga att barn eller unga involveras i eller ägnar sig åt brottslig verksamhet.

En förutsättning för elektronisk övervakning bör därför vara att det finns konkreta omständigheter som ger skäl att anta att övervakningen behövs för att förhindra eller förebygga att barnet eller den unge involveras i eller ägnar sig åt brottslig verksamhet. Till skillnad från vad *JO* och *Stockholms universitet* anför kan dessa begrepp inte anses vara för vaga. Rekvisitet brottslig verksamhet bör ha samma betydelse som i lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga. Med brottslig verksamhet avses således inte bagatellartade förseelser och inte heller enstaka brott som inte är av allvarligare art utan det ska vara fråga om en brottslighet som ger uttryck för en bristande anpassning till samhällslivet (prop. 1979/80:1 s. 583). De allmänna förvaltningsdomstolarna är vana vid att ta ställning till om rekvisitet är uppfyllt i det enskilda fallet. Involvering i brottslig verksamhet avser i första hand situationer där barnet eller den unge befinner sig i ett sammanhang där brottsliga gärningar begås och det därmed finns en risk för att den unge kan komma att bli delaktig, uppmannas eller i vissa fall tvingas att vara delaktig i brottsligheten. Involvering kan ske t.ex. genom att barnet eller den unge får eller går med på ett erbjudande om betalning för att utföra ett brott. Att beslut om elektronisk övervakning ska kunna fattas vid risk för involvering i brottslig verksamhet ligger även i linje med straffbestämmelsen i 16 kap. 5 a § brottsbalken om involverande av en underårig i brottslighet. Vid tolkningen av begreppet involvering i brottslig verksamhet kan ytterligare ledning hämtas från propositionen *Skärpta straff för brott i kriminella nätverk* (prop. 2022/23:53 s. 79–85 och 144–147) och den praxis som kommer att utvecklas i anslutning till den bestämmelsen.

Kravet på att den elektroniska övervakningen ska behövas för att förhindra eller förebygga ett visst agerande hos barnet eller den unge

innebär att användning av elektronisk övervakning måste antas leda till någon typ av positiv effekt på sannolikheten för att barnet involveras i eller ägnar sig åt brottslig verksamhet.

Eftersom det är fråga om en skyddslagstiftning bör beviskravet inte vara alltför högt. Situationen för de barn och unga som kan komma att ges insatser enligt den i promemorian föreslagna nya lagen kommer visserligen att vara olika brådslande. En betydande andel av dessa barn och unga kommer emellertid att ha en problematik som gör att ett omhändertagande med stöd av lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga kan komma att aktualiseras om inte utvecklingen vänds. Det är därför angeläget att det finns ett betydande utrymme att använda elektronisk övervakning om det behövs för att förebygga eller förhindra att barnet eller den unge involveras i eller ägnar sig åt brottslig verksamhet. Till skillnad från bl.a. vad *Förvaltningsrätten i Malmö* och *Umeå universitet* anför så är det i promemorian föreslagna beviskravet väl avvägt. Det bör således vara tillräckligt att det finns skäl att anta den elektroniska övervakningen behövs för att förebygga eller förhindra att barnet eller den unge involveras i eller ägnar sig åt brottslig verksamhet, dock med tillägget att det ska finnas konkreta omständigheter som ger skäl för antagandet. De konkreta omständigheterna behöver inte vara av sådant slag att det handlar om en viss preciserad brottslighet. Vid bedömningen kan det vara av särskild betydelse om barnet eller den unge tidigare har begått brott.

Rekvisitet kan också vara uppfyllt om barnet eller den unge redan är involverad i eller ägnar sig åt brottslig verksamhet och socialnämnden bedömer att kontroll genom elektronisk övervakning kan förhindra detta beteende. Det finns dock skäl att i det sammanhanget understryka att ett barn eller en ung person som redan är involverad i eller ägnar sig åt brottslig verksamhet som utgångspunkt har rätt till det skydd som kan erbjudas inom ramen för vård enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga. Om förutsättningarna för vård enligt den lagen är uppfyllda ska alltså socialnämnden i första hand ansöka om sådan vård i stället för att besluta om insatser enligt den i promemorian föreslagna nya lagen. En särskild föreskrift om skyldighet att uppehålla sig i bostaden ska emellertid enligt promemorians förslag även kunna beslutas för den som vårdas i hemmet med stöd av 3 § LVU. I sådana fall kan det alltså bli aktuellt med elektronisk övervakning av ett barn eller en ung person som redan är involverad i eller ägnar sig åt brottslig verksamhet. Det kan t.ex. också vara fallet om det inte kan anses föreligga en sådan påtaglig risk för skada som enligt 3 § LVU utgör en förutsättning för vård enligt den lagen.

Andra exempel på sådana konkreta omständigheter som kan beaktas vid bedömningen är om barnet eller den unge umgås med kriminellt belastade personer eller vistas i en sådan miljö att det finns risk att han eller hon ägnar sig åt kriminalitet. Om detta sker i sådan omfattning att det når upp till vad som utgör social nedbrytande beteende i den mening som avses i lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga är det, som framgår ovan, dock i första hand vård enligt den lagen som bör övervägas.

Det finns, med anledning av det som *SOS Barnbyar* och *Civil Rights Defenders* anför i fråga om risk för diskriminering, anledning att framhålla att subjektiva uppfattningar och fördomar naturligtvis inte får läggas till grund för ett antagande om att övervakningen behövs för att förhindra eller

förebygga att ett barn eller en ung person involveras i eller ägnar sig åt brottslig verksamhet. Det följer redan av kravet på saklighet i 1 kap. 9 § regeringsformen, och förtydligas dessutom genom att det uttryckligen anges i bestämmelsen att endast konkreta omständigheter får läggas till grund för ett sådant antagande (se, när det gäller socialnämnden, också 5 § andra stycket förvaltningslagen). En annan sak är att barn och unga typiskt sett är mera utsatta för riskmiljöer i socioekonomiskt utsatta områden. Eftersom regleringen syftar just till att skydda barn och unga från sådana riskmiljöer kan den således antas komma att få särskilt stort genomslag i sådana områden. Det innebär i så fall inte att barn och unga i dessa områden diskrimineras, utan tvärtom att de får det stöd och den hjälp som de har rätt till enligt lag.

Barnets eller den unges bästa ska vara avgörande

I såväl socialtjänstlagen som i lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga finns bestämmelser om barnets bästa.

I 3 kap. 1 § SoL anges att vid alla åtgärder som rör barn ska i första hand det som bedöms vara barnets bästa beaktas. Vid bedömningen av barnets bästa ska hänsyn tas till barnets åsikter. Om ett beslut eller en annan åtgärd rör vård- eller behandlingsinsatser för ett barn, ska det som är bäst för barnet vara avgörande.

I 1 § femte stycket LVU anges att vid beslut enligt lagen ska vad som är bäst för den unge vara avgörande. När bestämmelsen infördes uttalades i propositionen Stärkt skydd för barn i utsatta situationer m.m. (prop. 2002/03:53) att artikel 3 i FN:s konvention om barnets rättigheter, förkortad barnkonventionen, ger utrymme för att andra intressen kan vara avgörande för vilket beslut som fattas. I lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga har det valts en snävare formulering eftersom lagen enbart reglerar åtgärder och beslut som riktar sig till barn och unga när det föreligger en påtaglig risk för att dess hälsa och utveckling skadas. Det handlar om samhällets mest utsatta barn och unga och det torde inte finnas några andra intressen som skulle kunna ha samma tyngd vid bedömningen av vilka åtgärder som ska vidtas. I en konflikt mellan barnets behov och andra intressen ska hänsynen till barnets bästa alltid ges företräde. Åtgärder som vidtas och beslut som fattas med stöd av lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga kan därför inte ha något annat syfte än att förbättra för barnet eller den unge. Inga andra intressen kan sålunda få ta över vad som är bäst för barnet eller den unge. Det uttalas vidare att eftersom lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga omfattar insatser och åtgärder även för personer som inte längre per definition kan betraktas som barn, ska principen om barnets bästa omfatta även de unga vuxna som kan bli föremål för insatser enligt lagen (s. 77, 78 och 105). I utkastet till lagrådsremiss För barns rättigheter och trygghet – en ny lag om omhändertagande för vård av barn och unga föreslås att bestämmelsen om barnets bästa förs över till den nya lagen oförändrad i sak. I promemorian föreslås att motsvarande bestämmelse ska gälla enligt den i promemorian föreslagna nya lagen. Denna bestämmelse gäller således även vid beslut om elektronisk övervakning.

Exempel på omständigheter att beakta är då hur barnet eller den unge skulle påverkas av den elektroniska övervakningen, barnets ålder, hur

framträdande behovet av stöd och hjälp är, övervakningens längd och vilken inställning som finns till den elektroniska övervakningen. Såsom bl.a. *Rädda Barnen*, *Malmö* och *Sundsvalls kommuner* påpekar måste det vidare säkerställas att det är förenligt med barnets eller den unges bästa att vistas i bostaden. Att barnets boende- och hemmiljö uppfyller detta krav är visserligen något som ska säkerställas redan vid prövningen av om den särskilda föreskriften ska meddelas. Den bedömning som socialnämnden därvid gör är emellertid inte på något sätt bindande för rätten. En självständig bedömning av hemförhållandena måste alltså göras även i målet om elektronisk övervakning.

Promemorians förslag om att vad som är bäst för barnet eller den unge ska vara avgörande vid beslut enligt den i promemorian föreslagna nya lagen omfattar, utan några ändringar, även beslut i ärenden och mål om elektronisk övervakning. Promemorians förslag bereds inom ramen för ett annat lagstiftningsärende varför något sådant förslag inte behöver lämnas i detta utkast till lagrådsremiss.

En proportionalitetsbedömning ska göras

Vid en prövning av om elektronisk övervakning ska beslutas ska rätten göra en proportionalitetsbedömning. Proportionalitetsprincipen kommer på flera sätt till indirekt uttryck i den föreslagna bestämmelsen om förutsättningarna för elektronisk övervakning. Dels ska elektronisk övervakning endast få beslutas om det är nödvändigt för kontrollen av den särskilda föreskriften. Dels ska en förutsättning vara att det finns skäl att anta att barnet eller den unge inte kommer att följa den särskilda föreskriften. Dels ska en förutsättning vara att det finns skäl att anta att övervakningen behövs för att förebygga eller förhindra att barnet eller den unge involveras i eller ägnar sig åt brottslig verksamhet. Genom kravet på att ett beslut om elektronisk övervakning måste vara till barnets eller den unges bästa ges rätten vidare ett utrymme att ta hänsyn till omständigheter av det slag som normalt beaktas vid en bedömning av om en åtgärd är proportionerlig (se ovan under rubriken Barnets eller den unges bästa ska vara avgörande). Den föreslagna bestämmelsen är dessutom fakultativ; barnet eller den unge får övervakas elektroniskt om förutsättningarna i paragrafen är uppfyllda. Om det skulle finnas omständigheter som är relevanta för en proportionalitetsbedömning men som inte fullt ut kan beaktas inom ramen för rekvisiten i bestämmelsen eller som ett led i bedömningen av barnets eller den unges bästa har alltså rätten ett utrymme att ändå beakta dessa omständigheter vid sitt ställningstagande. Promemorian föreslår vidare en bestämmelse om att beslut enligt den i promemorian föreslagna nya lagen bl.a. bara får fattas om den åtgärd som socialnämnden beslutar om bedöms proportionerlig med hänsyn till åtgärdens syfte och övriga omständigheter. Förslaget, som har utformats med utgångspunkten att det är socialnämnden som är första instans i alla ärenden enligt den lagen, bereds för närvarande inom ramen för ett annat lagstiftningsärende varvid hänsyn till den ordning som föreslås här kommer att tas. Sammantaget görs bedömningen att en proportionalitetsbedömning ska göras, men att det inte nu behöver införas någon särskild bestämmelse om det.

6.4 Åldersgräns för elektronisk övervakning

Utkastets förslag

Elektronisk övervakning ska inte få beslutas för barn som är under 13 år.

Promemorians förslag

Förslaget i promemorian stämmer delvis överens med utkastets förslag. Även i promemorian föreslås en nedre åldersgräns för elektronisk övervakning. Enligt promemorian ska elektronisk övervakning inte få beslutas för barn som är under 15 år.

Remissinstanserna

En majoritet av remissinstanserna lämnar inga särskilda synpunkter på förslaget om en nedre åldersgräns på 15 år. *Polismyndigheten* ställer sig som enda instans bakom en 15-årsgräns. *Civil Rights Defenders*, som avstyrker förslaget om elektronisk övervakning i dess helhet, anser att det i vart fall är positivt att elektronisk övervakning inte ska kunna beslutas för barn som är under 15 år. *Unicef Sverige* är kritiskt till att elektronisk övervakning ska kunna beslutas för barn som är 15 år och understryker att barnkonventionen ska tillämpas för barn som är 15–17 år samt anför att en harmonisering med straffmyndighetsåldern inte är tillräckligt för att motivera en 15-årsgräns. Även *Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)* framhåller att barnkonventionens principer nogga måste beaktas när det gäller de som är 15–17 år.

Borås kommun konstaterar att den föreslagna åldersgränsen verkar kunna leda till att en 12-åring som befinner sig i samma allvarliga situation som en 15-åring kommer att kunna omhändertas med stöd av lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga och placeras utanför det egna hemmet, medan 15-åringen i stället kan få elektronisk övervakning och få stanna i hemmet. Det kan därmed hävdas att en 12-åring får en mer ingripande åtgärd än en 15-åring i samma situation. Kommunen ställer sig därför även frågande till den proportionalitetsbedömning som promemorian redovisar. Även *Västra Götalandsregionen* och *Region Blekinge* efterfrågar en analys av om åldersgränsen skulle kunna riskera mera omfattande ingripanden rörande barn som är yngre än 15 år.

Skälen för utkastets förslag

I promemorian föreslås inte någon nedre åldersgräns för när socialnämnden ska kunna besluta om insatser och särskilda föreskrifter till barn och unga med stöd av den i promemorian föreslagna nya lagen. I promemorian har, mot bakgrund av samhällsutvecklingen, därför även övervägts att inte föreslå någon nedre åldersgräns för när elektronisk övervakning ska få ske, eller om en sådan åldersgräns bör bestämmas till t.ex. 12 år. Med hänsyn till att det är en ingripande åtgärd och att flera aktörer som utredningen har träffat har påtalat att det inte är proportionerligt med en så låg åldersgräns, föreslås i promemorian att

elektronisk övervakning inte bör kunna beslutas för den som är under 15 år. I promemorian konstateras att detta också harmonierar med straffbarhetsåldern. Enligt promemorian förutsätter också elektronisk övervakning att barnet eller den unge kan ta ett visst ansvar för att övervakningen fungerar, t.ex. när det gäller att ladda batterier.

Det blir emellertid allt vanligare att barn under 15 år begår brott. Som beskrivs i avsnitt 5 framgår av ett flertal rapporter att särskilt den allvarliga brottsligheten bland barn och unga har ökat markant. En rapport från Brottsförebyggande rådet (Brå) visar t.ex. att misstankar om vapenbrott, narkotikaöverlåtelse, utpressning och bedrägerier har ökat avsevärt under senare år, även bland barn som inte har uppnått straffbarhetsåldern. Den senaste utvecklingen visar också att fler barn har koppling till gängkriminalitet och att de barnen blir allt yngre. Rekryteringen till kriminella nätverk går också fortare i dag än tidigare och barn och unga begår ofta grövre brott direkt efter inträdet i ett kriminellt nätverk (Barn och unga i kriminella nätverk – En studie av inträde, brott, villkor och utträde, rapport 2023:13). Det framstår således som uppenbart att även yngre barn än de som är 15 år ingår i den målgrupp som behöver skyddas särskilt från att riskera att involveras i eller att ägna sig åt brottslig verksamhet. Vad som utgör brottslig verksamhet vid tillämpning av den föreslagna regleringen om elektronisk övervakning framgår av avsnitt 6.3.

Även utifrån hur påföljdssystemet för unga lagöverträdare är utformat och nu föreslås förändras finns skäl som talar för att åldern för elektronisk övervakning bör sänkas något. I promemorian föreslås att tillämpningsområdet för ungdomsvård utvidgas så att även insatser enligt den i promemorian föreslagna nya lagen omfattas av påföljden. Som framgår av avsnitt 4 bereds det förslaget tillsammans med övriga förslag i promemorian för närvarande i Regeringskansliet inom ramen för en annat lagstiftningsärende.

I korthet är de särskilda ungdomspåföljderna för närvarande ungdomstjänst, ungdomsvård, ungdomsövervakning och slutna ungdomsvård, där slutna ungdomsvård är den mest ingripande av ungdomspåföljderna. När det gäller slutna ungdomsvård föreslår dock regeringen i propositionen Frihetsberövande påföljder för barn och unga (prop. 2025/26:132) att den påföljden utmönstras och att de barn och unga som i dag kan komma i fråga för slutna ungdomsvård i stället, för brott begångna från och med den 1 juli 2026, ska dömas till fängelse som Kriminalvården ansvarar för. I lagrådsremissen Skärpta regler för unga lagöverträdare, som beslutades den 26 januari 2026, föreslår regeringen vidare bl.a. att straffbarhetsåldern ska sänkas till 13 år för allvarliga brott under en femårsperiod, att ungdomsreduktionen ska minska, att påföljden ungdomsövervakning ska skäpas och att det inte längre ska vara möjligt att förena en ungdomsvård med ungdomstjänst eller böter. I lagrådsremissen bedöms vidare att den som har fyllt 13 år och döms för brott med stöd av den särskilda regleringen om sänkt straffbarhetsålder bör kunna dömas till samma påföljder som andra lagöverträdare under 18 år, dvs. bl.a. ungdomsvård. Om förslaget om sänkt straffbarhetsålder genomförs kommer det alltså leda till att 13- och 14-åringar kan dömas till ungdomsvård. För dessa yngsta lagöverträdare kommer således promemorians förslag om att utvidga ungdomsvårdens tillämpningsområde vara av särskild vikt. Det vore t.ex. olyckligt om en 13-åring som döms för ett brott inte kan få en

ungdomsvård eftersom den inte kan förenas med elektronisk övervakning, och därmed inte anses tillräckligt ingripande. Tvärtemot vad *Civil Rights Defenders* menar, behöver det således inte enbart vara positivt att de som är yngre än 15 år inte kan bli föremål för elektronisk övervakning. Som några remissinstanser har påpekat kan det även anses otillfredsställande och orättvist att det för yngre barn som befinner sig i en liknande situation som en 15-åring inte finns några mindre ingripande alternativ än att bli omhändertagen med stöd av lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga och placerad utanför det egna hemmet, medan en 15-åring kan få stanna kvar i sin hemmiljö.

Som framgår av avsnitt 6.3 är det vidare en fråga om en möjlighet att kontrollera att barnet eller den unge befinner sig hemma under kvälls- och nattetid i enlighet med vad socialnämnden har beslutat i en särskild föreskrift. För barn som är yngre än 15 år kan det framstå som än mer rimligt och proportionerligt, att de håller sig hemma under dessa tider på dygnet för att skydda dem från att vistas på olämpliga och riskfyllda platser vid olämpliga tider. När barnet har fyllt 13 år börjar han eller hon även i högstadiet, vilket innebär att man rör sig i en ny miljö och får delvis ett nytt umgänge. En lägre åldersgräns än 13 år bedöms inte heller lämpligt utifrån att hanteringen av utrustningen kräver en viss mognad.

Utifrån behovet av skydd för barn även under 15 år och vad som kan anses proportionerligt görs den sammantagna bedömningen att elektronisk övervakning inte bör få beslutas för barn som är under 13 år. Det får anses nödvändigt utifrån syftet med övervakningen, nämligen att det ska utgöra en effektiv kontrollåtgärd som förhindrar eller i vart fall försvårar för barn i denna ålder att dras in i brottslig verksamhet och därmed riskera att bli föremål för mer ingripande åtgärder som t.ex. ett straffrättsligt förfarande eller tvångsvård med placering på institution.

I promemorian föreslås att även unga ska kunna omfattas av regleringen om elektronisk övervakning. Med unga enligt den föreslagna nya lagen avses personer som har fyllt 18 år men som inte har fyllt 21 år. Även unga personer i denna ålder bör vid behov få övervakas elektroniskt om förutsättningarna för det är uppfyllda.

6.5 Ett beslut om elektronisk övervakning ska gälla omedelbart och för viss tid

Utkastets förslag

Rätten ska få besluta om elektronisk övervakning för högst tre månader i taget.

Rättens beslut ska gälla omedelbart, om inte rätten bestämmer något annat.

Utkastets bedömning

Det bör inte finnas någon gräns för hur lång tid elektronisk övervakning sammanlagt får pågå.

Promemorians förslag

Förslaget i promemorian stämmer inte överens med utkastets förslag och bedömning. I promemorian föreslås att övervakning ska få beslutas för högst en månad åt gången och aldrig få pågå under längre tid än totalt sex månader under en period om tolv månader. I promemorian föreslås att beslut om bl.a. elektronisk övervakning ska gälla omedelbart. Några överväganden om huruvida även rättens beslut bör gälla omedelbart redovisas inte i promemorian.

Remissinstanserna

Endast ett fåtal remissinstanser yttrar sig särskilt över förslaget. De som yttrar sig är kritiska till förslaget. *Umeå universitet* anser att det finns problem kopplade till legaliteten, bl.a. eftersom det är oklart om förslaget i praktiken kan innebära att barnet övervakas sex månader i följd. *Finspångs kommun* anser att den föreslagna längsta giltighetstiden för varje enskilt beslut om en månad är för kort och att man, om man väl är framme vid att besluta om övervakning, bör kunna besluta om tre månaders övervakning motsvarande den tidsgräns som gäller vid umgängesbegränsningar enligt 14 § LVU. *Förvaltningsrätten i Malmö* är kritisk till förslaget att ett beslut om elektronisk övervakning ska gälla omedelbart, eftersom en domstolsprövning därmed riskerar att komma till stånd först efter det att beslut har börjat verkställas. Även *Riksdagens ombudsmän (JO)* påpekar att den föreslagna ordningen innebär att ingripande åtgärder kommer hinna vidtas innan de blir föremål för domstolsprövning.

Skälen för utkastets förslag och bedömning

Rätten ska få besluta om elektronisk övervakning för högst tre månader i taget

Elektronisk övervakning är en ingripande åtgärd. Ett beslut om sådan övervakning bör därför vara tidsbegränsat. Med hänsyn till den nu föreslagna ordningen, dvs. att förvaltningsrätten ska pröva frågor om elektronisk övervakning som första instans efter ansökan av socialnämnden, framstår den i promemorian föreslagna längsta giltighetstiden om en månad som för kort. En längre giltighetstid skulle även bidra till att skapa bättre förutsättningar för en mer strukturerad tillvaro genom att tillgodose barnets eller den unges behov av rutiner, sömn och tillsyn. Att skydda barn och unga från att vistas i olämpliga miljöer kvälls- och nattetid är ett grundläggande syfte med den i promemorian föreslagna särskilda föreskriften. Möjligheten att övervakningen ska få den önskade effekten på barnets eller den unges beteende skulle även förbättras med en längre giltighetstid. Det går inte heller att helt bortse från de kostnader och den ökade administrativa börda som en längsta giltighetstid om en månad skulle innebära. I likhet med *Finspångs kommun* görs därför bedömningen att ett beslut om elektronisk övervakning bör få beslutas för upp till tre månader i taget. Om omständigheterna i det enskilda fallet motiverar det får domstolen besluta om en kortare övervakningstid. I det här sammanhanget är det också viktigt att påminna om att socialnämnden är skyldig att besluta att övervakningen ska upphöra om omständigheterna

skulle förändras under den pågående övervakningen på ett sätt som gör att förutsättningar för elektronisk övervakning inte längre kan anses föreligga (avsnitt 6.8). Det innebär att besluten alltså kan upphöra i förtid, före den av rätten meddelade giltighetstiden går ut.

Det bör inte finnas någon gräns för hur lång tid elektronisk övervakning sammanlagt får pågå

Enligt promemorians förslag ska elektronisk övervakning få beslutas för högst en månad åt gången och aldrig få pågå under längre tid än totalt sex månader under en tolv månadersperiod. Några oklarheter av det slag som *Umeå universitet* har pekat på, dvs. huruvida regleringen i praktiken kan innebära att barnet eller den unge kan övervakas sex månader i följd, kan i och för sig inte anses föreligga. Förslaget i promemorian innebär att socialnämnden kan fatta upprepade beslut om övervakning i upp till en månad och att övervakningsperioderna kan förläggas i anslutning till varandra eller med uppehåll emellan, allt under förutsättning att den sammanlagda övervakningstiden inte överskrider sex månader under en ettårsperiod. Den i promemorian föreslagna tidsgränsen om sex månader under en ettårsperiod utgör en form av legal proportionalitetsavvägning. Detta kan anses utgöra ett betydelsefullt inslag i regleringen för att motverka en alltför vidlyftig användning av elektronisk övervakning.

Den föreslagna bestämmelsen om en tidsgräns om 6 månader under en ettårsperiod skulle emellertid riskera att försvåra möjligheten att tillämpa elektronisk övervakning på ett mer ändamålsenligt sätt. Ett exempel får illustrera detta. Förvaltningsrätten beslutar om elektronisk övervakning för ett visst barn perioden januari–mars 2027. Åtgärden visar sig vara verkningsfull och i mars gör socialnämnden bedömningen att barnets situation har förbättrats och att det inte längre finns förutsättningar för elektronisk övervakning. Under sommaren förvärras dock barnets situation och i augusti görs bedömningen att barnet åter riskerar att involveras i brottslig verksamhet. Efter ansökan av socialnämnden beslutar förvaltningsrätten därför om övervakning perioden september–november 2027. Även om förutsättningarna för, och behovet av, elektronisk övervakning fortfarande skulle föreligga vid slutet av denna andra övervakningsperiod skulle förvaltningsrätten nu vara förhindrad att besluta om övervakning under december, men vara oförhindrad att besluta om återupptagande av övervakningen i januari 2028. En sådan ordning framstår inte som ändamålsenlig. I stället bör överlåtas åt förvaltningsrätten att, inom ramen för den proportionalitetsbedömning som måste göras vid varje enskild prövning, bevaka att övervakningen inte pågår under längre tid än vad som är försvarligt. Det ska också sägas att avsaknaden av en lagreglerad gräns för hur lång tid elektronisk övervakning sammanlagt får pågå inte behöver innebära att övervakningstiderna generellt blir längre än vad som skulle vara tillåtet enligt promemorians förslag. Syftet är i stället att skapa utrymme för ändamålsenliga insatser för barn och unga i de fall där det är oundgängligen påkallat. Socialnämnden måste i en förnyad ansökan om övervakning lägga fram utredning som visar att det är proportionerligt att fortsätta med elektronisk övervakning trots att den redan har pågått i ett halvår. Övervakningen får aldrig pågå under alltför långa perioder om den inte leder till en tydlig

förbättring av barnets eller den unges situation. Då bör andra åtgärder vidtas.

Rättens beslut om elektronisk övervakning ska som utgångspunkt gälla omedelbart

Av 40 § första stycket LVU framgår att ett beslut om omedelbart omhändertagande, förebyggande insatser eller tillfälligt flyttnings- eller utreseförbud gäller omedelbart. En domstol får enligt 40 § tredje stycket LVU bestämma att andra beslut som domstolen har meddelat ska gälla omedelbart. När det gäller förebyggande insatser enligt 22 § LVU har det i förarbetena ansetts viktigt att socialnämnden snarast efter ett beslut om sådana insatser får möjlighet att vidta de åtgärder som behövs för att beslutet ska få praktisk verkan (prop. 1984/85:171 s. 44).

När det gäller beslut om att kontrollera efterlevnaden av en särskild föreskrift om att under vissa tider uppehålla sig i bostaden eller annan anvisad plats som kan likställas med bostad med hjälp av elektronisk övervakning får det anses ligga i sakens natur att sådana beslut behöver kunna genomföras utan tidsutdräkt. I promemorian föreslås därför en bestämmelse om att bl.a. beslut om kontroll med hjälp av elektronisk övervakning ska gälla omedelbart. Den föreslagna bestämmelsens ordalydelse kan i och för sig anses omfatta beslut av såväl socialnämnd som domstol. I promemorian föreslås emellertid att beslut om elektronisk övervakning ska fattas av socialnämnden som första instans. För att det inte ska råda några oklarheter om att även domstolens beslut om elektronisk övervakning ska gälla omedelbart bör det därför införas en särskild bestämmelse om det. I och med den nu föreslagna ordningen kommer inte heller en sådan situation där socialnämnden har påbörjat övervakning innan en domstolsprövning, som *Förvaltningsrätten i Malmö* och *JO* har uttryckt vissa farhågor kring, att aktualiseras.

Att beslutet gäller omedelbart innebär dels att den övervakningstid som rätten beslutat om börjar löpa från den dag då beslutet meddelas, dels att beslutet får verkställas omedelbart även om överklagandetiden inte har löpt ut eller beslutet har överklagats.

Rätten får bestämma att beslutet om elektronisk övervakning ska gälla från en senare tidpunkt

Normalt sett bör det vara lämpligast att övervakningen inleds så snart som möjligt efter att beslutet har fattats. Socialnämnden och Statens institutionsstyrelse (SiS) behöver dock sannolikt viss förberedelsestid för att planera och genomföra montering av den utrustning som behövs för den elektroniska övervakningen. Eftersom övervakningens längd ska räknas från den dag då beslutet meddelas, innebär det att den faktiska övervakningstiden regelmässigt blir kortare än den övervakningstid som rätten har bestämt. Det bör därför finnas ett utrymme för rätten att bestämma att beslutet ska gälla från en senare tidpunkt än dagen för domens meddelande. Ett sådant beslut bör normalt aktualiseras endast om socialnämnden begär det. Lämpligen anger socialnämnden i dessa fall i sin ansökan en bedömning av hur lång tid nämnden uppskattar att det kommer ta att planera och genomföra montering av övervakningsutrustningen eller om muntlig förhandling är aktuell, vid denna.

Möjligheten för rätten att besluta om ett senare datum än dagen för domens meddelande bör främst komma att användas när övervakning av barnet eller den unge inte redan pågår i enlighet med ett tidigare beslut. Om ansökan avser en fortsatt övervakning behöver socialnämnden och SiS ju inte någon förberedelsestid för montering.

När ett beslut om fortsatt övervakning börjar gälla ersätter detta beslut det tidigare gällande beslutet. Det innebär att övervakningstiden enligt de båda besluten inte ackumuleras.

6.6 Innehållet i en ansökan om elektronisk övervakning

Utkastets förslag

Socialnämndens ansökan om elektronisk övervakning ska innehålla en redogörelse för

- barnets eller den unges förhållanden,
- de konkreta omständigheter som utgör grund för att barnet eller den unge behöver övervakas elektroniskt,
- tidigare vidtagna åtgärder,
- vilken information som har lämnats till barnet eller den unge och på vilket sätt den har lämnats, och
- barnets och vårdnadshavarnas eller den unges inställning.

Ansökan ska även innehålla en kopia av socialnämndens beslut om den särskilda föreskrift som ska kontrolleras med hjälp av elektronisk övervakning.

Promemorians förslag

Promemorian behandlar inte frågan.

Remissinstanserna

Ingen remissinstans tar upp frågan.

Skälen för utkastets förslag

I 3 och 4 §§ förvaltningsprocesslagen (1971:291), förkortad FPL, finns allmänna bestämmelser om vad en ansökan ska innehålla. Enligt 4 § FPL ska i ansökan anges vad som yrkas samt de omständigheter som åberopas till stöd för yrkandet. På socialrättens område är det vanligt att det i de olika materiella regleringarna om tvångsåtgärder finns mera detaljerade bestämmelser om vad en ansökan till domstol ska innehålla. Exempel på detta finns i 4 § LVU och 3 kap. 3 § lagen (2024:79) om placering av barn i skyddat boende, förkortad LSB.

För att domstolen ska få ett fullgott underlag för prövningen av om det finns förutsättningar för elektronisk övervakning är det av vikt att det är tydligt för socialnämnden vad en ansökan om elektronisk övervakning ska innehålla. Det bör därför införas en särskild bestämmelse om det. Genom en sådan bestämmelse tydliggörs också vilka uppgifter socialnämnden får

lämna till domstolen utan hinder av sekretess. Uppgifter om enskilda personliga förhållanden som tas in i en ansökan om elektronisk övervakning kommer att omfattas av sekretess i domstolen enligt 26 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), förkortad OSL (avsnitt 6.16).

För att rätten ska kunna göra en proportionalitetsbedömning är det viktigt att redovisningen av barnets eller den unges situation är så fullständig som möjligt. Även om en bedömning av bl.a. hemförhållandena görs inom ramen för prövningen av om det finns förutsättningar för att besluta om den särskilda föreskriften så kan dessa förhållanden och relationer till närstående eller andra som vistas i hemmet få betydelse för bedömningen av om det är proportionerligt och förenligt med barnets bästa att en skyldighet att uppehålla sig i bostaden kontrolleras med hjälp av elektronisk övervakning. På motsvarande sätt som vid t.ex. vård enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga bör det därför ställas krav på att socialnämndens ansökan innehåller en redogörelse för barnets förhållanden.

Vidare måste ansökan naturligtvis innehålla en redogörelse för de konkreta omständigheter som utgör grund för att barnet eller den unge behöver övervakas elektroniskt. Genom kravet på konkretion markeras vikten av att förvaltningsrätten får in en tydlig redogörelse för de omständigheter som ligger till grund för ansökan. I detta ligger att redovisa såväl de specifika förhållanden som gör att det finns skäl att anta att barnet eller den unge inte kommer att följa den särskilda föreskriften och att övervakningen behövs för att förhindra eller förebygga att barnet eller den unge involveras i eller ägnar sig åt brottslig verksamhet, som varför kontrollen inte kan ske på ett mindre ingripande sätt. Dessutom bör ansökan innehålla en redogörelse för tidigare vidtagna åtgärder. Sådana uppgifter kan ha betydelse för bedömningen av bl.a. ändamålsenlighet och proportionalitet.

Uppgifter om barnets eller den unges inställning skulle kunna ha betydelse för bedömningen av proportionaliteten, övervakningens förenlighet med barnets bästa och om det finns skäl att anta att barnet eller den unge inte kommer att följa den särskilda föreskriften. Det bör därför ställas krav på att ansökan innehåller en redogörelse för barnets eller den unges inställning. För att rätten ska kunna bedöma vilken betydelse som eventuellt ska tillmätas barnets eller den unges inställning är det i sin tur relevant vilken information som har lämnats till barnet eller den unge och hur informationen har lämnats. Det bör därför även ställas krav på att ansökan innehåller en redogörelse för det. Ett krav på att en ansökan om elektronisk övervakning ska innehålla en redogörelse för vilken information som har lämnats och hur det har skett kan också bidra till att socialnämnden noga beaktar sin skyldighet att se till att barnet eller den unge får information i frågor som rör honom eller henne.

Dessutom bör det ställas krav på att ansökan ska innehålla en redogörelse för vilken inställning barnets vårdnadshavare har till elektronisk övervakning. Därigenom ges förvaltningsrätten förutsättningar att bedöma huruvida gemensamt offentligt biträde kan förordnas för barnet och barnets vårdnadshavare (jfr avsnitt 6.12).

Som utvecklas i avsnitt 6.3 utgör rättens beslut om elektronisk övervakning inte ett generellt medgivande för socialnämnden att under en

viss period övervaka att barnet eller den unge uppehåller sig i bostaden eller annan anvisad plats som kan likställas med bostad i enlighet med de särskilda föreskrifter som socialnämnden kan komma att meddela. Det som rätten prövar är huruvida socialnämnden får kontrollera efterlevnaden av en specifik beslutad särskild föreskrift på de tider och platser som anges i den föreskriften. Det bör därför ställas krav på att ansökan innehåller en kopia av socialnämndens beslut om den särskilda föreskrift som ansökan avser. Det är i förhållande till denna föreskrift som rätten ska pröva om förutsättningarna, inbegripet behov och proportionalitet, för elektronisk övervakning är uppfyllda.

6.7 Närmare bestämmelser om verkställigheten

6.7.1 Socialnämnden ska genast underrätta Statens institutionsstyrelse om rättens beslut

Utkastets förslag

När en domstol har beslutat i en fråga om elektronisk övervakning ska socialnämnden genast underrätta Statens institutionsstyrelse om beslutet och lämna de uppgifter som myndigheten behöver för verkställighet av den elektroniska övervakningen.

Promemorians förslag

Förslaget i promemorian skiljer sig från utkastets förslag endast på så sätt att det enligt promemorians förslag är Polismyndigheten som ska vara mottagare av den aktuella informationen.

Remissinstanserna

Ingen remissinstans yttrar sig särskilt över förslaget.

Skälen för utkastets förslag

Statens institutionsstyrelse (SiS) bör redan i samband med att socialnämnden beslutar att ansöka om elektronisk övervakning hos förvaltningsrätten ha fått information om att en ansökan om elektronisk övervakning är gjord. När en domstol har beslutat att elektronisk övervakning får ske måste SiS, för att kunna verkställa den beslutade elektroniska övervakningen, genast informeras om beslutet. Därutöver kan det finnas behov av att socialnämnden lämnar ytterligare uppgifter till SiS för planeringen av monteringen och genomförandet av den elektroniska övervakningen. Det kan exempelvis vara uppgifter om det finns risk för våld eller motstånd, vilka som bor i bostaden utöver barnet eller den unge eller om det finns behov av tolk. Det bör därför finnas en uppgiftsskyldighet för socialnämnden att lämna de uppgifter som behövs för att SiS ska kunna verkställa övervakningen. Det är i första hand ansvarig socialnämnd som avgör vilka uppgifter som är nödvändiga att lämna till SiS. Eftersom det är SiS behov av information som ska

tillgodoses innebär regleringen även att socialnämnden på begäran ska lämna kompletterande uppgifter som SiS kan behöva för verkställigheten av övervakningen.

Underrättelseskyldigheten bör gälla alla beslut som en domstol meddelar i mål om elektronisk övervakning, dvs. även beslut om fortsatt övervakning, avslag, upphävande och ändring av slutdatum för övervakningen. Det innebär att SiS såväl inledningsvis som löpande ska få aktuell information om hur länge övervakningen som längst får pågå enligt rättens beslut.

6.7.2 Montering av övervakningsutrustning och kontroll av larm

Utkastets förslag

Statens institutionsstyrelse ska montera den utrustning som behövs för den elektroniska övervakningen. Vid monteringen ska en socialsekreterare närvara.

Myndigheten ska vidare under verkställigheten skyndsamt kontrollera vad larm från den elektroniska övervakningen beror på.

Promemorians förslag

Förslaget i promemorian skiljer sig från utkastets förslag på så sätt att det enligt promemorians förslag är Polismyndigheten som ska montera utrustningen. I promemorian benämns den person som ska närvara från socialtjänsten som företrädare. I promemorian föreslås inte att Polismyndigheten ska kontrollera orsaken till ett larm.

Remissinstanserna

Endast några remissinstanser yttrar sig särskilt över förslaget. Av de som yttrar sig är majoriteten dock negativt inställda. *Polismyndigheten*, som enligt promemorian föreslås ansvara för att verkställa övervakningen, ser positivt på att företrädare för socialnämnden medverkar vid monteringen. *Umeå kommun* anför dock att socialsekreterarens roll kommer förändras om handläggaren ska delta när den elektroniska övervakningen monteras eftersom handläggaren i den situationen snarare kan uppfattas som en kriminalvårdare i stället för en socialsekreterare. *Oskarshamns kommun* för fram att det vore önskvärt om socialtjänstens personal inte behöver delta vid montering och *Finspångs kommun* ser inte heller syftet med socialtjänstens medverkan.

Skälen för utkastets förslag

Statens institutionsstyrelse ska montera den utrustning som behövs

I avsnitt 6.2 föreslås att Statens institutionsstyrelse (SiS) ansvarar för att verkställa den elektroniska övervakningen som domstolen har beslutat om. Som beskrivs i det avsnittet bör myndighetens ansvar för verkställigheten även innefatta montering och borttagande av elektroniska hjälpmedel. Att

installera dessa hjälpmedel kan, enligt SiS, vara komplicerat. Det kräver således ett tekniskt kunnande som bör centreras till en myndighet i stället för till 290 kommuner och ännu fler socialnämnder. SiS behöver därför utveckla den organisation och resurser samt kunskap som krävs för genomförandet av denna uppgift. I detta avseende bör framhållas att det är SiS ansvar att kontakta barnet och dess vårdnadshavare eller den unge för att boka tid för montering. Om kontaktsvårigheter uppstår, som försenar verkställigheten, måste SiS givetvis informera socialnämnden om detta.

I promemorian föreslås att en företrädare från socialtjänsten bör närvara vid monteringen. För tydlighetens skull bör i stället föreslås att det är en socialsekreterare som ska närvara vid monteringen. Till skillnad mot vad *Finspångs kommun* anser, bedöms en sådan närvaro vara lämplig, dels för att situationen kan upplevas påfrestande för barnet eller den unge och det då är positivt om en person som är bekant för barnet eller den unge är med, dels för att det i samband med monteringen kan uppkomma frågor som inte bara är av rent praktisk natur utan som har med själva föreskriften att göra. Frågor av det senare slaget är sådana som barnets eller den unges socialsekreterare bättre kan svara på än företrädare för SiS.

Visserligen finns, som *Umeå kommun* befarar, en viss risk att socialsekreterarens roll kan upplevas förändrad genom en närvaro vid montering. Även om det givetvis inte är önskvärt väger behovet av närvaron dock tyngre än den nackdel som närvaron kan tänkas innebära i detta hänseende. SiS bör försäkra sig om att en socialsekreterare från socialtjänsten kan närvara den tid som planeras. Om socialsekreteraren får akut förhinder att delta ska monteringen av den elektroniska utrustningen flyttas till ett senare tillfälle.

Som anförs i promemorian kan det anses följa av vårdnadshavares grundläggande föräldraansvar att bistå så att den av rätten beslutade elektroniska övervakningen kan komma till stånd. Det bör dock framhållas att rättsens beslut om elektronisk övervakning inte får genomföras med våld, t.ex. finns inga rättsmedel såsom husrannsakan för att SiS ska få komma in i en bostad för att installera utrustningen. Den möjlighet till handräckning som föreslås i avsnitt 6.9 innefattar inte heller en sådan åtgärd. När SiS och socialsekreteraren kommer till den bostad där montering ska ske krävs således en samarbetsvilja hos såväl barnet eller den unge som hos dess vårdnadshavare eller den andra ansvariga vuxna som barnet eller den unge bor hos för att en montering ska kunna ske.

Statens institutionsstyrelse ska skyndsamt kontrollera vad larm beror på

Vid elektronisk övervakning förekommer att utrustningen larmar trots att den som bär utrustningen inte har avbrutit övervakningen eller bryter mot den beslutade begränsningen av rörelsefriheten. Sådana larm kan orsakas av att bluetoothkopplingen mellan komponenterna i övervakningsutrustningen bryts på grund av att det t.ex. finns väggar i bostaden som är för tjocka. Andra orsaker kan vara låg batterinivå, smutsiga detektorer eller att den övervakade personen är för stilla. Tekniska problem, som störningar i kommunikationsnätet eller ändrade teleabonnemang, kan också utlösa falsklarm. SiS bör, som ansvarig myndighet för den elektroniska övervakningen, även ansvara för att kontrollera huruvida ett larm är ett falsklarm. Den kontrollen bör göras skyndsamt och föregå en

eventuell underrättelse till socialnämnden (avsnitt 6.7.3). Vid kontrollen kan SiS behöva kontakta barnet eller den unge eller barnets vårdnadshavare. Om övervakningen larmar nattetid bör SiS dock kontrollera larmen på det sätt som orsakar minst olägenhet för barnet och hans eller hennes vårdnadshavare eller den unge alternativt, om det i det enskilda fallet bedöms lämpligare, vänta tills det är morgon. Att SiS ska kontrollera orsaken till ett larm innebär inte att en fullständig utredning ska göras. Om SiS t.ex. utan resultat har försökt nå barnet och dennes vårdnadshavare på telefon bör det vara tillräckligt.

När övervakning av någon anledning har avbrutits måste SiS även se till att verkställigheten av övervakningen kan återupptas, om inte socialnämnden meddelar annat. Även inom ramen för det ansvaret finns inget som hindrar att SiS vid behov tar kontakt med barnet eller dennes vårdnadshavare eller den unge.

Det bör således regleras att myndigheten har ett ansvar att skyndsamt kontrollera vad larm från den elektroniska övervakningen beror på.

6.7.3 Statens institutionsstyrelse ska genast underrätta socialnämnden om verkställigheten

Utkastets förslag

Statens institutionsstyrelse ska, efter kontroll av orsaken till ett larm, genast underrätta socialnämnden om den elektroniska övervakningen har avbrutits eller om den visar att barnet eller den unge inte följer den särskilda föreskrift som kontrollen avser.

Promemorians förslag

Promemorians förslag skiljer sig från utkastets förslag på så sätt att det enligt promemorians förslag är Polismyndigheten som ska lämna de aktuella underrättelserna till socialnämnden.

Remissinstanserna

Ingen remissinstans yttrar sig över förslaget.

Skälen för utkastets förslag

En central fråga är vad Statens institutionsstyrelse (SiS), inom ramen för sitt ansvar att verkställa övervakningen, ska förväntas göra vid larm om att övervakningen har avbrutits eller om den visar att barnet eller den unge inte följer den särskilda föreskrift som kontrollen avser.

Som framgår av promemorian ansvarar socialnämnden för att följa upp att barnet eller den unge följer en beslutad särskild föreskrift om att han eller hon under vissa tider ska uppehålla sig i sin bostad eller på annan anvisad plats som kan likställas med bostad. För att socialnämnden ska kunna efterleva denna skyldighet måste SiS lämna information till socialnämnden om hur verkställigheten fortlöper.

Under den tid som den elektroniska övervakningen pågår bör SiS, efter att ha kontrollerat orsaken till larmet (avsnitt 6.7.2), därför genast underrätta ansvarig socialnämnd om den elektroniska övervakningen visar att barnet eller den unge inte följer den beslutade föreskriften. SiS bör även informera socialnämnden om övervakningen avbryts, t.ex. för att batteriet i sändaren är urladdat eller att barnet eller den unge har tagit av sig sändaren. Även om SiS inte behöver rapportera rena fellarm till socialnämnden kan det givetvis vara av intresse för nämnden att få information om att den elektroniska övervakningen omgärdas av stora verkställighetsproblem som inte beror på barnets eller den unges agerande.

Det är den ansvariga socialnämnden som efter SiS underrättelser om att barnet eller den unge inte följer den särskilda föreskriften eller att övervakningen har avbrutits ska bedöma vilka åtgärder som ska vidtas i det enskilda fallet.

En bestämmelse om att SiS, efter kontroll av orsak till larm, genast ska underrätta socialnämnden om den elektroniska övervakningen har avbrutits eller om den visar att barnet eller den unge inte följer den särskilda föreskrift som kontrollen avser bör således införas.

Vilka förutsättningar det finns för socialnämnden att oavsett tid på dygnet ta emot och hantera underrättelser kan variera. Det är en fråga för SiS och respektive socialnämnd att komma överens om hur underrättelser om verkställigheten ska lämnas till nämnden, antingen i det enskilda fallet eller genom en mera formaliserad generell överenskommelse. Som framgår nedan i avsnitt 6.7.4 kan även frågor av detta slag lämpligen regleras i verkställighetsföreskrifter.

6.7.4 Bemyndigande

Utkastets förslag

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela ytterligare föreskrifter om den elektroniska övervakning som Statens institutionsstyrelse efter rättens beslut ska ansvara för att verkställa enligt den i promemorian föreslagna lagen.

Bedömning

Närmare föreskrifter om tillämpningen av bestämmelserna om elektronisk övervakning när det gäller genomförandet av verkställigheten får meddelas med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen. En upplysningsbestämmelse om detta behöver inte införas.

Promemorians förslag och bedömning

Promemorian behandlar inte frågan om bemyndigande för Statens institutionsstyrelse. I promemorian föreslås vidare att det i lag ska upplysas om möjligheten att meddela verkställighetsföreskrifter.

Remissinstanserna

Ingen remissinstans tar upp frågan eller yttrar sig över promemorians förslag och bedömning, förutom *Länsstyrelsen i Gävleborg*, som tillstyrker förslaget.

Skälen för utkastets förslag

I avsnitt 6.2. föreslås att Statens institutionsstyrelse (SiS) ska ansvara för verkställigheten av elektronisk övervakning. Detta huvudmannaskap bör bl.a. innefatta att, tillsammans med ansvarig socialnämnd, planera och boka in tid för monteringen. Det kommer även innebära att åka hem till barnet eller den unge för att montera den utrustning som behövs, och i vissa fall till en annan anvisad plats där barnet eller den unge också har en bostad. Vidare innefattar ansvaret för verkställigheten att ta emot och tolka information från utrustningen, att ha regelbundna kontakter med socialnämnden och, när det behövs, Polismyndigheten i samband med begäran om hjälp vid montering eller borttagande av den utrustning som används för övervakningen. Ansvaret kan även innebära vissa ytterligare kontakter med barnet och dess vårdnadshavare eller den unge eller annan som barnet eller den unge bor hos under verkställigheten. När den elektroniska övervakningen upphör ska även de elektroniska hjälpmedlen tas bort i såväl bostaden som på barnet eller den unge.

Det är av avgörande betydelse att SiS kan genomföra övervakningen på ett ändamålsenligt och säkert sätt. Det är sannolikt att föreskrifter, utöver vad som kan anses utgöra rena verkställighetsföreskrifter, kommer att behövas. Ett exempel på sådana föreskrifter är vad som ska anses utgöra övervakning, dvs. hur ofta SiS ska kontrollera att sändaren på barnet eller den unge har kontakt med den hemkomponent, s.k. larmfyr, som är installerad i hemmet under den tid som den särskilda föreskriften avser. Det skulle också kunna röra sig om andra föreskrifter av teknisk karaktär gällande tillämpningen av den elektroniska övervakningen. Av den anledningen föreslås ett bemyndigande i lag för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela ytterligare föreskrifter om elektronisk övervakning.

Det är därtill sannolikt att sådana verkställighetsföreskrifter som avses i 8 kap. 7 § första stycket 1 regeringsformen kan komma att meddelas. Det skulle t.ex. kunna gälla hur den underrättelseskyldighet för SiS som föreslås i avsnitt 6.7.3 ovan närmare ska fullgöras. Någon upplysningsbestämmelse om detta behöver dock inte införas.

6.8 Upphörande av elektronisk övervakning

Utkastets förslag

Om det inte längre finns skäl för elektronisk övervakning ska socialnämnden besluta att övervakningen ska upphöra. Den elektroniska övervakningen ska vidare upphöra när den särskilda föreskrift som kontrollen avser upphävs eller upphör.

Socialnämnden ska genast underrätta Statens institutionsstyrelse när den elektroniska övervakningen helt eller delvis upphör.

När den elektroniska övervakningen har upphört ska Statens institutionsstyrelse genast ta bort den utrustning som använts för övervakningen. Om en ansökan om fortsatt elektronisk övervakning handläggs i förvaltningsrätten när övervakningen upphör får myndigheten avvakta med att ta bort utrustningen till dess att rätten har meddelat sitt beslut.

Promemorians förslag

Förslaget i promemorian stämmer delvis överens med utkastets förslag. Promemorian föreslår inte en bestämmelse om att den elektroniska övervakningen ska upphöra när den särskilda föreskrift som övervakningen avser upphävs eller upphör. Promemorian föreslår att socialnämnden genast ska underrätta Polismyndigheten när ett beslut om elektronisk övervakning upphör eller ändras. Promemorian behandlar inte frågan om borttagande av övervakningsutrustningen.

Remissinstanserna

Ingen remissinstans yttrar sig över förslaget eller tar upp frågan om borttagande av övervakningsutrustningen.

Skälen för utkastets förslag

Om det inte längre finns skäl för elektronisk övervakning ska socialnämnden besluta att övervakningen ska upphöra

Under den tid som elektronisk övervakning pågår enligt ett beslut kan det uppkomma omständigheter som gör att den elektroniska övervakningen inte längre behövs. Det kan t.ex. handla om att socialnämnden bedömer att det är tillräckligt att kontrollera efterlevnaden av den särskilda föreskriften på annat sätt, t.ex. genom kontakter med barnets vårdnadshavare, eller att det inte längre finns skäl att anta barnet eller den unge inte kommer att följa den särskilda föreskriften. Tvångsåtgärder mot enskilda får inte pågå under längre tid än vad som är nödvändigt. Om socialnämnden får kännedom om att förutsättningarna har förändrats på detta sätt bör nämnden därför vara skyldig att besluta att den elektroniska övervakningen ska upphöra. Av allmänna förvaltningsrättsliga principer följer vidare att socialnämnden, om barnet, barnets vårdnadshavare eller den unge begär det, är skyldig att pröva frågan om upphörande av den elektroniska övervakningen och meddela ett överklagbart beslut.

Den elektroniska övervakningen ska upphöra när den särskilda föreskrift som övervakningen avser upphävs eller upphör

En särskild föreskrift om skyldighet att uppehålla sig i bostaden eller annan anvisad plats som kan likställas med bostad ska enligt promemorians förslag upphöra att gälla i flera olika situationer. Socialnämnden ska enligt promemorians förslag regelbundet överväga om en särskild föreskrift fortfarande behövs samt, om nämnden bedömer att det inte längre finns skäl för föreskriften, besluta att den ska upphöra. Nämndens beslut om att meddela en särskild föreskrift eller att en särskild föreskrift inte ska upphöra ska enligt förslaget kunna överklagas till allmän förvaltningsdomstol. En särskild föreskrift ska således efter överklagande kunna upphävas av domstol. Vidare föreslås det i promemorian att en särskild föreskrift ska upphöra att gälla när insatser till barnet eller den unge enligt den i promemorian föreslagna nya lagen upphör.

Som utvecklas i avsnitt 6.3 innebär rättens beslut att socialnämnden får kontrollera efterlevnaden av en viss beslutad särskild föreskrift på de tider och platser som anges i föreskriften. Det är en självklarhet att den elektroniska övervakningen ska upphöra om den särskilda föreskrift som enligt rättens beslut får kontrolleras med hjälp av elektronisk övervakning upphävs eller upphör. För tydlighets skull bör detta dock uttryckligen framgå av lag.

Socialnämnden ska genast underrätta Statens institutionsstyrelse om varje uppgift av betydelse för övervakningens varaktighet

När ett beslut om elektronisk övervakning upphör att gälla ska övervakningen omedelbart avbrytas. För att SiS ska kunna avaktivera övervakningsutrustningen när den elektroniska övervakningen upphör behöver myndigheten underrättas om varje uppgift som har betydelse för övervakningens omfattning och varaktighet.

I avsnitt 6.7.1 föreslås att socialnämnden, när en domstol har beslutat i en fråga om elektronisk övervakning, genast ska underrätta SiS om beslutet och lämna de uppgifter som behövs för verkställigheten. Underrättelseskyldigheten omfattar alla beslut av domstol. Det innebär att SiS inledningsvis och löpande kommer att ha aktuell information om hur länge övervakningen som längst får pågå enligt domstolens beslut.

Den elektroniska övervakningen ska dock upphöra i förtid, dvs. innan det slutdatum som följer av domstolens beslut, om

- socialnämnden beslutar att den elektroniska övervakningen eller den särskilda föreskrift som kontrollen avser ska upphöra,
- den särskilda föreskrift som kontrollen avser upphör att gälla enligt bestämmelserna i den av promemorian föreslagna nya lagen, eller
- elektronisk övervakning enligt annan lag inleds beträffande barnet eller den unge (avsnitt 6.13).

För att SiS i samtliga dessa situationer ska få den information som myndigheten behöver för att kunna avbryta övervakningen när det inte längre finns rättslig grund för den, bör det regleras att socialnämnden genast ska underrätta SiS när den elektroniska övervakningen ska upphöra.

Borttagande av övervakningsutrustning

När den elektroniska övervakningen har upphört är det angeläget att den utrustning som har använts för övervakningen genast tas bort. En uttrycklig bestämmelse om det bör införas. Det är SiS som, i egenskap av ansvarig myndighet för verkställigheten, ansvarar för att ta bort utrustningen. De skäl som gör att en socialsekreterare ska vara närvarande vid monteringen (avsnitt 6.7.2) gör sig inte gällande vid borttagandet av utrustningen. Något krav på att en socialsekreterare ska närvara vid borttagandet bör därför inte uppställas. Det finns dock naturligtvis inget som hindrar att en socialsekreterare närvarar om det bedöms finnas skäl för det.

Ett undantag från kravet att utrustningen ska tas bort genast bör göras för de fall där en ansökan om fortsatt elektronisk övervakning av barnet eller den unge handläggs i förvaltningsrätten när övervakningen upphör. Sådana ansökningar ska handläggas skyndsamt och det är angeläget att man kan undvika situationer där SiS inom loppet av en vecka kan behöva såväl ta bort som återmontera utrustningen. Det bör därför införas en bestämmelse om att SiS i sådana situationer får avvakta med att ta bort utrustningen till dess rätten har meddelat sitt beslut. Om förvaltningsrätten avslår ansökan bör dock utrustningen tas bort även om beslutet överklagas till kammarrätten.

6.9 Handräckning av Polismyndigheten

Utkastets förslag

Statens institutionsstyrelse och socialnämnden ska få begära att Polismyndigheten lämnar hjälp vid montering och borttagande av den utrustning som behövs för den elektroniska övervakningen.

En begäran om hjälp ska få göras endast om det på grund av särskilda omständigheter befaras att åtgärden inte kan utföras utan att polismans befogenhet att använda våld eller belägga någon med fängsel behöver tillgripas, eller om det annars finns synnerliga skäl.

Den myndighet som begär hjälp ska lämna Polismyndigheten de uppgifter om barnet eller den unge eller om närstående till honom eller henne som behövs för att Polismyndigheten ska kunna planera och genomföra handräckningen.

Promemorian

Promemorian behandlar inte frågorna.

Remissinstanserna

Ingen remissinstans tar upp frågorna.

Skälen för utkastets förslag

Vid montering eller borttagande av den utrustning som behövs för den elektroniska övervakningen kan det finnas ett behov av Polismyndighetens

hjälp för att säkerställa att åtgärden kan genomföras utan fara för de tjänstemän vid Statens institutionsstyrelse (SiS) och socialnämnden som ska utföra den. Det bör därför finnas en möjlighet att begära handräckning av Polismyndigheten.

Till skillnad från vad som normalt är fallet i handräckningssituationer finns det inte något utrymme att vidta tvångsåtgärder för att få till stånd montering och borttagande av övervakningsutrustningen. Det föreslås t.ex.. inte någon bestämmelse om att SiS ska ha rätt att bereda sig tillträde till den bostad eller annan anvisade plats där monteringen ska ske eller om att barnet eller den unge ska kunna omhändertas och hämtas till den avtalade monterings tiden. Genomförandet av monteringen och borttagandet bygger alltså på att den som ska övervakas samt vårdnadshavarna eller annan vuxen som har rådighet över den bostad där monteringen ska ske samarbetar. Den hjälp från Polismyndigheten som aktualiseras är alltså i princip endast att säkerställa att åtgärden kan genomföras utan fara. De situationer där det skulle kunna bli aktuellt för en polisman att använda sig av sina våldsbefogenheter torde alltså främst vara de som avses i 10 § första stycket 1 och 3 polislagen (1984:387), dvs. att polismannen eller någon av tjänstemännen vid SiS och socialnämnden möts med våld eller hot om våld.

I avsnitt 6.7.2 föreslås att SiS ska ansvara för montering och borttagande av övervakningsutrustningen. Vid monteringen ska även en socialsekreterare närvara. Mot bakgrund av arbetsgivarens arbetsmiljöansvar bör de båda myndigheterna ha en självständig rätt att begära hjälp av polisen. Naturligtvis bör dock de två myndigheterna samordna sig så att inte båda begär handräckning.

Som framgår ovan bör en begäran om hjälp endast få göras om det på grund av särskilda omständigheter kan befaras att åtgärden inte kan utföras utan att det finns behov av de särskilda befogenheter som anges i 10 och 10 a §§ polislagen eller det annars finns synnerliga skäl. Exempel på sådana särskilda omständigheter kan vara att det finns kända våldsverkare på den adress där utrustningen ska monteras eller tas bort.

Socialnämnden får normalt förutsättas ha den kännedom om barnets eller den unges närstående och omgivning som nämnden behöver för att kunna bedöma behovet av hjälp. I det här sammanhanget kan även nämnas att socialnämnden sedan den 15 januari 2026, genom ändringar i 4 § 8 förordningen (1999:1135) om misstankeregister och 11 § 8 förordningen (1999:1134) om belastningsregister, har rätt att få ta del av uppgifter ur dessa register i utredningar för barns behov av skydd eller stöd enligt socialtjänstlagen (s.k. barnavårdsutredningar). Det är inom ramen för en sådan utredning som behovet av insatser och särskilda föreskrifter enligt den i promemorian föreslagna nya lagen kommer bedrivas. Redan när socialnämnden ska bedöma om det finns förutsättningar att meddela en särskild föreskrift om att ett barn eller ung person ska vara skyldig att uppehålla sig i bostaden under vissa tider kan det således finnas anledning att överväga att hämta in sådana uppgifter. Eftersom socialnämndens ärenden om elektronisk övervakning också kommer att bedrivas inom ramen för en sådan utredning kommer socialnämnden ha möjlighet att hämta in uppgifter från misstanke- och belastningsregistren även i dessa ärenden utan några författningsändringar.

Som framgår av avsnitt 6.7.1 ska socialnämnden lämna SiS de uppgifter som den myndigheten behöver för att kunna verkställa den elektroniska övervakningen. Det innefattar även uppgifter som kan vara relevanta för att bedöma behovet av Polismyndighetens hjälp vid montering och borttagande. SiS ges därigenom förutsättningar att självständigt bedöma behovet av handräckning. Det får emellertid förutsättas att SiS och socialnämnderna utvecklar strukturer för samråd och gemensamma ställningstaganden i handräckningsfrågor. Med detta sagt kan det inte uteslutas att det kan uppkomma ett behov för SiS att på egen hand hämta in uppgifter från misstanke- och belastningsregistren för att kunna verkställa elektronisk övervakning. En sådan möjlighet bedöms dock kunna regleras på förordningsnivå.

Den myndighet som begär hjälp bör vara skyldig att lämna Polismyndigheten de uppgifter om barnet eller den unge eller om närstående till honom eller henne som behövs för att Polismyndigheten ska kunna planera och genomföra handräckningen. Utgångspunkten bör vara att uppgiftsskyldigheten omfattar de uppgifter som utgör själva grunden för begäran. I första hand avgör den myndighet som begär hjälp vilken information som är nödvändig (prop. 2016/17:57 s. 60). Uppgiftsskyldigheten innebär att uppgifterna får lämnas utan hinder av sekretess (10 kap. 28 § OSL). De uppgifter som lämnas till Polismyndigheten i samband med en begäran om handräckning kommer att omfattas av sekretess hos den myndigheten enligt 35 kap. 20 § OSL (avsnitt 6.16).

6.10 Ändringar av den särskilda föreskriften under pågående elektronisk övervakning

Utkastets förslag

Om den särskilda föreskriften minskar i omfattning, ska den elektroniska övervakningen upphöra i motsvarande mån.

Den elektroniska övervakningen ska inte utan ett nytt beslut av domstol få omfatta en utökning av den särskilda föreskriften.

Socialnämnden ska genast underrätta Statens institutionsstyrelse när den elektroniska övervakningen ska minska i omfattning.

Promemorians förslag

Promemorian behandlar inte frågan.

Remissinstanserna

Ingen remissinstans tar upp frågan.

Skälen för utkastets förslag

Konsekvenser för omfattningen av den elektroniska övervakningen vid ändringar av den särskilda föreskrift som kontrollen avser

I avsnitt 6.1 föreslås en ordning som innebär att det är socialnämnden som beslutar om den särskilda föreskriften om skyldighet att uppehålla sig i

bostaden eller annan anvisad plats som kan likställas med bostad, men förvaltningsrätten som beslutar om kontroll av efterlevnaden av föreskriften med hjälp av elektronisk övervakning. En sådan ordning medför betydande rättssäkerhetsvinster, men utgör samtidigt en mindre praktisk ordning än den som föreslås i promemorian när socialnämnden beslutar om ändringar i föreskriften. Nämnden är nämligen inte behörig att besluta om de ändringar av den elektroniska övervakningen som kan föranledas av ändringarna i föreskriften. I detta avsnitt behandlas frågan om vilka inverkningsändringar av den särskilda föreskriften bör få ha på en pågående elektronisk övervakning.

En given utgångspunkt är att en utökning av föreskriften, dvs. att skyldigheten att uppehålla sig i bostaden görs mera långtgående, inte – utan ett nytt beslut av förvaltningsrätten – bör få medföra en motsvarande utökning av den elektroniska övervakningen. Detta får anses följa redan av det faktum att rättsens beslut om elektronisk övervakning endast avser de tider och platser som framgår av den särskilda föreskrift som var föremål för prövning i rättsens beslut. Det är i förhållande till den föreskriften som rätten har haft möjlighet att ta ställning till bl.a. övervakningens förenlighet med barnet eller den unges bästa och proportionalitet. För tydlighets skull bör det uttryckligen framgå av lag att den elektroniska övervakningen inte, utan ett nytt beslut av rätten, får utökas med anledning av att den särskilda föreskriften utökas. Det bör gälla såväl när den särskilda föreskriften ändras av nämnden som när den ändras av domstol efter ett överklagande. Det innebär, att om den särskilda föreskrift som enligt förvaltningsrättens beslut får kontrolleras med hjälp av elektronisk övervakning t.ex. avser en skyldighet att uppehålla sig i bostaden mellan kl. 20.00–06.00 på fredagar och lördagar, så får efterlevnaden av en utökning av föreskriften till att avse även t.ex. torsdagar kl. 20.00–06.00 inte övervakas elektroniskt utan ett nytt beslut om övervakning av domstol. I dessa fall bör den elektroniska övervakningen visserligen få fortgå, men även fortsättningsvis endast avse de ursprungliga tiderna. Det nu sagda bör gälla vid ändringar av föreskriften. Om socialnämnden däremot beslutar att den särskilda föreskrift som kontrollen avser ska upphöra och i stället beslutar en ny särskild föreskrift ska övervakningen upphöra helt. Detta blir även fallet om den särskilda föreskriften ändras på grund av att barnet eller den unge flyttar och bostaden som föreskriften avser därmed ändras. Vill socialnämnden att den elektroniska övervakningen ska fortsätta i barnets eller den unges nya bostad behöver nämnden ansöka om elektronisk övervakning på nytt.

Om den särskilda föreskriften däremot minskar i omfattning, dvs. att skyldigheten att uppehålla sig i bostaden görs mindre långtgående, bör det inte finnas något som hindrar att den elektroniska övervakningen får fortgå, dock i enlighet med de nya mera begränsade villkoren. Det bör införas en bestämmelse som tydliggör detta. Det ska dock framhållas att nämnden i en sådan situation kan behöva omvärdera huruvida det allttjämt finns förutsättningar för elektronisk övervakning. Om den särskilda föreskriften efter ändringarna avser en mycket begränsad del av veckan, kan det nämligen finnas anledning för socialnämnden att besluta att den elektroniska övervakningen helt ska upphöra med hänvisning till att det i

förhållande till den aktiva övervakningstiden inte är proportionerligt att barnet eller den unge ständigt bär övervakningsutrustning.

Socialnämnden ska genast underrätta Statens institutionsstyrelse när den elektroniska övervakningen ska minska i omfattning

För att SiS ska kunna avaktivera övervakningsutrustningen under den tid som barnet eller den unge till följd av en minskad omfattning av den särskilda föreskriften inte längre får övervakas, behöver den myndigheten omedelbart få information om minskningen. Det bör därför framgå av regleringen att socialnämnden genast ska underrätta SiS när den elektroniska övervakningen ska minska i omfattning.

6.11 Vissa bestämmelser om handläggningen

Utkastets förslag

Vid handläggning i kammarrätt av mål om elektronisk övervakning ska nämndemän ingå i rätten.

Utkastets bedömning

Ärenden och mål om elektronisk övervakning bör handläggas skyndsamt.

Förvaltningsprocesslagens bestämmelser om muntlig förhandling samt om rättens sammansättning i förvaltningsrätt bör gälla i mål om elektronisk övervakning.

Vissa bestämmelser i delgivningslagen bör inte tillämpas i ärenden och mål om elektronisk övervakning.

Promemorians förslag och bedömning

Promemorian föreslår att ärenden och mål enligt den i promemorian föreslagna nya lagen ska handläggas skyndsamt och att vissa bestämmelser i delgivningslagen inte ska tillämpas i sådana ärenden och mål. I promemorian görs vidare bedömningen att förvaltningsprocesslagens bestämmelser om muntlig förhandling bör gälla i mål enligt den i promemorian föreslagna nya lagen och att nämndemän inte bör ingå vid handläggningen i kammarrätten.

Remissinstanserna

Endast ett fåtal remissinstanser yttrar sig särskilt över förslagen och bedömningen. *Länsstyrelsen i Gävleborgs län* tillstyrker promemorians förslag och bedömning. *Kammarrätten i Göteborg* tillstyrker bedömningen i fråga om muntlig förhandling och att nämndemän inte bör ingå vid handläggningen i kammarrätten. *Kammarrätten i Stockholm* anser att det bör övervägas om inte rätten till muntlig förhandling bör stärkas i mål om elektronisk övervakning.

Skälen för utkastets bedömning

Ärenden och mål om elektronisk övervakning bör handläggas skyndsamt

I promemorian föreslås att ärenden och mål enligt den i promemorian föreslagna nya lagen ska handläggas skyndsamt. Promemorians förslag omfattar, utan några ändringar, således även den ordning som nu föreslås med ett ansökningsförfarande från socialnämnden till domstol i ärenden och mål om elektronisk övervakning. Mål om elektronisk övervakning bör handläggas skyndsamt. Om den i promemorian föreslagna lydelsen genomförs innebär det att ett allmänt skyndsamhetskrav kommer gälla även i mål om elektronisk övervakning som prövas av allmän förvaltningsdomstol enligt förslagen i detta utkast till lagrådsremiss. Förslaget i promemorian om skyndsamt handläggning bereds inom ramen för ett annat lagstiftningsärende varför något sådant förslag inte behöver lämnas här.

Även med ett ansökningsförfarande kommer socialnämnden att behöva handlägga ärenden om elektronisk övervakning, dels när nämnden prövar frågor om upphörande av elektronisk övervakning, dels när nämnden tar ställning till om den ska ansöka om elektronisk övervakning. Det finns inte skäl att undanta sådana ärenden från skyndsamhetskravet.

Förvaltningsprocesslagens bestämmelser om muntlig förhandling bör gälla

Av 9 § FPL framgår att förfarandet i de allmänna förvaltningsdomstolarna är skriftligt. I handläggningen får det ingå muntlig förhandling om en viss fråga när det kan antas vara till fördel för utredningen eller främja ett snabbt avgörande av målet. Av samma paragraf framgår att förvaltningsrätten ska hålla muntlig förhandling om en enskild part begär det och det inte är uppenbart obehövligt. Kammarrätten ska hålla muntlig förhandling om en enskild part begär det och det inte är obehövligt och inte heller särskilda skäl talar mot det.

Bestämmelserna i förvaltningsprocesslagen gäller om det inte i lag eller förordning meddelats bestämmelser som avviker från den lagen (2 § FPL). Sådana avvikande bestämmelser finns bl.a. i 35 § LVU. Där regleras att i mål om beredande eller upphörande av vård, flyttningsförbud, fortsatt omhändertagande för tillfällig vård eller utreseförbud ska förvaltningsrätten och kammarrätten hålla muntlig förhandling, om detta inte är uppenbart obehövligt. Muntlig förhandling ska alltid hållas om någon part begär det och parterna ska upplysas om sin rätt att begära muntlig förhandling.

I promemorian görs bedömningen att åtgärder enligt den i promemorian föreslagna nya lagen inte är av lika ingripande slag som de åtgärder som räknas upp i 35 § LVU, och att behovet av att hålla muntlig förhandling därför inte gör sig lika starkt gällande i mål enligt den i promemorian föreslagna nya lagen. Promemorian föreslår därför inte några särskilda regler om muntlig förhandling.

Elektronisk övervakning är visserligen en åtgärd som till sin ingripande-grad får anses ligga närmare de åtgärder som räknas upp i 35 § LVU än övriga åtgärder enligt den i promemorian föreslagna nya lagen. I detta utkast till lagrådsremiss föreslås även en ordning som liknar det ansökningsförfarande som gäller enligt lagen med särskilda bestämmelser

om vård av unga. Den rätt till muntlig förhandling som följer av 9 § FPL får emellertid redan i sig anses så pass stark att det inte finns skäl att, som *Kammarrätten i Stockholm* efterfrågar, införa en särreglering som stärker rätten till muntlig förhandling i mål om elektronisk övervakning såsom bl.a. gäller för mål enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga. Genom att den rätt till muntlig förhandling som regleras i 9 § FPL bedöms som tillräcklig behöver ingen reglering införas gällande muntlig förhandling.

Nämndemäns medverkan vid domstolsprövningen

I lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar, förkortad LAFD, finns bestämmelser om rättens sammansättning. I förvaltningsrätten är huvudregeln att rätten är domför med en lagfaren domare och tre nämndemän när den prövar ett mål i sak (17 § första stycket och 18 § första stycket LAFD). Om det inte är påkallat av särskild anledning att målet prövas av fullsuttan rätt är förvaltningsrätten dock, enligt 18 § andra och fjärde stycket LAFD, vid avgörande i sak domför med en lagfaren domare ensam i mål av enkel beskaffenhet och i ett antal uppräknade typer av mål. I 18 § fjärde stycket 3 räknas ett antal måltyper inom socialtjänsten upp; det gäller främst åtgärder av interimistisk eller tillfällig natur såsom t.ex. omedelbart omhändertagande enligt 6 och 6 a §§ LVU, tillfälligt utreseförbud enligt 31 d § LVU och beslut om avskildhet enligt 15 c § LVU eller 34 b § lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall. Mål om elektronisk övervakning är inte en måltyp av sådant slag att den bör föras in i uppräknningen i 18 § fjärde stycket LAFD. Sammantaget görs bedömningen att lagen om allmänna förvaltningsdomstolar bör gälla i fråga om förvaltningsrättens sammansättning i mål om elektronisk övervakning och att det inte bör införas något undantag från huvudregeln i 17 § om fullsuttan rätt i sådana mål. Det innebär att förvaltningsrätten är domför med en lagfaren domare och tre nämndemän om inte annat följer av 18 § första-tredje stycket och fjärde stycket 1 LAFD.

Av 12 § LAFD framgår att en kammarrätt är domför med tre lagfarna ledamöter eller, när det är särskilt föreskrivet att nämndemän ska ingå i rätten, tre lagfarna ledamöter och två nämndemän. Enligt 37 § LVU ska nämndemän ingå vid handläggning i kammarrätt av andra mål enligt den lagen än mål om omedelbart omhändertagande, tillfälligt flyttningsförbud och tillfälligt utreseförbud. Enligt 8 kap. 6 § LSB ska nämndemän ingå vid handläggningen i kammarrätten av andra mål enligt den lagen än mål om omedelbar insats i form av skyddat boende. Promemorian föreslår att nämndemän inte bör ingå vid handläggningen i kammarrätt och motiverar detta med att det enligt promemorians förslag ska gälla ett krav på prövningstillstånd i kammarrätten, att kammarrätten är tredje instans och att frågornas beskaffenhet inte är av den art eller karaktär att det ändå bör föreskrivas att nämndemän ska ingå i rätten. Utgångspunkterna för ställningstagandet i detta utkast till lagrådsremiss är inte desamma eftersom det föreslås att förvaltningsrätten i ansökningsmål ska besluta om elektronisk övervakning som första instans (avsnitt 6.1) och att det inte ska gälla något krav på prövningstillstånd i kammarrätten (avsnitt 6.15). Inom ramen för en sådan ordning, och med beaktande av att mål om elektronisk övervakning inte är av interimistisk karaktär (jfr 37 § LVU och 8 kap. 6 §

LSB), bör nämndemän ingå vid handläggning i kammarrätten av mål om elektronisk övervakning.

Vissa former av delgivning bör inte få användas

I promemorian föreslås att 34–38 och 47–51 §§ delgivningslagen (2010:1932) inte ska få tillämpas i ärenden och mål enligt den i promemorian föreslagna nya lagen. Det innebär att delgivning inte får ske genom att en handling lämnas till en annan person än delgivningsmottagaren eller genom kungörande och tillgänglighållande av en handling som ska delges. Detta bör gälla även i mål i domstol om elektronisk övervakning som inleds efter en ansökan av socialnämnden. Den i promemorian föreslagna bestämmelsen behöver inte ändras för att det ska gälla. Som redogörs för ovan hanteras förslaget inom ramen för ett annat lagstiftningsärende varför något förslag inte lämnas i detta utkast till lagrådsremiss.

6.12 Offentligt biträde, barns rätt att föra sin talan och ställföreträdare

Utkastets förslag

Offentligt biträde ska förordnas för barnet eller den unge och för barnets vårdnadshavare dels i mål om elektronisk övervakning, dels när barnet, barnets vårdnadshavare eller den unge uttrycker en vilja att överklaga socialnämndens beslut i ett ärende om upphörande av elektronisk övervakning.

Offentligt biträde ska inte förordnas om det måste antas att behov av offentligt biträde saknas.

Om offentligt biträde behövs både för ett barn och för hans eller hennes vårdnadshavare ska olika biträden förordnas. Om det inte finns motstridiga intressen mellan dem, ska dock ett gemensamt biträde förordnas.

Den som har rätt till ett offentligt biträde ska få ansöka om att ett offentligt biträde ska förordnas för honom eller henne. Socialnämnden ska, så snart behov av offentligt biträde uppkommer, anmäla detta till förvaltningsrätten. När en ansökan om offentligt biträde kommer in till socialnämnden, ska nämnden skyndsamt lämna över ansökan till förvaltningsrätten.

Frågor om offentligt biträde ska prövas av den domstol som handlägger målet. I ärenden hos socialnämnden ska förvaltningsrätten pröva frågor om offentligt biträde.

Den som är förordnad som offentligt biträde för ett barn som är under 15 år ska utan särskilt förordnande också vara barnets ställföreträdare i det ärende eller mål som förordnandet avser, om det offentliga biträdet inte samtidigt är biträde för vårdnadshavaren.

Utkastets bedömning

Det finns inte behov av någon särskild bestämmelse om biträdets kunskaper, erfarenheter och lämplighet i mål om elektronisk övervakning.

Ett barn som har fyllt 15 år bör ha rätt att själv föra sin talan i ärenden och mål om elektronisk övervakning.

Ett barn som är yngre än 15 år bör få höras i domstol i mål om elektronisk övervakning om han eller hon inte kan antas ta skada av det.

Promemorians förslag

Förslaget i promemorian stämmer delvis överens med utkastets förslag. I promemorian föreslås rätt till offentligt biträde utifrån en beslutsordning utan ett ansökningsförförande till domstol, dvs. att offentligt biträde ska förordnas i ärenden om elektronisk övervakning eller upphörande av elektronisk övervakning. Promemorian föreslår vidare att endast den som på grund av sina kunskaper och erfarenheter och även i övrigt är särskilt lämplig för uppdraget ska få förordnas som offentligt biträde för barnet eller den unge. Promemorian föreslår inte att den som har rätt till offentligt biträde ska få ansöka om biträde, att socialnämnden ska anmäla behov av, och skyndsamt lämna över en ansökan om, offentligt biträde till förvaltningsrätten eller att den som är förordnad som offentligt biträde för ett barn som är under 15 år utan särskilt förordnande också ska vara barnets ställföreträdare. Promemorian föreslår en annan språklig och redaktionell utformning.

Remissinstanserna

Av de fåtal remissinstanser som yttrar sig över förslagen är majoriteten positiva, bl.a. *Kammarrätten i Göteborg*, *Förvaltningsrätten i Malmö*, *Ystads tingsrätt* och *Länsstyrelsen i Gävleborgs län*.

Myndigheten för vård- och omsorgsanalys anser att barnrättsperspektivet behöver stärkas ytterligare och att huvudregeln därför bör vara att separata biträden ska förordnas för ett barn och dess vårdnadshavare. *Förvaltningsrätten i Falun* anser att rätten till offentligt biträde i sin språkliga utformning riskerar att begränsa rätten till offentligt biträde i praktiken även om någon skillnad i sak inte är avsedd.

Skälen för utkastets förslag och bedömning

Det bör finnas en rätt till offentligt biträde för barnet och barnets vårdnadshavare eller den unge i mål om elektronisk övervakning

I lagen (1996:1620) om offentligt biträde finns vissa gemensamma bestämmelser om offentliga biträden. Själva rätten till offentligt biträde regleras emellertid i respektive materiell lagstiftning. Huruvida det ska finnas en rätt till offentligt biträde motiveras ofta utifrån hur ingripande åtgärden är och krav på rättssäkerhet. En rätt till offentligt biträde finns i huvudsak i ärenden och mål som rör enskildas frihet och personliga integritet. I måltyper som rör barn och unga eller elektronisk övervakning finns det regelmässigt en rätt till offentligt biträde. Några exempel på detta ges i det följande.

Enligt 39 § LVU ska offentligt biträde förordnas för den som åtgärden avser och dennes vårdnadshavare i mål eller ärende angående beredande av vård, omedelbart omhändertagande, fortsatt omhändertagande, upphörande av fortsatt omhändertagande, upphörande av vård, flyttningsförbud, upphörande av flyttningsförbud, utreseförbud, upphörande av utreseförbud eller tillfälligt utreseförbud eller vid överklagande av beslut om var vården ska inledas eller i fråga om att flytta den unge från det hem där han eller hon vistas, om det inte måste antas att behov av biträde saknas. En rätt till offentligt biträde finns däremot inte i ärenden och mål om förebyggande insatser enligt 22 § LVU.

Enligt 12 § lagen (2024:7) om preventiva vistelseförbud ska, om det inte måste antas att behov av biträde saknas, offentligt biträde förordnas för den som ett vistelseförbud gäller eller avses gälla mot, om han eller hon är under 18 år eller om vistelseförbudet förenas med ett villkor om elektronisk övervakning.

Enligt 7 a § lagen (1988:688) om kontaktförbud ska, om det inte måste antas att behov av biträde saknas, ett offentligt biträde förordnas för den mot vilken förbudet gäller eller avses gälla bl.a. om han eller hon är under 18 år eller om det är fråga om ett kontaktförbud avseende gemensam bostad, ett utvidgat kontaktförbud med villkor om elektronisk övervakning eller ett särskilt utvidgat kontaktförbud.

Barnrättsperspektivet har under senare år förstärkts när det gäller rätten till offentligt biträde. Av 12 § lagen om preventiva vistelseförbud framgår att den som är under 18 år har rätt till offentligt biträde oavsett vad förbudet avser. I allmänmotiveringen framhöll regeringen att ett vistelseförbud kan få särskilt långtgående konsekvenser för barn, att det inte går att bortse från risken för att ett vistelseförbud kan leda till negativa effekter för barnet i ett längre livsperspektiv samt att barn dessutom har större behov av biträde för att tillvarata sin rätt (prop. 2023/24:57 s. 54). En motsvarande rätt till biträde för den som är under 18 år oavsett vad förbudet avser infördes den 1 juli 2025 i 7 a § lagen om kontaktförbud (prop. 2024/25:123, bet. 2024/25:JuU31, rskr. 2024/25:207). Även i utkastet till lagrådsremiss För barns rättigheter och trygghet – en ny lag om omhändertagande för vård av barn och unga föreslås en förstärkt rätt till offentligt biträde.

Ett beslut om elektronisk övervakning för att kontrollera efterlevnaden av en särskild föreskrift om skyldighet att uppehålla sig i bostaden kommer att påverka barnets eller den unges och vårdnadshavarnas vardagliga liv. Utifrån ett rättssäkerhetsperspektiv är det därför angeläget att barnet och barnets vårdnadshavare eller den unge ges rätt till ett offentligt biträde i mål om elektronisk övervakning. I likhet med vad *Kammarrätten i Göteborg*, *Förvaltningsrätten i Malmö* och *Länsstyrelsen i Gävleborgs län* förordar bör det därför föreslås en sådan rätt.

Det bör inte finnas rätt till offentligt biträde i socialnämndens ärenden om elektronisk övervakning

Inom ramen för den prövningsordning som föreslås i detta utkast till lagrådsremiss, dvs. att det är förvaltningsrätten som ska besluta om elektronisk övervakning som första instans, kommer socialnämnden att handlägga två typer av ärenden om elektronisk övervakning där det skulle

kunna vara befogat att förordna om offentligt biträde; dels ärenden där nämnden tar ställning till om en ansökan om elektronisk övervakning ska göras, dels ärenden om upphörande av den elektroniska övervakningen.

När det gäller den förra ärendetypen får det ur rättssäkerhetssynpunkt anses vara tillräckligt att offentligt biträde förordnas i samband med att ansökan kommer in till förvaltningsrätten. Det bör också beaktas att socialnämnden kan komma att handlägga frågan om huruvida insatser och en särskild föreskrift om skyldighet att uppehålla sig i bostaden ska beslutas respektive frågan om huruvida det finns förutsättningar för att ansöka om elektronisk övervakning, inom ramen för ett och samma ärende. Om ett offentligt biträde skulle förordnas redan när frågan om elektronisk övervakning aktualiseras hos socialnämnden skulle det alltså kunna uppstå svåra gränsdragningsproblem beträffande vad som ingår i bitrådets uppdrag.

I avsnitt 6.5 föreslås att elektronisk övervakning ska få beslutas för högst tre månader i taget och i avsnitt 6.8 att socialnämnden ska vara skyldig att på begäran av barnet, barnets vårdnadshavare eller den unge pröva frågan om upphörande och meddela ett överklagbart beslut. Barnet och barnets vårdnadshavare eller den unge kommer därmed att ha goda möjligheter att med korta och jämna mellanrum få den elektroniska övervakningen prövad av domstol. När det gäller ärenden om upphörande av övervakningen får det därför anses tillräckligt ur rättssäkerhetssynpunkt att offentligt biträde förordnas först i samband med att ett överklagande av nämndens beslut aktualiseras. Det föreslås därför att offentligt biträde ska förordnas när barnet, barnets vårdnadshavare eller den unge uttrycker en vilja att överklaga socialnämndens beslut i ett sådant ärende.

Offentligt biträde ska inte förordnas om det måste antas att behov av biträde saknas

Enligt promemorians förslag behöver offentligt biträde inte förordnas om det kan antas att behov av biträde saknas. Såvitt framgår av promemorian är någon skillnad i sak gentemot den reglering som gäller enligt t.ex. 39 § LVU inte avsedd.

Den formulering av undantaget som promemorian föreslår skiljer sig i två avseenden från den som normalt används i bestämmelser om rätt till offentligt biträde, bl.a. i 39 § LVU.

Dels används rekvisitetet ”kan antas” i stället för ”måste antas”. *Förvaltningsrätten i Falun* anser att den språkliga skillnaden är omotiverad och riskerar att begränsa rätten till offentligt biträde i praktiken även om någon skillnad i sak inte är avsedd. Kravet ”kan antas” kan språkligt sett anses vara ett lägre krav än ”måste antas”. Att det även i en juridisk kontext kan uppfattas på det sättet synes i vart fall ha varit regeringens uppfattning i det lagstiftningsärende som föregick införandet av lagen (2015:96) om erkännande och verkställighet av frihetsberövande påföljder inom Europeiska unionen. Där hade i betänkandet (SOU 2013:21) föreslagits en bestämmelse om att offentligt biträde ska förordnas för den dömden om det inte måste antas att behov av biträde saknas. I det slutliga lagförslaget användes i stället rekvisitetet kan antas. Enligt regeringen var syftet att betona att det i en inte obetydlig del av ärendena trots allt kan antas att behov av biträde saknas (prop. 2014/15:29

s. 153). För att motverka risken för att rätten till offentligt biträde i mål om elektronisk övervakning blir mera begränsad än vad som är befogat bör, såsom Förvaltningsrätten i Falun förordar, kravet för att göra undantag från rätten till biträde vara att det måste antas att behov av biträde saknas.

Dels har promemorian föreslagit en fakultativ utformning av bestämmelsen ("behöver inte"). En sådan utformning skulle sannolikt stärka rätten till offentligt biträde, men samtidigt öppna upp för godtyckliga bedömningar och omotiverade kostnader för staten. En sådan utformning verkar inte heller förekomma i motsvarande bestämmelser i annan lagstiftning. Bestämmelsen bör därför inte, såsom föreslås i promemorian, ges en fakultativ utformning.

Sammantaget bör det anges i bestämmelsen att offentligt biträde inte ska förordnas om det måste antas att behov av biträde saknas. Undantaget ska tillämpas restriktivt. Det bör krävas särskilda omständigheter för att anse att behov av biträde saknas. Exempel på sådana omständigheter är om det redan från början klart framgår att rättens beslut kommer att gå i den riktning som den enskilde önskar. En annan omständighet som kan leda till att ett offentligt biträde inte behöver förordnas är att några nya omständigheter inte har tillkommit sedan frågan tidigare prövades av domstolen.

Det bör inte införas någon särskild bestämmelse om behörighetskrav för offentliga biträden i mål om elektronisk övervakning

Sedan den 1 januari 2026 gäller enligt 5 § lagen om offentligt biträde skärpta behörighetskrav för offentliga biträden. Enligt den bestämmelsen ska till offentligt biträde förordnas en advokat, en biträdande jurist på advokatbyrå eller någon annan person som har avlagt de kunskapsprov som krävs för behörighet till domaranställning. Endast den som på grund av sina kunskaper och erfarenheter och även i övrigt är särskilt lämplig för uppdraget får förordnas. Mot bakgrund av den bestämmelsen finns det inte behov av någon särskild bestämmelse om biträdets kunskaper, erfarenheter och lämplighet i mål om elektronisk övervakning (jfr. prop. 2024/25:195 s. 60).

Huvudregeln ska vara att olika biträden förordnas för barnet och barnets vårdnadshavare

Barn är självständiga rättighetsbärare. Utgångspunkten bör därför vara att olika biträden ska förordnas för barnet och barnets vårdnadshavare. Av kostnadsskäl kan denna huvudregel emellertid inte gälla utan undantag. Om barnet och vårdnadshavaren har samma inställning till den elektroniska övervakningen bör i stället ett gemensamt biträde förordnas för dem. *Myndigheten för vård- och omsorgsanalys* har föreslagit att bestämmelsen formuleras så, att ett gemensamt biträde får förordnas för barnet och vårdnadshavaren om det är uppenbart att det inte finns motstridiga intressen mellan dem. En bestämmelse som utformas på det sättet skulle emellertid innebära en omotiverat stark presumtion för olika biträden. Bestämmelsen bör i stället i huvudsak utformas i enlighet med promemorians förslag. För att förtydliga att huvudregeln är att olika biträden ska förordnas, bör bestämmelsen dock ges en utformning som motsvarar den som föreslås i utkastet till lagrådsremiss För barns

rättigheter och trygghet – en ny lag om omhändertagande för vård av barn och unga: Om offentligt biträde behövs både för ett barn och för hans eller hennes vårdnadshavare ska olika biträden förordnas. Om det inte finns motstridiga intressen mellan dem, ska dock ett gemensamt biträde förordnas.

Enligt utkastets förslag ska socialnämnden i sin ansökan om elektronisk övervakning redogöra för såväl barnets som vårdnadshavarnas inställning (avsnitt 6.6). Det innebär att förvaltningsrätten har underlag för att bedöma om det finns förutsättningar att förordna gemensamt biträde.

Barns rätt att föra sin talan

Enligt promemorians förslag ska ett barn som har fyllt 15 år ha rätt att själv föra sin talan i ärenden och mål enligt den i promemorian föreslagna nya lagen samt den som är under 15 år höras i domstol om han eller hon inte kan antas ta skada av det. Det bör gälla även i ärenden och mål om elektronisk övervakning. Promemorians förslag omfattar, utan några ändringar, även ärenden och mål om elektronisk övervakning. Promemorians förslag bereds inom ramen för ett annat lagstiftningsärende varför något sådant förslag inte behöver lämnas i detta utkast till lagrådsremiss.

Den som är förordnad som offentligt biträde för ett barn som är under 15 år ska utan särskilt förordnande också vara barnets ställföreträdare

Enligt 36 § sista stycket LVU är den som är förordnad som offentligt biträde för någon som är under 15 år, utan att samtidigt vara biträde för vårdnadshavaren, utan särskilt förordnande den unges ställföreträdare i det mål eller ärende som förordnandet avser. Bestämmelsen syftar till att barn som är under 15 år inte ska vara beroende av vårdnadshavarnas vilja när det t.ex. gäller att överklaga ett beslut. En motsvarande bestämmelse finns i 2 kap. 4 § LSB.

I avsnitt 6.4 föreslås att elektronisk övervakning ska kunna beslutas även för barn som är 13 eller 14 år. Det är angeläget att dessa barn ges möjlighet att inta en självständig ställning gentemot vårdnadshavarna och därigenom kunna överklaga och vidta andra rättshandlingar i mål om elektronisk övervakning även i de fall där vårdnadshavarna har en annan vilja än barnet. Det bör därför införas en bestämmelse som motsvarar den i 36 § sista stycket LVU.

Ett barn som är under 15 år ska ha rätt att utverka ett förordnande av offentligt biträde

Som framgår av föregående avsnitt, är det angeläget att ett barn som är under 15 år ges möjlighet att överklaga ett beslut av socialnämnden där nämnden har prövat frågan om upphörande av den elektroniska övervakningen även i de fall där barnets vårdnadshavare har en annan vilja än barnet. En förutsättning för detta är att ett offentligt biträde förordnas för barnet. Det bör därför framgå av bestämmelserna att den som har rätt till ett offentligt biträde får ansöka om att ett offentligt biträde ska förordnas för honom eller henne.

Vissa frågor om handläggningen av frågor om offentligt biträde

Frågor om offentligt biträde bör prövas av den domstol som handlägger målet. I de fall där grunden för förordnandet är att barnet, barnets vårdnadshavare eller den unge har gett uttryck för en vilja att överklaga socialnämndens beslut i fråga om upphörande av elektronisk övervakning bör frågor om offentligt biträde prövas av förvaltningsrätten.

Det bör vidare framgå av regleringen att socialnämnden, så snart ett behov av offentligt biträde uppkommer, ska anmäla detta till förvaltningsrätten. Eftersom biträde enligt utkastets förslag inte ska kunna förordnas i ärenden hos socialnämnden är de situationer som avses med en sådan bestämmelse de där en enskild ger uttryck för en vilja att överklaga nämndens beslut i fråga om upphörande av elektronisk övervakning.

Slutligen bör det framgå av regleringen att socialnämnden, om en ansökan om offentligt biträde kommer in till nämnden, skyndsamt ska lämna över ansökan till förvaltningsrätten.

6.13 Ett barn eller en ung person får inte vara elektronisk övervakad enligt flera regelverk

Utkastets förslag

Elektronisk övervakning enligt den i promemorian föreslagna lagen får inte beslutas om elektronisk övervakning av barnet eller den unge verkställs enligt bestämmelser i annan lag.

Elektronisk övervakning av barnet eller den unge enligt den i promemorian föreslagna lagen ska upphöra om verkställighet av elektronisk övervakning inleds enligt bestämmelser i annan lag.

Promemorian

Promemorian behandlar inte frågan.

Remissinstanserna

Åklagarmyndigheten är den enda remissinstans som tar upp frågan om förhållandet mellan elektronisk övervakning enligt den i promemorian föreslagna lagen och annan lag. Åklagarmyndigheten efterfrågar en djupare analys av vad som gäller vid en samtidig verkställighet av elektronisk övervakning enligt den i promemorian föreslagna lagen och en sådan övervakning inom ramen för påföljden ungdomsövervakning enligt 32 kap. 3 a § brottsbalken, samt av hur det praktiskt ska hanteras när det som i dessa fall blir fråga om två olika myndigheter som ansvarar för den elektroniska övervakningen. Enligt Åklagarmyndigheten riskerar förslaget att medföra en otydlighet för den unge kring vad som utgör straff och vad som utgör vård.

Skälen för utkastets förslag

Barn och unga kan bli föremål för elektronisk övervakning enligt olika regelverk

Barn och unga kan vara föremål för elektronisk övervakning enligt flera andra lagar, t.ex. lagen om preventiva vistelseförbud och, som *Åklagarmyndigheten* påpekar, lagen (2020:616) om verkställighet av ungdomsövervakning. En samtidig verkställighet av elektronisk övervakning skulle således kunna komma i fråga i förhållande till dessa lagar. I lagrådsremissen Skärpta regler för unga lagöverträdare, som beslutades den 26 januari 2026, föreslår regeringen vidare skärpningar när det gäller ungdomsövervakning, bl.a. i fråga om under vilka tider som elektronisk övervakning får ske. I betänkandet Ett nytt regelverk för uppsikt och förvar (SOU 2025:16) lämnas också förslag om elektronisk övervakning som är tillämpliga även för barn och unga. Förslagen bereds för närvarande i Regeringskansliet.

I promemorian föreslås att bestämmelserna om insatser och särskilda föreskrifter i den i promemorian föreslagna nya lagen inte bör vara tillämpliga för de som vårdas utanför det egna hemmet. Förslaget innebär att den som avtjänar sluten ungdomsvård eller vårdas på grund av sitt eget beteende enligt 3 § LVU på ett särskilda ungdomshem inte kommer att kunna övervakas elektroniskt enligt den reglering som föreslås i utkastet. Förhållandet till övriga regleringar berörs inte.

Elektronisk övervakning enligt den i promemorian föreslagna nya lagen bör inte få ske om elektronisk övervakning verkställs enligt annan lag

Som framgår av avsnitt 6.17 kommer barn och unga vid elektronisk övervakning enligt den i promemorian föreslagna nya lagen att behöva bära en sändare som monteras på kroppen av Statens institutionsstyrelse. Vid samtidig verkställighet av elektronisk övervakning enligt annan lag skulle barnet eller den unge behöva bära ytterligare en sändare som monteras på kroppen av Polismyndigheten eller Kriminalvården. En ordning där barn och unga kan behöva bära två sändare på kroppen och regelbundet ladda dessa kan knappast motiveras utifrån det syfte som den i promemorian föreslagna regleringen om elektronisk övervakning är tänkt att ha. Samtidigt pågående elektroniska övervakningar skulle även innebära mera långtgående begränsningar av rörelsefriheten och sannolikt få negativa konsekvenser för barnets eller den unges välmående. Som *Åklagarmyndigheten* framhåller skulle det också, i förhållande till ungdomsövervakning, finnas en risk för att det uppstår otydligheter för barnet eller den unge kring vad som utgör straff och vad som utgör vård. Det är inte godtagbart. Elektronisk övervakning får typiskt sett anses vara mera angelägen vid övervakning enligt andra lagar än enligt den i promemorian föreslagna nya lagen. Så syftar t.ex. elektronisk övervakning enligt lagen (1988:688) om kontaktförbud bl.a. till att förhindra allvarliga angrepp på en annan persons liv eller hälsa eller trygghet till person, och inom ramen för ungdomsövervakning bl.a. till att möjliggöra proportionerliga straffrättsliga ingripanden mot barn och unga som begår brott. Elektronisk övervakning enligt den i promemorian föreslagna lagen bör mot den bakgrunden stå tillbaka för elektronisk övervakning enligt annan lag. Det bör därför införas bestämmelser om att elektronisk

övervakning enligt den i promemorian föreslagna nya lagen dels inte får beslutas om elektronisk övervakning av barnet eller den unge verkställs enligt bestämmelser i annan lag, dels ska upphöra om verkställighet av elektronisk övervakning av barnet eller den unge inleds enligt bestämmelser i annan lag.

6.14 Att inte medverka till elektronisk övervakning medför inget straffansvar

Utkastets bedömning

Det bör inte vara straffbart att inte medverka till att den elektroniska övervakningen kommer till stånd.

Promemorians bedömning

Bedömningen i promemorian stämmer överens med utkastets bedömning.

Remissinstanserna

Ingen remissinstans yttrar sig över bedömningen.

Skälen för utkastets bedömning

En förutsättning för att den elektroniska övervakningen ska fungera är att barnet eller den unge medverkar till att den tekniska utrustning som behövs för övervakningen kan installeras, att sändaren bärs hela tiden samt att batterierna laddas regelbundet. När det gäller installation av utrustning krävs även att vårdnadshavaren eller annan vuxen som barnet bor med samarbetar (avsnitten 6.7.2 och 6.9).

I lagen om preventiva vistelseförbud och lagen om kontaktförbud finns bestämmelser om straffansvar för den som inte medverkar till att elektronisk övervakning kommer till stånd. När brottet hindrande av elektronisk övervakning infördes i lagen om kontaktförbud anförde regeringen dels att det finns ett behov av att kunna ingripa med en sanktion vid underlåtenhet att medverka till övervakningen, dels att en straffsanktion framstår som den enda möjligheten att säkerställa att övervakningen kan komma till stånd och effektivt motverka överträdelser (prop. 2010/11:45 s. 63). Samma sak angavs vid införandet av lagen om preventiva vistelseförbud (prop. 2023/24:57 s. 64). Dessa skäl för en straffsanktionerad skyldighet att medverka till övervakningen gör sig gällande även vid elektronisk övervakning i nu aktuellt avseende, dvs. om det införs en straffrättslig sanktion vid bristande medverkan skulle det kunna bidra till att säkerställa att övervakningen kommer till stånd.

Det finns emellertid en betydelsefull skillnad mellan de intressen som bär upp regleringarna om kontaktförbud och preventiva vistelseförbud respektive den i promemorian föreslagna nya lagen. Det beslut som kan förenas med elektronisk övervakning enligt de två förra lagarna tar sin utgångspunkt i ett behov av att skydda andra från att utsättas för brottslig verksamhet. Detta är inte syftet med en särskild föreskrift om att under

vissa tider uppehålla sig i bostaden eller annan anvisad plats som kan likställas med bostad. Den insats som barnet eller den unge får enligt bestämmelserna i den i promemorian föreslagna nya lagen är i första hand en social insats där det främsta syftet är att stödja och skydda barnet eller den unge. Det talar emot att det ska vara straffbart att inte medverka till att efterlevnaden av en särskilda föreskrift om skyldighet att uppehålla sig i bostaden kan kontrolleras med hjälp av elektronisk övervakning. En straffsanktion skulle kunna bidra till att den elektroniska övervakningen kan genomföras, men att införa en straffsanktion endast av det skälet bedöms inte vara motiverat.

En annan betydelsefull skillnad är åldern på de som skulle träffas av straffbudet. Barn som är 13 eller 14 år kan inte dömas till påföljd för ett sådant brott. Det gäller även om förslagen i lagrådsremissen Skärpta regler för unga lagöverträdare genomförs. Det är i övrigt barn och unga upp till 21 år som skulle träffas av straffbudet vilket i sig gör att det måste krävas synnerligen starka skäl för att motivera införandet av en straffsanktion. Några sådana starka skäl bedöms inte finnas. Det föreslås därför inte någon bestämmelse om straffansvar för den som inte medverkar till att den elektroniska övervakningen kommer till stånd.

Enligt den i promemorian föreslagna nya lagen ska ett barn eller en ung person som inte medverkar till den elektroniska övervakningen i stället kallas till ett samtal hos socialnämnden. Socialnämnden kan också behöva överväga om andra insatser eller åtgärder är bättre lämpade för att komma till rätta med barnets eller den unges situation alternativt om tvångsvård med stöd av lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga behövs.

Avslutningsvis ska påpekas att den omständigheten att bristande medverkan till den elektroniska övervakningen inte i sig är straffbart inte hindrar att straffansvar för skadegörelse skulle kunna komma i fråga om utrustningen förstörs liksom skadeståndsansvar i förhållande till den som äger utrustningen.

6.15 Bestämmelser om överklagande

Utkastets förslag

Ett beslut av socialnämnden där nämnden har prövat en fråga om upphörande av elektronisk övervakning ska få överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Andra beslut av socialnämnden i frågor om elektronisk övervakning ska inte få överklagas.

Förvaltningsrättens beslut i mål om elektronisk övervakning ska få överklagas till kammarrätten utan krav på prövningstillstånd.

Promemorians förslag

Förslaget i promemorian stämmer delvis överens med utkastets förslag. I promemorian föreslås att prövningstillstånd ska krävas i kammarrätten i samtliga mål enligt den i promemorian föreslagna nya lagen. Promemorians förslag om rätten att överklaga socialnämndens beslut i frågor om elektronisk övervakning skiljer sig från utkastets förslag endast

på så sätt att det i promemorian föreslås att beslut om kontroll med hjälp av elektronisk övervakning ska få överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Remissinstanserna

Endast ett fåtal remissinstanser yttrar sig särskilt över förslaget. *Länsstyrelsen i Gävleborgs län* tillstyrker förslaget i dess helhet. *Kammarrätten i Göteborg* tillstyrker förslaget om krav på prövningstillstånd. *Umeå kommun* framhåller att kravet på prövningstillstånd påverkar rättssäkerheten för den enskilde. *Kammarrätten i Stockholm* anser att det bör övervägas om det inte bör vara fri fullföljd i mål om elektronisk övervakning. *Förvaltningsrätten i Malmö* instämmer i förslaget att beslut om elektronisk övervakning ska gå att överklaga.

Skälen för utkastets förslag

Socialnämndens beslut om upphörande av elektronisk övervakning får överklagas

Som framgår i avsnitt 6.1 föreslås i utkastet till lagrådsremiss, till skillnad från promemorian, att beslut om elektronisk övervakning ska meddelas av förvaltningsrätten efter ansökan av socialnämnden. Den i promemorian föreslagna bestämmelsen om överklagande behöver därför ändras.

Med den ordning som nu föreslås kommer socialnämnden att besluta om ansökan om elektronisk övervakning, upphörande av elektronisk övervakning och begära handräckning vid montering eller borttagande av den utrustning som behövs för övervakningen.

I likhet med promemorian görs bedömningen att ett beslut där nämnden har prövat en fråga om upphörande av övervakningen bör få överklagas. En sådan ordning gör sig än mer gällande när det i detta utkast till lagrådsremiss föreslås att elektronisk övervakning ska kunna gälla för tre månader i taget och att det inte ska finnas någon gräns för hur långt tid övervakningen sammanlagt får pågå (avsnitt 6.5) samt att övervakningen ska få fortsätta utan ett nytt beslut av förvaltningsrätten om den särskilda föreskriften begränsas (avsnitt 6.10).

Om den enskilde anser att socialnämndens beslut att ansöka om elektronisk övervakning är felaktigt har han eller hon möjlighet att föra fram sina invändningar, såväl formella som materiella, mot beslutet i det mål som ansökan ger upphov till. En rätt att överklaga ett sådant beslut fyller alltså inte någon självständig funktion. Nämndens beslut om att ansöka om elektronisk övervakning bör därför inte få överklagas.

Förvaltningsrättens beslut i mål om elektronisk övervakning får överklagas till kammarrätten utan krav på prövningstillstånd

Av 33 § FPL framgår att förvaltningsrättens beslut får överklagas till kammarrätten. För de mål där det är särskilt angivet krävs prövningstillstånd för att kammarrätten ska pröva ett överklagande (34 a § FPL).

En allmän princip är att ett krav på prövningstillstånd bör gälla främst i mål som har prövats av en förvaltningsmyndighet innan de prövas av förvaltningsrätt. Frågan bör dock avgöras målgrupp för målgrupp, och det kan inte uteslutas att det finns mål som lämpar sig väl för ett system med

prövningstillstånd, även om de inte prövas av förvaltningsmyndighet innan de når förvaltningsrätt (prop. 1993/94:133 s. 34).

Krav på prövningstillstånd finns inte vid överklagande till kammarrätten av beslut som avses i 41 § LVU, bl.a. fortsatt vård enligt den lagen och beslut om umgänge och hemlighållande av vistelseort. Samma ordning föreslås gälla i utkastet till lagrådsremiss För barns rättigheter och trygghet – en ny lag om omhändertagande för vård av barn och unga. Inte heller vid överklagande till kammarrätten i mål enligt om lagen om placering av barn i skyddat boende krävs prövningstillstånd. På motsvarande sätt som gäller för sådana beslut bör det, i likhet med vad *Kammarrätten i Stockholm* för fram, inte heller krävas prövningstillstånd i kammarrätten för mål om elektronisk övervakning. Detta bör även gälla mål där förvaltningsrätten efter ett överklagande har prövat socialnämndens beslut i fråga om upphörande av elektronisk övervakning.

När prövningstillstånd inte krävs behöver det normalt sett inte anges i lagtexten då detta följer av huvudregeln i förvaltningsprocesslagen. Promemorian har dock föreslagit en bestämmelse om krav på prövningstillstånd i kammarrätten som omfattar samtliga mål enligt den i promemorian föreslagna nya lagen. Den bestämmelsen bör ändras så att det där framgår att prövningstillstånd krävs i andra mål enligt den i promemorian föreslagna nya lagen än mål om elektronisk övervakning.

Promemorian har vidare föreslagit en bestämmelse om vilka av socialnämndens beslut enligt den i promemorian föreslagna nya lagen som ska få överklagas. I bestämmelsens andra stycke anges att övriga beslut enligt lagen inte ska få överklagas. För att tydliggöra att detta överklagandeförbud inte omfattar förvaltningsrättens beslut om elektronisk övervakning bör det uttryckligen anges i bestämmelsen att det är beslut av nämnden som avses med förbudet.

6.16 Offentlighet och sekretess

Utkastets förslag

Uppgifter som tas in i ett beslut om elektronisk övervakning ska inte omfattas av socialtjänstsekretess.

Meddelarfrihet ska gälla för uppgifter om verkställigheten av ett beslut om elektronisk övervakning.

Utkastets bedömning

Uppgifter i ärenden och mål om elektronisk övervakning bör omfattas av socialtjänstsekretess.

Uppgifter om enskilda personliga förhållanden som hänför sig till ett ärende om handräckning vid montering eller borttagande av den utrustning som behövs för elektronisk övervakning bör omfattas av sekretess hos Polismyndigheten.

Promemorians förslag

Förslagen i promemorian stämmer delvis överens med utkastets förslag och bedömning. Promemorian föreslår att socialtjänstsekretess ska gälla inom verksamhet enligt den i promemorian föreslagna nya lagen och att uppgifter om enskilds personliga förhållanden som hänför sig till ett ärende om handräckning enligt den lagen ska omfattas av sekretess hos Polismyndigheten. Promemorian föreslår inte att uppgifter som tas in i ett beslut om elektronisk övervakning ska vara undantagna från socialtjänstsekretessen eller att meddelarfrihet ska gälla för uppgifter om verkställigheten av ett sådant beslut.

Remissinstanserna

Tidningsutgivarna, som är den enda instans som yttrar sig särskilt över förslagen, har inga invändningar i sak men saknar en utvecklad motivering till varför uppgifterna bör omfattas av sekretess. Ingen remissinstans tar upp frågan om sekretess för uppgifter som tas in i ett beslut och frågan om meddelarfrihet.

Skälen för utkastets förslag och bedömning

Uppgifter i ärenden och mål om elektronisk övervakning bör omfattas av socialtjänstsekretess

Enligt 26 kap. 1 § första stycket OSL gäller sekretess inom socialtjänsten för uppgift om en enskilds personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne lider med (s.k. socialtjänstsekretess). Bestämmelsen är direkt tillämplig även i allmän förvaltningsdomstol när den handlägger ett mål som rör sådan verksamhet som avses i bestämmelsen (se HFD 2021 not 3). I paragrafens andra stycke definieras begreppet socialtjänst. I promemorian föreslås ett tillägg i 26 kap. 1 § andra stycket 2 OSL av vilket framgår att verksamhet enligt den i promemorian föreslagna nya lagen utgör socialtjänst vid tillämpning av offentlighets- och sekretesslagen. Promemorians förslag omfattar, utan några ändringar, således även ärenden och mål om elektronisk övervakning enligt den i promemorian föreslagna nya lagen.

Det omvända skaderekvisit som gäller enligt 26 kap. 1 § OSL utgör en rimlig avvägning mellan intresset av insyn i ärenden och mål om elektronisk övervakning och intresset av att skydda integritetskänsliga uppgifter om den som ärendet eller målet avser och närstående till denne. Uppgifter i ärenden och mål om elektronisk övervakning bör således omfattas av sekretess enligt 26 kap. 1 § OSL. Promemorians förslag om ändring i 26 kap. 1 § andra stycket 2 OSL bereds inom ramen för ett annat lagstiftningsärende varför något sådant förslag inte behöver lämnas i detta utkast till lagrådsremiss.

Uppgifter som tas in i ett beslut om elektronisk övervakning bör inte omfattas av socialtjänstsekretess

I 26 kap. 7 § OSL anges undantag från socialtjänstsekretessen för uppgifter som tas in i vissa uppräknade beslut om myndighetsutövning mot enskild av särskilt ingripande slag, bl.a. beslut om vård utan samtycke och

beslut om att bevilja ett barn skyddat boende eller en omedelbar sådan insats med samtycke från endast en av vårdnadshavarna. Det är av stor vikt att allmänheten ges möjlighet att bevaka hur regelverket om elektronisk övervakning av barn och unga enligt den i promemorian föreslagna nya lagen tillämpas av socialnämnden och domstolarna. Insynsintresset är så framträdande att den enskildes integritetsskydd bör stå tillbaka. Bestämmelsen i 26 kap. 7 § OSL bör därför ändras så att även beslut om elektronisk övervakning enligt den i promemorian föreslagna nya lagen omfattas.

Det ska framhållas att sekretess för uppgifter i ett beslut om elektronisk övervakning kan gälla enligt andra bestämmelser i offentlighets- och sekretesslagen. Så kan t.ex. vara fallet med uppgifter som hänför sig till förundersökning i brottmål eller annan brottsutredande eller brottsförebyggande verksamhet och vars röjande kan antas motverka syftet med beslutade eller förutsedda åtgärder eller skada den framtida verksamheten (jfr 18 kap. 1 § samt 43 kap. 8 och 8 a §§ OSL).

Meddelarfrihet bör gälla för uppgifter om verkställigheten av ett beslut om elektronisk övervakning

Meddelarfriheten är inom socialtjänstens område och närliggande verksamheter starkt begränsad. I 26 kap. 15 § andra stycket OSL anges att den tystnadsplikt som följer av bl.a. 26 kap. 1 § OSL inskränker rätten att meddela och offentliggöra uppgifter utom när det gäller verkställigheten av beslut om omhändertagande, beslut om vård utan samtycke, beslut om skyddat boende för ett barn eller en omedelbar sådan insats med samtycke från endast en av vårdnadshavarna eller beslut om sluten ungdomsvård. Det framgår av förarbetena till offentlighets- och sekretesslagen att meddelarfrihet oftast bör gälla för uppgifter som hänför sig till myndighetsutövning (prop. 1979/80:2 del A s. 112). Elektronisk övervakning enligt den i promemorian föreslagna nya lagen är en mindre ingripande form av myndighetsutövning än till exempel tvångsvård enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga eller sluten ungdomsvård. Det är emellertid angeläget att det finns en möjlighet för tjänstemän att underrätta media om missförhållanden vid verkställighet av elektronisk övervakning. Det skulle t.ex. kunna handla om att övervakningsutrustningen är aktiv på andra tider än de tillåtna eller att uppgifter från övervakningen används på ett otillåtet sätt. Sådana uppgifter är dessutom normalt sett inte kvalificerat integritetskänsliga. Sammantaget bör meddelarfrihet gälla för uppgifter om verkställigheten av beslut om elektronisk övervakning enligt den i promemorian föreslagna nya lagen.

I propositionen Frihetsberövande påföljder för barn och unga (prop. 2025/26:132), som beslutades den 19 februari 2026, föreslås bl.a. att sluten ungdomsvård ska utmönstras ur påföljdssystemet och att hänvisningen i 26 kap. 15 § andra stycket OSL till verkställigheten av beslut om sluten ungdomsvård tas bort. I lagrådsremissen En nationell utredningsfunktion för att förebygga suicid, som beslutades den 4 december 2025, föreslås ändringar i samma paragraf. I förslaget till ny lydelse av 26 kap. 15 § andra stycket OSL i detta utkast till lagrådsremiss återspeglas de ändringar som föreslås i propositionen och lagrådsremissen.

Uppgifter som hänför sig till ett handräckningsärende bör omfattas av sekretess hos Polismyndigheten.

I avsnitt 6.9 föreslås att Polismyndigheten på begäran av socialnämnden eller Statens institutionsstyrelse ska lämna hjälp vid montering och borttagande av den utrustning som behövs för den elektroniska övervakningen samt att den begärande myndigheten ska lämna Polismyndigheten de uppgifter om barnet eller den unge eller om närstående till honom eller henne som den myndigheten behöver för att planera och genomföra handräckningen. Sådana uppgifter bör omfattas av sekretess hos Polismyndigheten.

Enligt 35 kap. 20 § tredje punkten a OSL gäller sekretess hos Polismyndigheten för uppgift om en enskilds personliga förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till honom eller henne lider men om uppgiften röjs och uppgiften hänför sig till ärende om handräckning enligt viss i bestämmelsen angiven lagstiftning. I promemorian föreslås att även uppgifter som hänför sig till handräckning enligt den i promemorian föreslagna nya lagen ska omfattas av bestämmelsen. Promemorians förslag omfattar, utan några ändringar, även ärenden om handräckning vid montering och borttagande av den utrustning som behövs för elektronisk övervakning enligt den i promemorian föreslagna nya lagen.

Sekretessen enligt 35 kap. 20 § gäller med ett rakt skaderekvisit. Det innebär att skyddet för uppgifterna kommer att vara svagare hos Polismyndigheten än hos socialnämnden och Statens institutionsstyrelse. Denna diskrepans uppmärksammades i förarbetena till 43 b § LVU, som innehåller en bestämmelse om uppgiftsskyldighet vid begäran om handräckning som motsvarar den som utkastet föreslår i avsnitt 6.9. Regeringen konstaterade där att den lägre sekretessnivån hos polisen har sin grund i det principiella intresset av offentlig insyn i polisens verksamhet. Det raka skaderekvisitet borde därför enligt regeringen även fortsättningsvis utgöra huvudregel. Regeringen framhöll även att den omständigheten att sekretessen hos den mottagande myndigheten i dessa fall är svagare i praktiken spelar liten roll eftersom ett röjande av den aktuella typen av uppgifter typiskt sett är ägnade att medföra men för den enskilde och dennes anhöriga (prop. 2016/17:57 s. 61 och 62). Det finns inte skäl att i detta ärende göra någon annan bedömning än den som regeringen redovisade i det lagstiftningsärendet. Promemorians förslag om ändring i 35 kap. 20 § tredje punkten a OSL bereds inom ramen för ett annat lagstiftningsärende varför något sådant förslag inte behöver lämnas i detta utkast till lagrådsremiss.

6.17 Uppgifter från övervakningen

Utkastets förslag

Den utrustning som används för den elektroniska övervakningen ska endast få vara aktiverad under de tider som framgår av den särskilda föreskrift som kontrollen avser. Om den digitala teknik som används möjliggör positionering ska Statens institutionsstyrelse säkerställa att inga uppgifter om barnets eller den unges position utanför bostaden eller annan anvisad plats som framgår av den särskilda föreskriften tas fram.

Uppgifter från den elektroniska övervakningen ska få bevaras i högst två månader. När uppgifterna inte längre får bevaras ska de omedelbart förstöras.

Promemorians förslag

Förslaget i promemorian stämmer inte överens med utkastets förslag. I promemorian görs endast en bedömning om att uppgifter om barnets eller den unges position inte bör få användas för andra ändamål än att kontrollera efterlevnaden av den särskilda föreskriften att under vissa tider uppehålla sig i bostaden eller annan anvisad plats som kan likställas med bostad och att elektronisk övervakning endast bör vara aktiverad under den tid som rörelsebegränsningen gäller. Promemorian föreslår att socialnämnden respektive Polismyndigheten ska gallra de uppgifter som framkommit vid den elektroniska övervakningen när övervakningen har upphört.

Remissinstanserna

Ingen remissinstans tar upp frågorna.

Skälen för utkastets förslag

En teknikneutral reglering

Befintliga regelverk om elektronisk övervakning anger inte närmare vilken typ av teknik som ska användas för övervakningen (avsnitt 4.2.1). Även den reglering om elektronisk övervakning som föreslås i detta utkast till lagrådsremiss är teknikneutral. Därigenom möjliggörs användande av den teknik som är mest ändamålsenlig och minst integritetskränkande. Tekniken kan vidare komma att utvecklas och förändra förutsättningarna för hur övervakningen kan ske. En teknikneutral reglering möjliggör att sådan teknik kan användas utan att lagen behöver ändras.

Samtidigt kräver integritetshänsyn att det tydligt framgår av lag vad övervakningen får avse, vilka uppgifter som får registreras och för vilka ändamål uppgifterna får användas. Sådana krav kan innebära att vissa tekniska lösningar i praktiken inte går att använda. Det blir en uppgift för Statens institutionsstyrelse (SiS) att utforma kraven i upphandlingen så att utrustningen kan användas på ett sätt som är förenligt med de förutsättningar som enligt lag ska gälla för övervakningen.

Den utrustning som används för övervakningen ska endast få vara aktiv under de tider som framgår av den särskilda föreskriften

I avsnitt 6.3 föreslås att barn och unga ska få övervakas elektroniskt om det är nödvändigt för att kontrollera att barnet eller den unge uppehåller sig i bostaden eller på annan anvisad plats som kan likställas med bostad i enlighet med den särskilda föreskrift som socialnämnden har beslutat om enligt den i promemorian föreslagna nya lagen. Det omedelbara syftet med övervakningen är alltså att kontrollera att barnet eller den unge befinner sig i bostaden eller på annan anvisad plats som kan likställas med bostad under de tider som framgår av den särskilda föreskriften. Det innebär att övervakning inte får ske under andra tider. Det bör därför framgå av regleringen att den utrustning som används för övervakningen får vara aktiverad endast under de tider som framgår av den särskilda föreskrift som kontrollen avser.

Uppgifter om barnets eller den unges position utanför bostaden eller annan anvisad plats ska inte få registreras eller tas fram

SiS har vid underhandskontakter med departementet presenterat två tänkbara alternativ till teknisk lösning. Enligt det ena alternativet, som innebär stationär övervakning, installeras en eller flera hemkomponenter, s.k. larmfyrar, i bostaden samt får barnet eller den unge bära en mindre sändare på kroppen. Hemkomponenten är aktiv och frågar regelbundet sändaren om den är där. Sändaren som barnet bär är en passiv komponent som endast svarar på tilltal. Hemkomponenten vidarebefordrar löpande information om huruvida sändaren är kvar i bostaden till det centrala övervakningssystemet hos SiS. Skulle barnet eller den unge lämna bostaden går det inte att få någon information om var barnet eller den unge befinner sig i stället. Väljs detta alternativ, eller en motsvarande stationär lösning, är den ovan föreslagna bestämmelsen om att utrustningen inte får vara aktiverad på andra tider än den som framgår av den särskilda föreskriften tillräcklig för att säkerställa att uppgifter från övervakningen inte behandlas i strid med ändamålet för övervakningen.

Även enligt det andra alternativet, som innebär positionering, installeras en eller flera hemkomponenter i bostaden samt bär barnet eller den unge en sändare på kroppen. Till skillnad från första alternativet är sändaren en aktiv komponent som är uppkopplad mot satellit som skickar information till sändaren om vilka koordinater sändaren befinner sig på. Sändaren frågar regelbundet larmfyren, som är passiv, om den är på samma plats. Sändaren skickar sedan vidare information om sina koordinater och larmfyrens svar till det centrala övervakningssystemet hos SiS. Syftet med att ha en hemkomponent i detta alternativ är att kunna utesluta att barnet eller den unge är hos grannen eller strax utanför huset. Väljer man detta alternativ registreras uppgifter om var barnet eller den unge befinner sig även när han eller hon lämnar bostaden. Om uppgifterna tas fram går det att se var barnet eller den unge befinner sig i realtid. Det går även att i efterhand ta fram en logg för att se var barnet eller den unge befann sig. Väljs detta alternativ, eller en motsvarande lösning med positionering, behövs ytterligare bestämmelser för att säkerställa att uppgifter om barnets eller den unges position inte används i strid med ändamålet för övervakningen. Det bör därför framgå av regleringen att om den digitala

teknik som används möjliggör positionering, så ska SiS säkerställa att inga uppgifter om barnets eller den unges position utanför bostaden eller den anvisade plats som framgår av den särskilda föreskriften tas fram.

Uppgifter från elektronisk övervakning ska gallras efter två månader

Vid elektronisk övervakning enligt lagen om preventiva vistelseförbud och lagen om kontaktförbud gäller en gallringfrist om två månader. En motsvarande gallringsfrist föreslås i promemorian Ökad trygghet och säkerhet på särskilda ungdomshem och LVM-hem (Ds 2024:26) när det gäller elektronisk övervakning inom ramen för sluten ungdomsvård eller vård enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga. Promemorian bereds i Regeringskansliet. Om förslagen i promemorian genomförs kan det innebära en förenklad hantering för SiS om samma frist gäller vid elektronisk övervakning för förslagen i detta utkast till lagrådsremiss. Vidare har en sådan gallringsfrist bedömts lämplig i annan motsvarande lagstiftning. Det bör därför framgå av regleringen att uppgifter från den elektroniska övervakningen får bevaras i högst två månader och att de därefter omedelbart ska förstöras. De uppgifter som här avses är de tekniska data som registreras i samband med övervakningen. För de noteringar om hur den elektroniska övervakningen fortlöper som SiS och socialnämnden gör i barnets eller den unges ärende gäller de gallringsregler som dessa myndigheter normalt tillämpar på sådana uppgifter.

7 Personuppgiftsbehandling

Utkastets förslag

Verksamhet vid Statens institutionsstyrelse som avser verkställighet av elektronisk övervakning enligt förslagen i detta utkast till lagrådsremiss ska undantas från förbudet i lagen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten mot att ta in känsliga personuppgifter eller uppgifter i övrigt om ömtåliga personliga förhållanden i sammanställningar av personuppgifter.

Utkastets bedömning

Den behandling av personuppgifter som förslagen ger upphov till är förenlig med EU:s dataskyddsförordning och brottsdatalogen. Den befintliga reglering som finns på personuppgiftsområdet är, i förening med förslaget ovan samt med vissa förordningsändringar, tillräcklig för den behandling av personuppgifter som kan komma att ske med anledning av förslagen.

Promemorians förslag och bedömning

Promemorians förslag och bedömning stämmer delvis överens med utkastets bedömning. Promemorian föreslår att bestämmelser om

Polismyndighetens behandling av personuppgifter avseende verkställighet av elektronisk övervakning ska regleras i en särskild lag. Promemorian behandlar inte frågan om huruvida den befintliga regleringen på personuppgiftsområdet är tillräcklig för Statens institutionsstyrelsens behandling av personuppgifter.

Remissinstanserna

Integritetsskyddsmyndigheten (IMY), som är den enda remissinstans som lämnar synpunkter på promemorians förslag och bedömningar som rör behandling av personuppgifter, ifrågasätter bl.a. att Polismyndigheten ska utföra arbetsuppgifter inom socialtjänsten och ser att det finns risker i förhållande till den myndighetens behandling av personuppgifter och det brottsbekämpande uppdraget. IMY saknar vidare en beskrivning av vilka personuppgifter socialnämnden kommer att erhålla från Polismyndigheten vid verkställandet av elektronisk övervakning.

Skälen för utkastets förslag och bedömning

Utgångspunkter för analysen

Inom Regeringskansliet bereds för närvarande, inom ramen för ett annat lagstiftningsärende, de övriga förslag som promemorian lämnar i fråga om den i promemorian föreslagna lagen om insatser inom socialtjänsten till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas. Ett av dessa förslag rör en möjlighet för socialtjänsten att utan samtycke besluta om en särskild föreskrift för barn och unga om att under vissa tider uppehålla sig i bostaden eller annan anvisad plats som kan likställas med bostad. I det här utkastet till lagrådsremiss behandlas endast det förslag som rör möjligheten att kontrollera efterlevnaden av en sådan särskild föreskrift med hjälp av elektronisk övervakning. Integritetsskyddsanalysen och bedömningen av om det behövs ytterligare reglering omfattar således endast den behandling av personuppgifter som blir aktuell på grund av sådan övervakning.

Syftet med den i promemorian föreslagna nya lagen är bl.a. att förebygga och förhindra att barn och unga far illa. Elektronisk övervakning utgör enligt bedömningen i detta utkast till lagrådsremiss ett ändamålsenligt, effektivt och proportionerligt kontrollverktyg för att förebygga och förhindra att barnet eller den unge involveras i eller ägnar sig åt brottslig verksamhet (avsnitten 5, 8 och 10.2). Den elektroniska övervakningen kan således bidra till att uppnå syftet med den i promemorian föreslagna nya lagen.

EU:s dataskyddsförordning och kompletterande reglering på nationell nivå

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning), här benämnd EU:s dataskyddsförordning, är den generella regleringen av personuppgiftsbehandling inom unionen. Av förordningen framgår ett antal grundläggande principer som gäller för all behandling av

personuppgifter. Personuppgifter ska enligt artikel 5 behandlas på ett lagligt, korrekt och öppet sätt och de ska samlas in för särskilda, uttryckligt angivna och berättigade ändamål och inte senare behandlas på ett sätt som är oförenligt med dessa ändamål. Personuppgifterna ska vara korrekta – alla rimliga åtgärder ska vidtas för att felaktiga uppgifter rättas eller raderas – och dessutom adekvata, relevanta och inte för omfattande i förhållande till ändamålet. Barns personuppgifter förtjänar enligt skäl 38 till EU:s dataskyddsförordning särskilt skydd.

EU:s dataskyddsförordning ska inte tillämpas på behandling av personuppgifter som behöriga myndigheter utför i syfte att förebygga, förhindra, utreda, avslöja eller lagföra brott eller verkställa straffrättsliga påföljder, i vilket även ingår att skydda mot samt förebygga och förhindra hot mot den allmänna säkerheten (artikel 2.2 d).

EU:s dataskyddsförordning kompletteras på nationell nivå av lagen (2018:218) med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning, här benämnd dataskyddslagen, och förordningen (2018:219) med motsvarande namn. Dataskyddslagen innehåller bestämmelser som kompletterar EU:s dataskyddsförordning på ett generellt plan i svensk rätt. Inom ramen för det utrymme som EU:s dataskyddsförordning ger regleras i lagen bl.a. frågor om rättslig grund för behandling av personuppgifter och särskilda kategorier av personuppgifter. Dataskyddslagen är enligt 6 § samma lag subsidiär i förhållande till annan lag eller förordning. Det gör det möjligt att ha avvikande bestämmelser i sektorsspecifika registerförfattningar. Vid behandling av personuppgifter inom socialtjänsten gäller lagen (2001:454) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten, förkortad SoLPuL, och förordningen (2001:637) med motsvarande namn, förkortad SoLPuF. Vid behandling av personuppgifter vid allmän förvaltningsdomstol gäller domstolsdatalagen (2015:728) och domstolsdataförordningen (2015:729).

Verksamhet som avser elektronisk övervakning bör utgöra socialtjänst enligt lagen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten

Elektronisk övervakning enligt förslaget i detta utkast till lagrådsremiss är en åtgärd som vidtas som ett led i en insats inom socialtjänsten. Lagen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten bör därför vara tillämplig på den personuppgiftsbehandling som sker i ärenden om sådan elektronisk övervakning. I promemorian föreslås ett tillägg i 2 § SoLPuL av vilket framgår att verksamhet enligt den i promemorian föreslagna nya lagen utgör socialtjänst vid tillämpning av lagen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten. Promemorians förslag omfattar, utan några ändringar, även verksamhet som avser elektronisk övervakning. Promemorians förslag om ändring i 2 § SoLPuL bereds inom ramen för ett annat lagstiftningsärende varför något sådant förslag inte lämnas i detta utkast till lagrådsremiss.

Brottsdatalagen och anslutande sektorsspecifika författningar

Generella bestämmelser om behandling av personuppgifter för sådana syften som omfattas av artikel 2.2 d i EU:s dataskyddsförordning finns på unionsnivå i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/680 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behöriga

myndigheters behandling av personuppgifter för att förebygga, förhindra, utreda, avslöja eller lagföra brott eller verkställa straffrättsliga påföljder, och det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av rådets rambeslut 2008/977/RIF, här benämnd dataskyddsdirektivet. Bestämmelserna i direktivet har genomförts på nationell nivå genom brottsdatalagen (2018:1177), förkortad BDL, och brottsdataförordningen (2018:1202). Brottsdatalagen gäller vid behandling av personuppgifter som utförs av behöriga myndigheter i syfte att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet, utreda eller lagföra brott eller verkställa straffrättsliga påföljder. Lagen gäller också vid behandling av personuppgifter som en behörig myndighet utför i syfte att upprätthålla allmän ordning och säkerhet (1 kap. 2 §). Brottsdatalagen är subsidiär i förhållande till annan lag eller förordning (1 kap. 5 §). Det gör det möjligt att ha avvikande bestämmelser i sektorsspecifika registerförfattningar. Vid behandling av personuppgifter inom Polismyndigheten gäller lagen (2018:1693) om polisens behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område, här benämnd polisens brottsdatalog, och förordningen (2018:1942) med motsvarande namn. I allmän förvaltningsdomstol gäller lagen (2018:1698) om domstolarnas behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område, här benämnd domstolarnas brottsdatalog, och förordningen (2018:1741) med motsvarande namn.

Brottsdatalagen och anslutande författningar är i vissa fall tillämpliga på personuppgiftsbehandlingen

EU:s dataskyddsförordning och kompletterande nationell reglering är som utgångspunkt tillämplig på behandling av personuppgifter i verksamhet som avser elektronisk övervakning enligt förslaget i detta utkast till lagrådsremiss. I promemorian föreslås dock att tillämpningsområdet för påföljden ungdomsvård utvidgas på så sätt att den kan innehålla insatser och särskilda föreskrifter enligt den i promemorian föreslagna nya lagen. Av artikel 2.2 d i EU:s dataskyddsförordning framgår att förordningen inte ska tillämpas på behandling av personuppgifter som behöriga myndigheter utför i syfte att verkställa straffrättsliga påföljder.

När socialnämnden handlägger ett ärende om elektronisk övervakning avseende ett barn eller en ung person som har dömts till ungdomsvård bestående i insatser enligt den i promemorian föreslagna nya lagen får de anses verkställa en straffrättslig påföljd i egenskap av behörig myndighet. Vid behandling av personuppgifter i dessa fall kommer således, liksom fallet är i dag när socialnämnden verkställer en påföljd, brottsdatalagen och brottsdataförordningen att vara det regelverk som ska tillämpas. Av 3 § 3 SoLPuL framgår att den lagen inte är tillämplig inom brottsdatalagens område. Någon sektorsspecifik registerförfattning som gäller för socialtjänsten inom brottsdatalagens område finns inte.

Samma bedömning görs när det gäller behandlingen av personuppgifter hos Statens institutionsstyrelse (SiS). Även om SiS i dessa fall inte kan ses som den myndighet som faktiskt utför straffverkställigheten bör brottsdatalagen tillämpas på behandlingen av personuppgifter då uppgiften att verkställa den elektroniska övervakningen utgör en författningsreglerad skyldighet att biträda socialnämnden som i detta fall är en behörig

myndighet enligt den i promemorian föreslagna nya lagen (jfr prop. 2017/18:232 s. 112).

Av 1 § domstolarnas brottsdatalog framgår att den lagen gäller utöver brottsdatalogen när en allmän förvaltningsdomstol behandlar personuppgifter i syfte att handlägga mål om verkställighet av straffrättsliga påföljder. Det innebär att brottsdatalogen och domstolarnas brottsdatalog ska tillämpas när domstolen behandlar personuppgifter i ett mål om elektronisk övervakning som gäller ett barn eller en ung person som har dömts till ungdomsvård bestående i insatser enligt den i promemorian föreslagna nya lagen (prop. 2017/18:269 s. 221).

Enligt förslaget i detta utkast till lagrådsremiss ska Polismyndigheten på begäran lämna hjälp vid montering och borttagande av den utrustning som behövs för den elektroniska övervakningen (avsnitt 6.9). Detta kan inte anses utgöra en sådan typ av biträde som innebär att Polismyndigheten ska tillämpa brottsdatalogen i de fall där barnet eller den unge har dömts till ungdomsvård bestående i insatser enligt den i promemorian föreslagna nya lagen.

IMY anför att den omständigheten att både brottsdatadirektivet och EU:s dataskyddsförordning är tillämpliga kan leda till praktiska tillämpningsproblem inom ramen för IMY:s tillsyn då det kan bli svårt att veta vilket regelverk som ska tillämpas. Dessa tillämpningsproblem kan inte lösas ut inom ramen för detta utkast till lagrådsremiss. Det ska emellertid framhållas att gränsdragningen borde vara förhållandevis rättfram eftersom det som är avgörande för vilket regelverk som ska tillämpas endast är huruvida barnet eller den unge har dömts till ungdomsvård eller inte.

Den bedömning av brottsdatalogens tillämplighet som redovisas ovan ligger till grund för de fortsatta övervägande i detta avsnitt. Bedömningen framstår dock inte som självklar. Frågan om vilket dataskyddsregelverk som ska anses tillämpligt får ytterst besvaras i rättstillämpningen.

Socialnämnden kommer att behandla fler uppgifter om enskilda

Socialtjänsternas verksamhet består till stor del av att utreda, bedöma och verkställa beslut om olika sociala insatser för såväl barn och unga som vuxna. Inom ramen för detta arbete har socialtjänsterna behov av att behandla uppgifter om enskildas personliga förhållanden för att kunna bedöma den enskildes behov av en insats samt för att därefter följa hur insatsen genomförs. Exempel på personuppgifter som redan i dag behandlas är person- och samordningsnummer och bostadsadress samt uppgifter om ekonomi, funktionsnedsättning och familjeförhållanden. Det kan även vara uppgifter om olika slag av insatser, åtgärder och aktiviteter. Känsliga personuppgifter som behandlas kan exempelvis vara uppgifter om att en enskild fått vård eller annat stöd på grund av skadligt bruk eller beroende eller uppgifter om psykisk ohälsa eller andra hälsotillstånd. Det förekommer även att uppgifter behandlas om exempelvis allvarliga beteendeproblem eller dysfunktionella relationer. Även uppgifter om lagöverträdelse förekommer inom socialtjänstens behandling av personuppgifter.

Redan i dag hanterar socialtjänsterna flertalet personuppgifter inom ramen för en utredning enligt 20 kap. 3 § socialtjänstlagen (2025:400), en

s.k. barnavårdsutredning. Ett beslut om en särskild föreskrift om skyldighet att uppehålla sig i bostaden enligt den i promemorian föreslagna nya lagen kommer alltid föregås av en sådan utredning. Det handlar om vanligt förekommande personuppgifter om den enskilde men också känsliga personuppgifter såsom exempelvis uppgifter om någons hälsa. Uppgifterna kan röra ett barn eller en vårdnadshavare men även andra familjemedlemmar. I vissa ärenden kan även uppgifter om lagöverträdelser bli aktuella att behandla.

Vid verkställighet av elektronisk övervakning kommer socialnämnden behandla de uppgifter som SiS ska lämna till nämnden om hur verkställigheten fortlöper (avsnitt 6.7.3). Det handlar om huruvida barnet eller den unge bryter mot föreskriften eller avbryter övervakningen. Det kommer dock inte, som *IMY* förmodar, förekomma några positioneringsuppgifter utanför barnets eller den unges bostad (avsnitt 6.17). Bortsett från uppgifter om verkställigheten kommer socialnämnden i ett ärende om elektronisk övervakning inte att behandla några andra personuppgifter än sådana som redan behandlas av nämnden inom ramen för ärendet om insatser och föreskrifter enligt den i promemorian föreslagna nya lagen. Däremot kommer socialnämnden att behöva vidareförmäda uppgifterna till andra myndigheter i större utsträckning. Uppgifter kommer att behöva lämnas till den domstol som handlägger en ansökan eller ett överklagande om elektronisk övervakning. Vidare kommer vissa uppgifter att behöva lämnas till SiS i samband med verkställigheten (avsnitt 6.7.1) och till Polismyndigheten i samband med en begäran om handräckning (avsnitt 6.9).

Statens institutionsstyrelse kommer att behandla fler uppgifter om enskilda

SiS ska enligt förslagen i detta utkast till lagrådsremiss ansvara för att verkställa den elektroniska övervakningen. När en domstol har beslutat om elektronisk övervakning ska socialnämnden till SiS lämna de uppgifter som den myndigheten behöver för verkställigheten. Det rör sig till att börja med om en kopia av domstolens beslut, som är offentligt (avsnitt 6.16). I den mån det inte framgår av domstolens beslut kommer socialnämnden vidare att behöva lämna uppgifter om namn, person- eller samordningsnummer och kontaktuppgifter för barnet eller den unge och de vuxna som bor på den plats eller de platser där övervakningen ska ske. För att SiS ska kunna planera monteringen av övervakningsutrustningen och bedöma behovet av handräckning kommer SiS vidare att behöva de uppgifter om barnet eller den unge eller om närstående till honom eller henne som är relevanta för den säkerhetsbedömning som myndigheten behöver göra (avsnitt 6.9). Det kan t.ex. handla om utdrag ut misstanke- och belastningsregistret samt uppgifter om missbruk och psykisk ohälsa. SiS kommer även att behandla tekniska data från den elektroniska övervakningen. Den reglering som föreslås är teknikneutral. Det innebär att det är möjligt att en teknisk lösning som innebär positionering kan komma att användas. Uppgifter om var barnet eller den unge befinner sig ska dock inte få registreras på andra tider än de som framgår av den särskilda föreskriften, och inte heller få tas fram om barnet eller den unge befinner sig utanför bostaden under de tider som framgår av den särskilda

föreskriften (avsnitt 6.17). De uppgifter från övervakningen som SiS kommer att behandla avser alltså endast huruvida barnet eller den unge befinner sig i bostaden eller annan anvisad plats under de tider som framgår av den särskilda föreskriften.

De allmänna förvaltningsdomstolarna kommer att behandla fler uppgifter om enskilda

Den föreslagna regleringen innebär en ökad personuppgiftsbehandling för förvaltningsdomstolarna. Förslagen innebär emellertid inte att domstolarna kommer att behandla andra personuppgifter än de som redan i dag förekommer inom ramen för handläggning av socialtjänstmål. Det rör sig om samma uppgifter som socialnämnderna kan komma att behandla enligt vad som har angetts ovan.

Polismyndigheten kommer att behandla fler uppgifter om enskilda

I detta utkast till lagrådsremiss föreslås att Polismyndigheten, på begäran av socialtjänsten eller SiS, ska vara skyldig att lämna hjälp vid montering och borttagande av den utrustning som behövs för den elektroniska övervakningen (avsnitt 6.9). Den myndighet som begär hjälp ska lämna Polismyndigheten de uppgifter om barnet eller den unge och närstående till barnet eller den unge som behövs för planeringen och genomförandet av åtgärden. Det handlar till att börja med om namn och person- eller samordningsnummer för den beslutet avser och kontaktuppgifter till honom eller henne och till vårdnadshavare. I vissa fall kan den särskilda föreskriften ange att barnet ska uppehålla sig på en annan plats än där en vårdnadshavare bor. I sådana fall ska motsvarande uppgifter som ska lämnas om vårdnadshavarna lämnas avseende den eller de som har ansvar för att ha uppsikt över barnet, t.ex. en släkting. I promemorian föreslås att Polismyndigheten ska föra ett register över de som har meddelats en särskild föreskrift om skyldighet att uppehålla sig i bostaden eller annan anvisad plats som kan likställas med bostad. De ovan nämnda uppgifterna kommer alltså redan att vara föremål för behandling hos Polismyndigheten. Däremot kommer uppgifterna att behandlas för ett nytt ändamål och sannolikt av en annan organisatorisk enhet inom Polismyndigheten än den som ansvarar för det nämnda registret.

Vidare ska den begärande myndigheten lämna de uppgifter som utgör själva grunden för begäran, dvs. de särskilda omständigheter som gör att det kan befaras att åtgärden inte kan utföras utan att polismans befogenheter enligt 10 och 10 a §§ polislagen (1984:387) behöver tillgripas. Det kan handla om uppgifter om barnets eller en närståendes psykiska hälsa eller uppgifter från belastnings- eller misstankeregistret som indikerar att det kan finnas våldsbenägna personer på den aktuella adressen. Uppgifter ur misstanke- och belastningsregistret kommer redan att vara föremål för behandling hos Polismyndigheten. Däremot kommer uppgifterna sannolikt att behandlas av en annan organisatorisk enhet inom Polismyndigheten än den som ansvarar för att föra dessa register.

Det finns rättslig grund för behandlingen av personuppgifter

För att behandling av personuppgifter inom EU:s dataskyddsförordnings tillämpningsområde ska vara laglig måste något av de villkor som anges i

artikel 6 i förordningen vara uppfyllt. Av särskilt intresse för myndigheters verksamhet är artikel 6.1 c som gäller när behandlingen är nödvändig för att fullgöra en rättslig förpliktelse och artikel 6.1 e som gäller när behandlingen är nödvändig för att utföra en uppgift av allmänt intresse eller som ett led i myndighetsutövning. Av artikel 6.3 framgår att grunden för behandlingen ska fastställas i enlighet med unionsrätten eller den nationella rätten. Unionsrätten eller den nationella rätten ska uppfylla ett mål av allmänt intresse och vara proportionell mot det legitima mål som eftersträvas. Artikel 6.1 e kompletteras av 2 kap. 2 § dataskyddslagen. Enligt den bestämmelsen får personuppgifter behandlas med stöd av artikel 6.1 e om behandlingen är nödvändig för att utföra en uppgift av allmänt intresse som följer av lag eller annan författning, av kollektivavtal eller av beslut som har meddelats med stöd av lag eller annan författning, eller som ett led i den personuppgiftsansvariges myndighetsutövning enligt lag eller annan författning.

Den rättsliga grunden för den behandling av personuppgifter hos socialnämnden, SiS, Polismyndigheten och allmän förvaltningsdomstol som föranleds av förslagen är att den är nödvändig för att utföra en uppgift av allmänt intresse som följer av lag eller annan författning och som ett led i myndighetsutövning enligt lag eller annan författning (artikel 6.1 e samt 2 kap. 2 § dataskyddslagen). Behandlingen kommer också ha stöd i artikel 6.1 c då den är nödvändig för att fullgöra en rättslig förpliktelse. Den rättsliga grunden fastställs genom den reglering om elektronisk övervakning som föreslås i detta utkast till lagrådsremiss. Verksamheten bedrivs på grundval av nationell rätt och i enlighet med verksamhetslagstiftningen på området. Som utvecklats i avsnitt 5 är elektronisk övervakning en ändamålsenlig och effektiv åtgärd för att skydda barn och unga. Den personuppgiftsbehandling som förslagen leder till är nödvändig för att övervakningen ska kunna genomföras. En samlad nödvändighets- och proportionalitetsanalys redovisas dessutom i slutet av detta avsnitt. Som framgår där bedöms förslagen vara proportionerliga. Den nationella rätten är alltså proportionell mot det legitima mål som eftersträvas. Kraven i artikel 6.3 i EU:s dataskyddsförordning är därmed uppfyllda.

För att behandling av personuppgifter inom brottsdatalogens tillämpningsområde ska vara laglig måste behandlingen vara nödvändig för att en behörig ska kunna utföra sin uppgift att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet, utreda eller lagföra brott, verkställa straffrättsliga påföljder eller upprätthålla allmän ordning och säkerhet (2 kap. 1 § BDL). Behandlingen är nödvändig om den behövs för att den behöriga myndigheten ska kunna utföra en arbetsuppgift på ett effektivt sätt. Det krävs alltså inte att det ska vara omöjligt att utföra uppgiften om personuppgifterna inte behandlas (prop. 2017/18:232 s. 117). Den rättsliga grunden för den behandling av personuppgifter inom brottsdatalogens tillämpningsområde som förslagen ger upphov till är för socialnämndernas och SiS del att behandlingen är nödvändig för att de ska kunna utföra sin uppgift att verkställa straffrättsliga påföljder, och för de allmänna förvaltningsdomstolarnas del att behandlingen är nödvändig för handläggning av mål och ärenden om verkställighet av straffrättsliga påföljder (3 § domstolarnas brottsdatalog).

Sammanfattningsvis görs bedömningen att det finns rättslig grund för den behandling av personuppgifter som förslagen kan ge upphov till.

Känsliga personuppgifter kan komma att behandlas

I artikel 9 i EU:s dataskyddsförordning regleras behandling av särskilda kategorier av personuppgifter, s.k. känsliga personuppgifter. Behandling av personuppgifter som avslöjar ras eller etniskt ursprung, politiska åsikter, religiös eller filosofisk övertygelse eller medlemskap i fackförening och behandling av genetiska uppgifter, biometriska uppgifter för att entydigt identifiera en fysisk person, uppgifter om hälsa eller uppgifter om en fysisk persons sexualliv eller sexuella läggning är enligt artikel 9.1 förbjuden. En rad undantag från detta förbud finns i artikel 9.2. Kompletterande bestämmelser finns i 3 kap. 1–7 §§ dataskyddslagen.

Inom brottsdatalogens tillämpningsområde finns bestämmelser om känsliga personuppgifter och när de får behandlas i 2 kap. 11–14 §§ BDL. Personuppgifter som rör ras, etniskt ursprung, politiska åsikter, religiös eller filosofisk övertygelse eller medlemskap i fackförening eller som rör hälsa, sexualliv eller sexuell läggning får enligt 2 kap. 11 § första stycket inte behandlas. Om uppgifter om en person behandlas får de dock kompletteras med sådana uppgifter när det är absolut nödvändigt för ändamålet med behandlingen och behandlingen inte sker enbart på grund av det som den känsliga uppgiften avser (2 kap. 11 § andra stycket). Känsliga personuppgifter får även behandlas om uppgifterna har lämnats till en behörig myndighet i en anmälan, ansökan eller liknande och behandlingen är nödvändig för myndigheternas handläggning (2 kap. 2 och 13 §§).

De känsliga personuppgifter som kan komma att behandlas med anledning av förslagen i detta utkast till lagrådsremiss är uppgifter om hälsa. Uppgifter om hälsa definieras i artikel 4.15 i EU:s dataskyddsförordning som personuppgifter som rör en fysisk persons fysiska eller psykiska hälsa, inbegripet tillhandahållande av hälso- och sjukvårdstjänster, vilka ger information om dennes hälsostatus.

Känsliga personuppgifter får enligt artikel 9.2 f i EU:s dataskyddsförordning behandlas som en del av domstolarnas dömande verksamhet. Det innebär att känsliga personuppgifter inom dataskyddsförordningens tillämpningsområde får behandlas i domstolarnas rättskipande och rättsvårdande verksamhet (prop. 2017/18:113 s. 27). Uppgifterna lämnas till domstolen i en ansökan eller ett överklagande och behandlingen är nödvändig för handläggningen. Det finns därmed stöd för domstolarnas behandling av känsliga personuppgifter även inom brottsdatalogens tillämpningsområde (2 kap. 2 och 13 §§ BDL).

Socialnämnden och SiS får behandla känsliga personuppgifter med stöd av undantaget för social omsorg i artikel 9.2 h i EU:s dataskyddsförordning i de fall uppgifterna har lämnats i ett ärende eller är nödvändiga för verksamheten samt under förutsättning att uppgifterna behandlas av eller under ansvar av en yrkesutövare eller annan person som omfattas av tystnadsplikt (3 kap. 5 § dataskyddslagen och 7 § SoLPuL). Uppgifter om hälsa i ett ärende om elektronisk övervakning kommer att omfattas av socialtjänstsekretess enligt 26 kap. 1 § OSL (avsnitt 6.16). Uppgifterna lämnas till SiS i ett ärende om verkställighet av elektronisk övervakning

och behandlingen är nödvändig för såväl socialnämndernas som SiS verksamhet. Det innebär att det finns stöd för behandlingen av känsliga personuppgifter hos socialnämndens och SiS när de handlägger ett ärende om elektronisk övervakning. Stöd för behandlingen inom brottsdatalogens tillämpningsområde finns i 2 kap. 11 § andra stycket BDL.

Polismyndigheten får behandla känsliga personuppgifter med stöd av undantaget för viktigt allmänt intresse i artikel 9.2 g i EU:s dataskyddsförordning om behandlingen är nödvändig för handläggningen av ett ärende (3 kap. 3 § första stycket 2 dataskyddslagen). Behandlingen av uppgifterna är nödvändig för att Polismyndigheten ska kunna handlägga ett ärende om handräckning enligt förslagen i detta utkast till lagrådsremiss.

Sammanfattningsvis görs den bedömningen att det finns stöd för den behandling av känsliga personuppgifter som förslagen kan ge upphov till.

Personuppgifter som rör fällande domar i brottmål och lagöverträdelse som innefattar brott kan komma att behandlas

Som framgår ovan kan uppgifter ur belastningsregistret komma att behandlas med anledning av förslagen. Behandling av personuppgifter som rör fällande domar i brottmål och lagöverträdelse som innefattar brott eller därmed sammanhängande säkerhetsåtgärder får behandlas av myndigheter (artikel 10 i EU:s dataskyddsförordning och 3 kap. 8 § dataskyddslagen). Det innebär att det finns stöd för den behandling av sådana uppgifter som förslagen kan ge upphov till hos Polismyndigheten och de allmänna förvaltningsdomstolarna. För socialnämndernas och SiS del gäller särskilda bestämmelser. Enligt 7 § första stycket 3 SoLPuL får uppgifter om lagöverträdelse som innefattar brott, domar i brottmål straffprocessuella tvångsmedel eller administrativa frihetsberövanden behandlas av socialtjänsten bara om uppgifterna har lämnats i ett ärende eller är nödvändiga för verksamheten (7 § andra stycket SoLPuL). Det innebär att det finns stöd för behandlingen även hos socialnämnderna och SiS.

Behovet av ny reglering

Den befintliga regleringen på personuppgiftsområdet är tillräcklig för den behandling av personuppgifter som förslagen ger upphov till hos Polismyndigheten och de allmänna förvaltningsdomstolarna. När det gäller socialnämnderna och SiS kan det dock finnas behov av vissa ändringar på förordningsnivå. Vidare bedöms det finnas behov av en ändring i lag (se under nästkommande rubrik).

I 12 § SoLPuL framgår de ändamål för vilka en kommunal myndighet får behandla personuppgifter. Den bestämmelsen behöver kompletteras så att det där framgår att en kommunal myndighet får behandla personuppgifter för handläggning av ärenden och annan verksamhet enligt den i promemorian föreslagna nya lagen.

I 6–10 a § SoLPuL finns bestämmelser om SiS behandling av personuppgifter.

Av 7 § SoLPuL framgår de ändamål för vilka SiS får behandla personuppgifter. Behandling av uppgifter från den elektroniska övervakningen bedöms omfattas av ändamålen dokumentation av

verkställighet (andra punkten) samt underlag och övriga åtgärder i ärenden inom verksamhetsområdet (tredje punkten).

Enligt 9 § SoLPuF får ett hem som drivs av SiS i sådan verksamhet som avses i 7 § 1–3 SoLPuF endast använda uppgifter om namn eller uppgifter om person-, samordnings- eller ärendenummer som sökbegrepp vid sökning efter uppgifter eller i samband med sammanställningar. Det finns skäl att i det fortsatta beredningsarbetet överväga behovet av att tillåta ytterligare sökbegrepp i verksamhet som avser verkställighet av elektronisk övervakning, t.ex. geografiska områden och datum.

Enligt 10 § SoLPuF får ett hem som drivs av SiS inte hämta personuppgifter från ett annat hem som drivs av myndigheten för behandling av uppgifter genom samkörning. SiS har framfört att bestämmelsen är föråldrad och tillkom när hemmen hade lokalt installerade datorprogram (register) vid varje hem. SiS bedömer att samma systemstöd kommer att behöva användas för barn och unga som är placerade vid olika särskilda ungdomshem men även för de barn och unga som är föremål för elektronisk övervakning men inte är placerade inom SiS. SiS ser i dag all personuppgiftsbehandling som en central behandling som hemmen ges tillgång till med väl utvecklad behörighetstilldelning. Effekten av denna behörighetstilldelning bedöms vara mer träffsäker än effekten av bestämmelsen i 10 § SoLPuF (S2025/01372). Det finns således skäl att i det fortsatta beredningsarbetet överväga ändringar även i 10 § SoLPuF.

SiS ska få ta in känsliga personuppgifter eller uppgifter i övrigt om ömtåliga personliga förhållanden i sammanställningar

Förutom de personakter som upprättas inom socialtjänstverksamheten görs olika typer av sammanställningar av uppgifter om klienterna. Dessa sammanställningar utgör ett register i en mer inskränkt bemärkelse och är upprättade för att underlätta administrationen. Ur integritetssynpunkt skiljer sig dessa sammanställningar från personakterna, eftersom de är tillgängliga på ett mer omedelbart sätt än som är fallet med uppgifter i personakterna. De lämnar uppgifter om den enskilde utan att samtidigt kunna ge en fullständig och objektiv beskrivning av hans eller hennes förhållanden. Dessa sammanställningar framstår därför som särskilt känsliga från integritetssynpunkt (prop. 2002/03:36 s. 19). I 7 a § första stycket SoLPuL anges ett generellt förbud mot att föra sammanställningsregister med känsliga och ömtåliga personuppgifter. I paragrafens andra stycke anges undantag från förbudet. Med känsliga personuppgifter avses sådana uppgifter som avses i artikel 9.1 i EU:s dataskyddsförordning. Med uppgifter i övrigt om ömtåliga personliga förhållanden avses andra uppgifter om personliga förhållanden som kan förekomma inom socialtjänsten och vars behandling kan anses vara kränkande för den personliga integriteten. Det kan t.ex. vara uppgifter om försörjningsförmåga och familjeförhållanden (prop. 2002/03:36 s. 18).

För att underlätta administrationen av uppgiften att ansvara för verkställighet av elektronisk övervakning enligt förslagen kan det finnas ett behov för SiS att föra sammanställningsregister över de barn och unga som övervakas. Flera av de uppgifter som hanteras i ärenden om elektronisk övervakning avser ömtåliga personliga förhållanden. Det bör

därför i 7 a § andra stycket SoLPuL införs ett undantag för verksamhet vid SiS som avser verkställighet av elektronisk övervakning enligt den i promemorian föreslagna nya lagen. Det ska framhållas att det grundläggande kravet på att personuppgifter får behandlas bara om det är nödvändigt (6 och 7 §§ SoLPuL) gäller även vid behandling som består i att ta in uppgifter i en sammanställning.

Särskilt om behörighetsbegränsning och behörighetskontroll

Enligt artikel 5.1 f i EU:s dataskyddsförordning ska personuppgifter behandlas på ett sätt som säkerställer lämplig säkerhet för personuppgifterna, inbegripet skydd mot bl.a. obehörig eller otillåten behandling, med användning av lämpliga tekniska eller organisatoriska åtgärder (principen om integritet och konfidentialitet).

Enligt 10 § SoLPuL ska den personuppgiftsansvarige för uppgifter om enskilda som förs helt eller delvis automatiserat bestämma villkor om tilldelning av behörighet för åtkomst till sådana uppgifter, se till att åtkomst till sådana uppgifter dokumenteras och kan kontrolleras och göra systematiska och återkommande kontroller av om någon obehörigen kommer åt sådana uppgifter. Behörigheten ska begränsas till det som var och en behöver för att kunna fullgöra sina arbetsuppgifter inom socialtjänsten.

Bestämmelser om behörighetsbegränsning och behörighetskontroll finns på brottsdatalogens område i 3 kap. BDL och 3 kap. brottsdataförordningen.

Socialnämnden och SiS är alltså skyldiga att, med utgångspunkt i den egna verksamhetens organisation och dess behov, se till att tillgången till personuppgifter begränsas och att även i övrigt vidta tillräckliga tekniska och organisatoriska åtgärder för att säkerställa en lämplig säkerhetsnivå.

Samlad nödvändighets- och proportionalitetsbedömning

Majoriteten av de personuppgifter som kommer att bli föremål för ny eller utökad behandling med anledning av förslagen i detta utkast till lagrådsremiss är integritetskänsliga. Det handlar i första hand om uppgifter om ömtåliga personliga förhållanden, såsom barnets eller den unges umgängeskrets, familjeförhållanden och privata förhållanden i övrigt, och om person- och samordningsnummer, men även uppgifter om fällande domar i brottmål och förekomst i misstankeregistret beträffande såväl barnet eller den unge som dennes anhöriga kan förekomma. Även känsliga personuppgifter om barnets eller den unges och dennes anhörigas hälsa kan förekomma. De tekniska data som samlas in genom den elektroniska övervakningen är också integritetskänsliga. Det ska även beaktas att en stor del av uppgifterna gäller barn, som är en särskilt skyddsvärd grupp.

För socialnämndens del handlar det, bortsett från de uppgifter om hur verkställigheten fortlöper som SiS lämnar till nämnden, emellertid inte om behandling av någon ny kategori av eller fler personuppgifter, utan endast om en utökad behandling av uppgifter som redan finns hos nämnden inom ramen för det underliggande ärendet om insatser och särskilda föreskrifter. Uppgifterna omfattas, om de inte tas in i ett beslut, av socialtjänstsekretess.

Det innebär att förslagen i huvudsak inte medför några ökade eller nya integritetsrisker än de som redan i dagsläget förekommer i samband med ärendehandläggning inom socialtjänsten.

Inte heller för domstolarnas del handlar det om behandling av någon ny kategori av personuppgifter. Den behandling av personuppgifter som domstolarna kommer att göra bedöms inte innebära några specifika integritetsrisker för den enskilde utöver den integritetsrisk som det i sig innebär att fler aktörer får del av uppgifter och att uppgifter som tas in i domstolens beslut blir offentliga. I domstolsdatalagen och domstolarnas brottsdatalag med tillhörande förordningar finns även bestämmelser som skyddar känsliga personuppgifter från en alltför långtgående behandling.

Samma bedömning görs när det gäller Polismyndigheten. Antalet ärenden om handräckning förväntas bli relativt begränsat. Bestämmelser om handräckning och att den begärande myndigheten ska lämna Polismyndigheten de uppgifter som behövs för planeringen och genomförandet av åtgärden finns redan i dag i ett stort antal bestämmelser. Det är alltså inte fråga om behandling av någon ny kategori av personuppgifter för Polismyndighetens vidkommande. Uppgifterna kommer att omfattas av sekretess. Risken för obehörig spridning får därmed anses vara liten. Det innebär att förslagen i huvudsak inte medför några ökade eller nya integritetsrisker än de som redan i dagsläget förekommer i samband med handräckningsärenden hos Polismyndigheten.

För SiS del innebär verkställigheten av den elektroniska övervakningen en mera betydande förändring av vilka personuppgifter som behandlas vid myndigheten. SiS har visserligen redan i dag ett utrymme att använda sig av elektronisk övervakning, men den möjligheten utnyttjas för närvarande inte av myndigheten. I praktiken innebär alltså förslagen att SiS kommer att behandla en ny kategori av personuppgifter som dessutom avser barn och unga som inte är placerade på ett särskilt ungdomshem. SiS kommer med anledning av förslagen att behandla tekniska data från den elektroniska övervakningen. Behandling av sådana uppgifter innebär särskilda integritetsrisker. En särskild skyddsåtgärd som föreslås är bestämmelsen om att inga uppgifter får registreras under andra tider än de som framgår av den särskilda föreskriften samt att uppgifter om barnets eller den unges position utanför bostaden eller annan anvisad plats inte för något ändamål får tas fram (avsnitt 6.17). En annan skyddsåtgärd som föreslås är att uppgifter från den elektroniska övervakningen får bevaras i högst två månader från det att uppgifterna registreras (avsnitt 6.17). Uppgifterna omfattas vidare, liksom övriga uppgifter hos SiS, av sekretess (avsnitt 6.16). Risken för obehörig spridning får därmed anses vara liten. Ett annat skyddsmoment följer av skyldigheten för SiS enligt 10 § SoLPuL att begränsa behörigheten att ta del av uppgifterna och följa upp att uppgifterna inte används obehörigen. Sammantaget görs därför bedömningen att de integritetsrisker som förslagen ger upphov till när det gäller SiS är begränsade.

Den behandlingen av personuppgifter som förslagen sammantaget ger upphov till hos socialnämnderna, SiS, de allmänna förvaltningsdomstolarna och Polismyndigheten får mot denna bakgrund, även med beaktande av att uppgifterna till stor del gäller barn, anses vara proportionerlig i förhållande till det legitima mål av allmänt intresse som eftersträvas, nämligen att förebygga och förhindra att barn och unga

involveras i eller ägnar sig åt brottslig verksamhet. Behandlingen är nödvändig. Förslagen är därmed förenliga med EU:s dataskyddsförordning och brottsdatalagen.

8 Förslagens förenlighet med barnkonventionen och grundläggande fri- och rättigheter

Utkastets bedömning

Förslagen är förenliga med regeringsformen, Europakonventionen, EU:s rättighetsstadga, barnkonventionen och FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Promemorians bedömning

Bedömningen i promemorian skiljer sig från utkastets bedömning endast på så sätt att det i promemorian inte redovisas någon bedömning av förslagets förenlighet med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Remissinstanserna

Ett stort antal remissinstanser lämnar synpunkter som berör frågan om huruvida förslagen om elektronisk övervakning är förenliga med regeringsformen, Europakonventionen och barnkonventionen. Flera av dessa instanser anser att förslaget inte är proportionerligt i förhållande till den inskränkning i rörelsefriheten och den personliga integriteten som förslaget innebär, däribland *Barnens rätt i samhället (Bris)*, *Barnrättsbyrån*, *Civil Rights Defenders*, *förvaltningsrätterna i Malmö och Umeå*, *Institutet för mänskliga rättigheter*, *Göteborgs*, *Nässjö och Bollnäs kommuner*, *Linköpings universitet (Barnafrid)*, *länsstyrelserna i Västra Götalands, Västerbottens och Västernorrlands län*, *Maskrosbarn*, *Riksdagens ombudsmän (JO)*, *Rädda Barnen*, *Socialstyrelsen*, *Stockholms universitet*, *Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)*, *Sveriges Advokatsamfund*, *Umeå universitet* och *Unicef Sverige*. De ifrågasätter bl.a. ändamålsenligheten och behovet av åtgärden (se avsnitt 5). De framhåller vidare bl.a. att det är fråga om ett långtgående ingrepp mot barn och unga som inte är dömda för brott, att det finns bristande rättssäkerhetsgarantier, att bärandet av fotboja utgör ett stigma för barnet eller den unge samt att det finns en risk för att barnet eller den unge internaliserar en självbild som kriminell. *Ystads tingsrätt* anser att en särskild föreskrift i förening med elektronisk övervakning utgör ett frihetsberövande enligt artikel 5 i Europakonventionen. Tingsrätten bedömer i och för sig att förslaget är förenligt med artikel 5, men anser att det är en svaghet i utredningen att det saknas en bedömning av den frågan. *Civil Rights Defenders* anser att förslaget står i strid med artikel 8 i Europakonventionen och att

möjligheten att besluta om elektronisk övervakning av den som avslutar en vistelse på ett särskilt ungdomshem i praktiken innebär att barn kan bli dubbelt bestraffade i strid med artikel 4 i det sjunde tilläggsprotokollet till Europakonventionen. Umeå universitet och Socialstyrelsen anser att det finns problem kopplade till legaliteten. JO, Civil Rights Defenders, Institutet för mänskliga rättigheter och Stockholms universitet anser att rekvisiten för att få besluta om elektronisk övervakning är för vaga (se avsnitt 6.3).

Civil Rights Defenders, *Borås kommun*, Linköpings universitet (Barnafrid), Sveriges Advokatsamfund, Umeå universitet, *Malmö kommun* och Unicef Sverige anser att förslagen om elektronisk övervakning inte är förenliga med barnets bästa enligt barnkonventionen. Civil Rights Defenders anser att det saknas en utförlig barnkonsekvensanalys och att förslagen strider mot förbudet i artikel 16 i barnkonventionen mot godtyckliga eller olagliga ingripanden i barns privatliv, särskilt genom statlig övervakning. Borås kommun anser att barns rätt enligt artikel 12 i barnkonventionen att uttrycka sin åsikt och få den respekterad försvagas om lagen träder i kraft. Detta eftersom det är en slags mellantvångslag som gör det möjligt att i flera fall gå emot barnets vilja och åsikt.

Riksförbundet FUB erinrar om artikel 14 i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och bedömer att förslagen riskerar att missgynna både barn och vuxna med funktionsnedsättning. Institutet för mänskliga rättigheter påpekar att det helt saknas en bedömning av förslagens förenlighet med denna konvention.

Skälen för utkastets bedömning

Allmänt om skyddet för de grundläggande fri- och rättigheterna

Det svenska skyddet för grundläggande fri- och rättigheter vilar på främst tre regelverk: 2 kap. regeringsformen som ger ett grundlagsskydd för ett antal fri- och rättigheter, Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen), som även den har en förankring i regeringsformen (2 kap. 19 §), samt Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (EU:s rättighetsstadga) som aktualiseras vid tillämpning av unionsrätten. Dessa regelverk har i fråga om många fri- och rättigheter ett likartat innehåll och överlappar varandra i stora delar, men det finns också betydelsefulla skillnader. Det finns även i övrigt en omfattande internationell reglering av mänskliga rättigheter som Sverige har åtagit sig att följa, t.ex. FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) och FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Den enskilde har rätt till en privat sfär skyddad från intrång

Den reglering om elektronisk övervakning som föreslås i detta utkast till lagrådsremiss aktualiserar olika aspekter av skyddet för den personliga integriteten. Det gäller särskilt skyddet för rörelsefriheten och privatlivet. En särskild del av skyddet för privatlivet är de bestämmelser som har till syfte att skydda enskilda mot att deras personliga integritet kränks genom behandling av personuppgifter.

Någon enhetlig definition av begreppet personlig integritet finns inte i svensk rätt (prop. 2009/10:80 s. 175). En vid tolkning utifrån fri- och rättighetskatalogen i regeringsformen och Europakonventionen brukar omfatta rumslig integritet (hemfrid), materiell integritet (egendomsskydd), kroppslig integritet (skydd för liv och hälsa, mot ingrepp i eller mot kroppen, kroppsvisitation, kroppsbesiktning m.m.), personlig integritet i fysisk mening (personlig frihet och rörelsefrihet) och den personliga integriteten i ideell mening (skydd för personligheten och för privatlivet inklusive den privata ekonomin). I konsekvens med detta kan rätten till personlig integritet beskrivas som den enskildes rätt till en privat sfär som är skyddad från fysiska och psykiska intrång. Fri- och rättighetsbestämmelser till skydd för den enskildes personliga integritet finns både i nationell rätt och i internationella regelverk.

Relevanta bestämmelser i regeringsformen

I 2 kap. 6 § andra stycket regeringsformen ges ett skydd för den personliga integriteten. Enligt den bestämmelsen är var och en gentemot det allmänna skyddad mot betydande intrång i den personliga integriteten, om det sker utan samtycke och innebär övervakning eller kartläggning av den enskildes personliga förhållanden. Vad som avses med övervakning respektive kartläggning får bedömas med utgångspunkt från vad som enligt normalt språkbruk läggs i dessa begrepp. Avgörande för huruvida en åtgärd innebär övervakning eller kartläggning i paragrafens mening är inte dess huvudsakliga syfte utan dess effekt. Vid bedömning av vilka åtgärder som kan anses utgöra ett betydande intrång ska både åtgärdens omfattning och arten av det intrång som åtgärden innebär beaktas. Även åtgärdens ändamål och andra omständigheter kan ha betydelse vid bedömningen. Bestämmelsen omfattar endast sådana intrång som på grund av åtgärdens intensitet eller omfattning eller av hänsyn till uppgifternas integritetskänsliga natur eller andra omständigheter innebär ett betydande ingrepp i den enskildes privata sfär (prop. 2009/10:80 s. 250).

I 2 kap. 8 § regeringsformen ges ett skydd för rörelsefriheten. Enligt den bestämmelsen är var och en gentemot det allmänna skyddad mot frihetsberövanden och den som är svensk medborgare även i övrigt tillförsäkrad friheten att förflytta sig inom riket och att lämna det. När det gäller lagstiftningsåtgärder som omfattar även svenska medborgare är gränsdragningen mellan vad som är att anse som ett frihetsberövande respektive en rörelsebegränsning av underordnad betydelse. Det väsentliga är huruvida bestämmelsen alls är tillämplig. Däremot är det, vid bedömningen av huruvida en reglering som begränsar rörelsefriheten är proportionerlig, givetvis stor skillnad på regler om t.ex. frihetsberövande i form av inlåsning och tillfälliga administrativa omhändertaganden.

Det skydd för den personliga integriteten och rörelsefriheten som följer av 2 kap. 6 § andra stycket och 8 § regeringsformen får enligt 2 kap. 20 § första stycket 2 och 3 regeringsformen begränsas genom lag. I 2 kap. 21 § regeringsformen anges de allmänna materiella förutsättningarna för sådana begränsningar. Där framgår att begränsningar enligt 20 § får göras endast för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle. Begränsningen får aldrig gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som har föranlett den och inte heller sträcka sig så

långt att den utgör ett hot mot den fria åsiktsbildningen såsom en av folkstyrelsens grundvalar. Begränsningen får inte göras enbart på grund av politisk, religiös, kulturell eller annan sådan åskådning. Bestämmelsen kan ytterst sägas syfta till att understryka kravet på att lagstiftaren noga redovisar sina syften när en fri- och rättighetsbegränsande lag beslutas (prop. 1975/76:209 s. 153). Bestämmelsen innefattar ett allmänt krav på vilka begränsningsändamål som kan godtas (första meningen), ett proportionalitetskrav (andra meningen) och ett förbud mot begränsningar som innebär åsiktsdiskriminering (tredje meningen). Kravet på proportionalitet innebär bl.a. att en begränsning inte får gå längre än vad som är nödvändigt för att denna ska tillgodose sitt ändamål. En avvägning ska göras mellan hur stort ingreppet i den enskildes rätt är och hur starkt det behov som ska tillgodoses är. Om förhållandet mellan dessa faktorer framstår som rimligt är ingreppet proportionerligt. Enligt det synsätt som har vuxit fram i domstolspraxis (se bl.a. ”Parkfastigheten” NJA 2018 s. 753) ska proportionaliteteten i den rättighetsbegränsande åtgärden prövas efter en bedömning i tre steg; åtgärden ska vara ägnad att tillgodose det avsedda ändamålet (ändamålsenlighet), det får inte finnas likvärdiga mindre ingripande alternativ (nödvändighet) och begränsningen ska stå i rimlig proportion till det intresse som den är avsedd att tillgodose (proportionalitet i strikt mening).

Relevanta bestämmelser i Europakonventionen

Av artikel 5 i Europakonventionen framgår att varje frihetsberövande måste ha stöd i lag och falla inom någon av de kategorier som räknas upp i artikeln. En sådan kategori är när en underårig genom ett lagligen meddelat beslut är berövad friheten för att undergå skyddsuppföstran. I artikel 2 i konventionens fjärde tilläggsprotokoll finns ett skydd för rörelsefriheten. Den som lagligen befinner sig inom en stats territorium har rätt att fritt röra sig där och att fritt välja sin bosättningsort. Utöandet av rörelsefriheten får inte underkastas andra inskränkningar än sådana som är angivna i lag och som i ett demokratiskt samhälle är nödvändiga av hänsyn till statens säkerhet eller den allmänna säkerheten, för att upprätthålla den allmänna ordningen, för att förhindra brott, för att skydda hälsa eller moral eller för att skydda annans fri- och rättigheter.

Eftersom de godtagbara begränsningsändamålen enligt de båda artiklarna skiljer sig åt kan, till skillnad från vad som är fallet i regeringsformen, frågan huruvida en åtgärd ska anses utgöra ett frihetsberövande eller en inskränkning av rörelsefriheten ha stor betydelse. Frågan ska avgöras utifrån en helhetsbedömning av situationen där hänsyn ska tas till åtgärdens typ, varaktighet, effekt och sättet på vilket den verkställs (se t.ex. Medvedyev m.fl. mot Frankrike [stor kammare], mål 3394/03, dom den 29 mars 2010, punkt 73). Hänsyn ska tas till en rad olika omständigheter såsom inom hur stort område personen få vistas, vilka möjligheter till sociala kontakter som finns, vilken grad av övervakning som förekommer, om överträdelser av frihetsinskränkningen är sanktionerad och hur lång tid som åtgärden har varat. Om flera åtgärder är aktuella måste den samlade effekten av åtgärderna bedömas (se t.ex. Guzzardi mot Italien, mål 7367/76, dom den 6 november 1980, punkterna 92–95).

Skyddet för rörelsefriheten hänger även samman med rätten till privat- och familjeliv enligt artikel 8 i konventionen. Inskränkningar i enskildas rörelsefrihet kan nämligen påverka deras möjlighet att utöva sitt privat- och familjeliv. Om inskränkningen är förenad med elektronisk övervakning utgör även själva övervakningen ett ingrepp i den enskildes privatliv. Rätten till privat- och familjeliv får inte inskränkas annat än med stöd av lag. Inskränkningen behöver därutöver vara nödvändig i ett demokratiskt samhälle med hänsyn till statens säkerhet, den allmänna säkerheten, landets ekonomiska välfärd eller förebyggande av oordning eller brott eller till skydd för hälsa eller moral eller för andra personers fri- och rättigheter.

Kravet på att en inskränkning ska vara nödvändig i ett demokratiskt samhälle har enligt Europadomstolens praxis den innebörden att inskränkningen ska motsvara ett trängande socialt behov och, särskilt, att den är proportionerlig i förhållande till det legitima intresse eller ändamål som den avser att skydda eller uppnå. Vid denna prövning har staterna en viss bedömningsmarginal. Vid bedömningen av om en inskränkning av rörelsefriheten är proportionerlig måste den samlade intensiteten av alla begränsningar i rörelsefriheten bedömas, liksom om det är fråga om inskränkningar av flera rättigheter eller om elektronisk övervakning används. Exempel på omständigheter som därutöver ska beaktas är huruvida inskränkningen utgår från en individuell bedömning, utrymmet för regelbundna omprövningar och tillfälliga undantag, tillgången till domstolsprövning, konsekvenserna för den enskilde och varaktigheten.

Kravet på lagstöd innebär inte bara att inskränkningen måste ha stöd i den nationella rätten, utan också att regleringen måste uppfylla rimliga anspråk på rättssäkerhet och skydda den enskilde mot godtyckliga bedömningar. Lagstiftningen måste vara utformad med tillräcklig precision så att inskränkningen av rättigheten i rimlig utsträckning kan förutses. Ett utrymme för skönsmässiga bedömningar är inte oförenligt med kravet på förutsebarhet, under förutsättning att gränserna för den skönsmässiga bedömningen är tillräckligt tydliga. Europadomstolen har prövat om lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga uppfyller laglighetskravet. Domstolen uttalade att lagen är tämligen generell och tillåter ett stort mått av skönsmässiga bedömningar. Lagstiftningen ansågs ändå uppfylla laglighetskravet bl.a. till följd av att förarbetena till lagstiftningen innehöll vägledande uttalanden om tillämpningen och att rättssäkerhetsgarantier i form av rättslig prövning i flera instanser fanns beträffande nästan samtliga bestämmelser. Domstolen noterade särskilt att lagen inte kräver bevis för att skada har inträffat, men ansåg mot bakgrund av syftet med lagstiftningen, dvs. att erbjuda ett effektivt skydd av barn, att den inte stred mot kravet på laglighet (Olsson mot Sverige, mål 10465/83, dom den 24 mars 1988, punkterna 60–63).

Relevanta bestämmelser i EU:s rättighetsstadga

Även i EU:s rättighetsstadga finns bestämmelser som skyddar den personliga integriteten. Stadgan aktualiseras vid tillämpning av unionsrätten, t.ex. EU:s dataskyddsförordning. I artikel 7 anges att var och en har rätt till respekt för sitt privatliv och familjeliv, sin bostad och sin

korrespondens. Det följer av artikel 52.3 att denna rättighet ska ha samma innebörd och räckvidd som artikel 8 i Europakonventionen. Det hindrar dock inte att unionsrätten kan tillförsäkra ett mer långtgående skydd.

Av artikel 8 i EU:s rättighetsstadga framgår att var och en har rätt till skydd av de personuppgifter som rör honom eller henne. Rättighetens innebörd är att personuppgifter ska behandlas lagenligt för bestämda ändamål och på grundval av den berörda personens samtycke eller någon annan legitim och lagenlig grund.

Varje begränsning i utövandet av de rättigheter och friheter som erkänns i stadgan ska enligt artikel 52.1 vara föreskriven i lag och förenlig med det väsentliga innehållet i dessa rättigheter och friheter. Begränsningar får, med beaktande av proportionalitetsprincipen, endast göras om de är nödvändiga och faktiskt svarar mot mål av allmänt samhällsintresse som erkänns av unionen eller behovet av skydd för andra människors rättigheter och friheter.

Allmänt om barnkonventionen

Barnkonventionen inkorporerades i svensk rätt 2020 genom lagen (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter. All lagstiftning som rör barn ska utformas i överensstämmelse med barnkonvention (prop. 2017/18:186 s. 94).

Barnkonventionen innehåller fyra grundprinciper som ska vara vägledande för hur helheten i konventionen ska tolkas: förbudet mot diskriminering i artikel 2.1, principen om barnets bästa i artikel 3.1, rätten till liv, överlevnad och utveckling i artikel 6 och rätten att bilda och uttrycka sina åsikter och få dem beaktade enligt artikel 12. Förbudet mot diskriminering innebär att konventionsstaterna ska respektera och tillförsäkra varje barn de rättigheter som anges i konventionen utan åtskillnad av något slag. Principen om barnets bästa innebär att vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ, ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa. Barnets bästa kan inte definieras en gång för alla utan måste kopplas till det individuella barnet och barnets situation (prop. 2017/18:186 s. 96). I artikel 6.2 anges att staten, till det yttersta av sin förmåga, ska säkerställa barnets överlevnad och utveckling. Utveckling är ett helhetsbegrepp som omfattar barnets fysiska, psykiska, andliga, moraliska och sociala utveckling. Enligt artikel 12 ska staten tillförsäkra det barn som är i stånd att bilda egna åsikter rätten att fritt uttrycka dessa i alla frågor som rör barnet. Barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad. För detta ändamål ska barnet, i alla domstolsförfaranden och administrativa förfaranden som rör barnet, särskilt beredas möjlighet att höras, antingen direkt eller genom en företrädare eller ett lämpligt organ och på ett sätt som är förenligt med nationella procedurregler.

Utöver de fyra grundprinciperna finns det anledning att i det nu aktuella sammanhanget lyfta fram ytterligare några bestämmelser i konventionen. Av artikel 3.2 följer att konventionsstaterna åtar sig att tillförsäkra barnet sådant skydd och sådan omvårdnad som behövs för dess välfärd, med hänsyn tagen till de rättigheter och skyldigheter som tillkommer dess

föräldrar, vårdnadshavare eller andra personer som har juridiskt ansvar för barnet, och att de för detta ändamål ska vidta alla lämpliga lagstiftningsåtgärder och administrativa åtgärder. Konventionsstaterna ska säkerställa att ett barn inte skiljs från sina föräldrar mot deras vilja utom i de fall då behöriga myndigheter, som är underställda rättslig prövning, i enlighet med tillämplig lag och tillämpliga förfaranden, bedömer att ett sådant åtskiljande är nödvändigt för barnets bästa (artikel 9). Inget barn får utsättas för godtyckliga eller olagliga ingripanden i sitt privat- och familjeliv (artikel 16.1). Konventionsstaterna erkänner att ett barn med fysisk eller psykisk funktionsnedsättning bör åtnjuta ett fullvärdigt och anständigt liv under förhållanden som säkerställer värdighet, främjar tilltron till den egna förmågan och möjliggör barnets aktiva deltagande i samhället (artikel 23.1). Konventionsstaterna ska vidta alla lämpliga åtgärder för att förhindra att barn utnyttjas i narkotikahandel (artikel 33). Konventionsstaterna ska även skydda barnet mot alla andra former av utnyttjande som kan skada barnet i något avseende (artikel 36). Staterna ska säkerställa att inget barn olagligt eller godtyckligt berövas sin frihet (artikel 37).

Allmänt om FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning

En annan central konvention på området för mänskliga rättigheter är FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Sverige ratificerade konventionen 2008. Den tydliggör mänskliga rättigheter i relation till personer med funktionsnedsättning. Dess syfte är enligt artikel 1 i konventionen att främja, skydd och säkerställa det fulla och lika åtnjutandet av alla mänskliga rättigheter och grundläggande friheter för alla personer med funktionsnedsättning och att främja respekten för deras inneboende värde. Av artikel 7 framgår att konventionsstaterna ska vidta alla nödvändiga åtgärder som behövs för att säkerställa att barn med funktionsnedsättning fullt åtnjuter alla mänskliga rättigheter och grundläggande friheter på lika villkor som andra barn. I alla åtgärder som rör barn med funktionsnedsättning ska barnets bästa komma i främsta rummet. Konventionsstaterna ska säkerställa att barn med funktionsnedsättning har rätt att fritt uttrycka sina åsikter i alla frågor som rör dem, varvid deras åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till deras ålder och mognad på samma villkor som för andra barn, och att de för att utöva denna rättighet erbjuds stöd anpassat till funktionsnedsättning och ålder. Konventionsstaterna ska enligt artikel 12.3 vidta ändamålsenliga åtgärder för att erbjuda personer med funktionsnedsättning tillgång till det stöd de kan behöva för att utöva sin rättskapacitet. Enligt artikel 14 ska konventionsstaterna säkerställa att personer med funktionsnedsättning på lika villkor som andra åtnjuter rätt till frihet och inte berövas sin frihet på ett olagligt eller godtyckligt sätt samt att ingen frihetsberövas på grund av en funktionsnedsättning. FN:s kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättning har publicerat riktlinjer om rätten till frihet och säkerhet för personer med funktionsnedsättning. I dessa har kommittén slagit fast att artikel 14 inte medger några undantag som innebär att personer kan frihetsberövas på grund av deras faktiska eller upplevda funktionsnedsättning. Konventionsstaterna ska vidta alla ändamålsenliga

åtgärder för att skydda personer med funktionsnedsättning, såväl inom som utom hemmet, mot alla former av utnyttjande (artikel 16.1). Alla personer med funktionsnedsättning ska vidare ha rätt till respekt för sin personliga integritet och rörelsefrihet på samma villkor som andra (artikel 17 och 18). Ingen person med funktionsnedsättning, utan avseende på bostadsort eller boendeförhållanden, får utsättas för ett godtyckligt eller olagligt ingripande i sitt privatliv, familjeliv, hem eller sin korrespondens eller annan typ av kommunikation eller för olagliga angrepp på sin heder och sitt anseende (artikel 22.1).

Den föreslagna regleringen inskränker rätten till skydd för den personliga integriteten

Elektronisk övervakning enligt förslagen i detta utkast till lagrådsremiss innebär ett långtgående ingrepp i barnets eller den unges privata sfär och får därmed anses utgöra ett betydande intrång i den personliga integriteten i den mening som avses i 2 kap. 6 § andra stycket regeringsformen. Förslagen innebär att Statens institutionsstyrelse (SiS), efter beslut av domstol, under den tid som anges i den särskilda föreskriften som socialnämnden har beslutat ska kunna kontrollera att barnet eller den unge befinner sig i bostaden eller på annan anvisad plats som kan likställas med bostad (avsnitt 6.3), samt att SiS och socialnämnden ska få behandla uppgifter om detta (avsnitt 7). Åtgärden innebär således övervakning av barnets eller den unges personliga förhållanden. Vidare kommer åtgärden normalt att beslutas utan samtycke från barnet eller den unge (avsnitt 6.3). Att övervakningen inte kan komma till stånd utan att barnet eller den unge medverkar till verkställigheten (avsnitt 6.7.2) kan inte anses innebära att övervakningen sker med samtycke på det sätt som avses i bestämmelsen. Den föreslagna regleringen kommer vidare att leda till att känsliga personuppgifter och andra uppgifter om ömtåliga personliga förhållanden behandlas av bl.a. SiS och socialnämnden (avsnitt 7). Sammantaget görs, i likhet med bl.a. *JO*, *Umeå universitet* och *Socialstyrelsen*, bedömningen att den föreslagna lagstiftningsåtgärden inskränker den rätt till skydd mot betydande intrång i den personliga integriteten som följer av 2 kap. 6 § andra stycket regeringsformen. Förslaget får även anses innebära en inskränkning av rätten till privatliv enligt artikel 8 i Europakonventionen och artikel 7 i EU:s rättighetsstadga.

Den föreslagna regleringen står inte i strid med förbudet mot dubbelbestraffning

Elektronisk övervakning är inte en bestraffning eller annan typ av sanktion som vidtas mot barnet eller den unge med anledning av ett brott, utan utgör en kontrollåtgärd som vidtas inom ramen för en insats inom socialtjänsten till skydd för barnet eller den unge. Ett beslut om elektronisk övervakning av den som avslutar en vistelse på ett särskilt ungdomshem kan därför inte, såsom *Civil Rights Defenders* anför, anses stå i strid med förbudet mot dubbelbestraffning i artikel 4 i det sjunde tilläggsprotokollet till Europakonventionen

En särskild föreskrift i förening med elektronisk övervakning innebär inte ett frihetsberövande...

Som framgår av avsnitt 4 föreslås det i promemorian att socialnämnden ska kunna besluta om särskilda föreskrifter till barn och unga som innebär att barnet eller den unge under vissa närmare angivna tider ska uppehålla sig i bostaden eller annan anvisad plats som kan likställas med bostad. Elektronisk övervakning enligt förslaget i detta utkast till lagrådsremiss utgör i sig inte någon inskränkning av rörelsefriheten, utan används för att förbättra möjligheterna till kontroll av att barnet eller den unge följer den särskild föreskriften (jfr t.ex. prop. 2019/20:118 s. 75). Rörelsefriheten och skyddet för den personliga integriteten har dock ett starkt samband och samspelar, bl.a. på det sättet att en inskränkning av rörelsefriheten kan ses som mera ingripande om den förenas med elektronisk övervakning.

Ystads tingsrätt bedömer att redan den särskilda föreskriften i sig kan utgöra ett frihetsberövande enligt artikel 5 i Europakonventionen. Den frågan hanteras inom ramen för ett annat lagstiftningsärende. Eftersom den elektroniska övervakningen innebär att den särskilda föreskriften blir mera ingripande måste det emellertid göras en samlad bedömning av huruvida den omständigheten att den särskilda föreskriften kontrolleras med hjälp av elektronisk övervakning innebär att barnet eller den unge är frihetsberövad i konventionens mening. *Ystads tingsrätt* lyfter därvid särskilt fram att den elektroniska övervakningens frihetsberövande karaktär betonades när metoden infördes som alternativ till fängelse.

Europadomstolen har i flera fall ansett att rörelsebegränsande åtgärder av betydligt mera ingripande slag än de som nu är aktuella inte utgjorde ett frihetsberövande i konventionens mening. Ett av fallen gällde en person som under 16 månader tilläts vara på jobbet men var ålagd att vara hemma mellan kl. 19.00–07.00 på vardagar samt hela helgerna. Domstolen framhöll att klaganden kunde arbeta och vara i hemmet, och att det därmed inte var fråga om ett frihetsberövande (*Trijonis mot Litauen*, mål 2333/02, beslut den 15 december 2005). Att övervakas av polisen, tillsammans med villkor om att bo på ett visst ställe och andra restriktioner, har också ansetts huvudsakligen vara en inskränkning i rörelsefriheten och inte ett frihetsberövande. Detta gäller i vart fall när den begränsade inte är tvungen att bo i ett visst, begränsat område, får lämna sitt hem under dagen och tillåts ha ett mera socialt liv (se bl.a. *Raimondo mot Italien*, mål 12954/87, dom den 22 februari 1994). Samma bedömning gjordes i *De Tommaso mot Italien*, mål 43395/09, dom den 23 februari 2017. Där gällde krav på att bl.a. bo på en viss adress, vara hemma under vissa tider och att undvika vissa platser. Europadomstolen fann att åtgärderna inte var så ingripande att de utgjorde ett frihetsberövande, varför artikel 5 inte var tillämplig. Det relevanta var att personen fick röra sig fritt i hemmet under dagarna och att han kunde upprätthålla ett socialt liv och kontakt med omvärlden. Sedd i ljuset av denna praxis kan den rörelsebegränsning som en särskild föreskrift i enlighet med promemorians förslag i förening med elektronisk övervakning enligt förslagen i detta utkast till lagrådsremiss inte anses utgöra ett frihetsberövande. Det gäller särskilt som det är fråga om stationär övervakning utan utrymme för positionering (avsnitt 6.17) och att överträdelser inte beivras (avsnitt 6.14).

...men begränsar rörelsefriheten enligt regeringsformen och Europakonventionen

Den i promemorian föreslagna särskilda föreskriften om skyldighet att uppehålla sig i bostaden utgör en begränsning av rörelsefriheten enligt 2 kap. 8 § regeringsformen och artikel 2 i det fjärde tilläggsprotokollet till Europakonventionen. Denna begränsning blir mer långtgående genom att föreskriften kontrolleras med hjälp av elektronisk övervakning.

Den föreslagna regleringen tillgodoser ett legitimt intresse

Den i promemorian föreslagna särskilda föreskriften om skyldighet att uppehålla sig i bostaden syftar till att säkerställa det enskilda barnets eller den unges behov av struktur, tillsyn och dygnsvila genom att skydda dem från att vistas i skadliga miljöer kvälls- och nattetid. Elektronisk övervakning är ett verktyg vars omedelbara syfte är att, när det finns behov av det, kontrollera efterlevnaden av den särskilda föreskriften för att förbättra möjligheten att se till att barnet eller den unge stannar hemma under de tider som anges i föreskriften. Tillsammans syftar de båda åtgärderna till att ge skydd och stöd till de barn och unga som riskerar att involveras i eller ägna sig brottslig verksamhet, vilket är en skyldighet för det allmänna (jfr bl.a. artikel 6.2 i barnkonventionen). Den föreslagna regleringen har därmed ett syfte som är godtagbart i ett demokratiskt samhälle (jfr 2 kap. 21 § regeringsformen), ska tillgodose skyddet för barn och ungas hälsa och moral (jfr artikel 8 i Europakonventionen och artikel 2 i det fjärde tilläggsprotokollet till konventionen) och svarar mot ett mål av allmänt samhällsintresse som erkänns av unionen (jfr artikel 52.1 i EU:s rättighetsstadga). Ändamålet med regleringen är därmed förenligt med regeringsformen, Europakonventionen och EU:s rättighetsstadga.

Den föreslagna regleringen är ändamålsenlig och nödvändig

I avsnitt 5 görs bedömningen att regleringen är ändamålsenlig och effektiv. Det som anförs där, bl.a. att det inte finns några mindre ingripande alternativ för att effektivt kontrollera att barnet eller den unge följer den särskilda föreskriften och att den elektroniska övervakningen tillsammans med andra åtgärder kan bidra till att stoppa nyrekrytering av barn och unga till kriminella nätverk, gör sig gällande även här. Det finns därutöver anledning att understryka att en förutsättning för att besluta om elektronisk övervakning enligt förslaget är att övervakningen är nödvändig för att kontrollera efterlevnaden av den särskilda föreskriften samt att det finns skäl att anta att övervakningen behövs för att förebygga och förhindra att barnet eller den unge involveras i eller ägnar sig åt brottslig verksamhet. Syftet med dessa krav är att säkerställa att elektronisk övervakning inte används om det i det enskilda fallet finns mindre ingripande alternativ eller om det inte finns anledning att tro att övervakningen kan få avsedd effekt (avsnitt 6.3).

När det gäller ändamålsenligheten av den elektroniska övervakningen anför *Polismyndigheten* att den förväntade effekten ur ett brottsförebyggande perspektiv kan ifrågasättas eftersom myndigheterna inte aktivt ska leta efter det avvika barnet utan endast skyndsamt underrätta socialnämnden som i sin tur saknar närmare förutsättningar att kunna hitta barnet eller den unge då möjligheter att positionera barnet därefter syns

saknas. Den särskilda föreskriften och den därmed sammanhängande elektroniska övervakningen är emellertid en insats inom socialtjänsten som syftar till att ge barnet eller den unge nödvändigt skydd och stöd för att förebygga och förhindra att han eller hon involveras i eller ägnar sig åt brottslig verksamhet. Övervakningen syftar däremot inte till att avbryta eller förhindra specifika brott. Regleringen tar alltså inte sikte på situationer där det bedöms finnas en akut risk för att barnet eller den unge ska begå ett allvarligt brott, utan i stället på att förebygga och förhindra att barnet utvecklas på ett sätt som gör att man behöver befara detta. Om situationen är så allvarlig att ett barn eller en ung person som lämnar hemmet bedöms behöva sökas upp omedelbart för att förhindra ett allvarligt brott är det således inte åtgärder enligt den i promemorian föreslagna nya lagen som barnet eller den unge i första hand behöver utan i stället omedelbar vård med stöd av lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga eller, om förutsättningarna för det är uppfyllda, till och med ett straffprocessuellt ingripande.

Den föreslagna regleringen står i rimlig proportion till det legitima intresse som den är avsedd att tillgodose

Elektronisk övervakning innebär, som flera remissinstanser påpekar, bl.a. JO, SKR, Sveriges advokatsamfund och Varbergs kommun, ett betydande intrång i den personliga integriteten. Den elektroniska övervakningen sker dock i barnets eller den unges intresse och får bara pågå under en begränsad tid på dygnet. Det är alltså inte fråga om elektronisk övervakning dygnet runt. Dessutom får positionering inte ske, utan den elektroniska övervakningen sker bara i barnets eller den unges hem. Uppgifterna från den elektroniska övervakningen ska gallras efter två månader och får inte användas för andra ändamål än att kontrollera huruvida barnet följer den särskilda föreskriften. Som framgår av avsnitt 7 görs bedömningen att de integritetsrisker som förslagen ger upphov till när det gäller behandling av personuppgifter är begränsade.

Även om övervakningen är begränsad till de platser och tider som framgår av den särskilda föreskriften, så kommer barnet eller den unge att behöva bära en sändare på kroppen dygnet runt under hela beslutets giltighetstid. Det innebär, som flera remissinstanser påpekar, bl.a. Bris, Maskrosbarn, Rädda Barnen, Unicef Sverige och Umeå kommun, en risk för såväl stigmatisering av barnet eller den unge som att barnet får en kriminell självbild. För att motverka detta är det viktigt att den utrustning som barnet eller den unge ska bära på kroppen är så diskret som möjligt. SiS har arbetshypotesen att en stationär övervakning av det slag som föreslås i detta utkast till lagrådsremiss ska kunna genomföras med en sändare som kan bäras i form av en länk på armen av samma format som ett armbandsur. Det bör i så fall avsevärt kunna minska risken för stigmatisering (avsnitt 10.2).

I promemorian föreslås inte någon bortre tidsgräns för beslut om en särskild föreskrift att uppehålla sig i bostaden. Enligt förslagen i detta utkast till lagrådsremiss ska det inte heller gälla någon bortre tidsgräns för beslut om elektronisk övervakning. Beslut om elektronisk övervakning ska dock endast få beslutas av domstol, och då för högst tre månader i taget. Domstolarna ska inom ramen för den proportionalitetsbedömning som

alltid ska göras bevaka att övervakningen inte pågår för länge. Socialnämnden ska dessutom besluta att övervakningen ska upphöra om det inte längre finns skäl för den. Barnet, barnets vårdnadshavare och den unge har vidare en rätt att begära att socialnämnden prövar och meddelar ett överklagbart beslut i fråga om övervakningens upphörande. Vid prövningen i domstol kommer såväl barnet eller den unge som barnets vårdnadshavare ha rätt till ett offentligt biträde. Bortsett från rätten till offentligt biträde och kravet på beslut av domstol gäller samma principiella utgångspunkter för den särskilda föreskriftens varaktighet. Socialnämnden och, efter överklagande, domstolen ska bevaka att den särskild föreskriften inte gäller för länge. Socialnämnden ska dessutom besluta att den särskilda föreskriften ska upphöra om det inte längre finns skäl för den. Barnet, barnets vårdnadshavare och den unge har vidare en rätt att begära att socialnämnden prövar och meddelar ett överklagbart beslut i fråga om den särskilda föreskriftens upphörande. Det får vidare förutsättas att det kommer att vara möjligt att få enskilda undantag från den särskilda föreskriften, och därmed övervakningen, i samband med t.ex. familjeresor eller högtidsfirande.

Det ställs förhållandevis höga krav för att besluta om elektronisk övervakning. Kontrollen av den särskilda föreskriften ska som utgångspunkt ske inom ramen för socialnämndens uppföljningsansvar genom personliga kontakter med barnet och vårdnadshavarna, med den unge eller genom kontakter med andra. Elektronisk övervakning får bara beslutas om det är nödvändigt för kontrollen, dvs. om möjligheten att kontrollera efterlevnaden av den särskilda föreskriften genom kontakter med t.ex. vårdnadshavarna är uttömda. Det måste vidare finnas konkreta omständigheter som ger skäl att anta att barnet eller den unge inte kommer att följa den särskilda föreskriften och att övervakningen behövs för att förebygga eller förhindra att barnet eller den unge involveras i eller ägnar sig åt brottslig verksamhet. Begreppet brottslig verksamhet tar inte sikte på enstaka brott av mindre allvarligt slag. Det innebär att elektronisk övervakning endast kan bli aktuellt när det finns skäl att anta att övervakningen behövs för att förebygga och förhindra att barnet eller den unge involveras i eller ägnar sig åt allvarligare brottslighet. Som framhålls i avsnitt 6.3 ska domstolen i varje enskilt fall göra en noggrann proportionalitetsbedömning utifrån det enskilda barnets eller den unges bästa. Domstolsprövningen kommer således bidra till att garantera en försiktig och väl avvägd tillämpning av elektronisk övervakning.

Sammantaget får de inskränkningar i skyddet för rörelsefriheten och den personliga integriteten i övrigt som en särskild föreskrift om skyldighet att uppehålla sig i bostaden i förening med elektronisk övervakning ger upphov till anses stå i rimlig proportion till det intresse som regleringen avser att skydda; nämligen att förebygga och förhindra att barn och unga involveras i eller ägnar sig åt brottslig verksamhet.

Den föreslagna regleringen uppfyller kraven på förutsebarhet

Rekvisiten i den föreslagna bestämmelsen om förutsättningarna för elektronisk övervakning kan, till skillnad från vad bl.a. *JO* och *Stockholms universitet* anser, inte anses vara för vaga. Det är fråga om begrepp och beviskrav som förekommer på flera andra håll i lagstiftningen. I avsnitt 6.3

och i författningskommentaren finns dessutom en redogörelse för hur de olika rekvisiten ska tolkas och förstås. Regleringen bedöms därför, till skillnad från vad *Umeå universitet* och *Socialstyrelsen* anser, vara förenligt med legalitetsprincipen och uppfylla de krav på förutsebarhet som gäller för fri- och rättighetsbegränsande lagstiftning.

Den föreslagna regleringen är förenlig med regeringsformen, Europakonventionen och EU:s rättighetsstadga

De bedömningar som har redovisats ovan innebär sammantaget att den inskränkning av skyddet för rörelsefriheten och den personliga integriteten i övrigt som den föreslagna regleringen innebär bedöms vara förenlig med regeringsformen, Europakonventionen och EU:s rättighetsstadga. Inskränkningen framgår av lag och har ett godtagbart ändamål. Den går inte utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som har föranlett den (jfr 2 kap. 21 § regeringsformen), motsvarar ett trängande socialt behov och är proportionerlig i förhållande till det legitima intresse eller ändamål som den avser att skydda eller uppnå (jfr artikel 8 i Europakonventionen och artikel 2 i det fjärde tilläggsprotokollet till konventionen), samt är nödvändig, proportionerlig och svarar faktiskt mot ett mål av allmänt samhällsintresse (jfr art. 52.1 i EU:s rättighetsstadga).

Den föreslagna regleringen bedöms vara förenlig med barnkonventionen

Av barnkonventionen följer att staten har det yttersta ansvaret för att tillförsäkra barnet skydd och för det ändamålet ska vidta alla lämpliga lagstiftningsåtgärder och administrativa åtgärder. Skyldigheten ska utövas med hänsyn till de rättigheter och skyldigheter som tillkommer föräldrarna och andra som har juridiskt ansvar för barnet och ska läsas tillsammans med övriga artiklar i konventionen (artikel 3.2 och 3.3). Familjens centrala betydelse framkommer även i artikel 5, där det bl.a. framgår att staten ska respektera det ansvar och de rättigheter och skyldigheter som tillkommer föräldrar, och i artikel 18, där det bl.a. framgår att vårdnadshavarna har huvudansvaret för barnets uppfostran och utveckling. I de fall där vårdnadshavarna samtycker till den elektroniska övervakningen föreligger ingen konflikt mellan statens respektive vårdnadshavarnas ansvar för att skydda barnet. I de fall där vårdnadshavarna motsätter sig övervakningen bör statens ansvar anses väga tyngre. Enligt artikel 6.2, som ger uttryck för en av de grundläggande principerna i barnkonventionen, åligger det nämligen staten att, till det yttersta av sin förmåga, säkerställa barnets utveckling. Staten ska vidare vidta alla lämpliga åtgärder för att förhindra att barn utnyttjas i narkotikahandel (artikel 33) och skydda barnet mot alla former av utnyttjande (artikel 36). Elektronisk övervakning bedöms kunna bidra till att syftet med den särskilda föreskriften förverkligas, dvs. att skydda barn och unga genom att förebygga och förhindra att de involveras i eller ägnar sig åt brottslig verksamhet. Regleringen bidrar således till att Sverige kan uppfylla sitt åliggande att skydda barnet enligt dessa artiklar. En möjlighet att besluta om elektronisk övervakning skulle i förlängningen även kunna leda till att färre barn behöver skiljas från sina föräldrar genom att det kan förebyggas att barnets situation blir så allvarlig att han eller hon behöver omhändertas för vård utanför hemmet enligt lagen med särskilda

bestämmelser om vård av unga (jfr artikel 9). Detta tillvaratar såväl barnets bästa som barnets rätt till familjeliv (jfr artikel 16).

Vidare ska barnets bästa enligt den föreslagna regleringen vara avgörande vid bedömningen av frågor om elektronisk övervakning (avsnitt 6.3). Det innebär att socialnämnden och domstolen i varje enskilt fall ska beakta bl.a. barnets ålder och individuella förutsättningar och säkerställa att ett beslut om elektronisk övervakning är förenligt med barnets bästa.

Regleringen om elektronisk övervakning ska framgå av lag och bedöms uppfylla de krav som gäller för inskränkningar av fri- och rättighets-skyddet i regeringsformen, Europakonventionen och EU:s rättighetsstadga. Ett beslut om elektronisk övervakning utgör alltså inte, som *Civil Rights Defenders* anför, ett godtyckligt och olagligt ingripande i barnets privatliv i strid med artikel 16 i barnkonventionen.

I promemorian föreslås ett antal bestämmelser om barns ställning som ska gälla även vid handläggning av ärenden och mål om elektronisk övervakning. Det handlar bl.a. om att hänsyn till barnets åsikter ska tas vid bedömningen av barnets bästa, att barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till hans eller hennes mognad, att ett barn som har fyllt 15 år har rätt att själv föra sin talan och att ett barn som är yngre än 15 år får höras i domstol om han eller hon inte kan ta skada av det. I detta utkast till lagrådsremiss föreslås vidare att barnet ska ha en rätt till offentligt biträde i mål om elektronisk övervakning samt att det offentliga biträdet även ska vara ställföreträdare för ett barn som är 13–14 år i de fall där barnet och vårdnadshavarna har motstridiga intressen (avsnitt 6.12). Till skillnad från vad *Borås kommun* gör gällande görs därför bedömningen att barns rätt att uttrycka sin åsikt och få den beaktad enligt artikel 12 i barnkonventionen tillgodoses genom förslaget.

Sammantaget görs, till skillnad från bl.a. *Sveriges Advokatsamfund* och *Unicef Sverige*, bedömningen att den föreslagna regleringen är förenlig med barnkonventionen.

Den föreslagna regleringen bedöms vara förenlig med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Riksförbundet FUB erinrar om att personer med funktionsnedsättning enligt artikel 14 i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning inte ska berövas sin frihet olagligen eller godtyckligt och att varje frihetsberövande ska ske i enlighet med lagen samt att förekomst av funktionsnedsättning inte i något fall ska rättfärdiga frihetsberövande. Husarrest är enligt organisationen en form av frihetsberövande som riskerar att missgynna både vuxna och barn med funktionsnedsättning. Ovan redovisas bedömningen att en särskild föreskrift om skyldighet att uppehålla sig i hemmet i förening med elektronisk övervakning inte utgör ett frihetsberövande. Oavsett hur man ser på den frågan ska emellertid framhållas att den föreslagna regleringen riktar sig mot alla barn och unga mellan 13–20 år. Det innebär att de inskränkningar i grundläggande fri- och rättigheter som förslagen kan medföra inte riktar sig mot någon speciell grupp av barn och unga, t.ex. barn och unga med en funktionsnedsättning. En funktionsnedsättning är således inte ett kriterium i sig för elektronisk övervakning. Saken avgörs

utifrån andra kriterier som att det på grund av konkreta omständigheter finns skäl att anta att den elektroniska övervakningen behövs för att förebygga och förhindra att barnet eller den unge involveras i eller ägnar sig åt brottslig verksamhet.

Konventionsstaterna ska enligt artikel 16.1 vidta alla ändamålsenliga åtgärder för att skydda personer med funktionsnedsättning, såväl inom som utom hemmet, mot alla former av utnyttjande. Elektronisk övervakning kan bidra till att skydda barn och unga med funktionsnedsättning från att utnyttjas i brottslig verksamhet.

Ett beslut om elektronisk övervakning fattas enligt bestämmelser i lag och är omgärdat av rättssäkerhetsgarantier. Det är därmed inte fråga om något godtyckligt eller olagligt ingripande i privatlivet (jfr artikel 22.1).

Alla personer med funktionsnedsättning ska vidare ha rätt till respekt för sin personliga integritet och rörelsefrihet på samma villkor som andra (artikel 17 och 18). Som konstateras ovan gör den föreslagna regleringen inte någon åtskillnad mellan barn och unga med funktionsnedsättning och andra barn och unga.

Ett barns med funktionsnedsättning åsikter ska enligt artikel 7 tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad. Detta tillgodoses i den föreslagna regleringen genom att en proportionalitetsbedömning ska göras och barnets bästa vara avgörande i alla frågor om elektronisk övervakning. I avsnitt 6.3 framhålls dessutom särskilt att eventuella funktionsnedsättningar noga ska beaktas när socialnämnden och förvaltningsrätten tar ställning till vilket betydelse som ska tillmätas att barnet eller den unge förklarar att han eller hon inte tänker följa den särskilda föreskriften.

Sammantaget görs bedömningen att förslagen är förenliga med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

9 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Utkastets förslag

De föreslagna ändringarna ska träda i kraft den 1 januari 2027.

Utkastets bedömning

Det finns inte behov av några särskilda övergångsbestämmelser.

Promemorians förslag

Promemorians förslag stämmer inte överens med utkastets förslag. Promemorian föreslår ett ikraftträdande den 1 mars 2026.

Remissinstanserna

Ingen remissinstans yttrar sig särskilt över ikraftträdande och övergångsbestämmelser gällande elektronisk övervakning.

Skälen för utkastets förslag och bedömning

I detta utkast till lagrådsremiss behandlas och kompletteras promemorians förslag som rör möjligheten för socialnämnden att besluta att efterlevnaden av en särskild föreskrift om skyldighet för barnet eller den unge att under vissa tider uppehålla sig i bostaden eller annan anvisad plats som kan likställas med bostad ska få kontrolleras med hjälp av elektronisk övervakning. Övriga förslag i promemorian bereds för närvarande i Regeringskansliet inom ramen för en annan lagstiftningsprodukt. De förslag som lämnas i detta utkast utgår från att övriga förslag som lämnats i promemorian kommer att genomföras och träda i kraft samtidigt.

Det är angeläget att ändringarna träder i kraft så snart som möjligt. Givet den utveckling vi ser när det gäller allvarlig brottslighet bland barn och unga är det viktigt att socialnämnden snarast möjligt får fler verktyg till skydd för barn och unga för att effektivare kunna förebygga och förhindra att de involveras i brottslig verksamhet. Med hänsyn till den förberedelse- och utbildningsbehov som Statens institutionsstyrelse behöver för att kunna verkställa den elektroniska övervakningen bedöms den 1 januari 2027 vara den tidigaste tidpunkt som lagändringarna kan träda i kraft.

De övergångsbestämmelser som föreslås i promemorian rör promemorians övriga förslag, som bereds inom ramen för en annan lagstiftningsprodukt i Regeringskansliet. Några särskilda övergångsbestämmelser med anledning av de lagändringar om elektronisk övervakning som föreslås i detta utkast till lagrådsremiss bedöms inte behövas.

10 Konsekvenser av förslagen

10.1 Ekonomiska konsekvenser

Utkastets bedömning:

Förslagen bedöms leda till kostnadsökningar för Statens institutionsstyrelse och Domstolsverket.

Några förslag bedöms medföra mindre kostnadsökningar för de allmänna förvaltningsdomstolarna och Polismyndigheten, dock inte med ett större belopp än att det ryms inom befintliga ekonomiska ramar.

Promemorians bedömning

Promemorians förslag stämmer inte överens med utkastets förslag. Promemorian behandlar inte frågan om kostnader för Statens institutionsstyrelse, kostnader för de allmänna förvaltningsdomstolarna avseende samtliga beslut om elektronisk övervakning och Polismyndighetens

kostnader för handräckning i samband med verkställande av elektronisk övervakning.

Remissinstanserna

Få remissinstanser yttrar sig specifikt över kostnaderna för regleringen om elektronisk övervakning med anledning av ett beslut av socialnämnden om en skyldighet för barn och unga att mellan vissa tider uppehålla sig i bostaden eller annan anvisad plats som kan likställas med bostad. Flera remissinstanser, bl.a. *Domstolsverket, förvaltningsrätterna i Falun, Jönköping och Malmö* samt *Umeå kommun* och *Polismyndigheten*, bedömer dock att promemorians kostnadsberäkningar inte i tillräcklig utsträckning tar hänsyn till de kostnader som förslagen om elektronisk övervakning bedöms medföra.

Skälen för utkastets bedömning

Konsekvenser för de allmänna förvaltningsdomstolarna att pröva mål om elektronisk övervakning

I avsnitt 6.1 föreslås att förvaltningsrätten efter ansökan av socialnämnden ska pröva frågor om elektronisk övervakning. I promemorian föreslås att socialnämnden ska besluta om elektronisk övervakning. Det saknas därför underlag i promemorian för beräkning av kostnaderna för de allmänna förvaltningsdomstolarna att som första instans på ansökan av socialnämnden pröva frågor om elektronisk övervakning. En beräkning av kostnaderna för de allmänna förvaltningsdomstolarna för en sådan ordning behöver därför göras.

Den ordning som föreslås i avsnitt 6.1 innebär att förvaltningsrätten efter ansökan av socialnämnden ska pröva frågor om elektronisk övervakning med anledning av ett beslut av socialnämnden om en skyldighet för barn och unga att mellan vissa tider uppehålla sig i bostaden eller annan anvisad plats som kan likställas med bostad. I detta ligger bl.a. att domstolen ska pröva de förutsättningar som föreslås gälla för elektronisk övervakning (avsnitt 6.3), förordna om biträden i målet (avsnitt 6.12) och vid behov hålla muntlig förhandling (avsnitt 6.11). I avsnitt 6.4 föreslås vidare att elektronisk övervakning får beslutas för barn som har fyllt 13 år och för unga. Detta skiljer sig från promemorians förslag i vilken en 15-årsgräns föreslås. En lägre åldersgräns för elektronisk övervakning innebär att en större målgrupp kan bli aktuell för sådana beslut.

I avsnitt 6.11 görs bedömningen att förvaltningsprocesslagens (1971:291) bestämmelser om muntlig förhandling i förvaltningsrätt bör gälla i mål om elektronisk övervakning, vilket överensstämmer med promemorians bedömning. Som *förvaltningsrätterna i Malmö* och *Umeå* bedömer är det rimligt att utgå ifrån att muntlig förhandling kommer att begäras i de allra flesta mål om elektronisk övervakning då besluten avser intrång i dessa barn och ungas grundlagsfästa rätt till privatliv och personliga integritet.

Målen om elektronisk övervakning som ska prövas bedöms vara mer komplexa och omfattande än de mängdmål enligt socialtjänstlagen (2025:400) som vanligtvis hanteras av förvaltningsrätten, bl.a. mot bakgrund av att flertalet mål förväntas omfatta muntlig förhandling. De

förväntas dock bli mindre komplexa och omfattande än mål som rör lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU). Mot bakgrund av dessa förhållanden bör den genomsnittliga styckkostnaden om 16 096 kronor per mål i förvaltningsrätten, vara en lämplig beräkningsgrund. Enligt promemorian kan det uppskattningsvis antas handla om cirka 100 beslut årligen om elektronisk övervakning. Det är dock rimligt att anta att antalet beslut kan förväntas bli något lägre det första året då lagstiftningen är ny, omkring 50 beslut.

Mot bakgrund av dessa antaganden bedöms kostnaden för förvaltningsrätten uppgå till 805 000 kronor 2027 och därefter till 1 600 000 kronor per år. Bedömningen är att kostnaderna kan hanteras inom Sveriges Domstolars befintliga ekonomiska ramar.

Kostnader för de allmänna förvaltningsdomstolarna avseende överklaganden

I avsnitt 6.15 föreslås att förvaltningsrättens beslut i mål om elektronisk övervakning ska kunna överklagas till kammarrätten utan krav på prövningstillstånd. Även ett beslut av socialnämnden där nämnden har prövat en fråga om upphörande av elektronisk övervakning föreslås kunna överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Andra beslut av socialnämnden i frågor om elektronisk övervakning ska inte kunna överklagas.

I promemorian föreslås att prövningstillstånd ska krävas i kammarrätten i samtliga mål enligt den i promemorian föreslagna nya lagen, dvs. även mål om elektronisk övervakning. I promemorian uppskattas att omkring en sjättedel av besluten som fattas med stöd av bestämmelserna i den i promemorian föreslagna lagen kommer att överklagas, medan *Domstolsverket* uppskattar överklagandefrekvensen till omkring 20 procent. Dessa bedömningar är förvisso gjorda utifrån att det är socialnämnden som beslutar om elektronisk övervakning och utifrån helheten i de lagförslag som föreslås i promemorian.

Domstolsverket anser att styckkostnaden för överklaganden är för lågt beräknad och invänder också mot promemorians bedömning om att det inte tillkommer några kostnader i kammarrätt på grund av förslaget om krav på prövningstillstånd och framhåller att även mål med krav på prövningstillstånd genererar kostnader.

Beslut om elektronisk övervakning innebär ett ingrepp i den personliga integriteten och kan därför förväntas ha en högre överklagandefrekvens än övriga beslut utifrån lagen. Samtidigt föreslås i utkastet att beslut om elektronisk övervakning ska prövas av förvaltningsrätten som första instans, vilket ökar rättssäkerheten och kan minska benägenheten att överklaga. Utifrån att det i övrigt saknas underlag för bedömningen rörande överklagandefrekvensen vad gäller elektronisk övervakning bör Domstolsverkets antagande om en överklagandefrekvens om 20 procent vara rimlig. Den genomsnittliga styckkostnaden för mål rörande elektronisk övervakning i kammarrätten bör uppgå till 28 598 kronor. Utifrån dessa antaganden bör därmed kostnaden för kammarrätternas hantering av mål om elektronisk övervakning uppgå till cirka 572 000 kronor per år efter det första året. Första året bör kostnaderna uppgå till 286 000 kronor. Bedömningen är att dessa kostnader kan hanteras inom Sveriges Domstolars befintliga ekonomiska ramar.

Kostnader för offentliga biträden

I avsnitt 6.12 föreslås bl.a. att offentligt biträde ska förordnas för barnet eller den unge och för barnets vårdnadshavare dels i mål om elektronisk övervakning, dels när barnet, barnets vårdnadshavare eller den unge uttrycker en vilja att överklaga socialnämndens beslut i ett ärende om upphörande av elektronisk övervakning. Förslaget i promemorian stämmer delvis överens med utkastets förslag. I promemorian föreslås dock att socialnämnden ska fatta beslut om elektronisk övervakning och att handläggningen av dessa ärenden endast bedöms ta begränsad tid i anspråk.

Förslaget i utkastet utgår nu i stället från att förvaltningsrätten ska meddela beslut om elektronisk övervakning och det kan antas att handläggningen av dessa ärenden inte kommer att vara så begränsad som promemorian utgår från. I de allra flesta ärendena kan det bl.a. förutsättas att parterna kommer att begära muntlig förhandling.

Som Domstolsverket framhåller uppgick timkostnadsnormen för år 2025 för ett offentligt biträde med F-skattsedel till 1 626 kronor exklusive mervärdesskatt i den senast beslutade förordningen (2009:1237) om timkostnadsnorm inom rättshjälpsområdet. Bedömningen i utkastet är att beslut om elektronisk övervakning kommer att uppgå till cirka 100 beslut per år och att 20 av dessa beslut kan antas överklagas till kammarrätt. Merparten av ärendena kommer också att innefatta muntlig förhandling och tidsåtgången för dessa ärenden uppskattas till cirka åtta timmar per ärende. Kostnaden för offentliga biträden beräknas därför, till skillnad från den bedömning som görs i promemorian, uppgå till cirka 1 561 000 kronor per år och 780 500 kronor för 2027 i dessa mål i förvaltningsrätt och kammarrätt.

Konsekvenser för Statens institutionsstyrelse

I avsnitt 6.2 föreslås att Statens institutionsstyrelse (SiS), i stället för Polismyndigheten som föreslås i promemorian, ska ansvara för att verkställa den elektroniska övervakningen som domstolen har beslutat om.

SiS har på regeringens uppdrag utrett de praktiska förutsättningarna för myndigheten att verkställa elektroniska övervakning som sker för att kontrollera efterlevnaden av socialnämndens beslut om en särskild föreskrift om att barnet eller den unge uppehåller sig i bostaden eller på annan anvisad plats som kan likställas med bostad i enlighet med den särskilda föreskrift som socialnämnden har beslutat (S2025/01372 och S2025/01926).

I sin redovisning av uppdraget (S2026/00066) har SiS bedömt att kostnaderna för myndigheten uppgår till cirka 56 000 000 kronor 2027, 43 000 000 kronor för 2028 och därefter 39 000 000 kronor fr.o.m. 2029. Kostnaderna för implementering och uppstart gör att kostnaderna blir högre inledningsvis. Kostnaderna är beräknade utifrån 1–100 individer per år och är uppdelade på organisation, förvaltning och drift, operativt arbete och genomförande av övervakningen.

Myndigheten framhåller att det är viktigt att organisationen är skalbar, ur effektivitetssynpunkt, för det fall att den inte används fullt ut. Det finns vissa fasta kostnader som inte påverkas av antalet övervakade barn och unga, t.ex. kostnader för IT-infrastruktur samt bemanning för att hantera

utrustning. Kostnader för bevakning och larmhantering har beräknats, men myndigheten betonar att dessa kostnader kan variera beroende på belastning. Beräkningarna omfattar 18–40 medarbetare som utgår från de nio mest centralt belägna ungdomshemmen och kontoren på myndigheten. Organisationen har beräknats för att kunna hantera 0–100 beslut om elektronisk övervakning. Utöver personalkostnader ingår övriga kostnader så som larm vid utevistelse, fordon, resekostnad och boendekostnader vid längre installationsresor i Sverige. Kostnader för lokaler omfattas inte då myndigheten har utgått från att befintliga institutioner rymmer den tillkommande verksamheten.

De kostnader som SiS redovisat förefaller rimliga, varför myndighetens beräkningar bör kunna ligga till grund för kostnadsberäkningen.

Konsekvenser för Polismyndigheten

I avsnitt 6.9 föreslås att SiS och socialnämnden ska få begära att Polismyndigheten lämnar hjälp vid montering och borttagande av den utrustning som behövs för den elektroniska övervakningen. En begäran om hjälp ska få göras endast om det på grund av särskilda omständigheter befäras att åtgärden inte kan utföras utan att polismans befogenhet att använda våld eller belägga någon med fängsel behöver tillgripas, eller om det annars finns synnerliga skäl. Den myndighet som begär hjälp ska lämna Polismyndigheten de uppgifter om barnet eller den unge eller om närstående till honom eller henne som behövs för att Polismyndigheten ska kunna planera och genomföra handräckningen.

I promemorian görs bedömningen att handräckning kommer att användas med försiktighet av socialnämnderna varför kostnaderna för Polismyndigheten antas bli begränsade. I promemorian framhålls dock att omfattningen av Polismyndighetens handräckning måste följas upp och att den kan behöva kostnadsberäknas på nytt någon tid efter det att den nya ordningen har implementerats.

Till skillnad från bedömningen i promemorian bedöms att handräckning kommer att begäras i fler fall av SiS och socialnämnderna vid montering och bortmonteringen av den elektroniska utrustningen. Det kan antas att SiS och socialnämnderna generellt kommer att utgå från en försiktighetsprincip där man tar det säkra före det osäkra i de fall det är svårt att bedöma risker vid montering och borttagande av utrustningen för elektronisk övervakning. Mot den bakgrunden är bedömningen att handräckning av Polismyndigheten kommer att begäras i cirka 70 procent av de beslut som verkställs.

Den genomsnittliga kostnaden för Polismyndigheten per handräckning avseende LVU beräknas till 6 465 kronor och den genomsnittliga kostnaden för samtliga handräckningsärenden beräknas till 3 717 kronor. Handräckning avseende lagen (med särskilda bestämmelser om vård av unga) uppgår till i genomsnitt 7,3 timmar och genomsnittet för samtliga handräckningar uppgår till 4,2 timmar. Det är rimligt att anta att montering respektive borttagande av den utrustning som behövs för den elektroniska övervakningen samt eventuellt tillkommande tid vid fellarm bör omfatta cirka 7,3 timmar snarare än 4,2 timmar sammantaget.

Med dessa utgångspunkter beräknas den årlig kostnaden för Polismyndigheten bli 453 000 kronor för 2027 och därefter cirka 905 000

kronor per år. Dessa kostnader bedöms kunna hanteras inom Polismyndighetens befintliga ekonomiska ramar.

Konsekvenser för kommunerna

Den kommunala finansieringsprincipen ska tillämpas för de kostnader som följer av nya skyldigheter och ambitionshöjningar för kommunerna. I avsnitt 6.1 föreslås att förvaltningsrätten efter ansökan av socialnämnden ska pröva frågor om elektronisk övervakning. Socialnämnden kommer således inte att fatta beslut om elektronisk övervakning utan fatta beslut om att ansöka om elektronisk övervakning hos förvaltningsrätten. Utifrån förslagen i detta utkast till lagrådsremiss kan handläggningen av ärenden om elektronisk övervakning hos socialnämnderna förväntas bestå av bl.a. följande:

- Utredda och ansöka om elektronisk övervakning samt beslut om när denna ska upphöra (avsnitt 6.6, 6.7 och 6.8).
- Delta vid en eventuell muntlig förhandling (avsnitt 6.11).
- Underrätta SiS om förvaltningsrättens beslut (avsnitt 6.7.1, 6.8 och 6.10).
- Delta vid montering av utrustningen av den elektroniska övervakningen (avsnitt 6.7.2).
- Bedöma frågor om handräckning samt vid behov begära sådan (avsnitt 6.9).
- Hantera överklaganden och begäran om att den elektronisk övervakningen ska upphöra (avsnitt 6.8 och 6.15).

Eftersom förslaget endast innebär en möjlighet för kommunerna att använda elektronisk övervakning är finansieringsprincipen inte aktuell.

Sammanlagda kostnader för myndigheter

Den totala kostnaden för SiS och offentliga biträden avseende elektronisk övervakning bedöms uppgå till cirka 57 miljoner kronor 2027, cirka 45 miljoner kronor 2028 och därefter cirka 41 miljoner kronor per år.

10.2 Konsekvenser för barn och unga

Utkastets bedömning

Förslagen förväntas ha övervägande positiva konsekvenser för barn och unga.

Förslagen bedöms kunna förhindra eller förebygga att barn och unga involveras i eller ägnar sig åt brottslig verksamhet.

Promemorians bedömning

Promemorians bedömning stämmer i huvudsak överens med utkastets bedömning.

Remissinstanserna

Majoriteten av de remissinstanser som uttalar sig om konsekvenserna för barn och unga av att bli elektroniskt övervakade framhåller risker med förslaget, däribland *Socialstyrelsen*, *SoS Barnbyar*, *Umeå universitet*, *Unicef Sverige*, *Barnombudsmannen*, *Borås*, *Umeå* och *Huddinge kommuner*, *Förvaltningsrätten i Umeå*, *Institutet för mänskliga rättigheter*, *Kammarrätten i Göteborg*, *Juridiska fakulteten vid Lunds universitet*, *Länsstyrelsen i Gävleborgs län*, *Maskrosbarn*, *Föreningen för Sveriges socialchefer (FSS)*, *Barnens rätt i samhället (Bris)*, *SoS Barnbyar* och *Rädda Barnen*. De framhåller huvudsakligen att barn och unga som blir föremål för elektronisk övervakning t.ex. kan drabbas av stigma, skapa sig en kriminell identitet och hamna i utanförskap.

Många remissinstanser, bl.a. *Helsingborg kommun* och *Stockholms universitet* invänder även att förslaget innebär ett betydande ingrepp i den personliga integriteten för barnet eller den unge. Dessa synpunkter behandlas i avsnitt 8.

Civil Rights Defenders uttrycker oro för att förslaget kommer att omfatta barn och unga med kognitiva eller kommunikativa svårigheter i högre utsträckning än andra barn.

Några remissinstanser, bl.a. *Huddinge kommun* och *Åklagarmyndigheten* för fram att elektronisk övervakning kan hjälpa barnet eller den unge att stå emot grupstryck och bidra till att förebygga och förhindra kriminalitet. *Stockholms kommun* framhåller att elektronisk övervakning skulle kunna möjliggöra att mer tvångsvård genomförs utanför institutionerna. *Varbergs kommun* anser att syftet med rörelsebegränsningen och kontrollen av den i vissa fall är gott, eftersom det kan ge barnet eller den unge stöd och en ursäkt att hålla sig hemma vissa tider, borta från kamrater och grupstryck.

Skälen för utkastets bedömning

Förslagen bedöms kunna förhindra eller förebygga att barn och unga involveras i eller ägnar sig åt brottslig verksamhet

Som framgår av bl.a. avsnitt 5 har den allvarliga brottsligheten bland barn och unga ökat markant. Mot denna bakgrund är det viktigare än någonsin att socialnämnden tidigt kan fatta beslut om kraftfulla sociala insatser som förebygger och förhindrar att barn och unga dras in i gängkriminalitet och begår grova brott. Det finns, så som *Sveriges Advokatsamfund* påpekar, därför ett ökat behov av att anpassa och effektivisera socialtjänstens förebyggande insatser för att möta det ökande antalet barn och unga som riskerar att hamna i kriminalitet eller rekryteras till gängkriminalitet. Den elektroniska övervakningen är tänkt att fungera som ett verktyg för socialtjänsten för att säkerställa att den särskilda föreskriften om skyldighet att barnet eller den unge under vissa tider upprätthåller sig i bostaden, eller på annan anvisad plats som kan likställas med bostad, efterlevs. Syftet med föreskriften är att säkerställa barns och ungas behov av tillsyn, struktur, rutiner och dygnsvila genom att skydda dem från att vistas på olämpliga platser vid olämpliga tider. De barn och unga som främst kan gynnas av en sådan särskild föreskrift är de som vistas i miljöer där det förekommer missbruk eller kriminalitet och som gör det vid olämpliga tider utan tillsyn

av sina vårdnadshavare eller andra trygga vuxna och som därigenom riskerar att involveras i eller utsättas för kriminella handlingar. De remissinstanser som framför synpunkter på konsekvenser för barn och unga gällande föreskriften om skyldighet att under angivna tider vistas i bostaden eller på annan plats som kan likställas med en bostad, behandlas inom ramen för ett annat lagstiftningsärende. Att föreskriften i vissa fall kan kontrolleras med hjälp av elektronisk övervakning bedöms stärka skyddet för barn och unga när det finns skäl att anta att barnet eller den unge inte kommer att följa den särskilda föreskriften, och den elektroniska övervakningen behövs för att förhindra eller förebygga att barnet eller den unge involveras i eller ägnar sig åt brottslig verksamhet (avsnitt 6.3).

I avsnitt 5 beskrivs ingående varför elektronisk övervakning bedöms vara en ändamålsenlig och effektiv åtgärd för att skydda barn och unga. Förutom att den elektroniska övervakningen gör det möjligt för socialnämnden att kontrollera om barnet eller den unge befinner sig i hemmet under anvisade tider, bedöms den även, i likhet med vad *Varbergs kommun* och *Åklagarmyndigheten* anför, underlätta för barnet eller den unge att undvika sammanhang där risken för kriminalitet är hög på grund av grupptryck. Det bör i sammanhanget understrykas att den elektroniska övervakningen är avsedd att vara en förebyggande åtgärd. Barn och unga som är involverade i så pass allvarlig brottslighet att de redan utsätter sin hälsa eller utveckling för en påtaglig risk att skadas bör i stället ges vård enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga.

Elektronisk övervakning som ett sätt att kontrollera en särskild föreskrift om skyldighet att uppehålla sig i bostaden eller på annan anvisad plats som kan likställas med bostad bedöms även stärka skyddet för de barn och unga vars vårdnadshavare av olika anledningar har svårt att på egen hand säkerställa att barnet eller den unge inte vistas på olämpliga platser vid olämpliga tidpunkter. I likhet med vad *Stockholms kommun* anför, bedöms elektronisk övervakning kunna medföra att färre barn och unga som vårdas enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga behöver placeras på ett särskilt ungdomshem. Vidare kan en möjlighet att besluta om elektronisk övervakning, så som framförs i avsnitt 8, i förlängningen även kunna leda till att färre barn behöver skiljas från sina föräldrar genom att det kan förebyggas att barnets situation blir så allvarlig att han eller hon behöver omhändertas för vård enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga. I avsnitt 4.1.6 framgår även att promemorian föreslår att tillämpningsområdet för påföljden ungdomsvård utvidgas genom att insatser enligt den nya föreslagna lagen ska kunna ligga till grund för en sådan påföljd. Om förslaget genomförs innebär det att ungdomsvård skulle kunna väljas som påföljd, i stället för ungdomsövervakning, i fler situationer än i dag. Detta gäller särskilt när en föreskrift om att barnet eller den unge ska uppehålla sig i bostaden vid vissa tider kombineras med ett beslut om elektronisk övervakning.

Konsekvenser för barn och unga med funktionsnedsättning

I avsnitt 8 görs bedömningen att förslagen som lämnas i detta utkast till lagrådsremiss är förenliga med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, något som *Civil Right Defenders* framfört fråga om. Organisationen för även fram att beslut som baseras

på barnets egna uttalanden om att inte följa föreskriften kan vara problematiska, eftersom barn kan uttrycka sig impulsivt och utan att beakta de långsiktiga konsekvenserna. De anser att det kan vara särskilt svårt att göra denna bedömning av barn med kommunikativa eller kognitiva svårigheter.

I avsnitt 6.3 anges som en förutsättning för ett beslut om elektronisk övervakning att det finns skäl att anta att barnet eller den unge inte kommer att följa den särskilda föreskriften. Utgångspunkten för socialtjänstens arbete med barnet eller den unge bör emellertid vara det omvända, dvs. det måste finnas en tro på att barnet eller den unge inte bara kan utan också kommer att följa den särskilda föreskriften i enlighet med beslutet. En sådan utgångspunkt är väsentlig för det förtroende och tillit barnet eller den unge framöver kommer att ha för socialtjänsten. Förtroendet är sin tur av stor vikt i det fortsatta arbetet med att stötta barnet eller den unge och vårdnadshavarna. En förutsättning för ett beslut om elektronisk övervakning bör därför vara att det finns konkreta omständigheter som talar för att barnet eller den unge inte kommer att följa den särskilda föreskriften. Eftersom det är fråga om en skyddslagstiftning bör beviskravet inte vara alltför högt. Mot den bakgrunden delas inte den farhåga som *Civil Right Defenders* för fram om att barn med kommunikativa eller kognitiva svårigheter kommer att bedömas på ett annat sätt. I sammanhanget bör också understrykas vikten av att handläggningen och kommunikationen med barnet anpassas utifrån den enskildes förutsättningar. Det är även viktigt att personer som möter barnet eller den unge i sin yrkesroll försäkras sig om att barnet eller den unge förstår innebörden av den elektroniska övervakningen.

Det kan vidare konstateras att det är allvarligt att barn med funktionsnedsättning utnyttjas i kriminella sammanhang, så som bl.a. *Autism Sverige* påtalar. Elektronisk övervakning som kontrollerar att barnet eller den unge befinner sig i bostaden under de tider som socialnämnden beslutat om bedöms dock vara ett skydd och stöd även för dessa barn från att involveras i kriminalitet.

Den elektroniska övervakningen bör utformas med hänsyn till barnets eller den unges integritet och risk för stigmatisering

Många remissinstanser, bl.a. *Socialstyrelsen, SoS Barnbyar, Umeå universitet, Unicef Sverige, Barnombudsmannen, Borås, Umeå och Huddinge kommuner, Förvaltningsrätten i Umeå, Institutet för mänskliga rättigheter, Kammarrätten Göteborg, Juridiska fakulteten vid Lunds universitet, Länsstyrelsen i Gävleborgs län, Maskrosbarn, Föreningen för Sveriges socialchefer (FSS), Barnens rätt i samhället (Bris), SoS Barnbyar* och *Rädda Barnen* lyfter att den elektroniska övervakningen kan uppfattas som stigmatiserande och vissa av dessa instanser anser även att det riskerar att förstärka eller befästa en kriminell identitet.

Det är en risk som bör uppmärksammas. Den reglering om elektronisk övervakning som föreslås är teknikneutral (avsnitt 6.17). Därigenom möjliggörs användande av den teknik som är mest ändamålsenlig och minst integritetskränkande. I avsnitt 6.2 föreslås att Statens institutionsstyrelse (SiS) ska ansvara för att verkställa den elektroniska övervakningen, bl.a. eftersom myndigheten har lång erfarenhet av att

arbeta med barn och unga. Det förutsätts därför att SiS tar hänsyn till frågan vid upphandling och kravställning av den elektroniska utrustningen. För att motverka stigmatisering är det viktigt att den utrustning som barnet eller den unge ska bära på kroppen är så diskret som möjligt. Det skulle till exempel kunna vara möjligt att genomföra en stationär övervakning av det slag som föreslås i detta utkast till lagrådsremiss med hjälp av en sändare som bärs som en länk på armen, i samma format som ett armbandsur. En sådan utformning skulle i så fall avsevärt kunna minska risken för stigmatisering. Den kvarstående risken för att den elektroniska övervakningen kan uppfattas som stigmatiserande bedöms vara acceptabel eftersom behovet av att skydda barn och unga som riskerar att involveras i, eller utsättas för, kriminalitet väger tyngre.

I avsnitt 5 görs bedömningen att förslaget om elektronisk övervakning är ändamålsenlig och effektiv. Där anförs bl.a. att det inte finns några mindre ingripande alternativ för att effektivt kontrollera att barnet eller den unge följer den särskilda föreskriften och att den elektroniska övervakningen tillsammans med andra åtgärder, kan bidra till att stoppa nyrekrytering av barn och unga till kriminella nätverk. Det finns därutöver anledning att understryka att en förutsättning för att besluta om elektronisk övervakning enligt förslaget är att övervakningen är nödvändig för att kontrollera efterlevnaden av den särskilda föreskriften. Syftet med detta krav är att säkerställa att elektronisk övervakning inte används om det i det enskilda fallet finns mindre ingripande alternativ.

Elektronisk övervakning innebär, som bl.a. *Helsingborg kommun* och *Stockholms universitet* påpekar, ett betydande intrång i den personliga integriteten. Den elektroniska övervakningen sker dock för att stödja och skydda barnet eller den unge och får bara pågå under en begränsad tid på dygnet. Det är inte fråga om elektronisk övervakning dygnet runt och den elektroniska övervakningen sker bara i barnets eller den unges hem.

Vidare kan det konstateras att utan möjlighet till kontroll av den särskilda föreskriften om skyldighet att vid angivna tider upprätthålla sig i bostaden, eller på annan anvisad plats som kan likställas med bostad, riskerar föreskriften och därmed dess positiva effekter för barnet eller den unge att bli verkningslös.

Sammanfattningsvis görs bedömningen att kontroll genom elektronisk övervakning kommer att öka efterlevnaden av den särskilda föreskriften. Detta bedöms i sin tur kunna stärka stödet och skyddet för barn och unga. Förslagen förväntas således sammantaget ha övervägande positiva konsekvenser för barn och unga.

10.3 Konsekvenser för det kommunala självstyret

Utkastets bedömning

Förslagen bedöms inte medföra någon inskränkning i det kommunala självstyret.

Promemorians bedömning

Promemorians bedömning stämmer inte överens med utkastets bedömning. I promemorian görs bedömningen att den föreslagna befogenheten för socialnämnden att kontrollera en särskild föreskrift med elektronisk övervakning, tillsammans med övriga nya verktyg för socialnämnderna som föreslås, sammantaget innebär inskränkningar i det kommunala självstyret.

Remissinstanserna

Endast *Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)* har yttrat sig över bedömningen i promemorian. SKR framför att promemorians förslag om elektronisk övervakning innebär en ny befogenhet och skyldighet för socialnämnden. SKR bedömer att förslagen syftar till en ambitionshöjning inom kommunernas sociala barn- och ungdomsvård.

Skälen för utkastets bedömning

Enligt 14 kap. 2 § regeringsformen sköter kommunerna lokala och regionala angelägenheter av allmänt intresse på den kommunala självstyrelsens grund. Enligt 14 kap. 3 § regeringsformen bör en inskränkning i den kommunala självstyrelsen inte gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till de ändamål som föranlett den. Vid proportionalitetsbedömningen ska det göras dels en analys av de konsekvenser det tänkta förslaget får för den kommunala självstyrelsen, dels en avvägning mellan de kommunala självstyrelseintressena och de nationella intressen som den föreslagna lagstiftningen ska tillgodose.

I avsnitt 6.1 föreslås att förvaltningsrätten efter ansökan av socialnämnden ska pröva frågor om elektronisk övervakning med anledning av ett beslut av socialnämnden om en skyldighet för barn och unga att mellan vissa tider uppehålla sig i bostaden eller annan anvisad plats som kan likställas med bostad. Det är socialnämnden som ska bedöma om nämnden ska ansöka om att föreskriften om att uppehålla sig i bostaden ska förenas med elektronisk övervakning. Det är således ingen skyldighet för socialnämnden att ansöka om elektronisk övervakning. Det är visserligen en ny uppgift för kommunerna att göra en bedömning av om de bör ansöka om elektronisk övervakning eller inte men det är inte socialnämnderna som beslutar om sådan övervakning ska ske och det är inte heller nämnden som ska ansvara för monteringen och kontrollen av den elektroniska övervakningen. Mot bakgrund av att det som föreslås inte utgör någon skyldighet för kommunerna bedöms förslagen inte medföra någon inskränkning i det kommunala självstyret.

10.4 Konsekvenser för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet

Utkastets bedömning

Förslagen förväntas ha positiva effekter för det brottsförebyggande arbetet och antas på sikt leda till att färre barn och unga involveras i kriminalitet och begår eller utsätts för brott.

Promemorians bedömning

Promemorians bedömning stämmer överens med utkastets bedömning.

Remissinstanserna

De flesta remissinstanser lämnar inte några synpunkter utifrån förslaget om elektronisk övervakning utan har i de flesta fall övergripande synpunkter om brottsförebyggande konsekvenser för samtliga nya insatser och verktyg som föreslås i promemorian. *Civil Rights Defenders* anser t.ex. inte att förslagen i promemorian kommer att bidra till att minska ungdomskriminaliteten genom att tidigt bryta ett negativt beteende hos barn. *Länsstyrelserna i Skåne* och *Uppsala län* delar inte heller promemorians bedömning att den nya lagen kommer att ha positiva effekter för det brottsförebyggande arbetet. Enligt länsstyrelserna saknas det vetenskapligt stöd för att tvingande insatser leder till positiva effekter för det brottsförebyggande arbetet.

Åklagarmyndigheten och *Huddinge kommun* anser däremot att förslagen om elektronisk övervakning skulle kunna vara ett verktyg för att förebygga och förhindra brottslighet bland barn och unga.

Några remissinstanser, bl.a. *JO*, *SKR* samt *Gotlands*, *Göteborgs*, *Nässjö* och *Umeå kommuner*, betonar vikten av att socialtjänsten får tillgång till vägledning, kunskapsstöd och utbildningsinsatser för att kunna genomföra de brottsförebyggande lagändringarna på ett tillfredsställande sätt. *Umeå kommun* ser annars risker med att lagändringarna kan komma att tillämpas på olika sätt inom kommunerna.

Skälen för utkastets bedömning

Som framgår i bl.a. avsnitt 5 har samhället genomgått omfattande förändringar under de senaste åren. Bland annat har antalet grova våldsbrott, såsom skjutningar och sprängningar, ökat markant. Den systematiska och organiserade brottsligheten har kommit att påverka allt fler delar av vårt samhälle. Särskilt oroande är den växande rekryteringen av yngre barn till kriminella nätverk. Det är visserligen riktigt att det, som bl.a. *länsstyrelserna i Skåne* och *Uppsala län* påpekar, i dagsläget saknas forskningsstöd för att elektronisk övervakning inom socialtjänstens arbete med barn och unga leder till positiva effekter för det brottsförebyggande arbetet. Det kan delvis bero på att metoden aldrig tidigare har använts på det sätt som nu föreslås och därmed inte kunnat utvärderas. Det kan vidare konstateras att det är av största vikt att tillämpningen av reformen blir enhetlig och att socialtjänsten har rätt kunskap för att kunna genomföra de

lagändringar som föreslås på ett tillfredsställande och ändamålsenligt sätt. Liksom *JO* konstaterar innebär den nya lagen att socialtjänsten kommer att behöva göra svåra rättsliga avvägningar och en individuell bedömning i varje enskilt ärende. Kommunerna har ett grundläggande ansvar för att implementera lagändringar och nya lagar och förordningar samtidigt som statliga myndigheter har ansvar för att bidra med information och annat stöd till kommunerna. Det finns därför behov av att ta fram vägledning och kunskapsstöd samt i övrigt genomföra nödvändiga kunskapshöjande insatser och nå ut med detta till huvudmän och yrkesverksamma inom kommunernas socialtjänster.

Civil Rights Defenders anser att den elektroniska utrustningen kan förvärpa barnets känsla av utanförskap och i sig bidra till ett fortsatt eller fördjupat kriminellt beteende och att därmed riskera att bli kontra-produktiv i förhållande till dess syfte att förebygga kriminalitet och att bryta ett negativt beteendemönster hos barn. I sammanhanget bör det framhållas att förslaget bygger på att utrustningen ska vara diskret vilket kan antas minska risken för att den förstärker en kriminell identitet hos barnet eller den unge. En sådan diskret utformning skiljer sig från tidigare former av elektronisk övervakning av barn och unga som tillämpats i t.ex. Danmark, där utrustningen var mer ingripande och synlig.

Den elektroniska övervakningen bedöms stärka efterlevnaden av socialnämndens beslut om en särskild föreskrift om en skyldighet att under vissa tider uppehålla sig i bostaden eller annan anvisad plats som kan likställas med bostad. Elektronisk övervakning som kontrollverktyg kan dock, tillsammans med andra åtgärder som t.ex. tar sikte på den digitala miljön, bidra till att stoppa nyrekrytering av barn och unga till kriminella nätverk och genomförandet av grova brott på kvällar och nätter (se avsnitt 5). Elektronisk övervakning bedöms således utgöra ett effektivt verktyg för att kontrollera att barnet eller den unge håller sig hemma i stället för att befinna sig i olämpliga miljöer under olämpliga tider.

Sammanfattningsvis bedöms förslagen om elektronisk övervakning, i likhet med vad *Åklagarmyndigheten* och *Huddinge kommun* anför, innebära övervägande positiva effekter för det brottsförebyggande arbetet genom att det på sikt kan antas leda till att färre barn och unga involveras i kriminalitet och begår eller utsätts för brott.

10.5 Konsekvenser för jämställdheten

Utkastets bedömning

Förslagen bedöms få positiva effekter för jämställdheten och jämlikheten.

Promemorians bedömning

Promemorians bedömning stämmer överens med utkastets bedömning.

Remissinstanserna

Få remissinstanser kommenterar vilka effekter förslagen om elektronisk övervakning kan komma att få för jämställdheten och jämlikheten. De remissinstanser som uttalar sig gör det utifrån en helhetsbedömning av alla förslag som lämnas i promemorian. *Stockholms universitet, Civil Rights Defenders* och *Diskrimineringsombudsmannen* varnar t.ex. för att förslagen riskerar att oproportionerligt drabba utsatta pojkar. *Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)* påpekar att flickors och kvinnors roll i organiserad brottslighet ökar, även om pojkar fortfarande utgör majoriteten. SKR framhåller att ett ensidigt fokus på risken att involveras i eller ägna sig åt brottslig verksamhet kan medföra att flickors och kvinnors utveckling av andra negativa beteenden samt deras behov av stöd och hjälp inte prioriteras i samma utsträckning.

Skälen för utkastets bedömning

I en studie framtagen av Myndigheten för vård och omsorgsanalys (Lika läge för alla? Om omotiverade skillnader inom de sociala barn- och ungdomsvården, 2018) framkommer bl.a. att pojkar med utländsk bakgrund var den grupp för vilka samtycke till socialtjänstens insatser saknades i högst utsträckning. I promemorian lämnas förslag om att socialnämnden ska få besluta om en föreskrift om skyldighet att under vissa tider uppehålla sig i hemmet, eller på annan plats som likställs med bostad. En sådan föreskrift föreslås i detta utkast till lagrådsremiss kunna kontrolleras med hjälp av elektronisk övervakning om det finns skäl att anta att barnet inte kommer att följa den eller om den elektroniska övervakningen behövs för att förhindra eller förebygga att barnet eller den unge involveras i eller ägnar sig åt brottslig verksamhet. Beslutet ska kunna fattas även utan barnets eller vårdnadshavarens samtycke. Detta innebär att pojkar med utländsk bakgrund kommer kunna erbjudas stöd och hjälp i större utsträckning än i dag. Vidare kan konstateras att om föreskriften kan följas upp med mindre ingripande åtgärder ska dessa ges företräde. Därtill föreslås att beslut om elektronisk övervakning alltid ska föregås av en proportionalitetsbedömning. Sammantaget bedöms den risk som *Stockholms universitet, Civil Rights Defenders* och *Diskrimineringsombudsmannen* har uppmärksammat kunna begränsas genom de föreslagna rättssäkerhetsgarantierna.

Minskad brottslighet liksom adekvata och tidiga insatser för barn och unga kan också leda till att grupperingar som upprätthåller vissa destruktiva könsroller, t.ex. föreställningar om att ”manlighet” är förknippat med våld och dominans försvagas. Pojkar och unga män är dessutom överrepresenterade i statistiken om våld i nära relationer. Om fler barn och unga, särskilt pojkar och unga män, får stöd och hjälp i ett tidigt skede kan det antas att våldet i nära relationer mot flickor och kvinnor minskar. Förslagen utgör därmed en del i arbetet med det jämställdhetspolitiska målet att mäns våld mot kvinnor ska upphöra (jfr prop. 2022/23:43 s. 29). De insatser socialtjänsten kan erbjuda barn och unga som är i behov av skydd eller stöd bidrar också till att flickor och pojkar, som växer upp till kvinnor och män, ges mer likvärdiga möjligheter inom olika områden i livet. Den risk som SKR lyfter, att ett ökat fokus på risken för att involveras i eller ägna sig åt brottslig verksamhet skulle få undanträngningseffekter för

flickor bör därför inte ses sannolik. Tvärtom bedöms att ett arbete som syftar till att färre barn och unga ska fara illa kan förväntas få positiva effekter för jämställdheten och bidra till uppfyllandet av de jämställdhetspolitiska målen.

10.6 Konsekvenser för integrationen

Utkastets bedömning

Förslagen kommer ha positiva effekter för möjligheterna att nå de integrationspolitiska målen.

Promemorians bedömning

Promemorians bedömning stämmer överens med utkastets bedömning.

Remissinstanserna

Diskrimineringsombudsmannen anser att förslagen om elektronisk övervakning saknar en tillräcklig analys ur ett diskrimineringsperspektiv. Myndigheten ifrågasätter grunden för slutsatsen i utredningen att åtgärden skulle leda till att fler pojkar med utländsk bakgrund får stöd och efterfrågar en tydligare redogörelse för bedömningen.

Institutet för mänskliga rättigheter och *Civil Rights Defenders* anser att rekvisiten för bestämmelserna inte är tillräckligt tydliga och att bestämmelserna medför stora risker för diskriminering baserat på bl.a. ursprung. De anser att det finns en risk att barn som begår sitt första brott behandlas olika i bedömningen av elektronisk övervakning, och antagandet om dessa kommer att se till att barnet följer den särskilda föreskriften. Dessa synpunkter behandlas i avsnitt 6.3.

Skälen för utkastets bedömning

Riksdagen har beslutat att målet för integrationspolitiken är att utrikes födda kvinnor och män ska ha samma skyldigheter, rättigheter och möjligheter som den övriga befolkningen att leva ett fritt, värdigt och självständigt liv inom samhällsgemenskapen (prop. 2023/24:99, bet. 2023/24:FiU21, rskr. 2023/24:250).

I budgetpropositionen för 2025 uttalar regeringen att socialtjänsten spelar en viktig roll i fråga om en fungerande integrationspolitik liksom åtgärder som förebygger att enskilda ägnar sig åt eller återfaller i kriminalitet (prop. 2024/25:1 utgiftsområde 13, avsnitt 3.5). Vidare har omställningen till en mer långsiktigt hållbar, mer förebyggande och kunskapsbaserad socialtjänst påbörjats och flera åtgärder har vidtagits för att komma åt brottsutvecklingen.

Som *Diskrimineringsombudsmannen* påtalar är pojkar med utländsk bakgrund överrepresenterade bland de barn som inte får nödvändigt stöd av socialtjänsterna. Förslagen om elektronisk övervakning kan förväntas innebära att fler pojkar med utländsk bakgrund får nödvändigt stöd och hjälp i ett tidigare skede utan att behöva placeras utanför det egna hemmet,

vilket stämmer överens med den bedömning som görs i promemorian. Sammantaget bedöms förslagen kunna bidra till ökade möjligheter att uppnå de integrationspolitiska målen.

10.7 Övriga konsekvenser

Utkastets bedömning

Förslagen medför inte några konsekvenser för de andra områden som anges i kommittéförordningen.

Promemorians bedömning

Promemorian lämnar ingen bedömning över övriga konsekvenser.

Remissinstanserna

Inga remissinstanser yttrar sig över övriga konsekvenser av förslagen.

Skälen för utkastets bedömning

Förslagen bedöms inte medföra några konsekvenser för miljön, sysselsättningen och offentlig service i olika delar av landet eller små företags förutsättningar. Slutligen bedöms förslagen inte heller få konsekvenser för hur Sverige uppfyller sina internationella åtaganden.

Förslagets betydelse för Sveriges internationella åtaganden enligt Europakonventionen, barnkonventionen och FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning behandlas i avsnitt 8.

10.8 Lagändringarna ska följas upp

Utkastets bedömning

En uppföljning bör göras av de föreslagna lagändringarna.

Promemorians bedömning

Promemorians bedömning stämmer i huvudsak överens med utkastets bedömning. I promemorian föreslås att Socialstyrelsen ska vara den myndighet som ges i uppdrag att genomföra uppföljningen av den i promemorian föreslagna nya lagen.

Remissinstanserna

De remissinstanser som lyfter behovet av uppföljning nämner inte uttryckligen den elektroniska övervakningen, utan talar om uppföljning av promemorians förslag som helhet eller av andra delar. Några instanser som anser att lagstiftningen bör följas upp och utvärderas är bl.a. *Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)*, *Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och*

välfärd (Forte), Diskrimineringsombudsmannen, Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, Huddinge kommun, Socialstyrelsen och Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU).

Skälen för utkastets bedömning

En reform som innebär att barn och unga kan bli föremål för elektronisk övervakning ställer höga krav på rättssäkerhet och proportionalitet. I promemorian föreslås att regeringen ska ge Socialstyrelsen i uppdrag att utvärdera ordningen och dess tillämpning en tid efter att lagstiftningen trätt i kraft. Den föreskrift som avser ett barns eller en ung persons skyldighet att under vissa tider uppehålla sig i sin bostad eller annan anvisad plats som kan likställas med bostad regleras i ett annat lagstiftningsärende som bereds samtidigt inom Regeringskansliet. Elektronisk övervakning enligt förevarande förslag utgör ett kontrollmedel för att i vissa fall säkerställa efterlevnaden av den föreskriften. Reformernas funktion och genomslag är därmed ömsesidigt beroende. Det är därför lämpligt att uppföljningen av denna lagstiftningsprodukt genomförs samordnat med uppföljningen av den parallella reformen.

SKR understryker särskilt vikten av att följa tillämpningen och konsekvenserna av den föreslagna lagstiftningen i relation till lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga. Liksom SKR anser går det inte att utesluta att den nya lagen kan få konsekvenser för både förfarande och bedömning av om och när vård enligt LVU är tillämplig, såväl för socialtjänsten som för förvaltningsrätten. Dessa frågor bör beaktas i uppföljningen av reformen.

Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd som ser flera fördelar med förslaget, påpekar att elektronisk övervakning innebär nya befogenheter för socialtjänsten. Det stämmer att förslaget om att kommunerna bör göra en bedömning av om de bör ansöka om elektronisk övervakning innebär en ny uppgift för kommunerna, även om det inte är en skyldighet. Det behöver därför säkerställas att elektronisk övervakning följs upp och utvärderas för att bedöma om den ger avsedd effekt, samt för att tillgodose barnets bästa, utveckling och hälsa. Det är av största vikt att inskränkningar som innebär begränsningar i fri- och rättigheter ger önskad effekt. Förslagen bör därför följas upp och utvärderas.

11 Författningskommentar

11.1 Förslaget till lag om ändring i lagen (2026:000) om insatser inom socialtjänsten till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas

1 kap. Inledande bestämmelser

6 § Lagen är uppdelad enligt följande.

- 1 kap. – Inledande bestämmelser
- 2 kap. – Barns och ungas ställning i ärenden och mål
- 3 kap. – Vårdnadshavares delaktighet och rätt till tillfällig föräldrapenning
- 4 kap. – Insatser och särskilda föreskrifter till vårdnadshavare
- 5 kap. – Insatser och särskilda föreskrifter till barn och unga
- 6 kap. – Uppföljning och kontroll
- 6 a kap. – *Elektronisk övervakning*
- 7 kap. – Övervägande och upphörande
- 8 kap. – Bestämmelser om handläggningen
- 9 kap. – Bestämmelser om överklagande
- 10 kap. – Handräckning och tillfälligt omhändertagande

Paragrafen anger hur lagen är disponerad.

Bestämmelsen ändras endast på så sätt att ett nytt kapitel, 6 a kap., som innehåller bestämmelser om elektronisk övervakning, läggs till kapitel-förteckningen.

5 kap. Insatser och särskilda föreskrifter till barn och unga

8 § Om barnet eller den unge inte följer ett beslut som har meddelats enligt 1–3 §§, 6 kap. 2 § *eller 6 a kap. 3 §* får socialnämnden kalla honom eller henne samt barnets vårdnadshavare till ett samtal i syfte att förmå barnet eller den unge att efterleva beslutet.

Paragrafen innehåller bestämmelser om socialnämndens befogenhet att vid bristande efterlevnad av vissa beslut enligt lagen kalla barnet eller den unge och barnets vårdnadshavare till samtal.

Bestämmelsen ändras endast på så sätt att hänvisningen till 6 kap. 3 § ändras till en hänvisning till 6 a kap. 3 §.

6 a kap. Elektronisk övervakning

När elektronisk övervakning får beslutas

1 § *En särskild föreskrift som socialnämnden har beslutat om enligt 5 kap. 2 § 5 får kompletteras med ett beslut om elektronisk övervakning om det är nödvändigt för att kontrollera efterlevnaden av föreskriften.*

Elektronisk övervakning får endast beslutas om det på grund av konkreta omständigheter finns skäl att anta att

- 1. barnet eller den unge inte kommer att följa den särskilda föreskriften, och*

*2. den elektroniska övervakningen behövs för att förhindra eller förebygga att barnet eller den unge involveras i eller ägnar sig åt brottslig verksamhet.
Elektronisk övervakning får inte beslutas för barn som är under 13 år.*

Paragrafen, som är ny, reglerar de materiella förutsättningarna för elektronisk övervakning. Övervägandena finns i avsnitten 6.3 och 6.4.

Av *första stycket* framgår att elektronisk övervakning får användas om det är nödvändigt för att kontrollera efterlevnaden av en särskild föreskrift som socialnämnden har beslutat om enligt 5 kap. 2 § 5. Hänvisningen till 5 kap. 2 § 5 innebär att den elektroniska övervakningen endast får avse barn och unga som har meddelats en särskild föreskrift om skyldighet att under vissa tider uppehålla sig i bostaden eller annan anvisad plats som kan likställas med bostad. Det innebär att ett beslut om elektronisk övervakning är accessoriskt till den särskilda föreskriften. Om den särskilda föreskriften upphör ska även övervakningen upphöra (8 § andra stycket 1). Vad som gäller när den särskilda föreskriften ändras framgår av 9 §.

Elektronisk övervakning får inte beslutas om socialnämnden kan kontrollera efterlevnaden av den särskilda föreskriften på ett mindre ingripande sätt. Detta följer redan av proportionalitetsprincipen, men markeras uttryckligen i bestämmelsen genom kravet på nödvändighet. Om efterlevnaden av den särskilda föreskriften i det enskilda fallet kan kontrolleras genom andra mindre ingripande åtgärder, exempelvis genom kontakter med vårdnadshavare eller en särskilt kvalificerad kontaktperson, är kravet på nödvändighet inte uppfyllt.

Av *andra stycket första punkten* framgår att elektronisk övervakning får beslutas endast om det på grund av konkreta omständigheter finns skäl att anta att barnet eller den unge inte kommer att följa den särskilda föreskriften. Kravet på konkreta omständigheter innebär att det i det enskilda fallet ska finnas uppgifter som ger skäl att anta att barnet eller den unge inte kommer att följa den särskilda föreskriften. Bedömningen ska därmed inte baseras på mera generella antaganden eller lösryckta uppgifter. Ett exempel på konkreta omständigheter som kan göra att det finns skäl att anta att barnet eller den unge inte kommer att följa den särskilda föreskriften kan vara att barnet eller den unge vid ett eller flera tillfällen inte har följt den särskilda föreskriften om att uppehålla sig i bostaden eller annan anvisad plats som kan likställas med bostad. Detta kan vara sådan information som kommer fram vid uppföljning av den särskilda föreskriften. En socialnämnd kan även på andra sätt få kännedom om att barnet eller den unge inte följer den särskilda föreskriften. Det kan t.ex. uppmärksammas genom en anmälan om oro enligt 19 kap. 1 § socialtjänstlagen (2025:400), som talar för att barnet eller den unge inte varit på den plats under den tid som angetts i nämndens beslutade särskilda föreskrift. Polismyndigheten kan också informera om att barnet eller den unge tillfälligt har omhändertagits (10 kap. 1 § andra stycket) under den tid som barnet eller den unge enligt den särskilda föreskriften ska vara hemma. Ett annat exempel kan vara att barnet eller den unge ger uttryck för att han eller hon inte tänker följa den särskilda föreskriften. Sådana uttalanden måste dock värderas med försiktighet eftersom det snarast kan förväntas att ett barn eller en ung person ger uttryck för att han eller hon inte tänker följa en föreskrift som kraftigt begränsar rörelsefriheten.

Samtidigt kan det vissa gånger, med beaktande av barnets eller den unges inställning, levnadssituation, beteende, umgänge eller tillvaro i övrigt framstå som uppenbart att han eller hon inte kommer att följa den särskilda föreskriften. När socialnämnden överväger att lägga barnets eller den unges egna uttalanden till grund för en ansökan om elektronisk övervakning måste nämnden alltså göra en bedömning i det enskilda fallet utifrån samtliga omständigheter. Omständigheter som ska beaktas vid bedömningen av vilken betydelse som ska tillmätas sådana uttalanden är t.ex. barnets ålder och mognad, om förklaringen framstår som allvarligt menad, vilken beteendeproblematik som ligger bakom beslutet om den särskilda föreskriften och vilket stöd som vårdnadshavare eller andra omsorgspersoner kan ge barnet eller den unge. Även eventuella kommunikativa eller kognitiva svårigheter måste noggrant beaktas. Om barnet eller den unge vidhåller sin inställning när frågan om elektronisk övervakning prövas i domstol bör barnets eller den unges uttalanden kunna få större betydelse eftersom barnet eller den unge då har haft tid att reflektera över föreskriften. En helhetsbedömning, där bl.a. de omständigheter som redovisats ovan beaktas, måste dock alltid göras i det enskilda fallet.

Av *andra stycket andra punkten* framgår att elektronisk övervakning får beslutas endast om det på grund av konkreta omständigheter finns skäl att anta att den elektroniska övervakningen behövs för att förhindra eller förebygga att barnet eller den unge involveras i eller ägnar sig åt brottslig verksamhet. Kravet på att det ska föreligga konkreta omständigheter innebär, som anges ovan, att det i det enskilda fallet ska finnas uppgifter som ger skäl att anta att den elektroniska övervakningen behövs för att förhindra eller förebygga att barnet eller den unge involveras i eller ägnar sig åt brottslig verksamhet. Bedömningen ska därmed inte baseras på mera generella antaganden eller lösryckta uppgifter.

Rekvisitet brottslig verksamhet har samma betydelse som i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga. Det som avses är således inte bagatellartade förseelser och inte heller enstaka brott som inte är av allvarligare art utan det ska vara fråga om en brottslighet som ger uttryck för en bristande anpassning till samhällslivet.

Med involveras i brottslig verksamhet avses i första hand situationer där barnet eller den unge befinner sig i ett sammanhang där brottsliga gärningar begås och det därmed finns en risk för att den unge kan komma att bli delaktig, uppmanas eller i vissa fall tvingas att vara delaktig i brottsligheten. Involvering kan ske t.ex. genom att barnet eller den unge får eller går med på ett erbjudande om betalning för att utföra ett brott. Vid tolkning av rekvisitet kan ytterligare ledning hämtas från hur motsvarande begrepp i straffbestämmelsen i 16 kap. 5 a § brottsbalken om involverande av en underårig i brottslighet tillämpas och är avsett att tillämpas (Skärpta straff för brott i kriminella nätverk, prop. 2022/23:53 s. 79–85 och 144–147).

Kravet på att den elektroniska övervakningen ska behövas för att förhindra eller förebygga ett visst agerande hos barnet eller den unge innebär att användning av elektronisk övervakning måste antas leda till någon typ av positiv effekt på sannolikheten för att barnet involveras i eller ägnar sig åt brottslig verksamhet.

De konkreta omständigheterna behöver inte vara av sådant slag att det handlar om en viss preciserad brottslighet. Exempel på konkreta omständigheter som kan göra att det finns skäl att anta att övervakningen behövs för att förhindra eller förbygga att barnet eller den unge involveras i eller ägnar sig åt brottslig verksamhet kan vara att barnet eller den unge tidigare har begått brott eller umgås med kriminellt belastade personer eller vistas i en sådan miljö att det finns risk att han eller hon involveras i eller ägnar sig åt kriminalitet.

Förutsättningarna i andra punkten kan också vara uppfyllda om barnet eller den unge redan är involverad i eller ägnar sig åt brottslig verksamhet och socialnämnden bedömer att kontroll genom elektronisk övervakning kan förhindra detta beteende. Om förutsättningarna för vård enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga är uppfyllda ska dock socialnämnden i första hand ansöka om sådan vård i stället för att besluta om insatser enligt lagen. Detsamma gäller om barnet eller den unge uppvisar ett beteende som når upp till vad som utgör social nedbrytande beteende i den mening som avses i lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga.

Av *tredje stycket* framgår att ett beslut om elektronisk övervakning inte får avse ett barn som är under 13 år. En särskild föreskrift enligt 5 kap. 2 § 5 får beslutas för barn och unga. Med barn och unga avses i lagen personer som är under 18 år respektive 18–20 år. Det innebär att elektronisk övervakning får beslutas för personer som har fyllt 13 år men inte 21 år.

Av 2 kap. 1 § framgår att vad som är bäst för barnet eller den unge ska vara avgörande vid beslut enligt lagen. Den bestämmelsen gäller även för beslut om elektronisk övervakning. Exempel på omständigheter att beakta är hur barnet eller den unge skulle påverkas av den elektroniska övervakningen, barnets ålder, hur framträdande behovet av stöd och hjälp är, övervakningens längd och vilken inställning som finns till den elektroniska övervakningen. Det måste vidare säkerställas att det är förenligt med barnets eller den unges bästa att vistas i bostaden. Att barnets boende- och hemmiljö uppfyller detta krav är visserligen något som ska säkerställas redan vid prövningen av om den särskilda föreskriften ska meddelas. Den bedömning som görs i samband med det beslutet är emellertid inte bindande för rätten. En självständig bedömning av hemförhållandena måste alltså göras även i målet om elektronisk övervakning.

Ett beslut om elektronisk övervakning enligt bestämmelsen får vidare endast fattas om det är proportionerligt. Detta följer av allmänna principer och kommer även till uttryck genom den fakultativa utformningen av bestämmelsen.

2 § Elektronisk övervakning får inte beslutas om sådan övervakning av barnet eller den unge verkställs enligt bestämmelser i annan lag.

Paragrafen, som är ny, reglerar förhållandet till annan lag. Övervägandena finns i avsnitt 6.13.

Bestämmelsen innebär att elektronisk övervakning enligt lagen inte får beslutas om sådan övervakning pågår enligt bestämmelser i annan lag, t.ex. enligt lagen (2020:616) om verkställighet av ungdomsövervakning.

Om verkställighet av ett beslut om elektronisk övervakning enligt annan lag ännu inte har inletts innebär bestämmelsen inte något formellt hinder mot att besluta om elektronisk övervakning. Eftersom elektronisk övervakning enligt 8 § andra stycket 2 ska upphöra om sådan övervakning inleds enligt bestämmelser i annan lag kan det dock ofta finnas anledning att avstå från att besluta om elektronisk övervakning när verkställighet enligt annan lag är nära förestående.

Ansökan och beslut

3 § Beslut om elektronisk övervakning meddelas av förvaltningsrätten efter ansökan av socialnämnden.

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om prövningsförfarandet i fråga om elektronisk övervakning.

Bestämmelsen innebär att det är förvaltningsrätten som, efter ansökan från socialnämnden, beslutar om elektronisk övervakning som första instans. Övervägandena finns i avsnitt 6.1.

4 § Socialnämndens ansökan ska innehålla en redogörelse för

- barnets eller den unges förhållanden,*
- de konkreta omständigheter som utgör grund för att barnet eller den unge behöver övervakas elektroniskt,*
- tidigare vidtagna åtgärder,*
- vilken information som har lämnats till barnet eller den unge och på vilket sätt den har lämnats, och*
- barnets och vårdnadshavarnas eller den unges inställning.*

Ansökan ska även innehålla en kopia av nämndens beslut om den särskilda föreskrift som ska kontrolleras med hjälp av elektronisk övervakning.

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om vad socialnämndens ansökan till förvaltningsrätten om elektronisk övervakning ska innehålla. Övervägandena finns i avsnitt 6.6.

I *första stycket* finns en närmare redogörelse för vilka uppgifter som ska finnas med i ansökan.

I *första strecksatsen* anges att uppgifter om barnets eller den unges förhållanden ska framgå. Det innebär att socialnämnden så utförligt som möjligt ska redogöra för barnets eller den unges situation. Även om en bedömning av bl.a. hemförhållandena görs inom ramen för socialnämndens prövning av om det finns förutsättningar för att besluta om den särskilda föreskriften som den elektroniska övervakningen är tänkt att avse, kan dessa förhållanden och relationer till närstående eller andra som vistas i hemmet även behöva nämnas i en ansökan om elektronisk övervakning.

I *andra och tredje strecksatsen* anges att de konkreta omständigheter som utgör grund för att barnet eller den unge behöver övervakas elektroniskt och tidigare vidtagna åtgärder ska framgå av ansökan. Kravet på konkretion markerar vikten av att förvaltningsrätten får in en tydlig redogörelse för de omständigheter som ligger till grund för ansökan. I detta ligger att redovisa såväl de specifika förhållanden som gör att det finns skäl att anta att barnet eller den unge inte kommer att följa den särskilda föreskriften och att övervakningen behövs för att förhindra eller förebygga

att barnet eller den unge involveras i eller ägnar sig åt brottslig verksamhet, som varför kontrollen inte kan ske på ett mindre ingripande sätt. Uppgifter om redan vidtagna åtgärder kan ha betydelse för bedömningen av bl.a. ändamålsenlighet och proportionalitet.

Enligt *fyärde och femte strecksatsen* ska vidare anges vilken information som har lämnats till barnet eller den unge och på vilket sätt den har lämnats samt barnets och barnets vårdnadshavares eller den unges inställning till elektronisk övervakning. Dessa uppgifter kan ha betydelse för bedömningen av proportionaliteten, övervakningens förenlighet med barnets bästa och om det finns skäl att anta att barnet eller den unge inte kommer att följa den särskilda föreskriften. Därigenom ges även förvaltningsrätten förutsättningar att bedöma om gemensamt offentligt biträde kan förordnas för barnet och barnets vårdnadshavare (jfr 14 §).

I *andra stycket* anges att ansökan ska innehålla en kopia av nämndens beslut om den särskilda föreskrift som ska kontrolleras med hjälp av elektronisk övervakning. Det är i förhållande till denna föreskrift som rätten ska pröva om förutsättningarna, inbegripet barnets bästa och proportionalitet, för elektronisk övervakning är uppfyllda.

Beslutets varaktighet

5 § *Rätten får besluta om elektronisk övervakning för högst tre månader i taget. Rättens beslut gäller omedelbart, om inte rätten bestämmer något annat.*

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om beslutets varaktighet. Övervägandena finns i avsnitt 6.5.

I *första stycket* anges att ett beslut om elektronisk övervakning får beslutas för upp till tre månader i taget. Om omständigheterna i det enskilda fallet motiverar det får dock domstolen besluta om en kortare övervakningstid. Bestämmelsen innebär vidare att det inte finns någon gräns för hur lång tid elektronisk övervakning sammanlagt får pågå. Förvaltningsrätten ska dock, inom ramen för den bedömning av proportionalitet och barnets bästa som måste göras vid varje enskild prövning, beakta att övervakningen inte pågår under längre tid än vad som är försvarligt. Övervakningen får aldrig pågå under alltför långa perioder om den inte leder till en tydlig förbättring av barnets eller den unges situation. Då bör andra åtgärder vidtas, t.ex. vård enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga, om förutsättningarna för det är uppfyllda, eller andra åtgärder enligt lagen.

Bestämmelsen i *andra stycket* innebär att rättens beslut om elektronisk övervakning som regel gäller omedelbart. Det betyder dels att den övervakningstid som rätten beslutat om börjar löpa från den dag då beslutet meddelas, dels att beslutet får verkställas omedelbart även om överklagandetiden inte har löpt ut eller beslutet har överklagats. När ett beslut om fortsatt övervakning börjar gälla ersätter detta beslut det tidigare gällande beslutet. Det innebär att övervakningstiden enligt de båda besluten inte ackumuleras.

Ett beslut där rätten anger att beslutet gäller från en senare tidpunkt än dagen för domens meddelande bör normalt aktualiseras endast om socialnämnden begär det. I dessa fall bör socialnämnden i sin ansökan eller om muntlig förhandling hålls, vid denna, ange en bedömning av hur lång

tid nämnden uppskattar att det kommer ta att planera och genomföra monteringen av övervakningsutrustningen. Möjligheten för rätten att besluta om ett senare datum än dagen för domens meddelande bör främst bli aktuellt när övervakning av barnet eller den unge inte redan pågår i enlighet med ett tidigare beslut, eftersom någon förberedelsestid för monteringen inte behövs när ansökan avser fortsatt övervakning.

Statens institutionsstyrelse ansvarar för verkställigheten

6 § *Statens institutionsstyrelse ansvarar för verkställigheten av elektronisk övervakning som rätten har beslutat om.*

Myndigheten ska montera den utrustning som behövs för övervakningen. Vid monteringen ska en socialsekreterare närvara.

I myndighetens ansvar ingår att skyndsamt kontrollera vad larm från den elektroniska övervakningen beror på.

Paragrafen, som är ny, reglerar Statens institutionsstyrelses (SiS) ansvar som huvudman för verkställighet av elektronisk övervakning enligt denna lag. Övervägandena finns i avsnitt 6.2 och 6.7.2.

I *första stycket* anges att myndigheten ansvarar för att verkställa den elektroniska övervakning som rätten har beslutat om. Det innebär allt som hör samman med den elektroniska övervakningens faktiska genomförande.

I *andra stycket* anges att SiS ska montera den utrustning som behövs för övervakningen. Det innebär även att det är myndighetens ansvar att kontakta barnet och dess vårdnadshavare eller den unge för att boka tid för montering av utrustningen. Det regleras också att en socialsekreterare ska närvara vid monteringen. Om socialsekreteraren får akut förhinder att delta ska monteringen av den elektroniska utrustningen flyttas till ett senare tillfälle.

I *tredje stycket* anges att SiS har ansvar att kontrollera vad larm från den elektroniska övervakningen beror på, dvs. huruvida ett larm är ett falsklarm. Den kontrollen ska göras skyndsamt och föregå en eventuell underrättelse till socialnämnden. Vid kontrollen kan SiS behöva kontakta barnet eller den unge eller barnets vårdnadshavare. Att SiS ska kontrollera orsaken till ett larm innebär inte att myndigheten ska göra en fullständig utredning. Om SiS t.ex. utan resultat har försökt nå barnet och dennes vårdnadshavare på telefon bör det vara tillräckligt. När övervakning av någon anledning har avbrutits måste SiS även se till att verkställigheten av övervakningen kan återupptas, om inte socialnämnden meddelar annat.

7 § *När den elektroniska övervakningen har upphört ska Statens institutionsstyrelse genast ta bort den utrustning som använts för övervakningen.*

Om en förnyad ansökan om elektronisk övervakning handläggs i förvaltningsrätten när övervakningen upphör, får myndigheten avvakta med att ta bort utrustningen till dess att rätten har meddelat sitt beslut.

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om borttagande av utrustning för elektronisk övervakning. Övervägandena finns i avsnitt 6.8.

Bestämmelsen i *första stycket* innebär att Statens institutionsstyrelse (SiS) efter att den elektroniska övervakningen har upphört genast ska ta bort den utrustning som använts för övervakningen.

Av *andra stycket* framgår att SiS får avvakta med att ta bort utrustningen till dess rätten har meddelat sitt beslut, om en förnyad ansökan handläggs i förvaltningsrätten. Om förvaltningsrätten avslår ansökan ska dock utrustningen tas bort även om beslutet överklagas till kammarrätten.

När förutsättningarna för övervakningen ändras

8 § *Socialnämnden ska besluta att den elektroniska övervakningen ska upphöra när den inte längre behövs.*

Övervakningen ska vidare upphöra när

- 1. den särskilda föreskrift som kontrollen avser upphävs eller upphör, eller*
- 2. elektronisk övervakning enligt bestämmelser i annan lag inleds beträffande barnet eller den unge.*

Paragrafen, som är ny, reglerar i vilka situationer, förutom när rättens beslut löper ut, den elektroniska övervakningen ska upphöra. Övervägandena finns i avsnitt 6.8 och 6.13.

Enligt *första stycket* ska socialnämnden besluta att den elektroniska övervakningen ska upphöra när den inte längre behövs. Under den tid som den elektroniska övervakningen pågår kan det uppkomma omständigheter som gör att den elektroniska övervakningen inte längre behövs. Det kan t.ex. handla om att socialnämnden bedömer att det är tillräckligt att kontrollera efterlevnaden av den särskilda föreskriften på annat sätt, t.ex. genom kontakter med barnets vårdnadshavare, eller att det inte längre finns skäl att anta barnet eller den unge inte kommer att följa den särskilda föreskriften.

I *andra stycket första punkten* anges att den elektroniska övervakningen ska upphöra när den särskilda föreskrift som kontrollen avser upphävs eller upphör. Med upphävande avses de fall där den särskilda föreskriften efter överklagande upphävs av domstol. Bestämmelser om upphörande av den särskilda föreskriften finns i 7 kap. 2–5 §§.

Av *andra stycket andra punkten* framgår att den elektroniska övervakningen ska upphöra när elektronisk övervakning enligt bestämmelser i annan lag inleds beträffande barnet eller den unge (jfr 2 §).

9 § *Om den särskilda föreskriften minskar i omfattning, ska den elektroniska övervakningen upphöra i motsvarande mån.*

Den elektroniska övervakningen får inte utan ett nytt beslut av domstol omfatta en utökning av den särskilda föreskriften.

Paragrafen, som är ny, reglerar konsekvenserna för beslut om elektronisk övervakning när den särskilda föreskrift som kontrollen avser ändras. Övervägandena finns i avsnitt 6.10.

Bestämmelsen i *första stycket* ger uttryck för det accessoriska förhållandet mellan den särskilda föreskriften och den elektroniska övervakningen. Bestämmelsen tar sikte på de situationer där socialnämnden eller en domstol beslutar att den särskilda föreskriften ska minska i omfattning, dvs. att skyldigheten att uppehålla sig i bostaden eller annan anvisad plats som kan likställas med bostad ska vara mindre långtgående. Bestämmelsen innebär att den elektroniska övervakningen i sådana fall ska upphöra i motsvarande mån.

Av bestämmelsen i *andra stycket* framgår att det accessoriska förhållandet mellan den särskilda föreskriften och den elektroniska övervakningen dock inte gäller när den begränsning av rörelsefriheten som följer av den särskilda föreskriften utökas. I dessa fall får den elektroniska övervakningen visserligen fortgå, men även fortsättningsvis endast avse de ursprungliga tiderna. Om socialnämnden vill utöka den elektroniska övervakningen krävs en ny ansökan och ett nytt beslut av domstol. Det nu sagda gäller vid ändringar av den särskilda föreskriften. Om socialnämnden beslutar att den särskilda föreskrift som kontrollen avser ska upphöra och i stället beslutar en ny särskild föreskrift ska övervakningen upphöra helt (se 8 § andra stycket 1).

Underrättelser mellan socialnämnden och Statens institutionsstyrelse

10 § *När en domstol har beslutat i en fråga om elektronisk övervakning ska socialnämnden genast underrätta Statens institutionsstyrelse om beslutet och lämna de uppgifter som behövs för verkställigheten av den elektroniska övervakningen.*

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om socialnämndens underrättelse- och uppgiftsskyldighet mot Statens institutionsstyrelse (SiS) när rätten har beslutat om elektronisk övervakning. Övervägandena finns i avsnitt 6.7.1.

I bestämmelsen anges att socialnämnden genast ska underrätta SiS om en domstols beslut och lämna de uppgifter som den myndigheten behöver för att kunna verkställa beslutet. Redan i samband med att socialnämnden beslutar att ansöka om elektronisk övervakning hos förvaltningsrätten är det dock lämpligt att socialnämnden informerar SiS om att en ansökan om elektronisk övervakning är gjord. När en domstol har beslutat att elektronisk övervakning får ske måste SiS, för att kunna verkställa den beslutade elektroniska övervakningen, genast informeras om beslutet. Det kan därutöver finnas behov av att socialnämnden lämnar ytterligare uppgifter till SiS för planeringen av monteringen och genomförandet av den elektroniska övervakningen. Det kan t.ex. vara uppgifter om vilka som bor i bostaden utöver barnet eller den unge och deras inställning till övervakningen eller om det finns behov av tolk. Det kan även vara uppgifter om det t.ex. finns risk för våld eller motstånd. Det är i första hand ansvarig socialnämnd som avgör vilka uppgifter som är nödvändiga att lämna till SiS. Eftersom det är SiS behov av information som ska tillgodoses innebär regleringen dock även att socialnämnden på begäran ska lämna kompletterande uppgifter som SiS kan behöva för att kunna verkställa övervakningen.

Underrättelseskyldigheten gäller alla beslut som en domstol meddelar i mål om elektronisk övervakning, dvs. även beslut om fortsatt övervakning, avslag, upphävande och ändring av slutdatum för övervakningen. Det innebär att SiS såväl inledningsvis som löpande ska få aktuell information om hur länge övervakningen som längst får pågå enligt domstolens beslut.

11 § *Statens institutionsstyrelse ska, efter kontroll av orsaken till ett larm, genast underrätta socialnämnden om den elektroniska övervakningen har avbrutits eller*

om den visar att barnet eller den unge inte följer den särskilda föreskrift som kontrollen avser.

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om Statens institutionsstyrelses (SiS) underrättelseskyldighet mot socialnämnden under verkställighet av elektronisk övervakning. Övervägandena finns i avsnitt 6.7.3.

Bestämmelsen innebär att SiS, efter att ha undersökt orsaken till larmet enligt 6 §, genast ska underrätta ansvarig socialnämnd om den elektroniska övervakningen visar att barnet eller den unge inte följer den beslutade föreskriften. SiS bör även informera socialnämnden om övervakningen avbryts, t.ex. för att batteriet i sändaren är urladdat eller att barnet eller den unge har tagit av sig sändaren. Även om SiS inte behöver rapportera s.k. falsklarm till socialnämnden kan det givetvis vara av intresse för nämnden att få information om att den elektroniska övervakningen omgärdas av stora verkställighetsproblem som inte beror på barnets eller den unges agerande. Det är den ansvariga socialnämnden som efter SiS underrättelser om att barnet eller den unge inte följer den särskilda föreskriften eller att övervakningen har avbrutits ska bedöma vilka åtgärder som ska vidtas i det enskilda fallet.

12 § Socialnämnden ska genast underrätta Statens institutionsstyrelse när den elektroniska övervakningen helt eller delvis upphör.

Paragrafen, som är ny, reglerar socialnämndens skyldighet att underrätta Statens institutionsstyrelse (SiS) när övervakning ska upphöra, helt eller delvis. Övervägandena finns i avsnitt 6.8.

Av bestämmelsen följer att socialnämnden ska underrätta SiS om nämnden beslutar att den elektroniska övervakningen ska upphöra innan dess att rättsens beslut löpt ut, den särskilda föreskrift som kontrollen avser upphör eller ändras, eller om barnet eller den unge påbörjar verkställighet av elektronisk övervakning enligt annan lag.

Offentligt biträde

13 § Offentligt biträde ska förordnas för barnet eller den unge och för barnets vårdnadshavare

1. i mål om elektronisk övervakning, eller

2. när barnet, den unge eller vårdnadshavaren uttrycker en vilja att överklaga socialnämndens beslut i ett ärende om upphörande av elektronisk övervakning.

Offentligt biträde ska inte förordnas om det måste antas att behov av biträde saknas.

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om när offentligt biträde ska förordnas. Övervägandena finns i avsnitt 6.12.

Av första stycket första punkten framgår att barnet och barnets vårdnadshavare eller den unge har rätt till ett offentligt biträde i mål om elektronisk övervakning. Det gäller såväl ansökningsmål enligt 3 § som överklagandemål enligt 9 kap. 1 § första stycket 4.

Socialnämndens beslut i fråga om upphörande av elektronisk övervakning får enligt 9 kap. 1 § första stycket 4 överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Bestämmelsen i första stycket andra punkten innebär

att ett offentligt biträde får förordnas för barnet och barnets vårdnadshavare eller den unge innan ett sådant överklagande lämnas in till domstolen. För att rätten till offentligt biträde ska inträda krävs att personen ger uttryck för en vilja att överklaga beslutet.

Offentligt biträde ska enligt *andra stycket* inte förordnas om det måste antas att behov av biträde saknas. Undantaget ska tillämpas restriktivt. Det bör krävas särskilda omständigheter för att anse att behov av biträde saknas. Exempel på sådana omständigheter är om det redan från början klart framgår att rättens beslut kommer att gå i den riktning som den enskilde önskar. En annan omständighet som kan leda till att ett offentligt biträde inte behöver förordnas är att frågan om elektronisk övervakning nyligen har prövats av domstolen och några nya omständigheter inte har tillkommit.

14 § Om offentligt biträde behövs både för ett barn och för hans eller hennes vårdnadshavare ska olika biträden förordnas. Om det inte finns motstridiga intressen mellan dem, ska dock ett gemensamt biträde förordnas.

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om när ett gemensamt offentligt biträde får förordnas för ett barn och för hans eller hennes vårdnadshavare. Övervägandena finns i avsnitt 6.12.

Huvudregeln är att olika offentliga biträden ska förordnas för barnet och dennes vårdnadshavare. Om det inte finns motstridiga intressen mellan dem ska dock ett gemensamt biträde förordnas. Av 4 § framgår att socialnämnden i sin ansökan om elektronisk övervakning ska redogöra för såväl barnets som vårdnadshavarnas inställning. Det innebär att förvaltningsrätten har underlag för att bedöma om det finns förutsättningar att förordna gemensamt biträde.

15 § Den som är förordnad som offentligt biträde enligt 13 § för ett barn som är under 15 år är utan särskilt förordnande också barnets ställföreträdare i det ärende eller mål som förordnandet avser, om det offentliga biträdet inte samtidigt är biträde för vårdnadshavaren.

Paragrafen, som är ny, reglerar när ett offentligt biträde ska vara barnets ställföreträdare. Övervägandena finns i avsnitt 6.12.

I ärenden och mål enligt lagen har barn ställning som part. Barn som har fyllt 15 år är själva processbehöriga, medan yngre barn måste företräddas av en ställföreträdare (2 kap. 4 §). Den eller de som är vårdnadshavare är legala ställföreträdare för barnet. Bestämmelsen innebär att barnet ibland kan få ytterligare en ställföreträdare. Bakgrunden till bestämmelsen är att det med hänsyn till att barn som är 13–14 år och vårdnadshavare kan ha motstridiga intressen i mål om elektronisk övervakning är mindre lämpligt att barn är beroende av vårdnadshavarnas vilja när det t.ex. gäller att överklaga ett beslut. Genom bestämmelsen får barnet en självständig ställning gentemot vårdnadshavarna. Barnet kan därmed överklaga beslut i frågor om elektronisk övervakning och vidta andra processhandlingar. Ställföreträdaren ska ta tillvara barnets intresse och föra fram de synpunkter och önskemål som barnet har. Skulle ställföreträdaren ha en annan uppfattning än barnet, bör han eller hon med beaktande av barnets önskemål hävda den uppfattning som han eller hon anser bäst tjänar

barnets intresse. Om barnet så önskar, ska ställföreträdaren t.ex. se till att beslut och domar blir överklagade. Ställföreträdaren är samtidigt barnets offentliga biträde och ska i den egenskapen ta till vara barnets bästa i olika hänseenden och fungera som barnets rådgivare.

16 § *Den som enligt 13 § har rätt till ett offentligt biträde får ansöka om att ett offentligt biträde ska förordnas för honom eller henne.*

Socialnämnden ska, så snart behov av offentligt biträde uppkommer enligt 13 §, anmäla detta till förvaltningsrätten.

När en ansökan om offentligt biträde kommer in till socialnämnden, ska nämnden skyndsamt lämna över ansökan till förvaltningsrätten.

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om vem som får ansöka om att offentligt biträde ska förordnas samt om socialnämndens ansvar att anmäla behov av och överlämna inkomna ansökning om offentligt biträde till förvaltningsrätten. Övervägandena finns i avsnitt 6.12.

Enligt *första stycket* får den som enligt 13 § har rätt till ett offentligt biträde ansöka om att ett offentligt biträde ska förordnas för honom eller henne. Bestämmelsen tydliggör att ett barn som inte har fyllt 15 år, utan särskild företrädare, själv får ansöka om att offentligt biträde ska förordnas för honom eller henne. Det är enligt 17 § den domstol som handlägger målet eller, när grunden för rätten till biträde är att barnet har gett uttryck för en vilja att överklaga socialnämndens beslut i fråga om upphörande av elektronisk övervakning, förvaltningsrätten som beslutar om förordnande av och prövar frågor om offentligt biträde. Om barnet får avslag på ansökan om offentligt biträde har barnet rätt att även överklaga det beslutet utan en företrädare.

Av *andra stycket* framgår att socialnämnden så snart ett behov av offentligt biträde uppkommer, dvs. när förutsättningarna enligt 13 § är uppfyllda, ska anmäla detta till förvaltningsrätten. I ansökningsfallen uppmärksammas förvaltningsrätten på behovet genom socialnämndens ansökan. Bestämmelsen får alltså praktisk betydelse endast i de fall där behovet av offentligt biträde uppkommer genom att barnet, den unge eller barnets vårdnadshavare ger uttryck för en vilja att överklaga socialnämndens beslut i en fråga om upphörande av elektronisk övervakning. En av förutsättningarna för att offentligt biträde ska förordnas är enligt 13 § andra stycket att det inte måste antas att behov av biträde saknas. Socialnämnden behöver således inte anmäla behov av offentligt biträde till förvaltningsrätten om nämnden bedömer att det saknas behov av offentligt biträde. Även om den enskilde inte begär att ett offentligt biträde ska förordnas ska nämnden, om den bedömer att förutsättningarna för att ett offentligt biträde ska förordnas är uppfyllda, anmäla detta till förvaltningsrätten.

Av *tredje stycket* framgår att socialnämnden skyndsamt ska överlämna en ansökan om offentligt biträde som kommer in till nämnden till förvaltningsrätten. Bestämmelsen innebär att även om socialnämnden inte anser att förutsättningarna för att förordna offentligt biträde är uppfyllda, ska nämnden ändå överlämna en inkommen ansökan till förvaltningsrätten. Ansökan bör överlämnas till förvaltningsrätten samma eller nästkommande dag efter att den inkommit till socialnämnden.

17 § Frågor om offentligt biträde prövas av den domstol som handlägger målet. I fall som avses i 13 § första stycket 2 prövas frågor om offentligt biträde av förvaltningsrätten.

Paragrafen, som är ny, reglerar hur offentligt biträde förordnas och vem som beslutar om tillhörande frågor om offentligt biträde. Övervägandena finns i avsnitt 6.12.

I mål om elektronisk övervakning prövas frågor om offentligt biträde av den domstol som handlägger målet. Om det inte pågår något mål om elektronisk övervakning så framgår det av hänvisningen till 13 § första stycket 2 att det, i de fall där grunden för förordnandet är att den enskilde har uttryckt en vilja att överklaga socialnämndens beslut i fråga om upphörande av elektronisk övervakning, är förvaltningsrätten som prövar frågor om offentligt biträde. Vilken förvaltningsrätt som är behörig avgörs av allmänna forumregler.

Den behöriga domstolen prövar samtliga de frågor som uppkommer om offentligt biträde, t.ex. frågor om förordnande, byte, entledigande, substitution och ersättning.

Uppgifter från den elektroniska övervakningen

18 § Den utrustning som används för den elektroniska övervakningen får vara aktiverad endast under de tider som framgår av den särskilda föreskrift som kontrollen avser.

Om den digitala teknik som används möjliggör positionering ska Statens institutionsstyrelse säkerställa att inga uppgifter om barnets eller den unges position utanför bostaden eller annan anvisad plats som framgår av den särskilda föreskriften tas fram.

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om vilka uppgifter som får behandlas vid elektronisk övervakning enligt lagen. Övervägandena finns i avsnitt 6.17.

Bestämmelserna i paragrafen syftar till att säkerställa att uppgifter från övervakningen inte samlas in eller används i strid med ändamålet för övervakningen.

Av *första stycket* framgår att den utrustning som används för den elektroniska övervakningen får vara aktiverad endast under de tider som framgår av den särskilda föreskrift som kontrollen avser. Regleringen i lagen är teknikneutral för att möjliggöra ett användande av den teknik som är mest ändamålsenlig och minst integritetskränkande. Bestämmelsen innebär att, oavsett vilken teknik som används, inga uppgifter får registreras under andra tider än de som framgår av den särskilda föreskriften.

I *andra stycket* anges ytterligare begränsningar för behandlingen av uppgifter från övervakningen för det fall att den digitala teknik som används möjliggör positionering. Den utrustning som används behöver vara aktiverad under den tid som anges i den särskilda föreskriften. Bestämmelsen innebär att Statens institutionsstyrelse inte för något ändamål får ta fram och använda de uppgifter om barnets eller den unges position utanför bostaden eller annan anvisad plats som, oundvikligen, registreras.

19 § Uppgifter från den elektroniska övervakningen får bevaras i högst två månader.

När uppgifterna inte längre får bevaras ska de omedelbart förstöras.

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om gallring. Övervägandena finns i avsnitt 6.17.

I *första stycket* anges att uppgifter från den elektroniska övervakningen får bevaras i högst två månader. Det innebär att uppgifterna ska gallras inom två månader från det att de registrerades. De uppgifter som avses i bestämmelsen är de tekniska data som registreras i samband med övervakningen. För de noteringar om hur den elektroniska övervakningen fortlöper som Statens institutionsstyrelse och socialnämnden gör i barnets eller den unges ärende gäller de gallringsregler som dessa myndigheter normalt tillämpar på sådana uppgifter.

I *andra stycket* förtydligas att uppgifterna omedelbart ska förstöras när de inte längre får bevaras.

Bemyndigande

20 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om den elektroniska övervakning som Statens institutionsstyrelse efter rättens beslut ska ansvara för att verkställa enligt denna lag.

Paragrafen, som är ny, innehåller en bestämmelse som bemyndigar regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om den elektroniska övervakning som Statens institutionsstyrelse efter rättens beslut ska ansvara för att verkställa enligt lagen. Övervägandena finns i avsnitt 6.7.4.

8 kap. Bestämmelser om handläggningen

Nämndemän i kammarrätten

4 § Vid handläggning i kammarrätten av mål om elektronisk övervakning enligt denna lag ska nämndemän ingå i rätten.

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om rättens sammansättning i mål om elektronisk övervakning. Övervägandena finns i avsnitt 6.11.

Bestämmelsen reglerar att nämndemän ska ingå vid handläggningen i kammarrätten av mål om elektronisk övervakning.

9 kap. Bestämmelser om överklagande

1 § Socialnämndens beslut får överklagas till allmän förvaltningsdomstol när nämnden har

1. *beslutat om insatser och särskilda föreskrifter till vårdnadshavare enligt 4 kap. 1–4 §§ eller prövat om sådana beslut ska upphöra,*

2. *beslutat om insatser och särskilda föreskrifter till barn och unga enligt 5 kap. 1–3 §§ eller prövat om sådana beslut ska upphöra,*

3. *beslutat om* provtagning för kontroll av nykterhet och drogfrihet enligt 6 kap. 2 §, eller prövat om ett sådant beslut ska upphöra, eller
4. prövat om *elektronisk övervakning* ska upphöra enligt 6 a kap. 8 § första stycket.

Andra beslut av nämnden enligt denna lag får inte överklagas.

Paragrafen reglerar vilka beslut av socialnämnden som får överklagas. Övervägandena finns i avsnitt 6.15.

Bestämmelsen i *första stycket fjärde punkten* ändras så att det enbart framgår att ett beslut i vilket socialnämnden har prövat om den elektronisk övervakningen ska upphöra får överklagas.

Bestämmelsen ändras språkligt och redaktionellt.

2 § *Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten utom i mål om elektronisk övervakning.*

Paragrafen innehåller bestämmelser om prövningstillstånd. Övervägandena finns i avsnitt 6.15.

Paragrafen ändras på så sätt att det inte krävs prövningstillstånd vid överklagande till kammarrätten i mål om elektronisk övervakning. Prövningstillstånd krävs alltså varken i ansökningsmål enligt 6 a kap. 3 § eller i överklagandemål enligt 1 § första stycket 4.

10 kap. Handräckning och tillfälligt omhändertagande

4 § *Polismyndigheten ska på begäran av socialnämnden eller Statens institutionsstyrelse lämna hjälp vid montering och borttagande av utrustning för elektronisk övervakning.*

En begäran om hjälp får göras endast om det på grund av särskilda omständigheter kan befaras att åtgärden inte kan utföras utan att det finns behov av de särskilda befogenheter som anges i 10 och 10 a §§ polislagen (1984:387), eller det annars finns synnerliga skäl.

Den som begär hjälp ska lämna Polismyndigheten de uppgifter om barnet eller den unge och närstående till barnet eller den unge som behövs för planeringen och genomförandet av åtgärden.

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om när handräckning får begäras och vilken uppgiftsskyldighet som finns i samband med det. Övervägandena finns i avsnitt 6.9.

I *första stycket* anges att Polismyndigheten är skyldig att på begäran av Statens institutionsstyrelse (SiS) eller socialnämnden lämna hjälp vid montering och borttagande av utrustning för elektronisk övervakning. Båda myndigheterna har rätt att begära handräckning men de bör samordna sig så att endast en begär handräckning.

Ett beslut om elektronisk övervakning får inte får genomföras med våld, t.ex. finns det inga rättsmedel som möjliggör för SiS att komma in i en låst bostad för att installera utrustningen. Inte heller handräckningen möjliggör en sådan tvångsåtgärd. Den hjälp från Polismyndigheten som aktualiseras är därför i princip endast att säkerställa att åtgärden kan genomföras utan fara. De situationer där det skulle kunna bli aktuellt för en polisman att använda sig av sina våldsbefogenheter torde alltså främst vara de som avses i 10 § första stycket 1 och 3 polislagen (1984:387), dvs. att

polismannen eller någon av tjänstemännen vid SiS och socialnämnden möts med våld eller hot om våld.

I *andra stycket* anges förutsättningarna för när handräckning får begäras. En begäran om hjälp får endast göras om det på grund av särskilda omständigheter kan befaras att åtgärden inte kan utföras utan att det finns behov av de särskilda befogenheter som anges i 10 och 10 a §§ polislagen eller det annars finns synnerliga skäl.

Exempel på sådana särskilda omständigheter kan vara att det finns kända våldsverkare på den adress där utrustningen ska monteras, eller att det har uttalats hot i samband med handläggningen av ärendet. Synnerliga skäl kan exempelvis röra sig om situationer där det finns en överhängande risk för att barnet skadar sig själv eller uppträder hotfullt.

Som framgår av 6 a kap. 10 § ska socialnämnden lämna de uppgifter som SiS behöver för att kunna verkställa den elektroniska övervakningen. Det innefattar även uppgifter som kan vara relevanta för att bedöma behovet av Polismyndighetens hjälp vid montering och borttagande. SiS ges därigenom förutsättningar att självständigt bedöma behovet av handräckning.

I *tredje stycket* framgår att den myndighet som begär hjälp är skyldig att lämna Polismyndigheten de uppgifter om barnet eller den unge eller om närstående till honom eller henne som behövs för att Polismyndigheten ska kunna planera och genomföra handräckningen. Utgångspunkten bör vara att uppgiftsskyldigheten omfattar de uppgifter som utgör själva grunden för begäran. I första hand avgör den myndighet som begär hjälp vilken information som är nödvändig (prop. 2016/17:57 s. 60). Uppgiftsskyldigheten innebär att uppgifterna får lämnas utan hinder av sekretess enligt 10 kap. 28 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

11.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (2001:454) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten

7 a § I sammanställningar av personuppgifter får det inte tas in känsliga personuppgifter eller uppgifter i övrigt om ömtåliga personliga förhållanden.

Undantag från första stycket gäller för

1. uppgifter om åtgärder som har beslutats inom socialtjänsten som innebär myndighetsutövning och om den bestämmelse som ett sådant beslut grundar sig på,

2. uppföljning, utvärdering och kvalitetssäkring,

3. tillsynsverksamhet som bedrivs av Inspektionen för vård och omsorg,

4. administration som bedrivs av Statens institutionsstyrelse centralt,

5. verksamhet enligt lagen (2007:606) om utredningar för att förebygga vissa skador och dödsfall,

6. verksamhet enligt lagen (2026:000) om utredningar för att förebygga suicid, och

7. verksamhet vid Statens institutionsstyrelse som avser verkställighet av elektronisk övervakning enligt lagen (2026:000) om insatser och särskilda föreskrifter till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas.

Uppgift som avslöjar medlemskap i fackförening får aldrig tas in.

Paragrafen reglerar utrymmet att i sammanställningar av personuppgifter ta in känsliga personuppgifter eller uppgifter i övrigt om ömtåliga personliga förhållanden. Övervägandena finns i avsnitt 7.

I *andra stycket* införs en ny *sjunde punkt* som innebär att Statens institutionsstyrelse i verksamhet som avser verkställighet av elektronisk övervakning enligt lagen (2026:000) om insatser och särskilda föreskrifter till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas får ta in känsliga personuppgifter eller uppgifter i övrigt om ömtåliga personliga förhållanden i en sammanställning. Det ska framhållas att det grundläggande kravet på att personuppgifter får behandlas bara om det är nödvändigt (6 och 7 §§) gäller även vid behandling som består i att ta in uppgifter i en sammanställning.

11.3 Förslaget till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

26 kap.

7 § Sekretessen enligt 1 § gäller inte

1. beslut om omhändertagande av en enskild,
2. beslut om vård utan samtycke,
3. beslut om att bevilja ett barn skyddat boende eller en omedelbar sådan insats med samtycke från endast en av vårdnadshavarna,
4. beslut i ärende om klagomål mot kommunal hälso- och sjukvård eller dess personal,
5. beslut i ärende enligt 8 kap. patientsäkerhetslagen (2010:659), *eller*
6. *beslut om elektronisk övervakning enligt lagen (2026:000) om insatser och särskilda föreskrifter till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas.*

Sekretessen enligt 1 och 4 §§ gäller inte beslut i fråga om omhändertagande eller återlämnande av personakt.

Paragrafen innehåller undantag från socialtjänstsekretessen enligt 1 §. Övervägandena finns i avsnitt 6.16.

I *första stycket* införs en ny *sjätte punkt* som innebär att socialtjänstsekretessen inte gäller för beslut om elektronisk övervakning enligt lagen (2026:000) om insatser och särskilda föreskrifter till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas. Precis som i fråga om övriga beslut enligt bestämmelsen är det bara själva beslutet och skälen för beslutet som inte omfattas av sekretess. Sekretess kan därför fortfarande gälla för andra uppgifter i det ärende som beslutet gäller. Sekretess för uppgifter i ett beslut om elektronisk övervakning kan gälla enligt andra bestämmelser i lagen. Domstolen kan t.ex. besluta att bestämmelsen i 18 kap. 1 § om sekretess för uppgifter som hänför sig till förundersökning i brottmål eller annan brottsutredande eller brottsförebyggande verksamhet även i fortsättningen ska vara tillämplig på uppgifter som tas in i beslutet (jfr 43 kap. 8 och 8 a §§).

Undantaget gäller såväl beslut om bifall till en ansökan om elektronisk övervakning som beslut om att avslå ett yrkande om upphörande av elektronisk övervakning (jfr RÅ 1987 not. 431).

15 § Den tystnadsplikt som följer av 1 a, 5, 13, och 14 a–14 c §§ inskränker rätten enligt 1 kap. 1 och 7 §§ tryckfrihetsförordningen och 1 kap. 1 och 10 §§ yttrandefrihetsgrundlagen att meddela och offentliggöra uppgifter.

Den tystnadsplikt som följer av 1, 3, 4, 6, 10 a och 10 b §§ inskränker rätten att meddela och offentliggöra uppgifter, när det är fråga om uppgift om annat än verkställigheten av beslut om omhändertagande, beslut om vård utan samtycke, beslut om skyddat boende för ett barn eller en omedelbar sådan insats med samtycke från endast en av vårdnadshavarna, eller beslut om *elektronisk övervakning enligt lagen (2026:000) om insatser och särskilda föreskrifter till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas*.

Paragrafen innehåller bestämmelser som reglerar i vilka situationer den grundlagsskyddade meddelarfriheten enligt tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen inskränks genom lagens bestämmelser om bl.a. socialtjänstsekretess. Övervägandena finns i avsnitt 6.16.

Genom ändringen i *andra stycket* inskränks meddelarfriheten beträffande uppgifter i ärenden och mål om elektronisk övervakning såvida uppgifterna inte gäller verkställigheten av ett beslut om elektronisk övervakning. Det skulle t.ex. kunna handla om uppgifter om att övervakningsutrustningen är aktiv på andra tider än de tillåtna eller att uppgifter från övervakningen används på ett otillåtet sätt.

Utdrag av sammanfattning av promemorian En lag om insatser inom socialtjänsten till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas (Ds 2024:30)

Uppdraget

Utredningen har haft i uppdrag att utreda, analysera och lämna förslag på en ordning som innebär att socialnämnder i ett tidigt skede ska kunna stödja och skydda barn och unga och därmed bryta en negativ utveckling när vårdnadshavarna, barnet eller den unge inte samtycker till insatser i öppna former. Det övergripande målet, att bryta en negativ utveckling, innefattar att förebygga och förhindra att barn och unga involveras i kriminalitet. I uppdraget har huvudsakligen ingått att

[---]

- föreslå en ordning likt den som finns i Danmark med s.k. barn- och ungdomsförelägganden dvs. en eller flera föreskrifter som barnet eller den unge ska följa eller fullgöra och som kan bidra till att lösa barnets eller den unges situation,
- analysera och ta ställning till om det behövs fler förebyggande insatser för barn och unga som avslutar en vistelse på ett särskilt ungdomshem eller ett hem för vård och boende (HVB) och för barn och unga som vårdas i det egna hemmet med stöd av 3 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, förkortad LVU, exempelvis i form av föreskrifter om deltagande i öppenvårdsinsatser, förbud att använda alkohol eller droger rörelseinskränkningar, krav på vistelse i hemmet, skolgång eller andra aktiviteter och oavsett ställningstagande i sak lämna förslag på en sådan ordning,
- utreda, analysera och föreslå åtgärder som bedöms lämpliga och nödvändiga för att kontrollera efterlevnaden av beslut om insatser och krav till vårdnadshavare, barn och unga,

[---]

- överväga om det finns ett behov av att införa en möjlighet för socialnämnder att kontrollera efterlevnaden av krav riktade mot barn och unga med hjälp av elektronisk övervakning och oavsett ställningstagande i fråga om behov lämna förslag på en sådan ordning,

[---]

- lämna nödvändiga författningsförslag.

[---].

Den nya ordning som föreslås har som främsta syfte att i ett tidigt skede fånga upp och ge stöd och skydd till de barn och unga som enligt gällande regelverk inte får sina behov därav tillgodosedda eftersom samtycke till att ta emot öppna insatser med stöd av socialtjänstlagen saknas och förutsättningarna för tvångsvård enligt LVU inte är uppfyllda. Genom att socialnämnderna ges ökade möjligheter att agera och ingripa tidigt även när vårdnadshavare, barn och unga inte samtycker till att ta emot insatser i öppna former kan utvecklingen av allvarigare problem förebyggas och mer ingripande åtgärder som tvångsvård enligt LVU kan undvikas.

Vid utformningen av förslagen har utredningen utgått från tre centrala utgångspunkter – att den nya ordningen inte ska påverka den grundläggande principen om att socialnämndernas insatser i första hand ska ges på frivillig väg inom socialtjänstens arbete, att barn är egna rättighetsbärare och att den nya ordningen ska omges av starka rättssäkerhetsgarantier.

Utredningens förslag

En ny ordning

Någon möjlighet för socialnämnder att besluta att en vårdnadshavare ska delta i insatser i öppna former för att stärka sin föräldraförmåga när han eller hon inte samtycker till det finns inte i dag. En relativt stor andel vårdnadshavare motsätter sig i dag det stöd som erbjuds av socialnämnder trots att en socialnämnd har bedömt att de har behov av stöd. Utredningen uppskattar att cirka 40 procent av de barn och unga vars behov utreds av socialnämnder och som bedöms vara i behov av stöd inte får det till följd av bristande samtycke från barnet eller den unge själv eller av barnets vårdnadshavare.

Barn och unga som till följd av sitt eget beteende bedöms vara i behov av insatser i öppna former kan i dag tvingas delta i sådana insatser enligt bestämmelsen om s.k. mellantvång i 22 § LVU. Den bestämmelsen tillämpas emellertid sällan. Samtidigt är det väl belagt att tidiga och träffsäkra insatser i öppna former är viktiga för att förebygga att barn och unga utvecklas ogynnsamt och för att förhindra att destruktiva beteenden befästs och blir långvariga.

Mot denna bakgrund lämnar utredningen förslag som innebär att socialnämnder under vissa närmare angivna förutsättningar ska kunna besluta att vårdnadshavare ska delta i insatser i öppna former trots att de inte samtycker till det. Socialnämnder ska också få besluta att vårdnadshavare ska följa en eller flera särskilda föreskrifter i frågor som rör vårdnadshavarens ansvar för den dagliga omsorgen om barnet. Vidare föreslås att de rättsliga förutsättningarna för att besluta om insatser i öppna former till barn och unga när samtycke därtill saknas ska ändras. Socialnämnder ska få besluta att barn eller unga ska delta i insatser i öppna former när samtycke saknas såväl tidigare som i fler fall än i dag.

Det föreslås också att om en socialnämnd har beslutat att ett barn eller en ung person ska delta i en eller flera öppenvårdsinsatser får

socialnämnden även besluta att barnet eller den unge ska följa en eller flera särskilda föreskrifter. De särskilda föreskrifterna får avse frågor som rör barnets eller den unges skolgång, fritidsaktiviteter, praktik eller annan kompetenshöjande verksamhet, skyldighet att iaktta nykterhet och drogfrihet och skyldighet att under vissa tider uppehålla sig i bostaden eller annan anvisad plats som kan likställas med bostad.

Uppskattningsvis kan cirka 33 000–43 000 barn och unga komma att direkt eller indirekt beröras av utredningens förslag och därmed tillförsäkras att få sina behov utredda och få det stöd eller skydd som de behöver. Den nya ordningen kommer att medföra att mer ingripande åtgärder, som vård utanför hemmet, i fler ärenden än i dag kan undvikas. Barn och unga kan på så sätt tillförsäkras goda uppväxtvillkor utan att de behöver skiljas från sitt hem eller sin familj.

En ny lag om insatser inom socialtjänsten till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas

Utredningen föreslår att socialnämnders befogenheter att besluta om insatser i öppna former och särskilda föreskrifter till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke till dessa saknas ska regleras i en ny lag som ska heta *lagen om insatser inom socialtjänsten till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas*, som förkortas LIV. Lagen ska komplettera bestämmelserna i socialtjänstlagen (2001:453). I LIV ska förutsättningarna för att besluta om insatser i öppna former och särskilda föreskrifter till vårdnadshavare, barn eller unga när samtycke därtill saknas regleras. I lagen ska också socialnämnders möjligheter att kontrollera efterlevnaden av vissa av de särskilda föreskrifterna till barn och unga med hjälp av drogtest och med hjälp av elektronisk övervakning regleras. Vidare ska socialnämnders möjligheter att besluta om konsekvenser vid bristande efterlevnad regleras. Lagen ska även innehålla bestämmelser om förfarandet hos socialnämnder och allmänna förvaltningsdomstolar vid beslut och överprövning av beslut som har fattats med stöd av LIV.

Beslut till barn och unga i ett tidigare skede

I dag har socialnämnder möjlighet att med stöd av 22 § LVU besluta om insatser i öppna former när barn och unga som inte har fyllt 20 år genom missbruk av beroendeframkallande medel, brottslig verksamhet eller annat socialt nedbrytande kan antas behöva beredas tvångsvård med stöd av 3 § LVU om beteendet fortsätter och samtycke till insatsen saknas.

För att säkerställa att barn och unga får nödvändigt stöd i ett tidigt skede, innan problemen har hunnit bli allvarliga, föreslås att de rättsliga förutsättningarna för att besluta om insatser i öppna former till barn och unga när samtycke därtill saknas ändras på så sätt att beslut ska kunna fattas såväl tidigare som i fler fall än i dag. Som en följd därav föreslås att 22 och 23 §§ LVU upphävs.

Med stöd av bestämmelserna i LIV ska socialnämnder få besluta att ett barn eller en ung person ska delta i nödvändiga insatser i öppna former om det på grund av särskilda omständigheter finns en risk att barnet eller den unge kommer att utveckla ett missbruk av beroendeframkallande medel,

involveras i eller ägna sig åt brottslig verksamhet eller uppvisa något annat socialt nedbrytande beteende. Även i de fall situationen har hunnit bli allvarlig och barnet eller den unge har hunnit utveckla ett sådant beteende som nu nämnts ska beslut om deltagande i insatser i öppna former få fattas med stöd av bestämmelserna i LIV.

Beslut till barn och unga om en eller flera särskilda föreskrifter

Vid beslut om nödvändiga insatser i öppna former till barn och unga med stöd av LIV ska socialnämnder också få besluta att ett barn eller en ung person ska följa en eller flera särskilda föreskrifter knutna till sådana områden i barns och ungas levnadssätt som normalt sett utgör skydds- respektive riskfaktorer. Om de särskilda föreskrifterna har ett innehåll som erbjuder barnet eller den unge ett positivt alternativ till det negativa beteendet som ska brytas kan det på sikt leda till att barnet eller den unge motiveras att förändra sitt normbrytande beteende. De särskilda föreskrifterna ska därför få avse barnets eller den unges skolgång, deltagande i fritidsaktivitet, deltagande i praktik, annan kompetenshöjande verksamhet eller annan sysselsättning, skyldighet att iaktta nykterhet och drogfrihet samt skyldighet att under vissa tider uppehålla sig i bostaden eller annan anvisad plats som kan likställas med bostad.

Skyldighet att i vissa fall särskilt överväga behov av insatser och särskilda föreskrifter

Vissa barn och unga kan antas vara särskilt sårbara och för dessa kan det finnas en högre risk än för andra barn och unga att återfalla i normbrytande beteenden. Det föreslås därför att socialnämnder särskilt ska överväga behovet av särskilda föreskrifter enligt bestämmelserna i LIV när beslut fattas om att barnet eller den unge ska vårdas i det egna hemmet med stöd av bestämmelserna i LVU. Vidare ska socialnämnder särskilt överväga behovet av såväl insatser som särskilda föreskrifter när barnet eller den unge skrivs ut från ett särskilt ungdomshem eller HVB. Det gäller såväl för de barn och unga som har verkställt påföljden slutna ungdomsvård som för barn och unga som har vårdats där med stöd av LVU eller socialtjänstlagen. Slutligen ska en socialnämnd också särskilt överväga behovet av insatser och särskilda föreskrifter till vårdnadshavare när socialnämnden beslutar om insatser eller särskilda föreskrifter till barn.

Uppföljning och kontroll

Socialnämnder ska följa genomförandet av insatser och särskilda föreskrifter som beslutas enligt bestämmelserna i LIV. Det ska i första hand ske genom regelbunden kontakt med barnet eller den unge och barnets vårdnadshavare. När en socialnämnd följer genomförandet av insatser och särskilda föreskrifter får socialnämnden även i övrigt ta de kontakter som behövs, exempelvis genom att prata med företrädare för barnets eller den unges skola.

Kontroll av efterlevnaden av socialnämnders beslut om insatser i öppna former och särskilda föreskrifter kan som utgångspunkt ske inom ramen för socialnämnders regelbundna uppföljning.

Om barnet eller den unge inte följer en särskild föreskrift om att under vissa tider uppehålla sig i bostaden eller annan anvisad plats som kan likställas med bostad och om socialnämnden bedömer att det inte är möjligt att förmå barnet eller den unge att frivilligt återvända till bostaden ska socialnämnden kunna begära hjälp från Polismyndigheten att genomföra beslutet genom s.k. handräckning.

Det föreslås också att Polismyndigheten ges befogenhet att tillfälligt omhänderta barnet eller den unge för att kunna förflytta honom eller henne tillbaka till den plats där han eller hon enligt den särskilda föreskriften ska vara.

Kontroll med hjälp av elektronisk övervakning

Kontrollen av efterlevnaden av en särskild föreskrift kommer som regel att kunna ske inom ramen för socialnämndernas uppföljningsansvar genom personliga kontakter med barnet och vårdnadshavarna, med den unge eller genom kontakter med andra. Mot denna bakgrund och med hänsyn till att elektronisk övervakning är en ingripande åtgärd bedöms det inte finnas något behov av att kunna kontrollera samtliga särskilda föreskrifter som kan beslutas med stöd av bestämmelserna i LIV med hjälp av elektronisk övervakning.

Enligt bestämmelserna i LIV ges socialnämnder möjlighet att besluta om en särskild föreskrift om att ett barn eller en ung person ska vara skyldig att under vissa tider uppehålla sig i bostaden eller annan anvisad plats som likställas med bostad. Skyldigheten ska som tidigast få inträda kl. 18.00 och som längst pågå till kl. 07.00 nästföljande dag. Syftet med en sådan särskild föreskrift är att säkerställa barns och ungas behov av tillsyn, struktur, rutiner och dygnsvila genom att skydda dem från att vistas på olämpliga platser vid olämpliga tider. Det är därför av särskild vikt att kunna kontrollera att barnet eller den unge följer en sådan särskild föreskrift. Utredningen bedömer att det i vissa fall finns behov av att kontrollera den särskilda föreskriften att under vissa tider uppehålla sig i bostaden eller annan anvisad plats som kan likställas med bostad med hjälp av elektronisk övervakning. Sådant behov har bedömts finnas när det finns en risk för att barnet eller den unge kommer att involveras i eller ägna sig åt brottslig verksamhet eller när han eller hon redan är involverad i eller ägnar sig åt sådan verksamhet. Behov av elektronisk övervakning för att kontrollera en sådan särskild föreskrift som nu nämnts bedöms också finnas när barnet eller den unge avslutar en vistelse på ett särskilt ungdomshem eller HVB eller när barnet eller den unge vårdas i det egna hemmet med stöd av 2 eller 3 § och 11 § andra stycket LVU.

Det föreslås därför att socialnämnder ska få besluta att kontrollen av efterlevnaden av denna särskilda föreskrift ska kunna ske med hjälp av elektronisk övervakning om barnet har fyllt 15 år, när det finns skäl att anta att barnet eller den unge inte kommer att följa den särskilda föreskriften och att den elektroniska övervakningen behövs för att

förhindra eller förebygga att barnet eller den unge involveras i eller ägnar sig åt brottslig verksamhet. Bilaga 1

Eftersom beslut om kontroll med hjälp av elektronisk övervakning är en ingripande åtgärd ska dessa beslut vara tidsbegränsade. Ett sådant beslut ska få fattas för en månad åt gången och den elektroniska övervakningen ska aldrig få pågå under längre tid än totalt sex månader under en period om tolv månader.

Utredningen föreslår att ansvaret för verkställighet av elektronisk övervakning som beslutas med stöd av bestämmelserna i LIV ska anförtros Polismyndigheten. Utredningens ställningstagande i denna del kan behöva omprövas om Statens institutionsstyrelse (SiS) eller den myndighet som framöver kan komma att ta över SiS uppdrag får praktisk möjlighet att använda sig av elektronisk övervakning i sin verksamhet.

Samtal vid barns och ungas bristande efterlevnad av beslut

Om barnet eller den unge inte följer ett beslut om insatser i öppna former, särskilda föreskrifter, drogtest eller elektronisk övervakning föreslås en reglering i LIV som innebär att socialnämnden ska få kalla barnet eller den unge samt barnets vårdnadshavare till ett samtal i syfte att förmå barnet eller den unge att efterleva beslutet. Det som framkommer vid samtalet kan utgöra underlag för om det finns behov av andra insatser eller särskilda föreskrifter alternativt om mer ingripande vård, exempelvis tvångsvård med stöd av LVU, behövs.

Tillämpningsområdet för påföljden ungdomsvård utvidgas så att ungdomsvård även kan innefatta åtgärder som kan beslutas med stöd av LIV

Brottspåföljden ungdomsvård omfattar såväl vård utanför hemmet som insatser i öppna former som barnet eller den unge tar del av medan han eller hon fortfarande bor kvar i hemmet. Lagstiftningen omfattar därmed sådana åtgärder som i dag kan vidtas med stöd av nu gällande 22 § LVU och som den dömde kan bli skyldig att genomföra inom ramen för påföljden ungdomsvård. Mot bakgrund av att utredningen föreslår att 22 § LVU ska upphävas föreslås att tillämpningsområdet för påföljden ungdomsvård ska utvidgas så att den även omfattar de barn och unga som har ett särskilt behov av åtgärder som kan beslutas med stöd av bestämmelserna i LIV. Det innebär att utöver deltagande i insatser i öppna former när samtycke saknas kommer påföljden ungdomsvård att kunna innefatta sådana särskilda föreskrifter som får beslutas med stöd av bestämmelserna i LIV. Vidare kommer efterlevnaden av den särskilda föreskriften att iaktta nykterhet och drogfrihet kunna kontrolleras med hjälp av drogtest och efterlevnaden den särskilda föreskriften att under vissa tider uppehålla sig i bostaden eller annan anvisad plats som kan likställas med bostad i vissa fall kunna kontrolleras med hjälp av elektronisk övervakning enligt vad som närmare föreskrivs i LIV.

Den nya ordningens förenlighet med grundläggande fri- och rättigheter

Den nya ordningen innebär inskränkningar av vårdnadshavares, barns och ungas grundläggande fri- och rättigheter som garanteras genom regeringsformen, Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen), EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna (EU:s rättighetsstadga) och FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen). De fri- och rättigheter som huvudsakligen påverkas är rätten till privat- och familjeliv, skyddet mot påtvingade kroppsliga ingrepp samt inskränkningar av barns och ungas rörelsefrihet.

Utredningens samtliga förslag, inklusive personuppgiftsbehandlingen som följer av förslagen, har utformats i enlighet med regeringsformen och internationella konventioner och omgärdas av rättssäkerhetsgarantier. Det kommer bl.a. till uttryck genom att rätten för barn att i första hand få beaktat vad som bedöms vara barnets bästa (principen om barnets bästa) samt proportionalitets- och behovsprinciperna lagfästs i de inledande bestämmelserna i LIV. Beslut med stöd av bestämmelserna i LIV får bara fattas om det behövs och den åtgärd som socialnämnden beslutar om inte kan tillgodoses med mindre ingripande medel samt bedöms proportionerlig med hänsyn till åtgärdens syfte och övriga omständigheter. Vid beslut enligt bestämmelserna i LIV ska vad som är bäst för barnet eller den unge vara avgörande och vid den bedömningen ska hänsyn tas till barnet eller den unges åsikter. Barns och ungas rätt till information och rätt att framföra sina åsikter regleras i en egen bestämmelse liksom vårdnadshavares rätt till delaktighet vid utformningen och genomförandet av de insatser i öppna former och särskilda föreskrifter som socialnämnden får besluta om med stöd av bestämmelserna i LIV. För att garantera att beslut om insatser och särskilda föreskrifter till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke till att ta emot dessa saknas inte ska pågå längre än nödvändigt föreslås att socialnämnder regelbundet ska överväga om dessa fortfarande behövs. Den nya ordningen utformas därutöver så att i princip samtliga beslut som socialnämnder ska få fatta med stöd av bestämmelserna i LIV går att överklaga och barn ges processbehörighet från 15 års ålder. I ärenden och mål om elektronisk övervakning ska även offentligt biträde förordnas för barnet och dennes vårdnadshavare eller för den unge.

Förslag till lag (2026:00) om insatser inom socialtjänsten till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas

Härigenom föreskrivs följande.

1 kap. Inledande bestämmelser

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om förutsättningarna och förfarandet för socialnämnder att besluta om insatser och särskilda föreskrifter till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas.

I socialtjänstlagen (2001:453) finns bestämmelser om att socialnämnder kan besluta om öppna insatser när samtycke till sådana insatser föreligger.

2 § Med *insatser* i denna lag avses insatser i öppna former inom socialtjänsten.

Med *barn* avses en person under 18 år.

Med *unga* eller *den unge* avses en person som har fyllt 18 år men som inte har fyllt 21 år.

3 § Syftet med denna lag är att förebygga och förhindra att barn och unga far illa, involveras i eller ägnar sig åt kriminalitet eller på annat sätt utvecklas ogynnsamt.

4 § Beslut enligt denna lag får bara fattas om det behövs och den åtgärd som socialnämnden beslutar om inte kan tillgodoses med mindre ingripande medel samt bedöms proportionerlig med hänsyn till åtgärdens syfte och övriga omständigheter.

5 § Bestämmelserna i 5 kap. 1–3 §§ om insatser och särskilda föreskrifter till barn och unga får inte tillämpas när

1. förutsättningarna för att besluta om insatser med stöd av 3 kap. 6 a § andra och tredje styckena eller 3 kap. 6 b § tredje stycket socialtjänstlagen (2001:453) är uppfyllda, eller

2. barnet eller den unge är omedelbart omhändertagen enligt 6 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga eller 13 § lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall eller om barnet är omedelbart placerat enligt 4 kap. 1 § lagen (2024:79) om placering av barn i skyddat boende, eller

3. om barnet eller den unge vårdas utanför det egna hemmet.

6 § Lagen är uppdelad enligt följande.

1 kap. – Inledande bestämmelser

2 kap. – Barns och ungas ställning i ärenden och mål

3 kap. – Vårdnadshavares delaktighet och rätt till tillfällig föräldrapenning

4 kap. – Insatser och särskilda föreskrifter till vårdnadshavare

- 5 kap. – Insatser och särskilda föreskrifter till barn och unga
- 6 kap. – Uppföljning och kontroll
- 7 kap. – Övervägande och upphörande
- 8 kap. – Bestämmelser om handläggningen
- 9 kap. – Bestämmelser om överklagande
- 10 kap. – Handräckning och tillfälligt omhändertagande

2 kap. Barns och ungas ställning i ärenden och mål

Barnets eller den unges bästa

1 § Vid beslut enligt denna lag ska vad som är bäst för barnet eller den unge vara avgörande. Vid bedömningen av barnets eller den unges bästa ska hänsyn tas till barnets eller den unges åsikter.

Barnets eller den unges rätt till information och rätt att framföra sina åsikter

2 § Socialnämnder ska vid handläggning av ärenden enligt denna lag se till att barnet eller den unge får information i frågor som rör honom eller henne. Informationen ska ges med beaktande av barnets eller den unges ålder, mognad och individuella förutsättningar.

Den som lämnar informationen ska i den utsträckning det är möjligt försäkra sig om att barnet eller den unge har förstått informationen.

3 § Socialnämnder ska se till att barnet eller den unge ges möjlighet att framföra sina åsikter i frågor som rör honom eller henne.

Barnets eller den unges åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till hans eller hennes ålder och mognad.

Barnets rätt att föra sin talan

4 § Ett barn som har fyllt 15 år har rätt att själv föra sin talan i ärenden och mål enligt denna lag.

Ett barn som är yngre än 15 år får höras i domstol om han eller hon inte kan antas ta skada av det.

3 kap. Vårdnadshavares delaktighet och rätt till tillfällig föräldrapenning

Rätt till delaktighet

1 § Vårdnadshavare ska ges möjlighet att vara delaktiga vid utformningen och genomförandet av de insatser och särskilda föreskrifter som socialnämnder beslutar om med stöd av denna lag.

Rätt till tillfällig föräldrapenning

2 § I 13 kap. 20 a och 24 a §§ socialförsäkringsbalken regleras rätten till tillfällig föräldrapenning när vårdnadshavare deltar i insatser som har beslutats enligt denna lag.

4 kap. Insatser och särskilda föreskrifter till vårdnadshavare

Bilaga 2

1 § Om det på grund av särskilda omständigheter finns risk för att ett barn kommer att utsättas för fysisk eller psykisk misshandel, otillbörligt utnyttjande, brister i omsorgen eller något annat missförhållande i hemmet får socialnämnden besluta att barnets vårdnadshavare ska delta i nödvändiga insatser utan vårdnadshavarens samtycke.

Socialnämnden får också besluta att barnets vårdnadshavare ska delta i nödvändiga insatser om barnet utsätts för ett sådant förhållande som anges i första stycket.

2 § Om det på grund av särskilda omständigheter finns risk för att ett barn kommer att utveckla ett missbruk av beroendeframkallande medel, involveras i eller ägna sig åt brottslig verksamhet eller uppvisa något annat socialt nedbrytande beteende får socialnämnden besluta att barnets vårdnadshavare ska delta i nödvändiga insatser utan vårdnadshavarens samtycke.

Socialnämnden får också besluta att barnets vårdnadshavare ska delta i nödvändiga insatser om barnet uppvisar ett sådant beteende som anges i första stycket.

3 § Vårdas barnet utanför det egna hemmet får beslut enligt 1 och 2 §§ fattas om det behövs med hänsyn till barnets hälsa eller utveckling. Detsamma gäller om barnet vårdas i det egna hemmet med stöd av lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga.

Beslut om särskilda föreskrifter

4 § När en socialnämnd har beslutat om insatser enligt 1–3 §§ får socialnämnden också besluta att vårdnadshavaren ska följa en eller flera särskilda föreskrifter. De särskilda föreskrifterna får avse frågor som rör vårdnadshavarens skyldigheter i fråga om den dagliga omsorgen om barnet.

Vite

5 § En socialnämnd får förena beslut enligt 1–3 §§ med vite.

Allmänna bestämmelser om vite finns i lagen (1985:206) om viten.

5 kap. Insatser och särskilda föreskrifter till barn och unga

Beslut om insatser utan samtycke

1 § Om det på grund av särskilda omständigheter finns risk för att ett barn eller en ung person kommer att utveckla ett missbruk av beroendeframkallande medel, involveras i eller ägna sig åt brottslig verksamhet eller uppvisa något annat socialt nedbrytande beteende får socialnämnden besluta att barnet eller den unge ska delta i nödvändiga insatser utan samtycke av

1. barnets vårdnadshavare och, när barnet har fyllt 15 år, av honom eller henne själv, eller

2. den unge.

Socialnämnden får också besluta att barnet eller den unge ska delta i nödvändiga insatser om han eller hon uppvisar ett sådant beteende som anges i första stycket.

Beslut om särskilda föreskrifter

2 § När en socialnämnd har beslutat om insatser enligt 1 § får socialnämnden också besluta att barnet eller den unge ska följa en eller flera särskilda föreskrifter. De särskilda föreskrifterna får avse barnets eller den unges

1. skolgång,
2. deltagande i fritidsaktivitet,
3. deltagande i praktik, annan kompetenshöjande verksamhet eller annan sysselsättning,
4. skyldighet att iakttä nykterhet och drogfrihet, och
5. skyldighet att under vissa tider uppehålla sig i bostaden eller annan anvisad plats som kan likställas med bostad. Skyldigheten får tidigast inträda klockan 18.00 på kvällen och pågå som längst till klockan 07.00 på morgonen nästföljande dag.

Beslut om särskilda föreskrifter vid vård i det egna hemmet

3 § Vårdas barnet eller den unge i det egna hemmet med stöd av lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga får socialnämnden besluta att barnet eller den unge ska följa sådana särskilda föreskrifter som avses i 2 § om det behövs med hänsyn till barnets eller den unges hälsa eller utveckling.

Socialnämnders skyldighet att särskilt överväga behov av insatser och särskilda föreskrifter

4 § När en socialnämnd beslutar om insatser och särskilda föreskrifter för ett barn enligt 1–3 §§ ska socialnämnden särskilt överväga om det finns behov av att besluta om insatser och särskilda föreskrifter till barnets vårdnadshavare enligt vad som regleras i 4 kap. 1–4 §§.

5 § När barnet eller den unge skrivs ut från ett särskilt ungdomshem eller annat hem för vård eller boende ska socialnämnden särskilt överväga om det finns behov av att besluta om insatser och särskilda föreskrifter till barnet eller den unge enligt 1–2 §§.

När en socialnämnd beslutar att barnet eller den unge ska vårdas i det egna hemmet med stöd av lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga ska socialnämnden särskilt överväga om det finns behov av att besluta om särskilda föreskrifter till barnet eller den unge enligt 3 §.

Socialnämnders underrättelseskyldighet

6 § När en socialnämnd har beslutat om en särskild föreskrift till barn och unga om att under vissa tider uppehålla sig i bostaden eller annan anvisad plats som kan likställas med bostad enligt 2 § första stycket 5 ska socialnämnden genast underrätta Polismyndigheten om namn och person-

eller samordningsnummer för den beslutet avser, kontaktuppgifter till denne samt den särskilda föreskriftens innehåll. Om beslutet avser ett barn ska även kontaktuppgifter till barnets vårdnadshavare framgå av underrättelsen.

Ska barnet enligt den särskilda föreskriften uppehålla sig på en annan anvisad plats som kan likställas med bostad ska underrättelsen innehålla motsvarande uppgifter avseende den eller de som där har ansvar för att ha uppsikt över barnet.

Socialnämnden ska genast underrätta Polismyndigheten när ett beslut enligt första stycket ändras eller upphör att gälla.

Läkarundersökning

7 § I ett ärende om insatser och särskilda föreskrifter till barn och unga får socialnämnden besluta om läkarundersökning av barnet eller den unge samt utse läkare för undersökningen. Om undersökningen inte lämpligen kan genomföras i barnets eller den unges hem, får socialnämnden bestämma någon annan plats för den.

Konsekvenser vid bristande efterlevnad av beslut

8 § Om barnet eller den unge inte följer ett beslut som har meddelats enligt 1–3 §§, 6 kap. 2 eller 3 § får socialnämnden kalla honom eller henne samt barnets vårdnadshavare till ett samtal i syfte att förmå barnet eller den unge att efterleva beslutet.

6 kap. Uppföljning och kontroll

Uppföljning

1 § Socialnämnder ska följa genomförandet av insatser och särskilda föreskrifter som har beslutats enligt denna lag. Det ska i första hand ske genom regelbunden kontakt med barnet eller den unge och barnets vårdnadshavare.

När en socialnämnd följer genomförandet av insatser och särskilda föreskrifter får socialnämnden även i övrigt ta de kontakter som behövs.

Vid kontakter med barnet enligt första stycket får socialnämnden höra barnet utan vårdnadshavarens samtycke och utan att vårdnadshavaren är närvarande.

Provtagning för kontroll av nykterhet och drogfrihet

2 § Socialnämnden får, när det finns anledning till det, besluta att efterlevnaden av en särskild föreskrift om skyldighet att iaktta nykterhet och drogfrihet som har beslutats enligt 5 kap. 2 § 4 ska kontrolleras genom att barnet eller den unge ska lämna blod-, urin-, utandnings-, saliv-, svett- eller hårprov för att påvisa om barnet eller den unge är eller har varit påverkad av narkotika, alkoholhaltiga drycker, andra berusningsmedel, sådant medel som avses i 1 § lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel eller sådan vara som omfattas av lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor.

Socialnämnden ska i ett beslut enligt första stycket särskilt ange vad för slags prov som avses och syftet med åtgärden.

Elektronisk övervakning för kontroll av skyldighet att under vissa tider uppehålla sig i bostaden eller annan anvisad plats som kan likställas med bostad

3 § Socialnämnden får besluta att efterlevnaden av en särskild föreskrift till barn och unga om att under vissa tider uppehålla sig i bostaden eller annan anvisad plats som kan likställas med bostad som har beslutats enligt 5 kap. 2 § 5 ska kontrolleras med hjälp av elektronisk övervakning. Elektronisk övervakning får bara beslutas under förutsättning att barnet har fyllt 15 år och det finns skäl att anta att

1. barnet eller den unge inte kommer att följa den särskilda föreskriften, och

2. den elektroniska övervakningen behövs för att förhindra eller förebygga att barnet eller den unge involveras i eller ägnar sig åt brottslig verksamhet.

Elektronisk övervakning får beslutas för högst en månad åt gången. Elektronisk övervakning får aldrig pågå under längre tid än totalt sex månader under en period om tolv månader.

4 § Polismyndigheten är ansvarig för verkställigheten av den elektroniska övervakningen. Vid montering av den utrustning som behövs ska en företrädare för socialtjänsten närvara.

5 § När socialnämnden har fattat ett beslut enligt 3 § ska socialnämnden genast underrätta Polismyndigheten och lämna de uppgifter som behövs för att verkställa den elektroniska övervakningen.

6 § Polismyndigheten ska genast underrätta socialnämnden om den elektroniska övervakningen inte kan verkställas eller om den elektroniska övervakningen visar att barnet eller den unge inte följer den särskilda föreskriften som har beslutats enligt 5 kap. 2 § 5.

7 § Socialnämnden ska genast underrätta Polismyndigheten när ett beslut om elektronisk övervakning upphör eller ändras.

8 § När den elektroniska övervakningen har upphört ska socialnämnden gallra de uppgifter som framkommit vid den elektroniska övervakningen.

9 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela närmare föreskrifter om den elektroniska övervakningen.

Regelbundna överväganden av om insatser och särskilda föreskrifter fortfarande behövs

1 § Har beslut om insatser och särskilda föreskrifter fattats enligt denna lag ska socialnämnden minst en gång var sjätte månad överväga om dessa fortfarande behövs.

Beslut om upphörande

2 § När det inte längre finns skäl för insatser, särskilda föreskrifter eller kontroll med hjälp av elektronisk övervakning enligt denna lag ska socialnämnden besluta att dessa ska upphöra.

Insatser och särskilda föreskrifter till unga ska upphöra att gälla senast när den unge fyller 21 år.

Insatser och särskilda föreskrifter till vårdnadshavare ska upphöra att gälla senast när barnet fyller 18 år.

3 § Särskilda föreskrifter till vårdnadshavare upphör att gälla när insatser till vårdnadshavare enligt denna lag upphör.

Särskilda föreskrifter till barn och unga upphör att gälla när insatser till barn och unga enligt denna lag upphör.

4 § Insatser och särskilda föreskrifter till barn och unga upphör att gälla om beslut fattas om omedelbart omhändertagande enligt 6 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga eller 13 § lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall eller om beslut fattas om att bevilja barnet en omedelbar insats enligt lagen (2024:79) om placering av barn i skyddat boende.

Insatser och särskilda föreskrifter till barn och unga upphör också att gälla om beslut fattas om vård utanför det egna hemmet.

Vårdas barnet i det egna hemmet med stöd av lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga och har socialnämnden beslutat om särskilda föreskrifter till barnet eller den unge enligt 5 kap. 3 § upphör de att gälla när vården i det egna hemmet upphör.

Förhållandet till vissa avlägsnandebeslut

5 § Beslut enligt denna lag hindrar inte beslut om

1. avisning eller utvisning enligt utlänningslagen (2005:716),
2. utvisning enligt lagen (2022:700) om särskild kontroll av vissa utlänningar,
3. utlämning enligt lagen (1957:668) om utlämning för brott,
4. utlämning enligt lagen (1970:375) om utlämning till Danmark, Finland, Island eller Norge för verkställighet av beslut om vård eller behandling,
5. utlämning enligt lagen (1994:569) om Sveriges samarbete med de internationella tribunalerna för brott mot internationell humanitär rätt,
6. överlämnande enligt lagen (2002:329) om samarbete med internationella brottmålsdomstolen,

7. överlämnande enligt lagen (2003:1156) om överlämnande från Sverige enligt europeisk arresteringsorder,

8. utlämning enligt lagen (2006:615) om samarbete med Specialdomstolen för Sierra Leone, eller

9. överlämnande enligt lagen (2011:1165) om överlämnande från Sverige enligt en nordisk arresteringsorder.

Beslut med stöd av denna lag upphör att gälla när ett beslut enligt första stycket 1–9 har verkställts.

8 kap. Bestämmelser om handläggningen

Särskild behandlingsplan

1 § När beslut om insatser och särskilda föreskrifter fattas enligt denna lag ska socialnämnden upprätta en särskild behandlingsplan.

Skyndsamhetskrav vid handläggningen

2 § Ärenden och mål enligt denna lag ska handläggas skyndsamt.

3 § Beslut om insatser, särskilda föreskrifter, provtagning för kontroll av nykterhet och drogfrihet samt kontroll med hjälp av elektronisk övervakning gäller omedelbart.

Beslut om läkarundersökning och handräckning av Polismyndigheten gäller omedelbart om socialnämnden inte bestämmer något annat.

Offentligt biträde

4 § I ärenden och mål om elektronisk övervakning enligt 6 kap. 3 § eller om upphörande av elektronisk övervakning enligt 7 kap. 2 § ska offentligt biträde förordnas för barnet och dennes vårdnadshavare eller för den unge. Offentligt biträde behöver inte förordnas om det kan antas att behov av offentligt biträde saknas.

Till offentligt biträde för barnet eller den unge får endast den förordnas som på grund av sina kunskaper och erfarenheter och även i övrigt är särskilt lämplig för uppdraget.

Gemensamt offentligt biträde får förordnas för de som berörs om det inte finns motstridiga intressen mellan dem.

Offentligt biträde förordnas av den domstol som handlägger målet. I ärenden hos socialnämnden förordnas offentligt biträde av förvaltningsrätten.

Undantag från vissa bestämmelser i delgivningslagen

5 § Vid delgivning med en enskild i ett ärende eller mål enligt denna lag får 34–38 och 47–51 §§ delgivningslagen (2010:1932) inte tillämpas.

9 kap. Bestämmelser om överklagande

1 § Socialnämndens beslut får överklagas till allmän förvaltningsdomstol, när socialnämnden har beslutat om

1. insatser och särskilda föreskrifter till vårdnadshavare enligt 4 kap. 1–4 §§ eller prövat om sådana beslut ska upphöra, Bilaga 2
2. insatser och särskilda föreskrifter till barn och unga enligt 5 kap. 1–3 §§ eller prövat om sådana beslut ska upphöra,
3. provtagning för kontroll av nykterhet och drogfrihet enligt 6 kap. 2 §, eller prövat om ett sådant beslut ska upphöra, eller
4. kontroll med hjälp av elektronisk övervakning enligt 6 kap. 3 § eller prövat om ett sådant beslut ska upphöra.
- Övriga beslut enligt denna lag får inte överklagas.

2 § Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

10 kap. Handräckning och tillfälligt omhändertagande

1 § Om barnet eller den unge inte följer en särskild föreskrift om att under vissa tider uppehålla sig i bostaden eller annan anvisad plats som kan likställas med bostad som har beslutats enligt 5 kap. 2 § 5 ska Polismyndigheten på begäran av en socialnämnd eller någon ledamot eller tjänsteman som socialnämnden har utsett lämna hjälp för att genomföra beslutet om den särskilda föreskriften genom att tillfälligt omhänderta barnet eller den unge.

Om barnet eller den unge inte följer en särskild föreskrift om att under vissa tider uppehålla sig i bostaden eller annan anvisad plats som kan likställas med bostad som har beslutats enligt 5 kap. 2 § 5 och påträffas av en polisman, får polismannen tillfälligt omhänderta barnet eller den unge.

Om ett omhändertagande avser ett barn ska han eller hon skyndsamt överlämnas till vårdnadshavaren eller annan person som har vård om barnet. Om det inte är möjligt ska barnet överlämnas till socialnämnden. Avser omhändertagandet en person över arton år ska han eller hon skyndsamt lämnas i bostaden eller på den plats där han eller hon enligt den särskilda föreskriften ska uppehålla sig eller annan lämplig plats som möjliggör att den unge kan ta sig till den plats där den unge enligt den särskilda föreskriften ska uppehålla sig.

En begäran enligt första stycket får göras endast om det på grund av särskilda omständigheter kan befaras att åtgärden inte kan utföras utan att det finns behov av de särskilda befogenheter som anges i 10 och 10 a §§ polislagen (1984:387), eller det annars finns synnerliga skäl.

Den som begär hjälp enligt första stycket ska lämna Polismyndigheten de uppgifter om barnet eller den unge alternativt närstående till barnet eller den unge som behövs för planeringen och genomförandet av åtgärden.

2 § Polismyndigheten ska genast underrätta socialnämnden när ett tillfälligt omhändertagande enligt 1 § andra stycket har skett.

3 § Polismyndigheten ska lämna hjälp för att på begäran av en socialnämnd bereda en läkare, som avses i 5 kap. 7 §, tillträde till barnets eller den unges hem eller för att föra barnet eller den unge till läkarundersökningen.

Denna lag träder i kraft den 1 mars 2026.

Förslag till lag (2026:00) om polisens behandling av personuppgifter enligt lagen (2026:00) om insatser inom socialtjänsten till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas

Härigenom förskrivs följande.

Lagens syfte

1 § Syftet med denna lag är att

1. ge Polismyndigheten möjlighet att behandla personuppgifter på ett ändamålsenligt sätt när det finns behov av det med anledning av vad som föreskrivs i lagen (2026:00) om insatser inom socialtjänsten till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas, och

2. skydda människor mot att deras personliga integritet kränks vid sådan personuppgiftsbehandling.

Lagens tillämpningsområde

2 § Denna lag gäller vid Polismyndighetens behandling av personuppgifter

1. i det register som får föras enligt 6 §, och

2. när Polismyndigheten verkställer elektronisk övervakning enligt lagen (2026:00) om insatser inom socialtjänsten till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas.

Förhållandet till annan reglering

3 § Bestämmelserna i denna lag kompletterar Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning), här benämnd EU:s dataskyddsförordning.

Vid behandling av personuppgifter som omfattas av EU:s dataskyddsförordning gäller lagen (2018:218) med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning och föreskrifter som har meddelats i anslutning till den lagen, om inte annat följer av denna lag.

4 § Vid behandling av personuppgifter som omfattas av brottsdatalagen (2018:1177) gäller bestämmelserna i denna lag utöver den lagen.

Personuppgiftsansvar

5 § Polismyndigheten är personuppgiftsansvarig för behandling av personuppgifter enligt denna lag.

Förande av register

6 § Om en socialnämnd har beslutat om en särskild föreskrift om att ett barn eller en ung person under vissa tider ska uppehålla sig i bostaden eller

annan anvisad plats som kan likställas med bostad enligt 5 kap. 2 § 5 lagen (2026:00) om insatser inom socialtjänsten till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas får Polismyndigheten med hjälp av automatiserad behandling föra register över de uppgifter som framgår av 7 §.

7 § Registret får innehålla uppgifter om den beslutet avser, kontaktuppgifter till denne, beslutets omfattning och ansvarig socialnämnd.

Om den beslutet avser är under 18 år får registret även innehålla uppgifter om vem som är barnets vårdnadshavare och kontaktuppgifter till denne. Ska ett barn enligt den särskilda föreskriften uppehålla sig på en annan anvisad plats som kan likställas med bostad får registret innehålla motsvarande uppgifter avseende den eller de som där har ansvar för att ha uppsikt över barnet.

Ändamål

8 § Polismyndigheten får behandla personuppgifter enligt denna lag om det är nödvändigt för att kunna

1. föra register enligt 6 §, och
2. verkställa elektronisk övervakning som har beslutats enligt lagen (2026:00) om insatser inom socialtjänsten till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas.

Tillgången till personuppgifter

9 § Tillgången till personuppgifter som får behandlas enligt denna lag ska begränsas till vad var och en behöver för att kunna fullgöra sina arbetsuppgifter.

Den personuppgiftsansvarige ska göra systematiska och återkommande kontroller av om någon obehörigen kommer åt de personuppgifter som får behandlas.

Längsta tid för behandling och gallring

10 § Personuppgifter som får behandlas enligt denna lag får inte behandlas efter att Polismyndigheten fått information från socialnämnden om att

- den särskilda föreskriften om att uppehålla sig i bostaden eller annan anvisad plats som kan likställas med bostad har upphört eller,
 - ett beslut om elektronisk övervakning har upphört.
- När uppgifterna inte längre får behandlas ska de gallras.

Denna lag träder i kraft den 1 mars 2026.

Härigenom föreskrivs att 32 kap. 1 och 4 §§ brottsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

32 kap.

1 §¹

Den som har begått brott innan han eller hon fyllt arton år får dömas till ungdomsvård om han eller hon har ett särskilt behov av vård eller annan åtgärd enligt socialtjänstlagen (2001:453) eller lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga och sådan vård eller åtgärd kan beredas den unge. Vården och åtgärderna ska syfta till att motverka att den unge utvecklas ogynnsamt. Även den som har begått brott efter det att han eller hon fyllt arton år får dömas till ungdomsvård om det finns särskilda skäl för det. Den som har fyllt tjugooett år får inte dömas till ungdomsvård.

Den som har begått brott innan han eller hon *har* fyllt arton år får dömas till ungdomsvård om han eller hon har ett särskilt behov av vård eller annan åtgärd enligt socialtjänstlagen (2001:453), *lagen (2026:00) om insatser inom socialtjänsten till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas* eller lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga och sådan vård eller åtgärd kan beredas den unge. Vården och åtgärderna ska syfta till att motverka att den unge utvecklas ogynnsamt. Även den som har begått brott efter det att han eller hon *har* fyllt arton år får dömas till ungdomsvård om det finns särskilda skäl för det. Den som har fyllt tjugooett år får inte dömas till ungdomsvård.

Ungdomsvård får dömas ut endast om socialtjänstens planerade åtgärder, i förekommande fall i förening med ungdomstjänst eller böter, kan anses tillräckligt ingripande med hänsyn till brottslighetens straffvärde och art samt den unges tidigare brottslighet.

Om åtgärderna ska vidtas med stöd av socialtjänstlagen, ska rätten besluta en föreskrift om att den unge ska följa det ungdomskontrakt som upprättats av socialnämnden. Innehållet i kontraktet ska framgå av domen.

Om åtgärderna ska vidtas med stöd av lagen om insatser inom socialtjänsten till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas, ska den särskilda behandlingsplan som upprättats av socialnämnden fogas till domen.

Om åtgärderna ska vidtas med stöd av lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga, ska den vårdplan som upprättats av socialnämnden fogas till domen.

¹ Senaste lydelse 2021:1103.

Om skada på egendom har uppkommit genom brottet och det bedöms vara ägnat att främja den unges anpassning i samhället, får rätten, i samband med att den dömer till ungdomsvård, föreskriva att den unge på tid och sätt som anges i domen ska biträda den skadelidande med visst arbete, som syftar till att avhjälpa eller begränsa skadan eller som annars i belysning av brottets och skadans art framstår som lämpligt. Sådan föreskrift får beslutas endast med den skadelidandes samtycke.

4 §²

Om den dömde i väsentlig grad underlåter att göra vad som åligger honom eller henne enligt en föreskrift vid ungdomsvård om att han eller hon ska följa ett ungdomskontrakt eller enligt en dom på ungdomstjänst eller ungdomsövervakning, får rätten på talan av åklagare undanröja en annan påföljd än böter som dömts ut för brottet och bestämma en ny påföljd för detta. I stället för att undanröja påföljden får dock rätten meddela den dömde en varning, om det är en tillräcklig åtgärd.

Om, av annat skäl än som anges i första stycket, den planerade vården eller de planerade åtgärderna enligt ett ungdomskontrakt *eller* en vårdplan inte kommer till stånd eller vården eller åtgärderna kommit att i väsentlig grad avvika från vad som planerats i kontraktet *eller* vårdplanen, får rätten på talan av åklagare undanröja en annan påföljd än böter som dömts ut för brottet och bestämma en ny påföljd för detta. Detsamma gäller om, av annat skäl än som anges i första stycket, en dom på ungdomstjänst inte till väsentlig del kan fullgöras inom skälig tid eller, beträffande ungdomsövervakning, de föreskrivna åtgärderna enligt en verkställighetsplan inte kommer till stånd eller åtgärderna kommit att i väsentlig grad avvika från vad som föreskrivs i verkställighetsplanen.

Om, av annat skäl än som anges i första stycket, den planerade vården eller de planerade åtgärderna enligt ett ungdomskontrakt, *en särskild behandlingsplan* *eller* en vårdplan inte kommer till stånd eller vården eller åtgärderna kommit att i väsentlig grad avvika från vad som planerats i kontraktet, *den särskilda behandlingsplanen* *eller* vårdplanen, får rätten på talan av åklagare undanröja en annan påföljd än böter som dömts ut för brottet och bestämma en ny påföljd för detta. Detsamma gäller om, av annat skäl än som anges i första stycket, en dom på ungdomstjänst inte till väsentlig del kan fullgöras inom skälig tid eller, beträffande ungdomsövervakning, de föreskrivna åtgärderna enligt en verkställighetsplan inte kommer till stånd eller åtgärderna kommit att i väsentlig grad avvika från vad som föreskrivs i verkställighetsplanen.

Om mer än en påföljd undanröjs får rätten bestämma en gemensam påföljd för den samlade brottsligheten.

Om rätten beslutar om undanröjande enligt första eller andra stycket ska den, när den nya påföljden bestäms, ta skälig hänsyn till vad den dömde har undergått till följd av den undanröjda påföljden eller de undanröjda påföljderna och till böter som har dömts ut enligt 3 § första stycket 2.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 mars 2026.
 2. För brott som har begåtts före ikraftträdandet gäller 32 kap. 1 och 4 §§ i sin äldre lydelse.

Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om socialförsäkringsbalken

dels att 13 kap. 3, 21 och 25 §§ och 110 kap. 17 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas två nya paragrafer, 13 kap. 20 a och 24 a §§, och närmast före 13 kap. 20 a och 24 a §§ nya rubriker av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

13 kap.

3 §¹

Tillfällig föräldrapenning får förutom i de fall som anges i 11 kap. 10 § första stycket lämnas till båda föräldrarna för samma barn och tid:

1. om föräldrarna följer med sitt barn till läkare när barnet lider av allvarlig sjukdom, och

2. om föräldrarna, som en del i behandlingen av sitt barn, behöver delta i läkarbesök eller i behandling som ordinerats av läkare.

Tillfällig föräldrapenning får förutom i de fall som anges i 11 kap. 10 § andra stycket lämnas till flera föräldrar för samma barn och tid, om föräldrarna deltar i en kurs som ordnas av en sjukvårdshuvudman för att lära sig att vårda barnet.

Tillfällig föräldrapenning får förutom i de fall som anges i 11 kap. 10 § andra stycket lämnas till flera föräldrar för samma barn och tid, om föräldrarna deltar i en kurs som ordnas av en sjukvårdshuvudman för att lära sig att vårda barnet *eller om föräldrarna deltar i insatser i öppna former som syftar till att stödja barnet och som har beslutats av en socialnämnd med stöd av socialtjänstlagen (2001:453) eller lagen (2026:00) om insatser inom socialtjänsten till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas.*

Vid deltagande i insatser i öppna former

20 a §

En förälder till ett barn som inte har fyllt 12 år har rätt till tillfällig föräldrapenning när föräldern behöver avstå från förvärvsarbete vid deltagande i en insats i öppna former som syftar till att stödja barnet och som har beslutats av en socialnämnd med stöd av socialtjänstlagen (2001:453) eller

lagen (2026:00) om insatser inom socialtjänsten till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas.

Rätten till tillfällig föräldrapenning enligt första stycket gäller både när insatsen riktas till föräldern och när den riktas till barnet under förutsättning att föräldrarnas deltagande är nödvändigt för att uppnå syftet med insatsen.

Rätt till tillfällig föräldrapenning gäller inte i fråga om insatsen kontaktperson eller kontaktfamilj.

21 §

Tillfällig föräldrapenning enligt 16–20 §§ lämnas under sammanlagt högst 60 dagar för varje barn och år.

Om föräldern behöver avstå från förvärvsarbete av skäl som anges i 16 § 1, 3 eller 4 eller 20 § lämnas tillfällig föräldrapenning under ytterligare högst 60 dagar för varje barn och år.

Tillfällig föräldrapenning enligt 16–20 a §§ lämnas under sammanlagt högst 60 dagar för varje barn och år.

Om föräldern behöver avstå från förvärvsarbete av skäl som anges i 16 § 1, 3 eller 4 eller 20–20 a §§ lämnas tillfällig föräldrapenning under ytterligare högst 60 dagar för varje barn och år.

Vid deltagande i insatser i öppna former

24 a §

En förälder till ett barn som har fyllt 12 år men inte 18 år har rätt till tillfällig föräldrapenning om han eller hon behöver avstå från sitt förvärvsarbete av skäl som anges i 20 a §.

25 §

Tillfällig föräldrapenning enligt 22 § lämnas under sammanlagt högst 60 dagar för varje barn och år.

Om föräldern behöver avstå från förvärvsarbete av skäl som anges i 16 § 1, 3 eller 4 eller 20 § lämnas tillfällig föräldrapenning under ytterligare högst 60 dagar för varje barn och år.

Tillfällig föräldrapenning enligt 22 eller 24 a § lämnas under sammanlagt högst 60 dagar för varje barn och år.

Om föräldern behöver avstå från förvärvsarbete av skäl som anges i 16 § 1, 3 eller 4 eller 20–20 a §§ lämnas tillfällig föräldrapenning under ytterligare högst 60 dagar för varje barn och år.

När det gäller tillfällig föräldrapenning i fall som avses i 13 kap. 18 och 24 §§ får Försäkringskassan kräva att en förälder ger in särskilt intyg av arbetsgivare eller någon annan som kan ge upplysning om arbetsförhållandena.

Försäkringskassan får också kräva att en förälder styrker sin rätt till föräldrapenningförmån i samband med föräldra-utbildning *eller* deltagande i en behandling av ett sjukt eller funktionshindrat barn genom intyg av den som anordnat utbildningen *eller* ordinerat behandlingen.

Försäkringskassan får också kräva att en förälder styrker sin rätt till föräldrapenningförmån i samband med föräldra-utbildning, deltagande i en behandling av ett sjukt eller funktionshindrat barn *eller deltagande i en insats i öppna former beslutad av en socialnämnd* genom intyg av den som *har* anordnat utbildningen, ordinerat behandlingen *eller beslutat om insatsen*.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 mars 2026.
 2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för tillfällig föräldrapenning som avser tid före ikraftträdandet.

Förslag till lag om ändring i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare

Härigenom föreskrivs att 6, 11 och 17 §§ lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 §¹

Om någon som inte har fyllt arton år är skäligen misstänkt för ett brott som kan leda till fängelse, ska socialnämnden genast underrättas. Av underrättelsen ska det framgå huruvida den misstänkte har tillfrågats om han eller hon vill delta i medling enligt lagen (2002:445) om medling med anledning av brott och hur den misstänkte ställt sig till ett deltagande.

Om *den unge* har gripits, anhållits eller häktats på grund av brottsmisstanken, ska socialnämnden underrättas om detta och om skälen för det samtidigt med underrättelsen om brottsmisstanken eller annars genast efter frihetsberövandet.

Om någon som inte har fyllt *tjuogoett* år är skäligen misstänkt för ett brott som kan leda till fängelse, ska socialnämnden genast underrättas. Av underrättelsen ska det framgå huruvida den misstänkte har tillfrågats om han eller hon vill delta i medling enligt lagen (2002:445) om medling med anledning av brott och hur den misstänkte ställt sig till ett deltagande.

Om *någon som inte har fyllt arton år* har gripits, anhållits eller häktats på grund av brottsmisstanken, ska socialnämnden underrättas om detta och om skälen för det samtidigt med underrättelsen om brottsmisstanken eller annars genast efter frihetsberövandet.

11 §²

I fråga om den som misstänks för att ha begått brott innan han eller hon fyllt arton år ska åklagaren, innan beslut fattas i åtalsfrågan, inhämta yttrande från socialnämnden i den kommun som enligt socialtjänstlagen (2001:453) har ansvaret för den unge, om denne har erkänt gärningen eller det annars finns skälig misstanke att han eller hon har begått brottet och sådant yttrande inte inhämtats under förundersökningen. Yttrande behöver inte inhämtas om brottet är ringa, om det är uppenbart att det finns förutsättningar för straffvarning eller åtalsunderlåtelse eller om det annars är obehövligt.

Om förundersökningen gäller brott på vilket fängelse kan följa, ska, om möjligt, undersökningsledaren begära ett sådant yttrande som avses i första stycket senast i samband med delgivning av brottsmisstanke enligt 23 kap. 18 § första stycket rättegångsbalken.

¹ Senaste lydelse 2016:930.

² Senaste lydelse 2023:312.

Ett yttrande ska innehålla en redogörelse för vilka åtgärder som nämnden tidigare har vidtagit i fråga om den unge samt en bedömning av om den unge har ett särskilt behov av åtgärder som syftar till att motverka att han eller hon utvecklas ogynnsamt. Yttrandet ska i förekommande fall även innehålla en redovisning av i vilken utsträckning den unge fullgjort en sådan tidigare utdömd ungdomsvård eller ungdomstjänst som nämnden har uppgift om. Vidare ska yttrandet innehålla en redovisning av de åtgärder som nämnden avser att vidta. Åtgärderna ska redovisas i ett ungdomskontrakt om de vidtas med stöd av socialtjänstlagen *och* i en vårdplan om de vidtas med stöd av lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga. Arten, omfattningen och varaktigheten av åtgärderna ska framgå av kontraktet *eller* vårdplanen. Yttrandet ska, om undersökningsledaren eller, i de fall som avses i första stycket, åklagaren begär det eller om nämnden finner det nödvändigt, även innehålla en redogörelse för den unges personliga utveckling och levnadsomständigheter i övrigt. Ett yttrande ska också innehålla en bedömning av om ungdomstjänst är en lämplig påföljd med hänsyn till den unges person och övriga omständigheter.

Nämnden ska även utan samband med yttrande lämna den som har ansvar för att inhämta yttrande de upplysningar som denne begär i fråga om den unge.

Ett yttrande ska innehålla en redogörelse för vilka åtgärder som nämnden tidigare har vidtagit i fråga om den unge samt en bedömning av om den unge har ett särskilt behov av åtgärder som syftar till att motverka att han eller hon utvecklas ogynnsamt. Yttrandet ska i förekommande fall även innehålla en redovisning av i vilken utsträckning den unge fullgjort en sådan tidigare utdömd ungdomsvård eller ungdomstjänst som nämnden har uppgift om. Vidare ska yttrandet innehålla en redovisning av de åtgärder som nämnden avser att vidta. Åtgärderna ska redovisas i ett ungdomskontrakt om de vidtas med stöd av socialtjänstlagen, *en särskild behandlingsplan om de vidtas med stöd lagen (2026:00) om insatser inom socialtjänsten till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas och* i en vårdplan om de vidtas med stöd av lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga. Arten, omfattningen och varaktigheten av åtgärderna ska framgå av kontraktet, *den särskilda behandlingsplanen* *eller* vårdplanen. Yttrandet ska, om undersökningsledaren eller, i de fall som avses i första stycket, åklagaren begär det eller om nämnden finner det nödvändigt, även innehålla en redogörelse för den unges personliga utveckling och levnadsomständigheter i övrigt. Ett yttrande ska också innehålla en bedömning av om ungdomstjänst är en lämplig påföljd med hänsyn till den unges person och övriga omständigheter.

Straffvarning får beslutas, om den unge blir föremål för sådan åtgärd som anges nedan och det med skäl kan antas att därigenom vidtas vad som är lämpligast för den unge:

1. vård eller annan åtgärd enligt socialtjänstlagen (2001:453),
2. åtgärder enligt lagen (2026:00) om insatser inom socialtjänsten till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas,
2. vård eller annan åtgärd enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, eller
3. vård eller annan åtgärd enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, eller
3. annan åtgärd som innebär att den unge får hjälp eller stöd.
4. annan åtgärd som innebär att den unge får hjälp eller stöd.

Straffvarning får också beslutas, om det är uppenbart att brottet har skett av okynne eller förhastande.

Vid bedömningen av om straffvarning ska beslutas ska åklagaren utöver vad som följer av första och andra styckena särskilt beakta den unges vilja att ersätta målsäganden för skada som uppkommit genom brottet, att avhjälpa eller begränsa skadan, att på annat sätt gottgöra målsäganden eller att medverka till att medling kommer till stånd enligt lagen (2002:455) om medling med anledning av brott.

Straffvarning får inte beslutas, om något väsentligt allmänt eller enskilt intresse därigenom åsidosätts. Vid bedömningen av om något väsentligt allmänt intresse åsidosätts ska det särskilt beaktas om den unge tidigare har gjort sig skyldig till brott.

Denna lag träder i kraft den 1 mars 2026.

³ Senaste lydelse 2015:81.

Förslag till lag om ändring i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga

dels att 22 och 23 §§ ska upphöra att gälla,

dels att rubriken närmast före 22 § ska utgå,

dels att 1, 40 och 41 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det i lagen införs en ny paragraf, 11 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §¹

Insatser inom socialtjänsten för barn och ungdom ska göras i samförstånd med den unge och hans eller hennes vårdnadshavare enligt bestämmelserna i socialtjänstlagen (2001:453). Insatserna ska präglas av respekt för den unges människovärde och integritet.

Den som är under 18 år ska dock beredas vård enligt denna lag, om någon av de situationer som anges i 2 eller 3 § föreligger och det kan antas att behövlig vård inte kan ges den unge med samtycke av den eller dem som har vårdnaden om honom eller henne och, när den unge har fyllt 15 år, av honom eller henne själv.

Vård med stöd av 3 § får även beredas den som har fyllt 18 men inte 20 år, om sådan vård med hänsyn till den unges behov och personliga förhållanden i övrigt är lämpligare än någon annan vård och det kan antas att behövlig vård inte kan ges med den unges samtycke.

Vissa andra åtgärder får vidtas utan samtycke enligt 22, 24, 31 a, 32 a och 32 b §§.

Vissa andra åtgärder får vidtas utan samtycke enligt 24, 31 a, 32 a och 32 b §§.

Vid beslut enligt denna lag ska vad som är bäst för den unge vara avgörande.

11 a §

I lagen (2026:00) om insatser inom socialtjänsten till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas finns bestämmelser om att socialnämnder får besluta om insatser i öppna former och särskilda föreskrifter till vårdnadshavare, barn och unga när barn och unga bereds vård med stöd av denna lag.

40 §²

Beslut om omhändertagande,

omedelbart
om

Beslut om omedelbart
omhändertagande, om tillfälligt

¹ Senaste lydelse 2022:664.

² Senaste lydelse 2020:352.

förebyggande insatser, om flyttningsförbud eller om tillfälligt flyttningsförbud eller om utreseförbud gäller omedelbart. Bilaga 2
tillfälligt utreseförbud gäller omedelbart.

Andra beslut av socialnämnden enligt denna lag gäller omedelbart, om nämnden inte bestämmer något annat.

Rätten får bestämma att andra beslut som rätten har meddelat ska gälla omedelbart.

41 §³

Socialnämndens beslut får överklagas till allmän förvaltningsdomstol, när nämnden har

1. beslutat om var vården av den unge ska inledas eller beslutat i fråga om att flytta den unge från det hem där han eller hon vistas,

2. beslutat i fråga om fortsatt vård med stöd av lagen,

3. med stöd av 14 § beslutat i fråga om umgänge eller beslutat att den unges vistelseort inte ska röjas,

4. *fattat beslut enligt 22 § eller
prövat om ett sådant beslut ska
upphöra att gälla,*

5. med stöd av 31 § beslutat i fråga om umgänge,

6. beslutat i fråga om fortsatt flyttningsförbud,

7. beslutat i fråga om upphörande av ett fortsatt omhändertagande för tillfällig vård,

8. beslutat i fråga om fortsatt utreseförbud, eller

9. beslutat i fråga om tillfälligt undantag från ett utreseförbud.

4. med stöd av 31 § beslutat i fråga om umgänge,

5. beslutat i fråga om fortsatt flyttningsförbud,

6. beslutat i fråga om upphörande av ett fortsatt omhändertagande för tillfällig vård,

7. beslutat i fråga om fortsatt utreseförbud, eller

8. beslutat i fråga om tillfälligt undantag från ett utreseförbud.

Andra beslut av nämnden enligt denna lag får inte överklagas.

Rättens beslut enligt 8 och 31 f §§ i fråga om förlängd ansökningstid och enligt 32 § om läkarundersökning får inte överklagas.

1. Denna lag träder i kraft den 1 mars 2026.

2. De upphävda paragraferna gäller fortfarande för beslut som har meddelats enligt 22 § före ikraftträdandet.

³ Senaste lydelse 2020:352.

Förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453)

Härigenom föreskrivs i fråga om socialtjänstlagen (2001:453)

dels att 10 kap. 4 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas sju nya paragrafer, 1 kap. 5 §, 3 kap. 6 d §, 5 kap. 1 e–i §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

5 §

Bestämmelser om att socialnämnder får besluta om insatser i öppna former och särskilda föreskrifter till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas finns i lagen (2026:00) om insatser inom socialtjänsten till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas.

3 kap.

6 d §

En förälder som deltar i insatser i öppna former kan ha rätt till tillfällig föräldrapenning enligt 13 kap. 20 a och 24 a §§ socialförsäkringsbalken.

5 kap.

1 e §

Om Polismyndigheten informerar socialnämnden om att ett barn är misstänkt för ett brott på vilket fängelse kan följa och det kan antas att det är första gången barnet är misstänkt för ett sådant brott ska en företrädare för socialtjänsten hålla ett särskilt samtal med vårdnadshavarna och barnet (allvarssamtal).

Syftet med allvarssamtalet är att få barnets vårdnadshavare att medverka till stöd för barnet och att motverka framtida brottslighet hos barnet.

1 f §

Om Polismyndigheten informerar socialnämnden att en person som har fyllt 18 år men inte 21 år är misstänkt för ett brott på vilket fängelse kan följa och det kan antas att det är första gången den unge är misstänkt för ett sådant brott ska en företrädare för socialtjänsten hålla ett allvarssamtal med honom eller henne.

Syftet med allvarssamtalet är att motverka framtida brottslighet hos den unge.

1 g §

Kallelse till ett allvarssamtal ska ske inom 24 timmar från det att socialnämnden fick information om brottsmisstanken. Får socialnämnden del av informationen på en söndag, annan allmän helgdag, lördag, midsommarafton, julafton eller nyårsafton får kallelse ske nästa vardag.

Till allvarssamtalet ska socialnämnden kalla vårdnadshavare och barnet eller den unge.

Utöver eller i stället för barnets vårdnadshavare får socialnämnden även kalla någon annan som svarar för barnets vård och fostran samt någon annan som har en fostrande roll i förhållande till barnet.

1 h §

Om det inte finns synnerliga skäl, ska allvarssamtalet hållas inom två veckor från det att socialnämnden fick information om brottsmisstanken. Kan allvarssamtalet inte hållas inom denna tid ska samtalet hållas så snart som möjligt.

1 i §

Socialnämnden får underlåta att kalla till eller hålla ett allvarssamtal om

1. det pågår en utredning om socialnämnden behöver ingripa till ett barns eller en ung persons skydd eller stöd enligt denna lag,

2. barnet, den unge eller vårdnadshavaren har en pågående insats enligt denna lag eller lagen (2026:00) om insatser inom socialtjänsten till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas,

3. barnet eller den unge är omedelbart omhändertagen eller vårdas enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga eller lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, eller om barnet är omedelbart placerat eller placerat i skyddat boende enligt lagen (2024:79) om placering av barn i skyddat boende,

4. en företrädare för socialtjänsten, inom två veckor från det att socialnämnden fick kännedom om brottsmisstanken, närvarar vid polisförhör med anledning av brottsmisstanken och i samband med det håller ett allvarssamtal, eller

5. det annars finns särskilda skäl.

10 kap.

4 §¹

Uppdrag att besluta på socialnämndens vägnar får ges endast åt en särskild avdelning som består av ledamöter eller ersättare i nämnden i ärenden som är en uppgift för nämnden enligt 6 kap. 6, 8–8 b och 11 a–13 §§ denna lag, 4, 6 och 6 a §§, 11 § första och andra styckena, 13, 13 b och 13 c §§, 14 § tredje stycket, 21, 22, 24, 26, 27, 31 b, 31 d, 31 i, 32 a, 32 b och 43 §§ lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, 3 kap. 3 §, 4 kap. 1 §, 5 kap. 1, 3 och 6 §§, 7 kap. 1 § och

Uppdrag att besluta på socialnämndens vägnar får ges endast åt en särskild avdelning som består av ledamöter eller ersättare i nämnden i ärenden som är en uppgift för nämnden enligt 6 kap. 6, 8–8 b och 11 a–13 §§ denna lag, 4, 6 och 6 a §§, 11 § första och andra styckena, 13, 13 b och 13 c §§, 14 § tredje stycket, 21, 22, 24, 26, 27, 31 b, 31 d, 31 i, 32 a, 32 b och 43 §§ lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, 3 kap. 3 §, 4 kap. 1 §, 5 kap. 1, 3 och 6 §§, 7 kap. 1 § och

8 kap. 7 § (lagen 2024:79) om placering av barn i skyddat boende samt 11 och 13 §§ lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall.

Första stycket gäller även i ärenden enligt 6 kap. 14 § om samtycke vägras och beslut enligt 9 kap. 3 § om att föra talan om återkrav enligt 9 kap. 1 §.

8 kap. 7 § (lagen 2024:79) om placering av barn i skyddat boende, Bilaga 2
4 kap. 1–4 §§, 5 kap. 1–5 §§, 6 kap. 2 och 3 §§, 7 kap. 1 och 2 §§, 10 kap. 1 och 3 §§ lagen (2026:00) om insatser inom socialtjänsten till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas samt 11 och 13 §§ lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall.

Första stycket gäller även i ärenden enligt 6 kap. 14 § om samtycke vägras och beslut enligt 9 kap. 3 § om att föra talan om återkrav enligt 9 kap. 1 §.

Denna lag träder i kraft den 1 mars 2026.

Förslag till lag om ändring i lagen (2001:454) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2001:454) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten att 2 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §¹

I denna lag avses med socialtjänst

1. verksamhet enligt lagstiftningen om socialtjänst, den särskilda lagstiftningen om vård utan samtycke av unga eller missbrukare *och* den särskilda lagstiftningen om insatser för barn i form av skyddat boende,

1. verksamhet enligt lagstiftningen om socialtjänst, den särskilda lagstiftningen om vård utan samtycke av unga eller av missbrukare, den särskilda lagstiftningen om insatser för barn i form av skyddat boende *och den särskilda lagstiftningen om insatser och särskilda föreskrifter till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas.*

2. verksamhet som i annat fall enligt lag handhas av socialnämnd,

3. verksamhet som i övrigt bedrivs av Statens institutionsstyrelse,

4. verksamhet hos kommunal invandrarbyrå,

5. verksamhet enligt lagstiftning om stöd och service till vissa funktionshindrade,

6. handläggning av ärenden om bistånd som lämnas av socialnämnd enligt lagstiftning om mottagande av asylsökande m.fl.,

8. handläggning av ärenden om tillstånd till parkering för rörelsehindrade, och

9. verksamhet enligt lagen (2007:606) om utredningar för att förebygga vissa skador och dödsfall.

Med socialtjänst avses även tillsyn, uppföljning, utvärdering, kvalitetssäkring och administration av verksamhet som avses i första stycket 1–9.

Denna lag träder i kraft den 1 mars 2026.

Förslag till lag om ändring i lagen (2003:192) om gemensam nämnd inom vård- och omsorgsområdet

Bilaga 2

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (2003:192) om gemensam nämnd inom vård- och omsorgsområdet ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §¹

En region och en eller flera kommuner som ingår i regionen får genom samverkan i en gemensam nämnd gemensamt fullgöra

1. regionens uppgifter

- enligt hälso- och sjukvårdslagen (2017:30),
- enligt tandvårdslagen (1985:125),
- enligt lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård,
- enligt lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård,
- enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade,
- enligt lagen (2017:372) om stöd vid klagomål mot hälso- och sjukvården,
- enligt smittskyddslagen (2004:168), eller
- som i annat fall enligt lag ska skötas av en sådan nämnd som avses i 7 kap. 1 § hälso- och sjukvårdslagen, och

2. kommunens uppgifter

- enligt socialtjänstlagen (2001:453),
- enligt hälso- och sjukvårdslagen,
- enligt lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall,
- enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga,

- enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade,
- enligt lagen om stöd vid klagomål mot hälso- och sjukvården, eller
- som i annat fall enligt lag ska skötas av socialnämnd.

2. kommunens uppgifter

- enligt socialtjänstlagen (2001:453),
- enligt hälso- och sjukvårdslagen,
- enligt lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall,
- enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga,

– enligt lagen (2026:00) om insatser inom socialtjänsten till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas,

- enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade,
- enligt lagen om stöd vid klagomål mot hälso- och sjukvården, eller
- som i annat fall enligt lag ska skötas av socialnämnd.

Denna lag träder i kraft den 1 mars 2026.

¹ Senaste lydelse 2019:913.

Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

Härigenom föreskrivs i fråga om offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) att 26 kap. 1 § och 35 kap. 20 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

26 kap.

1 §¹

Sekretess gäller inom socialtjänsten för uppgift om en enskilds personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne lider men.

Med socialtjänst förstås i denna lag

1. verksamhet enligt lagstiftningen om socialtjänst,	
2. verksamhet enligt den särskilda lagstiftningen om vård av unga och av missbrukare utan samtycke och den särskilda lagstiftningen om insatser för barn i form av skyddat boende, och	2. verksamhet enligt den särskilda lagstiftningen om vård av unga och av missbrukare, den särskilda lagstiftningen om insatser för barn i form av skyddat boende och den särskilda lagstiftningen om insatser och särskilda föreskrifter till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas, och

3. verksamhet som i annat fall enligt lag handhas av socialnämnd eller av Statens institutionsstyrelse.

Till socialtjänst räknas också

1. verksamhet hos annan myndighet som innefattar omprövning av socialnämnds beslut eller särskild tillsyn över nämndens verksamhet, och
2. verksamhet hos kommunal invandrarbyrå.

Med socialtjänst jämföras

1. ärenden om bistånd åt asylsökande och andra utlänningar,
2. ärenden om tillstånd till parkering för rörelsehindrade,
3. ärenden hos patientnämnd om allmän omvårdnad, och
4. verksamhet enligt lagstiftningen om stöd och service till vissa funktionshindrade.

Sekretessen gäller inte om annat följer av 5, 6 eller 7 §.

För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år.

35 kap.

20 §²

Sekretess gäller hos Polismyndigheten för uppgift om en enskilds personliga förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till honom eller henne lider men om uppgiften röjs och uppgiften hänför sig till

1. verksamhet som enbart innefattar hjälp eller annat bistånd åt enskild,

¹ Senaste lydelse 2024:88.

² Senaste lydelse 2024:273.

2. ärende om omhändertagande eller handräckning enligt lagstiftningen om psykiatrisk tvångsvård eller rättspsykiatrisk vård eller om vård av missbrukare utan samtycke inom socialtjänsten,

3. ärende om handräckning enligt

a) lagstiftningen om omsorger om psykiskt utvecklingsstörda, vård av unga utan samtycke inom socialtjänsten *eller* insatser för barn i form av skyddat boende med samtycke för endast en av vårdnadshavarna, *eller*

a) lagstiftningen om omsorger om psykiskt utvecklingsstörda, vård av unga utan samtycke inom socialtjänsten, insatser för barn i form av skyddat boende med samtycke för endast en av vårdnadshavarna *eller insatser och särskilda föreskrifter till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas, eller*

b. lagen (1998:603) om verkställighet av sluten om ungdomsvård.

4. ärende som avses i 21 kap. föräldrabalken,

5. verksamhet som innefattar handräckning enligt smittskyddslagstiftningen eller annat bistånd åt smittskyddsläkare, *eller*

5. verksamhet som innefattar handräckning enligt smittskyddslagstiftningen eller annat bistånd åt smittskyddsläkare,

6. verksamhet som syftar till att upprätthålla ett utreseförbud enligt 31 a eller 31 d § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga.

6. verksamhet som syftar till att upprätthålla ett utreseförbud enligt 31 a eller 31 d § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga,

7. verksamhet som avser förande av register enligt lagen (2026:00) om polisens behandling av personuppgifter enligt lagen (2026:00) om insatser inom socialtjänsten till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas, eller

8. angelägenhet som rör verkställighet av elektronisk övervakning som har beslutats av en socialnämnd enligt lagen (2026:00) om insatser inom socialtjänsten till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas.

För uppgift i allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år.

Denna lag träder i kraft den 1 mars 2026.

Förslag till lag om ändring i lagen (2017:151) om meddelarskydd i vissa enskilda verksamheter

Härigenom föreskrivs att 2 § lagen (2017:151) om meddelarskydd i vissa enskilda verksamheter ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §

Lagen gäller yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet som till någon del är offentligt finansierad och som

1. tillhör skolväsendet, de särskilda utbildningsformerna eller annan pedagogisk verksamhet enligt 1 kap., 24 kap. eller 25 kap. skollagen (2010:800),

2. utgör hälso- och sjukvård eller tandvård enligt hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) eller tandvårdslagen (1985:125), eller

3. bedrivs enligt socialtjänstlagen (2001:453), lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade eller utgör personlig assistans som utförs med assistansersättning enligt 51 kap. socialförsäkringsbalken.

3. bedrivs enligt socialtjänstlagen (2001:453), lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, *lagen (2026:00) om insatser inom socialtjänsten till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas*, lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade eller utgör personlig assistans som utförs med assistansersättning enligt 51 kap. socialförsäkringsbalken.

Denna lag träder i kraft den 1 mars 2026.

Förslag till lag om ändring i lagen (2020:914) om tystnadsplikt vid utkontraktering av teknisk bearbetning eller lagring av uppgifter

Bilaga 2

Härigenom föreskrivs att 2 § lagen (2020:914) om tystnadsplikt vid utkontraktering av teknisk bearbetning eller lagring av uppgifter ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §

Vid tillämpningen av denna lag ska med myndigheter jämföras

1. sådana aktiebolag, handelsbolag, ekonomiska föreningar och stiftelser där kommuner, regioner eller kommunalförbund utövar ett rättsligt bestämmande inflytande enligt 2 kap. 3 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), och

2. de organ som anges i bilagan till offentlighets- och sekretesslagen i fråga om de verksamheter som anges där.

Med en myndighet ska också jämföras yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet som till någon del är offentligt finansierad och som

1. tillhör skolväsendet, de särskilda utbildningsformerna eller annan pedagogisk verksamhet enligt 1 kap., 24 kap. eller 25 kap. skollagen (2010:800),

2. utgör hälso- och sjukvård eller tandvård enligt hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) eller tandvårdslagen (1985:125), eller

3. bedrivs enligt socialtjänstlagen (2001:453), lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade eller utgör personlig assistans som utförs med assistansersättning enligt 51 kap. socialförsäkringsbalken.

3. bedrivs enligt socialtjänstlagen (2001:453), lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, *lagen (2026:00) om insatser inom socialtjänsten till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas*, lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade eller utgör personlig assistans som utförs med assistansersättning enligt 51 kap. socialförsäkringsbalken.

Denna lag träder i kraft den 1 mars 2026.

Förslag till förordning om ändring i förordningen
(1981:1370) om skyldighet för socialnämnderna att
lämna statistiska uppgifter

Härigenom föreskrivs att 2 § förordningen (1981:1370) om skyldighet för socialnämnderna att lämna statistiska uppgifter ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §¹

Varje socialnämnd ska lämna uppgifter till Socialstyrelsen om enskilda som varit föremål för nämndens åtgärder i fråga om

1. ekonomiskt bistånd som lämnats enligt 4 kap. 1 § första stycket socialtjänstlagen (2001:453) och ekonomisk hjälp i annat fall,

2. annat bistånd enligt 4 kap. 1 § första stycket socialtjänstlagen som avser insatser till äldre och personer med funktionshinder samt de avgifter som debiteras för sådana insatser,

3. förordnande av kontaktperson enligt 3 kap. 6 b § första stycket socialtjänstlagen,

4. vistelsen i familjehem, jourhem, stödboende, skyddat boende och hem för vård eller boende samt den ersättning som betalats av kommunen för vård och fostran av barn i familjehem,

5. åtgärder enligt lagen (2024:79) om placering av barn i skyddat boende,

6. åtgärder enligt lagen (2026:00) om insatser inom socialtjänsten till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas,

6. åtgärder enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga,

7. åtgärder enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga,

7. åtgärder enligt lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall,

8. åtgärder enligt lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall,

8. introduktionsersättning enligt lagen (1992:1068) om introduktionsersättning för flyktingar och vissa andra utlännningar, och

9. introduktionsersättning enligt lagen (1992:1068) om introduktionsersättning för flyktingar och vissa andra utlännningar, och

9. bistånd enligt 4 kap. 2 a § socialtjänstlagen som avser sådan hemtjänst till äldre som beviljats utan föregående behovs-prövning.

10. bistånd enligt 4 kap. 2 a § socialtjänstlagen som avser sådan hemtjänst till äldre som beviljats utan föregående behovs-prövning.

Denna förordning träder i kraft den 1 mars 2026.

¹ Senaste lydelse 2024:92.

Förslag till förordning om ändring i förordningen (2001:637) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten

Bilaga 2

Härigenom föreskrivs att 12 § förordningen (2001:637) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

12 §¹

En kommunal myndighet får behandla personuppgifter för

1. handläggning av ärenden om bistånd och annat stöd samt genomförande av beslut om bistånd, stödinsatser, vård och behandling samt annan social service som följer av bestämmelserna i socialtjänstlagen (2001:453) och 2 kap. 7 § lagen (2009:47) om vissa kommunala befogenheter,

2. faderskapsutredningar, utredning om vårdnad av barn, adoptionsärenden samt annan verksamhet inom familjerätten som följer av bestämmelserna i föräldrabalken,

3. handläggning av ärenden och annan verksamhet som följer av bestämmelserna i lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga och lagen (2024:79) om placering av barn i skyddat boende,

3. handläggning av ärenden och annan verksamhet som följer av bestämmelserna i lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, lagen (2024:79) om placering av barn i skyddat boende, och lagen (2026:00) om insatser inom socialtjänsten till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas,

4. handläggning av ärenden om insatser och för särskilda uppgifter som följer av bestämmelserna i lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade,

5. handläggning av ärenden om tillstånd till parkering för rörelsehindrade,

6. handläggning av ärenden om bistånd som lämnas av socialnämnd enligt lagstiftning om mottagande av asylsökande m.fl.,

7. handläggning av ärenden om introduktionersättning för flyktingar och vissa andra utlänningar,

8. handläggning av ärenden och annan verksamhet inom socialtjänsten som utförs vid kommunal invandrarbyrå,

9. handläggning av ärenden som följer av bestämmelserna i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare och körkortsförordningen (1998:980), och

¹ Senaste lydelse 2024:95.

10. tillsyn, uppföljning, utvärdering, kvalitetssäkring och administration av verksamheten.

Vid handläggning av ärenden om tillstånd till parkering för rörelsehindrade och som följer av bestämmelserna i körkortsförordningen får en kommunal myndighet inte behandla andra sådana känsliga personuppgifter som avses i 7 § första stycket 2 lagen (2001:454) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten än uppgifter som rör hälsa.

Denna förordning träder i kraft den 1 mars 2026.

Förslag till förordning om ändring i socialtjänstförordningen (2001:937)

Bilaga 2

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 1 § och 8 kap. 5 § socialtjänstförordningen (2001:937) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

1 §

I denna förordning ges kompletterande föreskrifter till

– socialtjänstlagen (2001:453),	
– lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall,	
– lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, <i>och</i>	– lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga,
– lagen (2024:79) om placering av barn i skyddat boende.	– lagen (2024:79) om placering av barn i skyddat boende, <i>och</i>
	– <i>lagen (2026:00) om insatser inom socialtjänsten till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas.</i>

8 kap.

5 §¹

Socialstyrelsen får meddela ytterligare föreskrifter om verkställigheten av

1. socialtjänstlagen (2001:453),	
2. lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall,	
3. lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga i den utsträckning inte Statens institutionsstyrelse har en sådan rätt enligt 5 a §, <i>och</i>	3. lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga i den utsträckning inte Statens institutionsstyrelse har en sådan rätt enligt 5 a §,
4. lagen (2024:79) om placering av barn i skyddat boende.	4. lagen (2024:79) om placering av barn i skyddat boende, <i>och</i>
	5. <i>lagen (2026:000) om insatser inom socialtjänsten till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas.</i>

Myndigheten får även meddela föreskrifter om verkställigheten av denna förordning.

Denna förordning träder i kraft den 1 mars 2026.

¹ Senaste lydelse 2024:261.

Förslag till förordning om ändring i förordningen (2012:34) om utökade möjligheter till delegering i förvaltningsrätt

Härigenom föreskrivs att 4 § förordningen (2012:34) om utökade möjligheter till delegering i förvaltningsrätt ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 §

Lagmannen får förordna lagfarna föredragande som har tjänstgjort minst två år i förvaltningsrätt och förvaltningsrättsnotarier som har tjänstgjort minst ett år, under förutsättning att de bedöms ha tillräcklig erfarenhet och i övrigt vara lämpliga, att på eget ansvar

1. förordna offentligt biträde i mål enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga *och* lagen (2024:79) om placering av barn i skyddat boende, *och*

1. förordna offentligt biträde i mål enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, lagen (2024:79) om placering av barn i skyddat boende *och* lagen (2026:00) om insatser inom socialtjänsten till vårdnadshavare, barn *och* unga när samtycke saknas, *och*

2. besluta om beviljande av rättshjälp.

Denna förordning träder i kraft den 1 mars 2026.

Förteckning över remissinstanserna beträffande promemorian En lag om insatser inom socialtjänsten till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas

Efter remiss har yttranden kommit in från Autism Sverige, Barnens rätt i samhället, Barnombudsmannen, Barnrättsbyrån, Bollnäs kommun, Borås kommun, Brottsförebyggande rådet, Brottsoffermyndigheten, Civil Rights Defenders, Diskrimineringsombudsmannen, Domstolsverket, Eskilstuna kommun, Filipstads kommun, Finspångs kommun, Folkhälsomyndigheten, Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd, Fryshuset, Föreningen Sveriges socialchefer, Försäkringskassan, Förvaltningsrätten i Falun, Förvaltningsrätten i Jönköping, Förvaltningsrätten i Malmö, Förvaltningsrätten i Umeå, Gotlands kommun, Göta hovrätt, Göteborgs kommun, Göteborgs universitet, Helsingborgs kommun, Huddinge kommun, Härjedalens kommun, Inspektionen för socialförsäkringen, Inspektionen för vård och omsorg, Institutet för mänskliga rättigheter, Integritetsskyddsmyndigheten, Justitiekanslern, Jämställdhetsmyndigheten, Kammarrätten i Göteborg, Kammarrätten i Stockholm, Knivsta kommun, Kriminalvården, Kristianstads kommun, Landskrona kommun, Linköpings universitet (Barnafrid-nationellt kunskapscentrum), Lunds universitet, Länsstyrelsen i Gävleborg, Länsstyrelsen i Skåne, Länsstyrelsen i Uppsala, Länsstyrelsen i Västerbotten, Länsstyrelsen i Västernorrland, Länsstyrelsen i Västra Götaland, Länsstyrelsen i Östergötland, Malmö kommun, Markaryds kommun, Maskrosbarn, Myndigheten för delaktighet, Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, Myndigheten för vård- och omsorgsanalys, Nordmalings kommun, Nässjö kommun, Oskarshamns kommun, Polismyndigheten, Region Blekinge, Riksdagens ombudsmän, Riksförbundet Attention, Riksförbundet FUB, Rädda barnen, Skellefteå tingsrätt, Socialstyrelsen, SOS Barnbyar, Specialpedagogiska skolmyndigheten, Statens beredning för medicinsk och social utvärdering, Statens institutionsstyrelse, Statens skolverk, Statskontoret, Stiftelsen allmänna barnhuset, Stockholms kommun, Stockholms universitet (Juridiska fakulteten och Samhällsvetenskapliga fakulteten), Sundsvalls kommun, Svenska barnläkarföreningen, Svenska föreningen för barn- och ungdomspsykiatri, Sveriges advokatsamfund, Sveriges kommuner och regioner, Södertälje kommun, Södertörns tingsrätt, Tidningsutgivarna, Tjänstemännens centralorganisation, Umeå kommun, Umeå universitet, Unicef Sverige, Varbergs kommun, Västra Götalandsregionen, Ystads tingsrätt, Åklagarmyndigheten.

Följande remissinstanser har inte svarat eller har avstått: Almega Utbildning, Arbetsgivarverket, Borlänge kommun, Fackförbundet Sveriges lärare, Familjerättssociomerns riksförening, Funktionsrätt Sverige, Föreningen Sveriges skolchefer, Familjevårdens centralorganisation, Gällivare kommun, Idéburna skolors riksförbund, Karlshamns kommun, Knas Hemma, Kriminellas revansch i samhället, Kumla kommun, Landsorganisationen i Sverige, Landsrådet för Sveriges

Bilaga 3

barn- och ungdomsorganisationer, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, Nätverket unga för tillgänglighet, Psykologförbundet, Region Uppsala, Region Västernorrland, Riksorganisationen GAPF, Riksorganisationen Sveriges makalösa föräldrar, Riksrevisionen, Svenskt näringsliv, Sveriges akademikers centralorganisation, Sveriges skolledare, Vårdföretagarna, Västerås kommun, Åmåls kommun, Överkalix kommun.